

III. ULUSLARARASI
OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE

III. ULUSLARARASI
OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE

SEMPOZYUMU

6 - 8 Nisan 2018 / ŞANLIURFA

III. INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE HISTORY
OF URFA FROM OTTOMAN SANJAK TO REPUBLIC CITY

ندوة عالمية حول تاريخ مدينة شانلي أورفا منذ أن كانت لواء
(سنجق) الدولة العثمانية الى ان اصبحت مدينه تركية
شانلي أورفا / تركيا

III. ULUSLARARASI
OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE

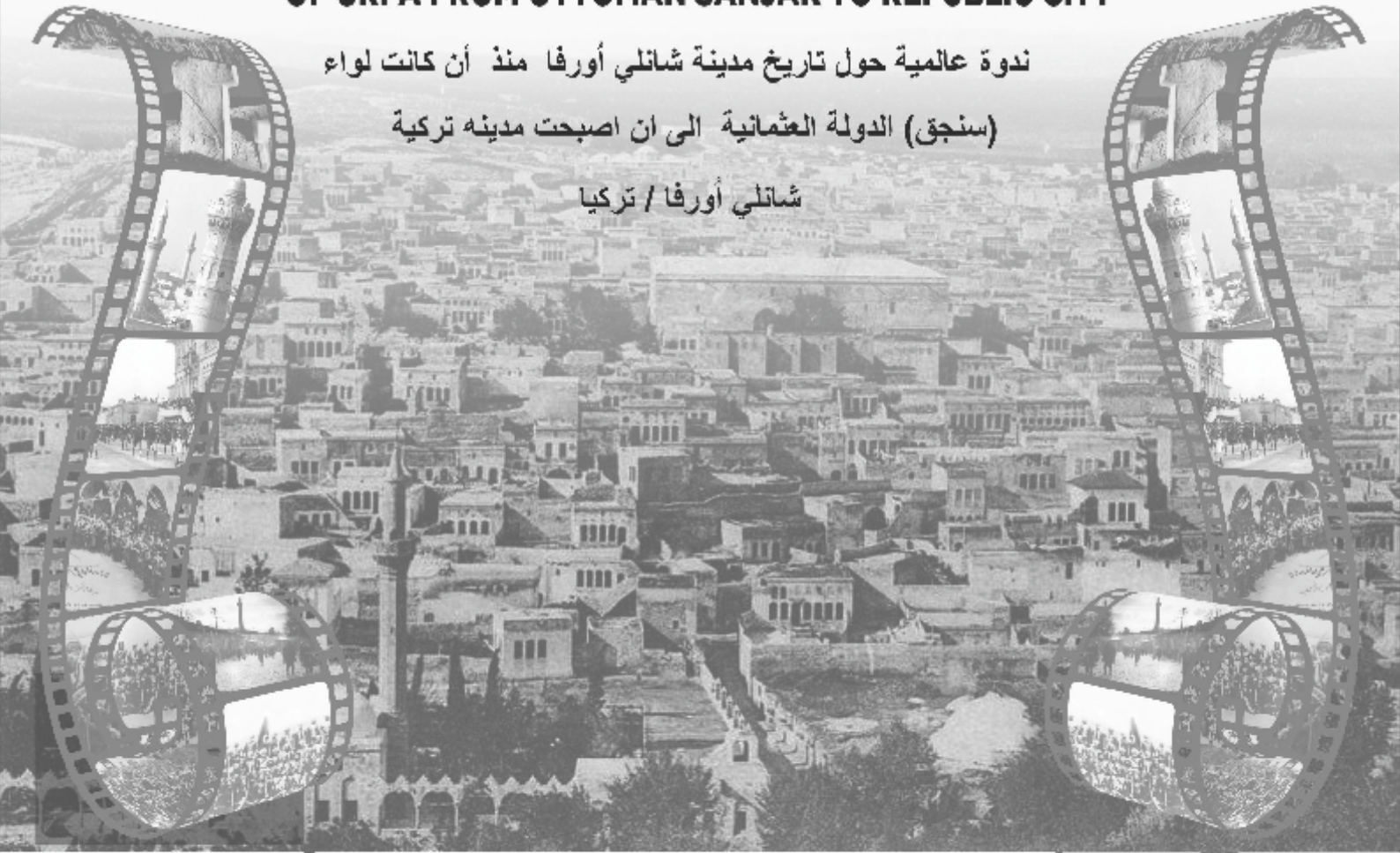
III. ULUSLARARASI
OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE

SEMPOZYUMU

6 - 8 Nisan 2018 / ŞANLIURFA

III. INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON THE HISTORY
OF URFA FROM OTTOMAN SANJAK TO REPUBLIC CITY

ندوة عالمية حول تاريخ مدينة شانلي أورفا منذ أن كانت لواء
(سنجق) الدولة العثمانية الى ان اصبحت مدينه تركية
شانلي أورفا / تركيا

**III. ULUSLARARASI
OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE URFA TARİHİ SEMPOZYUMU
BİLİM KURULU**

Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ – Harran Üniversitesi

Prof. Dr. Erol KAYA - Erzincan Üniversitesi

Prof. Dr. Ekrem BEKTAŞ – Harran Üniversitesi

Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK - Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail ÖZÇELİK - Kırıkkale Üniversitesi

Prof. Dr. Kazım PAYDAŞ - Harran Üniversitesi

Prof. Dr. Kenan OLGUN – Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet İPÇİOĞLU – Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa KESKİN - Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK – Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Muhammet Beşir AŞAN – Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. Salim CÖHCE - İnönü Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynel ÖZLÜ - Gaziantep Üniversitesi

Prof. Dr. John HEALEY – Middle Eastren Studies School of Arts, Languages and Cultures University

Doç. Dr. Cavid QASIMOV - Azerbaijan National Science Academy

Doç. Dr. Naile SULEYMANOVA - Azerbaijan Tourism and Menecment University

Doç. Dr. Vidadı UMUDLU - Azerbaijan National Science Academy

Doç. Dr. Ziyad EMRAHOV - Azerbaijan National Science Academy

Dr. Alain DESREUMAUX – Directur de Recherche Emerite au CNRS

Dr. Anar AGHALARZADE – Azerbaijan National Academy

Dr. Lee CLARE- German Archaeological Institute

III. ULUSLARARASI OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE URFA TARİHİ SEMPOZYUMU

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Abdullah EKİNCİ

III. ULUSLARARASI OSMANLI SANCAĞINDAN CUMHURİYET KENTİNE URFA TARİHİ SEMPOZYUMU

06 NİSAN 2018 CUMA

09:00 - 10:00 Kayıt İşlemleri

10:00 - 12:00 Açılış Konuşmaları

12:00 - 13:00 Öğle Yemeği Arası

OSMANLI URFASI SALONU

Saat

MİLLİ MÜCADELE URFASI SALONU

1. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik	14:00 - 15:15	1. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Ulvi Keser
Prof. Dr. İbrahim Yılmazçelik-Okt. Kazım Kartal XIX. Yüzyılın Ortalarında Urfa'da Yaşayan Gayr-ı Müslimlerin Demografik ve İhtimali Yapısı Hakkında Bir Değerlendirme (1840/ 1841)		Prof. Dr. Ulvi Keser Urfa'da Milli Mücadele ve Bölgede Görevlendirilen Fransız Üniformalı Ermeniler Üzerine Bir Değerlendirme
Dr. Öğrt. Üye. Süleyman Şanlı Sosyal ve Kültürel Açından Geçmişten Günümüze Urfa Yahudileri		Dr. Öğrt. Üye. İlhan Palalı - Prof. Dr. Osman Akandere Urfa'da Milli Mücadele Döneminde Fransız İşgali İle İlgili Arşiv Belgeleri
Prof. Dr. Abdullah Ekinci - İsmail Asoğlu XX. Yüzyılın Başlarında Urfa'da Bir Misyoner Hekim Dr. Andreas Vischer ve Urfa'daki Faaliyetleri		Doç. Dr. Oktay Bozan Mütareke Döneminde İngilizlerin Milli Aşiretine Yönelik Politikaları
Dr. Öğrt. Üye Erdem Karaca Österreichische Monatsschrift Für Orient'te Fırat Demiryolları Projesi'ne Dair Malumat		Dr. İsmail Efe Fransız İşgalinden İstiklale Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nde Urfa
Dr. Öğrt. Üye. Yasin Taş Tanzimat Döneminde Urfa Kazasında Aile ve Sorunları		Doç. Dr. Cavid Qasimov Azerbaycan Tarihçilerinin Çalışmalarında Milli Mücadele Döneminde Urfa

OSMANLI URFASI SALONU

Saat

MİLLİ MÜCADELE URFASI SALONU

2. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. İsmail Özçelik	15:30 - 16:45	2. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Tuncer Baykara
Prof. Dr. İsmail Özçelik Urfa'nın İşgali Karşısında Kamuoyunun Tutumu		Prof. Dr. Tuncer Baykara ve Şenay K. Baykara Osmanlı Dönemindeki Mektep Coğrafya Kitaplarındaki Urfa
Doç. Dr. Uğur Üçüncü The New York Times'a Göre Urfa'nın İşgali ve Kurtuluşu		Araştırmacı Yazar Berna Çaçan Ongun Osmanlı Nüfus Defterleri ve Salnameler Işığında Urfa'nın Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumu
Doç. Dr. Cengiz Mutlu Ankara Hükümeti'nin Güney Politikası ve Urfa'da Milli Mücadele		Doç. Dr. Naile Suleymonava Rus Şarkiyatçıların Urfa Tetkikatları
Prof. Dr. Kemal Çelik Urfa'nın Fransızlar Tarafından İşgali		Doç. Dr. Vidadî Umudlu XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Kuzey Azerbaycan'dan Anadolu'ya (Diyarbakır, Malatya, Urfa,) Göçler (Arşiv Belgeleri ve Türkiye Tarihşinaslığı Esasında)
Arş. Gör. Tülay Aydın Urfa Milli Mücadelesinin Siyasi ve Toplumsal Dayanakları Açısından Analizi		Doç. Dr. Yasin Yılmaz Halep Vilayet Salnamelerinde Urfa

OSMANLI URFASI SALONU

Saat

MİLLİ MÜCADELE URFASI SALONU

3. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Kemal Çelik	17:00 - 18:15	3. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Mustafa Keskin
Prof. Dr. Qafar Mehdiyev Ermenice Kaynaklarda 1895 ve 1915 Urfa Ermeni Ayaklanmaları İle İlgili İddialar ve Tarihi Gerçekler		Prof. Dr. Mustafa Keskin Bu Şehir ve Bu Ülke İçin Feda Edilenlerden Biri: Mutasarrıf Mehmed Nusret Bey
Abdullah Tok - Muhammed Budak Amerikan Basınında Urfa'da Ermeni Olayları		Dr. Öğrt. Üye. Ali Tenik Milli Mücadele Yıllarında Urfa'da Tasavvuf ve Tarikatlar
Doç. Dr. Seydi Vakkas Toprak Urfa'da Kargaşa Müslüman-Ermeni Çatışmaları (1895)		Dr. Öğrt. Üye. Cenk Demir - Dr. Öğrt. Üye. Süleyman Tekir Amerikan Yakındoğu Yardım Heyeti'nin Milli Mücadele Döneminde Urfa ve Çevresindeki Yardım Çalışmaları
Dr. Memmedova Samire Urfa Ermeni Olayları		Dr. Öğrt. Üye. Ahmet Aslan Urfa'nın Kurtuluşu Savaşında Anaze Aşireti Lideri Haçım B. Miheyd'in Faaliyetleri
Doç. Dr. Ziyad Emrahov Osmanlıda "Hamidiye Alayları" Rusya Tarih Yazımında		Dr. Öğrt. Üye. Levent Bilgi Aşk ve Zafer Romanında Şanlıurfa ve Kurtuluş Savaşı

OSMANLI URFASI SALONU	Saat	MİLLÎ MÜCADELE URFASI SALONU
1. Oturum Oturum Başkanı Doç. Dr. Mehmet Emin Üner	09:00 - 10:15	1. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Bayram Akça
Prof. Dr. Mustafa Öztürk 16. Yüzyılda Baziki Aşireti		Prof. Dr. Bayram Akça - Okt. Tuğba Çalışkan Millî Mücadele Döneminde Urfa'da Urfa Mutasarrıfı Nusret Bey'in Faaliyetleri
Dr. Öğrt. Üye. Onur Usta 17. yüzyıl Urfa (Ruhâ) ve civarında Kara-Ulus Aşiretleri ve Resm-i Çobaniyye vergisinin toplanmasına yönelik itirazları		Dr. Öğrt. Üye. Mustafa Çabuk Birinci Dünya Savaşı'nın Urfa'nın Nüfus ve Ekonomisine Etkisi
Dr. Öğrt. Üye. Cengiz Çakaloğlu Millî Aşireti Reisi 41. Hamidiye Alayı Komutanı İbrahim Paşa'nın Yemen'e Gönderilme Teşebbüsü		Dr. Öğrt. Üye. Mustafa Bostancı Urfa Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Müdürü Doktor Şefik Arif'in Kaleminden Urfa Vilayeti (1925)
Doç. Dr. Mehmet Emin Üner Urfa Ayan ve Eşrafından Firuz Paşa		Doç. Dr. Ünal Taşkın 1925-1930 Yılları Arasında Urfa Vilayetinin Sosyo-Ekonomik Durumu
Dr. Öğrt. Üye. Ercan Gümüş 18. Yüzyıl Ortalarında Ruha ve Çevresinde Ayan ve Aşiret Çatışmalarına Dair Bazı Değerlendirmeler		Dr. Öğrt. Üye. Pakize Çoban Karabulut 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın Urfa'da Kırsal Yapıya Etkisi
Dr. Öğrt. Üye. M. Rezan Ekinci XIX. ve XX. Yüzyıllarda Urfa ve Çevresi'ndeki Aşiretlerin İttifak ve İhtilaf İlişkilerine Dair Bazı Tesbitler		

OSMANLI URFASI SALONU	Saat	MİLLÎ MÜCADELE URFASI SALONU
2. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Rifat Günalan	10:30 - 11:45	2. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Ekrem Bektaş
Dr. Öğrt. Üye. Tahir Ögüt Tanzimat Dönemi Urfa Haremeyn Vakfının Mali Durumu		Prof. Dr. Recep Cigdem 1927 Urfa Salnamesinde Yer Alan Aşiret Örf Adetlerinin/ Hukukunun İslam ve Türk Hukuku Açısından Değerlendirilmesi
Dr. Öğrt. Üye. Mehmet Ali Türkmenoğlu Geçmişten Günümüze Urfa Vakıfları: Amaçları ve İşleyişleri Açısından Bir Karşılaştırma Denemesi (Halilu'r-Rahman Vakıfları ve ŞURKAV Örneği)		Dr. Öğrt. Üye. Ahmet İlyas Urfa Nüfusunun 1927'den 1935 Yılına Değişimi
Prof. Dr. Rifat Günalan Evkâf-ı Ümem Tarihinde Osmanlı Dönemi Urfa Vakıfları		Dr. Öğrt. Üye. Yavuz Haykır Tek Parti Döneminde Sosyal, Kültürel ve İktisadi Yönleriyle Urfa Vilayeti (1924-1945)
Dr. Öğrt. Üye. Cafer Acar Harcama Amaçlarına Göre Urfa Vakıfları		Dr. Öğrt. Üye. Nejdet Bilgi Urfa Valisi (1924-1928) Ahmed Fuad Baturay
Dr. Öğrt. Üye. Ekrem Akman Tanzimat Sonrasında Siverek'teki Vakıflar ve Mahkemelere Yansıyan Problemleri		Arş. Gör. Serkan Şenel XIX. Yüzyılın İkinci Yarısında Urfa'da Kadının Sosyal ve Ekonomik Statüsü

OSMANLI URFASI SALONU	Saat	MİLLÎ MÜCADELE URFASI SALONU
3. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Kazım Paydaş	13:00 - 14:15	3. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Başak İpekoğlu
Prof. Dr. Kazım Paydaş Osmanlı Dönemi Urfa Belediyesinin Kuruluşu		Arş. Gör. Kezban Çelik - Prof. Dr. Başak İpekoğlu Geleneksel Urfa Evlerinin Yapı Özellikleri
Araştırmacı Yazar Ferhat Tok Dr. General Kemal Özbay'a Göre Urfa Askeri Hastanesi		Dr. Öğrt. Üye. Gül Güler Urfa Ulu Camii Haziresindeki Mezar Taşları Süslemeleri
Doç. Dr. Tahir Bilirli 20. Yüzyıl Başlarında Urfa Hapishanesinin Genel Durumu		Dr. Öğrt. Üye. Mustafa Güler Siverek Ulu Cami
Dr. Öğrt. Üye. Ahmet İlyas - Dr. Öğrt. Üye. Ebru Çoban Urfa Halkevi Çalışmalarında Mehmet Somer ve Münir Soykam'ın Raporları		Dr. Öğrt. Üye. Yasin Taş Osmanlı Köyünden Cumhuriyet İlçesine: Bozova ve Bir Osmanlı Eseri Kırmızıpınar Camisi
Arş. Gör. Zafer Benzer Tanzimat Sonrası Urfa Mahkemelerinin Durumu ve Mahkeme Görevlileri Hakkında Bir Değerlendirme		Dr. Öğrt. Üye. Mehmet Nuri Güler Osmanlı Ruhâ (Urfa) Sancağında Tanzimat Öncesi Kadının Beledi Görevleri ve İfa Şekilleri

07 NİSAN 2018 CUMARTESİ

OSMANLI URFASI SALONU	Saat	MİLLİ MÜCADELE URFASI SALONU
4. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Mehmet Çevik	14:30 - 15:45	4. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Zeynel Özlü
Dr. Öğrt. Üye. İlhan Palalı Osmanlı Ma'arif Teşkilatının Kurulması ve Urfa Ma'arif Komisyonları		Dr. Öğrt. Üye. Abdunasır Yiner 19.Yüzyılda Urfa'da Sosyal Hayat
Doç. Dr. Hatip Yıldız Osmanlı Modernleşme Döneminde Urfa Sancağı'nda Açılan Müslüman Rüşdiye Mektepleri		Arş. Gör. Yavuz Kısa Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılda Urfa'da Aile Yapısı
Fatma Emek Kuruluşunun İlk Yıllarında Urfa Sanayi Mektebi		Prof. Dr. Hatice Palaz Erdemir - Doç. Dr. Halil Erdemir Anglozyonist Ajanlardan GertrudeBell'in Urfa ve Çevresindeki Faaliyetleri
Prof. Dr. Yüksel Kaştan - Seda Alpaslan Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Urfa'da Eğitimin Tarihi Gelişimi		Prof. Dr. Zeynel Özlü Cumhuriyetin Kurulduğu Yıllarda Urfa Kazasında Sosyal-Ekonomik Durum ve Esnaf Aileler (1925-28)
Prof. Dr. Mehmet Çevik Atatürk Dönemi Urfa Vilayeti'nde Eğitim (1923-1938)		Prof. Dr. Feyzan Göher Vural - Doç. Dr. Timur Vural Tekkelerin Müzik Kültürü Yayılımındaki Rolü

OSMANLI URFASI SALONU	Saat	MİLLİ MÜCADELE URFASI SALONU
5. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Abdullah Ekinci	16:00 - 17:15	5. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Kenan Olgun
Prof. Dr. Abdullah Ekinci Son Dönem Osmanlı Urfa'sında Meşâyih ve Memurların Entellektüel Birlikimleri		Yrd. Doç. Dr. Turgut Subaşı - Prof. Dr. Kenan Olgun Urfa'da 1890 Kolera Salgını ve Alınan Önlemler
Prof. Dr. Erol Kaya - Dr. Öğrt. Üye. Nuran Kılavuz- Saliha Kaya Urfalı Son Devir Osmanlı Uleması		Dr. Öğrt. Üye. Selahattin Satılmış - Dr. Öğrt. Üye. Eyyub Şimşek XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Urfa'da Doğal Afetler
Prof. Dr. Ali Bakkal Osmanlı Döneminde Yetişmiş Urfalı Fen Bilginleri		Dr. Öğrt. Üye. Musa Kılıç Birinci Dünya Savaşı Sürecinde İtilaf Devletleri Vatandaşlarının Zorunlu İkamet Merkezlerinden Biri Olarak Urfa Vilayeti
Doç. Dr. Mehmet Akbaş Yaşayan Urfa Uleması		Hacer Yılmaz 19. Yüzyılda Urfa Sancağı İdarecileri Hakkındaki Şikâyetler
Doç. Dr. Hasan Basri Öcalan Urfalı Şeyh Nebih ve Müridi Kerküklü Şeyh Mehmed Emin Efendi		Doç. Dr. Hamdi Doğan Cumhuriyetin İlk Yıllarında Urfa'da Görülen Trahom Salgını

CUMHURİYET URFASI SALONU	CUMHURİYET URFASI SALONU
1. Oturum : 09:00 - 10:15 Oturum Başkanı Doç. Dr. Hasan Basri Öcalan	2. Oturum : 10:30 - 11:45 Oturum Başkanı Prof. Dr. Nurettin Gülmez
Arş. Gör. Fatih Özçelik Kur'a-yı Şer'iyye Usulünün Urfa ve Çevresinde Tatbiki	Prof. Dr. Nurettin Gülmez Çok Partili Hayat Döneminde TBMM'deki Urfa Milletvekilleri Üzerine Bir Analiz (1946-2015)
Kerim Tiryaki 19.Yüzyılda Bir Urfa Ağasının Sosyal Yaşamına Dair Bulgular	Dr. Öğrt. Üye. Şerif Demir Cumhuriyet Senatosunda Şanlıurfa Senatörleri (1961-1980)
Hakan Doğan XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Ruha (Urfa) Sancağı'ndaki Malikâne-Mukataalara Dair Bazı Bilgiler	Prof. Dr. Kazım Paydaş-Arş. Gör. İbrahim Halil Tanık Demokrat Parti Döneminde Urfa'da Genel Seçimler ve Milletvekilleri (1950-1954-1957)
Doç. Dr. Ali Ata Yiğit Toprak ve Tarım Reformu Kanunu ve Pilot İl Olarak Urfa'da Uygulanması (1973-1978)	Doç. Dr. Aynur Soydan Erdemir Sanatçı ve Akademisyen Urfa Milletvekili Suut Kemal Yetkin'in TBMM'deki Çalışmaları (1943-1950)
Prof. Dr. Feyzan Göher Vural - Doç. Dr. Timur Vural Urfa Türkülerine Yansıyan Kültür ve Urfa Türkülerinin Yapısı	Arş. Gör. İbrahim Halil Tanık -Arş. Gör. Serkan Şenel Fikret Otyam'ın Urfası

07 NİSAN 2018 CUMARTESİ

CUMHURİYET URFASI SALONU

3. Oturum : 13:00 - 14:15 Oturum BaşkanıProf. Dr. Yüksel Kaştan	4. Oturum : 14:30 - 15:45 Oturum Başkanı Prof. Dr. Rahmi Doğanay
Dr. Öğr. Üye. Ramazan Topdemir Gap Bölgesinin Sosyo-Kültürel Yönü (Şanlıurfa ve Çevresi)	Doç. Dr. Mehmet Kaya Edebiyatçı Demokrat Parti Milletvekili Suut Kemal Yetkin'in Hayatı ve TBMM'deki Faaliyetleri (VII.-VIII. Dönem)
Prof. Dr. Yüksel Kaştan-Seda Alpaslan Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Urfa'da Tarım Faaliyetlerinin Tarihi Gelişimi	Prof. Dr. Rahmi Doğanay - Arş. Gör. Ahmet Çelik Cumhuriyet Halk Partisi Teftiş ve Çalışma Raporlarına Göre Urfa İli ve İlçelerindeki Sorunlar
Doç.Dr. Orhan Yılmaz Türkiye'nin Güvercin Başkenti Şanlıurfa'da Osmanlı İmparatorluğu'ndan Günümüze Güvercin Yetiştiriciliği	Dr. Öğrt. Üye. Cengiz Şavkılı - Cansu Yiğit Cumhuriyet Senatosu Şanlıurfa Senatörü Mustafa Vasfi Gerger ve Siyasi Faaliyetleri
Arş. Gör. Hatice Şahin Cumhuriyet Dönemi Şanlıurfa Sosyo-Ekonomik Yapısında Mevsimlik Tarım İşçisi Çocukların Aile ve Eğitim Hayatları	Mehmet Kısak Urfa'dan Savaşa Katılan Gazilerin Gözüyle Kıbrıs Barış Harekâtı
Doç. Dr. Şevket Ökten - Arş. Gör. Gıyasettin Yıldız Cumhuriyet Dönemi Şanlıurfa Sosyo-Ekonomik Yapısında Mevsimlik Tarım İşçisi Kadınların Toplumsal Dönüşümünde Dernekleşmenin Etkisi	Abdullah Orak İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Uygulanan Savaş Ekonomisi ve Uygulamalarının Urfa'ya Yansımaları

5. Oturum : 16:00 - 17:15 Oturum Başkanı Prof. Dr. Durmuş Ali Arslan	
Dr. Yasemin Ulutürk Tarihi Romana Kurgusal Yaklaşım: Aşk ve Zafer Örneği	Prof. Dr. Durmuş Ali Arslan - Gülten Arslan-Mustafa Albayrak Geçmişten Günümüze Urfa Milletvekilleri
Okt. Handan Haykır Tek Parti Döneminde Urfa'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1933-1945)	Dr. Öğr. Üye. Yavuz Haykır - Arş. Gör. Türker Uygur Urfa'da Dil Bayramı Kutlamaları (1934-48)
Doç. Dr. Gülşah Eser II. Dünya Savaşı Sürecinde Urfa'da Siyasete Atılma Çabaları: Mebusluk Talepleri	

08 NİSAN 2018 PAZAR

OSMANLI URFASI SALONU	Saat	MİLLİ MÜCADELE URFASI SALONU
1. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Salim Cöhcce	09:00 - 10:15	1. Oturum Oturum Başkanı Prof. Dr. Muhittin Eliaçık
Prof. Dr. Salim Cöhcce Francis H. Leslie'nin Urfa'daki Faaliyetleri (1912-1915)		Öğr. Gör. Şükran Oğuz - Öğr. Gör. Dr. İsmail Oğuz Urfa Türkülerinde Kadın ve Erkek İmajı
Prof. Dr. Kenan Olgun Urfa Belediye Tabipliğine Yapılan Atamalar ve Karşılaşılan Sorunlar (1886-1915)		Öğr. Gör. Şükran Oğuz - Öğr. Gör. Dr. İsmail Oğuz Urfa Türkülerinde Maddi Kültür Unsurlarının İncelenmesi
Dr. Öğrt. Üye. Fusun Çoban Döşkaya Mary Haratounian ve Urfa Körler Okulu		Prof. Dr. Muhittin Eliaçık Rehavi Makamı ve Müzikle Tedavide Yeri
Dr. Öğrt. Üye. Yaşar Acat Şanlıurfa'da Konuşulan Arap Diyalekti Üzerine Bir Değerlendirme		Arş. Gör. Gökhan Alp Bilgi Karmaşasında Urfalı Bir Şair: Ömer Nüzhet ve "Menakıb-ı Evliyaiye Fi Ahvali Rıdaiye" Adlı Eseri
Dr. Öğrt. Üye. Özlem Kutkan Sözlü Tarih ve Bir Yerel Tarih Yazımı Denemesi Urfa Horoz Köyü		Dr. Hasan Sayılan Şanlıurfa İline 1960-1995 Yılları Arasında Yapılan Kamu Harcamaları Ve Yatırımların Coğrafi Yönden Değerlendirilmesi

CUMHURİYET URFASI SALONU

1. Oturum : 09:00 - 10:15 Oturum Başkanı Prof. Dr. Mustafa Ekinci	
Prof. Dr. Mustafa Ekinci Şanlıurfa Bölge Halkının Sünnileşme Süreci	Prof. Dr. Ekrem Bektaş Es-Seyyid Ali el-Ferrâşî er-Rehâvî ve Tuhfe-i Taksîrî Adlı Eseri
Dr. Öğrt. Üye. Fevzi Rençber Şanlıurfa'da Alevilik Üzerine Bir Değerlendirme	Doç. Dr. Abdülmecit İslamoğlu Urfalı Mehmed Şevket ve Şiirlerinde Hz. Peygamber Sevgisi
Dr. Vural Karagül Geçmişten Günümüze Siverek: Siyasi, İdari ve Sosyo-Ekonomik Yapısı	Prof. Dr. Abdullah Ekinci - Arş. Gör. Serkan Şenel Seyahatnamelerde Urfa'da İnsan, Mekân ve Gündelik Hayata Dair Tasvirler

OSMANLI URFASI SALONU 12:00 KAPANIŞ KONUŞMALAR, DEĞERLENDİRMELER VE GEZİ

XIX. YÜZYILIN ORTALARINDA URFA'DA YAŞAYAN GAYR-I MÜSLİMLERİN DEMOGRAFİK VE İÇTİMAİ YAPISI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME (1840/ 1841)

Prof. Dr. İbrahim YILMAZÇELİK
Okt. Kazım KARTAL

ÖZET

Yavuz Sultan Selim döneminde bölgenin, Osmanlı idaresine girmesiyle birlikte, 1517 tarihinde Urfa da Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Diyarbakır Eyaleti'nin ilk beylerbeyliğine getirilen Bıyıklı Mehmed Paşa, Bölgede Osmanlı hâkimiyetinin sağladıktan sonra Diyarbakır Eyaleti'ne bağlı olan Ruha (Urfa) Sancağının idaresi Piri Bey'e verilmiştir.

Osmanlı döneminde Urfa, bilhassa kale ve çevresiyle önemli miktarda nüfus barındırabilme potansiyeline sahipti. Safeviler ile mücadelenin yol açtığı büyük tahribatın rağmen, Urfa'nın Osmanlı hâkimiyetine girdikten sonraki elli yıl içerisinde nüfusun 6.000 civarından 15.000'e ulaşması bunu açıkça göstermektedir. XVI. yüzyılda Ruha sancağı için yapılan dört tahrir kaydı günümüze ulaşmıştır. Buna göre 1518'de yapılan tahrirde, şehrin toplam nüfusu 5.527, 1526 yılında ise 8.098 olarak kaydedilmiştir. XVI. yüzyılın son tahririnde ise bu rakam 13.876 sayısına ulaşmıştır. Son yapılan bu tahrirde göre, toplam nüfusun içinde 8.325 Müslüman geri kalanların ise Hristiyan olduğu görülmektedir.

Osmanlı Devleti, başlangıçtan itibaren gayr-i Müslimlerin ibadet hürriyetlerine büyük bir önem vermiştir. Bundan dolayı ki, bütün gayr-i Müslim unsurlar, kendi mezheplerine göre dini ibadet ve ayinlerini tam bir serbestlik ve hoşgörü içinde yapabiliyorlardı. Statüleri fermanlarla belirlenen ibadet yerlerinin bütünüyle dokunulmazlığı bulunmaktaydı. Devlet, bu ibadet yerlerinin iç teşkilatına ve idaresine kesinlikle karışmamış; ibadet yerlerinin idaresi ilgili cemaatlerin yönetim teşkilatlarına bırakılmıştır;

Urfa kenti hakkında ve gayr-i Müslimler ile ilgili yapılmış çalışmaların ekseriyeti ilk döneme aittir. XVI. yüzyılda ise şehir hakkında bilgi veren ana kaynaklar, tahrir defterleri ve diğer arşiv belgeleridir. XVI. Yüzyıl sonunda tahrirlerin tutulmaması ile birlikte bu yüzyıldan sonra şehir tarihi hakkında yeni kaynak arayışlarını zorunlu hale gelmiştir. Bundan dolayı hem Urfa tarihi hem de gayr-i Müslimlerin sosyal ve demografik yapıları hakkında bir araştırma yapılırken; Cizye Defterleri, Şer'iyye Sicilleri, Temettüat Defterleri kullanılmıştır. Ancak Nüfus defterlerine dayalı bir araştırma yapılmamıştır.

Dolayısıyla bu çalışmada H-01-01-1260 (NO: 3821) tarihli Halep, Rakka, Urfa Reaya Defteri ilk defa tarihi bir kaynak olarak ele alınmıştır. Bu defterdeki bilgilere göre gerek bu dönemde Urfa'da yaşayan ve gerekse başka yerlerden göç ederek, Urfa'ya yerleşen gayr-i Müslimlerin demografik ve sosyal yapısını ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın Osmanlı dönemi Urfa kentinin demografik yapısına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Osmanlı, Demografik Yapı, İctimai yapı, Gayr-ı Müslim Anahtar Kelimeler: Urfa, Osmanlı, Demografik Yapı, İctimai yapı, Gayr-ı Müslim

AN EVALUATION ON THE DEMOGRAPHIC AND INTERIOR STRUCTURE OF GAYR-I MUSLIMS LIVING IN URFA DURING THE MIDDLE OF THE 19TH CENTURY (1840/1841)

ABSTRACT

During the reign of Yavuz Sultan Selim, the division entered the Ottoman administration, and in 1517 Urfa entered the Ottoman domination. Bıyıklı Mehmed Pasha, who was brought to the first county of Diyarbakır Province, was given to Piri Bey, the administration of the Ruha (Urfa) Sanjak, which was attached to Diyarbakır State after the Ottoman rule of the region.

During the Ottoman period, Urfa had a potential of having a population of significant numbers, especially around the citadel and its surroundings. Despite the great destruction caused by the struggle with the Safavids, the fact that Urfa reached to 15.000 from around 6,000 in the next fifty years after entering the Ottoman sovereignty clearly shows this. four tahrir records which made for the Ruha sanjak in the 16th century were reached today. According to Tahrir records made in 1518, the total population of the city was recorded as 5.527 and as 8.098 in 1526. In the last records of the 16th century, this figure reached 13.876. According to this latest records, it is seen that 8,325 Muslims in the total population and the rest of the population are Christians.

From the outset, the Ottoman State gave great importance to the freedom of worship of non-Muslims. All too well, all the non-Muslim elements were able to perform religious worship and rituals with full freedom and tolerance according to their own sects. The places of worship determined by the Statutes of the ferman were entirely inviolable. The state was certainly not involved in the internal organization and administration of these places of worship; the administration of places of worship has been left to the governing bodies of the respective communities;

Most of the studies about Urfa city and about non-Muslims belong to the first turn. In the 16th century, the main sources of information about the city, the first hand sources and other archival documents. At the end of the 16th century, with the failure to hold the tahrir records, it became compulsory to seek new sources of city history after this century. Therefore, while researching both the history of Urfa and social and demographic structures of non-Muslims, Cizye books, Şer'iyye Sicils, Temettüat books are used. However, no research based on population books has been conducted.

Therefore, in this study, Aleppo, Rakka and Urfa Reaya Book of H-01-01-1260 (Number: 3821) were considered as a historical resource for the first time. According to the information in this book, the demographic and social structure of the non-Muslims who live in Urfa and migrated from other places and settled in Urfa was tried to be revealed. It is thought that this study will provide important contributions to the demographic structure of the Urfa city of the Ottoman era.

Key words: Urfa, Ottoman, Demographic structure, Internal structure, nonmuslim

SOSYAL ve KÜLTÜREL AÇIDAN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE URFA YAHUDİLERİ

Dr. Öğrt.Üyesi Süleyman ŞANLI

ÖZET

İspanya'dan gönderildikten sonra, Osmanlı Devleti Yahudiler için barışçıl bir sığınak durumundaydı. Zamanla, Osmanlı Yahudileri kültürel bakımdan çok farklı dini azınlık gruplarından biri haline geldi. Yahudiler, aynı zamanda devletin çok farklı yerlerine dağılmış topluluklardan biriydi. Yahudi cemaati Arap vilayetlerinin çoğunda ve Anadolu'nun farklı yerlerinde dağılmış bir şekilde varlıklarını sürdürdüktenydiler. Bu doğrultuda, önceleri Osmanlı Devleti'nin doğusunda, sonrasında Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan Yahudi toplulukları içinde Urfa Yahudileri ülkenin güneydoğusundaki en eski dini azınlık gruplarından birisi olarak yer almaktadır.

Bu çalışmada, bir zamanlar Türkiye'nin doğusunda yaşayan ve daha sonra İsrail'e göç edip yerleşen Urfa Yahudi Cemaati'nin tarihsel geçmişi ile sosyal ve kültürel ilişkilerini incelemek amaçlanmıştır. Buna ek olarak, Urfa şehrinin çok kültürlü ortamında hayatlarını sürdüren Yahudilerin kültürlerini, yaşam biçimlerini, inançlarını ve diğer yerel gruplar ile olan ilişkilerini ortaya koymak hedeflenmektedir. Yahudiler artık Urfa'da yaşamadıklarından dolayı bunu yapmak için İsrail'de antropolojik bir saha çalışması yürütülmüştür. Araştırma sosyo-kültürel bir perspektifle ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, Urfa şehrinin unutulmaya yüz tutmuş eski halklarından birinin daha görünür hale getirilmesi beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahudiler, Kültür, Göç, Hafıza, Urfa

FROM PAST TO PRESENT: A SOCIOCULTURAL PERSPECTIVE ON JEWS OF URFA

ABSTRACT

After the expulsion from Spain, the Ottoman State was a peaceful refuge for the Jews. In time, Ottoman Jewry became one of the most culturally diverse religious minority groups. Also they were the most widely distributed community in the State. Elsewhere, Jews lived throughout most of the Arab provinces, and in different parts of Anatolia. However, there were also Jewish communities who lived since ancient time in the eastern part of first Ottoman State later Turkey. Jews of Urfa were one of these oldest religious minority groups in the eastern part of the country.

In this study it is aimed to examine their historical background, social and cultural relations and migration process of Urfa Jewish Community who once lived in the east of Turkey and later moved to Israel and settled there. In addition to that it is expected to reveal their way of life, their beliefs, and their relationships with other local groups and culture in a multicultural environment of the city of Urfa. To do that an anthropological fieldwork has been conducted in Israel. The research will be examined through a socio-cultural perspective. In this context, it is expected to make these ignored old local people of Urfa city more visible.

Key words: Jews, Culture, Migration, Memory, Urfa

XX. YÜZYILIN BAŞLARINDA URFA'DA BİR MİSYONER HEKİM: DR. ANDREAS VISCHER VE URFA'DAKİ FAALİYETLERİ

Prof. Dr. Abdullah Ekinci
İsmail Asoğlu

ÖZET

Bu çalışma, Birinci Dünya Savaşı arifesinde Deutsche Orient-Mission (Alman Doğu Misyonu) bünyesinde Urfa'da görev yapan misyoner Dr. Andreas Vischer'in tabbî faaliyetlerine odaklanmaktadır. Bu doğrultuda halk nezdinde misyoner hastanelerine karşı oluşan algıyla birlikte, Urfa Hastanesi (Hamidiye Hastanesi) ile Alman Hastanesi arasındaki rekabete dikkat çekilecektir.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti, içinde bulunduğu siyasi buhrandan dolayı muhtelif misyon örgütlerinin faaliyetlerine açık hale gelmişti. Bireyin temel ihtiyaçları üzerine odaklanan din ve eğitim destekli misyonerlik faaliyetlerinin yanı sıra sağlık temelli misyonerlik özellikle gayrimüslim kitleyi hedef almıştı. Bulunduğu konum ve barındırdığı gayrimüslim nüfustan dolayı XIX. yüzyılın sonlarında Urfa, misyon hareketlerinin hedefindeki yerlerden biri olmuştu. 1896 yılında, Dr. Johannes Lepsius öncülüğünde Urfa'ya yerleşen Deutsche Orient-Mission (Alman Doğu Misyonu) özellikle sağlık çalışmaları ile öne çıkmıştı. Misyonu ait ilk hastane Dergezenli mahallesinde açılmış, hastanenin başına 1897'de Josephine Zürcher getirilmişti. Aynı yılın sonunda rahatsızlanarak Urfa'dan ayrılan Zürcher'in yerini 1899'da Basel kökenli Herman Christ almış ancak o da 1904'e kadar görevine devam edebilmişti. 1905'ten itibaren ise misyon adına hekimlik yapacak kişi Dr. Andreas Vischer olacaktı. Dr. Andreas Vischer'in daha teşekküllü bir hastane tesisi için Kehrizbaşı'nda açmak istediği hastane ve ruhsat talebi yerel yönetim ile İstanbul arasında uzun sürecek bir yazışma trafiği doğurmuştu.

Çalışmaya kaynaklık eden bu yazışmalar ekseriyetle Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki İrâdeler, Bâb-ı Alî Evrak Odası, Dâhiliye, Şurâ-yı Devlet gibi tasnifler içerisindeki vesikalar arasından seçilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Urfa, Misyoner, Alman, Sağlık.

ÖSTERREICHISCHE MONATSSCHRIFT FÜR ORIENT'TE FIRAT DEMİRYOLLARI PROJESİ'NE DAİR MALUMAT

Dr.Öğrt. Üyesi Erdem KARACA

ÖZET

Österreichische Monatsschrift Für Orient adlı kaynakta Urfa ve bölgeyle ilgili önemli ve değerli bilgiler yer almaktadır. Kaynağa göre; İngiltere, daha 1830'lu yıllarda, Ferdinand de Lesseps'in Mısır'da ortaya koyduğu yaratıcı çalışmalar başlamadan önce, Küçük Asya'dan Hindistan'a doğrudan bir ulaşım hattı, yeni bir güzergâh oluşturmaya çalışmıştır. Albay Chesney bu akut hale gelmiş soruna ilk pratik cevabı veren kişi olmuştur. Kısa süre içerisinde, Fırat Nehri'nin gemi seferlerine uygunluğuna yönelik incelemeler başlatmıştır. Kara yoluyla Kuzey Suriye üzerinden Fırat'ın yukarısına taşınan buharlı gemi ile suyun akışına paralel olarak, birçok zorluk altında ilk sefer gerçekleştirilmiştir. Derinlik ve akış hızı noktasında istenen veriler elde edilememiş, seyrüseferlerin ise yıl boyunca ancak kısa süreliğine yapılabileceği tespitine ulaşılmıştır. Kapsamlı bir nehir regülasyonu gerçekleştirebilmek için, bir yandan teferruatlı nehir yönetmelikleriyle uğraşmak gerekecek, diğer yandan da yüksek maliyetleri göze almak icap edecekti. 1868'e gelindiğinde ise, Suriye'nin Trablus (Tripoli) Limanı'ndan Humus yoluyla Suriye'nin kuzeyindeki çöl boyunca Fırat'a kadar bir demir yolunun keşfi için bir İngiliz firması teknik çalışmalar yapmıştır. Ancak ülkedeki ekonomik ve siyasi vaziyetin sıkıntılı olması dolayısıyla şirketin girişimleri destek görmemiştir. Yine de bu dönemde Suriye'nin doğu-batı transit geçişine dair önemi herkes için fazlasıyla belirginleşmiştir. Suriye'de artan kervan ticareti mal akışını ve tüketimini artırmıştır. Ancak, buna paralel olarak navlun hacminde bir ilerleme kaydedilmemiştir. Görüldüğü kadarıyla, Süveyş Kanalı'nın açılması, ön Asya ticaret koşulları üzerinde güçlü bir dönüşümü sağlamıştır. Rekabetçi kara hatları inşa etme ihtiyacı hat safhaya varmıştır. Böylece 1872'de Türk yönetimi nihayetinde Asya'da demiryolları oluşturma fikrini ortaya atmıştır. Trablus'tan başlayan, Humus ve Palmyra yoluyla Fırat vadisine kadar uzanan geniş hat; Bağdat'a ulaşabilmek için Orta Suriye'nin bir bölümü devre dışı tutulmak suretiyle 1087 kilometre uzunluğunda olacaktı. Ancak bu hat, teknik açıdan uygulanabilir olmadığı gibi, ekonomik de değildi. Yanı sıra, 475 km uzunluğunda **Birecik-Urfa-Diyarbakır-Mardin** demiryolu hattının inşası da tasarlanmıştır. **Urfa** bölgenin önemli bir şehri olup, nüfusu 40 bine varmıştır. Seramikçilik, silah imalatı, yün (200 bin kilo) ve mükemmel üzüm üretimiyle bilinmekteydi.

Anahtar Kelimeler: Demiryolları, Osmanlı Devleti, Urfa, Ön Asya, İngiltere

INFORMATION ON EUPHRATES RAILWAYS PROJECT IN ÖSTERREICHISCHE MONATSSCHRIFT FÜR ORIENT

ABSTRACT

There are important and valuable information about Urfa and the region in the source named *Österreichische Monatsschrift Für Orient*. According to the source, England had tried to establish a direct transportation line, a new route from Asia Minor to India in 1830's, even before the commencement of creative works by Ferdinand de Lesseps in Egypt. Colonel Chesney was the first person who gave the first practical reply to this acute problem. In a short while, he launched an investigation regarding the suitability of Euphrates River for navigability. The first boat trip was made with a steamboat transported by land to upper Euphrates over Syria in parallel with the current but it was fraught with difficulties. The expected data could not be obtained regarding the depth and the velocity of flow and it was concluded that the navigation was possible for a short while throughout the year. In order to make an extensive river regulation it was necessary to deal with detailed river regulations and afford the high costs. When it comes to 1868, an English company conducted technical studies for the surveillance of a railroad extending from Tripoli Port in Syria to the Euphrates throughout the desert in northern Syria. However, the attempts of the company have not been supported due to the economic and political troubles in the country. Even so, the importance of Syria regarding east-west transition became way too obvious for everybody. The increased caravan trade in Syria also increased commodity flow and consumption. However, no progress was made in freight volume in parallel with this situation. As far as it is seen, the opening of Suez Canal strongly transformed the commercial conditions in Asia Minor. The need to build competitive landlines became exorbitant. Thus the Turkish administration in 1872 eventually brought forward the idea of establishing railroads in Asia. The wide line beginning from Tripoli and extending to Euphrates Valley through Humus and Palmyra was to be 1087-kilometer-long to reach Baghdad by excluding some regions of Central Syria. However this line was not technically applicable and economic. Along with this line, it was also envisaged to build the 475-kilometer-long Birecik-Urfa-Diyarbakır-Mardin railroad line. Urfa is an important city in the region and its population reached to 40 thousand. The city was famous with ceramics, arms production, wool (200 thousand kilograms) and excellent grapes.

Key words: Railways, Ottoman Empire, Urfa, Front Asia, England

ANGLOZYONİST AJANLARDAN GERTRUDE BELL'İN URFA VE ÇEVRESİNDEKİ FALİYETLERİ

Prof. Dr. Hatice PALAZ ERDEMİR
Doç. Dr. Halil ERDEMİR

ÖZET

Anglozyonist ajan Gertrude Bell 1900'lü yılların ilk çeyreğinde Osmanlı'nın hâkim olduğu Güneybatı Asya bölgesindeki araştırma ve incelemeleriyle elde ettiği açık ve gizli kayıtları bağlı olduğu yerlere aktarmıştır. Kültürel amaçlardan ziyade siyasî hedefleri olan gezi görünümü bilgi ve belge toplama faaliyetleri, bazı bölgelerde daha uzun yahut kısa süreli gerçekleşebilmiştir. Bahsi geçen devirde gerçekleştirilen bu faaliyetler, icra edildikleri dönemde ve müteakip yıllarda bölgedeki ülkelerin oluşturulmasında sınırlarının belirlenmesi yahut değiştirilmesinde etkili olmuştur/olabilmektedir. İngiliz çıkarlarına olduğu kadar Siyonist ülküsüne de bağlı bir kadın ajan olan Bell, bölge halklarını ve yöneticilerini etkileme girişimlerinde başarılı da olmuştur. Faaliyetleri, hatıratları ve fotoğrafları pek çok tarihî gelişmelere ışık tutabilecek ve bölgedeki gelişmelerin aydınlanmasında etkili olabilecek mahiyettedir.

Bu çerçevede, Batı'nın "Şark Meselesi" Osmanlı Devleti'ni genel, Türkleri ise özelden etkilemiştir ve ilgilendirmektedir. 18. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Güneybatı Asya'da bu çerçevede atılan her adım bölge şehirlerinde etkili olmuştur. Bu etki bugün bile farklı şekillerde hissedilmektedir. Urfa ve çevresinin dinî, içtimâî, askerî, tarihî ve iktisadî sebeplere istinaden pek çok ajanın faaliyet alanı olduğu bilinmektedir. Ancak ajanlar arasında tarz, tavır ve teknik olarak en ilginç, gizli, gizemli, çok yönlü ve özgün olanı Gertrude Bell'dir.

Bu sebeple, bu çalışmada özel olarak yetiştirilmiş Gertrude Bell'in, tarihçi, dilbilimci, stratejist, fotoğrafçı, antropolog ve arkeolog sıfatlarını kullanarak, bölge aleyhine Urfa ve çevresinde yaptığı faaliyetlerin günümüze yansıyan yönleri belgelerle analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Ajanlık, Gertrude Bell, Siyonizm ve Sömürge.

ANGLOZIONIST AGENT GERTRUDE BELL'S SPAYING ACTIVITIES IN AND AROUND OF URFA

ABSTRACT

The Anglo-Zionist agent Gertrude Bell seems to have conveyed clear and confidential records of her research and studies in the Southwest Asia, where administered by the Ottoman State in the first quarter of the 1900's. The so called excursions were largely for political goals rather than for cultural purposes, depend on information and document collection activities have been carried out in some regions longer or shorter. These activities carried out in the past effected in its period in which they were carried out and in the subsequent years when some of the city territories were determined or changed in the region. A female agent Bell, affiliated with Zionist ideology as well as British interests, has been successful in attempting to influence the peoples and administrators of the region. Her activities, memories and photographs are capable of shedding light on many historical developments and influencing the enlightenment of developments in the region.

In this context, the "Oriental Question" of the West influenced the Ottoman Empire in general and the Turks in particular. From the last quarter of the 18th century, every step taken in this framework in Southwest Asia was effective in the cities of the region. This effect is felt in different forms even today. It is known that Urfa and its environs are the field of activity of many agents in the context of religious, civil, military, historical and economic reasons. But among the agents, Gertrude Bell is the most interesting, secret, mysterious, versatile and original in style, attitude and technique.

For this reason in this study, specially trained Gertrude Bell's activities in and around Urfa against Osmanlı, by using the titles of historian, linguist, strategist, photographer, anthropologist and archaeologist will be documented.

Key words: Urfa, Agnostic, Gertrude Bell, Zionism and Colonization.

OSMANLI DÖNEMİNDEKİ MEKTEP COĞRAFYA KİTAPLARINDAKİ URFA (1860-1922)

Dr.Öğrt. Üyesi Erdem KARACA

ÖZET

Osmanlı Medresesinde coğrafya yoktur, ama kible tayini için bazı bilgiler verilebilir. Coğrafya'nın Türk eğitimine girmesi, Rüşdiyelerin 1846 sonrasında açılmasından itibaren başlamıştır denebilir. Önceleri "Risale-i Coğrafya" kısa adıyla anılan bu kitaplar (mesela birisi 1275/1859 tarihli) zamanla gelişecektir. Böylece kitapları yazanlar içinde iki isim dikkate şayandır: bir asker olan Ali Tevfik ile tarihçiliği ile ünlü olan Abdurrahman Şeref Efendi.

Bildirimizde özellikle 1880-1910 arasındaki rüşdiye ve idadi coğrafya kitaplarında Urfa'ya dair verilen bilgiler tahlil edilecektir. Önceleri sadece 1848 den itibaren her yıl yayınlanan Osmanlı Devlet Salnamelerindeki bilgileri sadeleştiren ve mülki idaredeki durumlarını belirten tanımlar Asya Türkiyesi ile ciltlerle kitab yazan Vital Cuinet'nin Paris'de basılan II/1 cildindeki Halep Vilayeti ile ilgili bilgilerden sonra artacaktır. Genel değerlendirmeler için de her yıl yayınlanan Almanac de Gotha deki bilgiler verilecektir.

Yüzyıl sonları ile XX yy başlarında özellikle idadiler için yazılarda bilgiler daha çoktur, fakat bizleri tatmin etmez. Halep Vilayeti Salnamelerinde Urfa'ya dair yer alan bilgilerin mektep kitaplarına intikali epey geç olacaktır.

URFA IN THE GEOGRAPHY SCHOOL BOOKS IN THE OTTOMAN PERIOD (1860-1922)

ABSTRACT

There are no geography classes in the Ottoman Madrasa but some information can be provided for finding the qibla. The first time Geography entered the Turkish curriculum was after 1846 when Rushdiyyehs were opened. The books first known briefly as "Risale-i Coğrafya" (e.g. one dated to 1275/1859) would be developed in time. Geography tractate (1288/1872) is also another same kind of work and was published multiple times.

Some example.

Ali Saib, Coğrafya-ı Mufassalı Memalik-i Devlet i Osmaniye, Konstantiniye,1305, 1887?, 640+8 p.

Hüseyin,Memiliki Osmaniye ziraat coğrafyası,mihran mat.,1886, 175 p.1303

Ali Tevfik ,Memalik-i Osmaniye Coğrafyası, 1893.Kasbar mat.

Ali Tevfik, "Memalik-i Osmaniye Coğrafyası: mekteb-i mülkiye-i şahane ve mekteb i idadiye-i mülki üçüncü sene şakirdanına mahsusdur, Kasbar 1315/1897, (2 book) 476 p.

Ali Tevfik, Mufassal Memalik-i Osmaniye Coğrafyası, 1913.

Abdurrahman Şeref Efendi also has two important books.

A work during the end of the Ottoman period is Safet Geylangil's Resimli ve Haritalı Coğrafyayı Umumi, (life.1875-1944), Memalik-i Osmanişye Coğrafyayı iktisadisi, 1328/1912; 311 p. and Faik Sabri (Duran)'s Osmanlı Coğrafya-yı İktisadisi (1912). This last book would be published in 1926 renamed "Türkiye."

OSMANLI NÜFUS DEFTERLERİ VE SALNAMELER IŞIĞINDA HARRAN'IN SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK DURUMU

Araştırmacı Yazar Berna Çağan Ongun

ÖZET

Bu çalışmada Harran tarihine kısaca değinildikten sonra 19. yüzyıla ait Osmanlı nüfus defterleri ve salnamelere göre bölgenin sosyal, iktisadi ve kültürel durumu değerlendirilecektir. Arşiv belgeleri ışığında yapılacak bu değerlendirmeler Harran'ın içinde bulunduğu coğrafyadaki önem ve konumunu anlamak adına dikkate değer veriler sunacaktır.

Bu çalışmadaki amacımız 19. Yüzyılda Harran'ın sosyo-kültürel yapısı ile mali kaynaklarını ortaya koymak ve dönemin yazılı belgelerinin işlevini göstermektir.

SOCIO-CULTURAL AND ECONOMIC STATUS OF HARRAN IN THE LIGHT OF THE OTTOMAN POPULATION BOOKS AND SALNAMELER

ABSTRACT

In this study, the social, economical and cultural situation of the region will be evaluated according to the Ottoman population books and records of 19th century after mentioning the history of Harran. These evaluations, to be made in the light of archival documents, will present remarkable figures to understand the importance and position of Harran in the geography.

Our aim in this study is to reveal the socio-cultural structure and financial resources of Harran in the 19th century and to show the function of the written documents of the period.

Key words: 19th century, Harran, population books, salnameler, socio-cultural results

ÖZET

Uzun yıllar inkişaf yolu geçen Rus şarkiyatçılığının dünya ilim tarihinde örnek olan çok ciddi çalışmaları olmuştur. Türklerin kadim tarihinden başlayarak, Selçuklu ve Osmanlı Devleti Rus türkologları tarafından ilmi yollarla ele alınarak ister eserlerde ve isterse de makalelerde ortaya koyulmuştur. Bu tatikatlarda Türkiye`nin farklı şehir ve bölgelerinin tarihi hakkında önemli bilgiler vardır. Böyle, bölgelerden biri Urfa`dır.

Mesela, ünlü Rus şarkiyatçısı Bartold V.V. bir çok çalışmalarında Urfa tarihi ve kültürü ile ilgili kıymetli bilgiler varmıştır. Dikkatimizi çeken *Müslümanlığın Kültürü* isimli çalışmasında Urfa`nın Hristyanlık tarihinde ve Suriye kültüründe mühim bir ehemiyet kesb ettigininden yazıyor. Bartold *Müslüman Dünyasının Etnografik Terkibi* isimli diğer bir çalışmasında ise Urfa ve Harran`ın kütür, etnik terkebinden ve dinlerinden çok önemli bir bilgiler veriyor.

Diğer bir Rus şarkiyatçısı türkolog, Qordlevski V.A. Orta Asya`dan Türkiye`ye göç etmiş yörükleri araştırmış ve araştırmada onların yerleştikleri şehirlerden bahs etmiştir. Bu şehirlerden biri Urfa olduğunu yazmış ve bu şehrin tarihinden bahsetmiştir. Qordlevski V.A. Türkiye`de 1906-1907. yıllarda tatikikat yapan meşhur seyyah Q.Qrot`un seyahet sonuçlarını tahlil etmiştir. Seyahetinde Maraş`dan Urfa`ya varmış Qront diğer şehirler olduğu gibi Urfa`nın da mimarlık abidelerinin resmini çekmiş ve onların tarihi hakkında bahs etmiştir.

Genç K. *Türkiye* adlı eserinde ilk önce Urfa`nın tarihi- coğrafi yerleşimi hakkında bilgi veriyor. Bu eser tamamen Türkiye`den bahs ediyor. Müellif eserde Urfa tarihi ile ilgili malumat da veriyor. Krilov D. Türkiye adlı eserinde ise ilk önce Urfa`nın Anadolu tarihi ile bağlı bir şehir olduğundan bahs ediyor. O, daha sonra şehrin dinlerle alakalı tarihi hakkında bilgi vererek, Urfa`nı peygamberler şehri adlandırır. Hz.İbrahim`in burada doğulduğunu ve İncil`de bu şehirde Adem bahçesinin olduğu hakkında bilgi olduğunu yazıyor.

Bu yazımızda konuya kısaca , özet olarak değinmekle yetindik. Daha ayrıntılı araştırma tam metnde ortaya konulacaktır. Rus şarkiyatçıların Tanzimat`dan Cumhuriyete Kadar Urfatarihi, kültürü ve medeniyeti hakkında bilgileri de ele alacağız.

ABSTRACT

The Russian orientalism, which has been passed the way of development for many years, has had the examples of very serious studies in the history of world science. Beginning from the ancient history of Turks the Seljuk and the Ottoman state were put forward by Russian Turkologist, considering the scientific pathways in the works and the articles as well. There is important information about the history of Turkey's different cities and regions in these studies. One of such regions is Urfa. For instance, a Russian orientalist Bartold V.V has given valuable information on the history and culture of Urfa in his many researches. In his research of the "Mussulman Culture", which attracts our attention, he writes that Urfa has an important significance in the history of Christianity and in the culture of Syria. In his another work - "The Ethnic composition of the Mussulman world" Bartold gives valuable information about the culture, ethnic composition and religions of Urfa. Another Russian orientalist, turkologist Qordlewski V.A has studied nomads who had been migrated from the Central Asia to Turkey, and in this research he has mentioned cities where they had settled. According to Qordlewski one of these cities was Urfa and he wrote about the history of the city. Qordlewski V.A has analysed the travelling results of the prominent traveller Q. Qrot who had made some research in Turkey between 1906-1907. Qrot has come from Marash to Urfa along with his travel and drawn architectural monuments of Urfa and written about the history of it and other cities as well. In his work, entitled Turkey Qensh K. gives information at the outset about the historical and geographical location of Urfa. This work is completely about Turkey. The author also gives information about the history of Urfa in the work. Krilov D., in his work - Turkey writes first of all that Urfa is a part of Anatolian history. He mentions the religious history of the city and calls it the "City of Prophets" afterwards. Krilov writes that Hz.İbrahim was born here and contains information about Adam's Garden in this city

In this article we were content with mentioning the issue briefly. A more detailed research will be presented in the full text. We will touch the information, written by Russian orientalists, about Urfa, its history, culture and civilisation from Tanzimat(Reform) to the Republic

Key words: Rus , Şarkiyat, Urfa, Tarih, Kültür/ Russian, Orientalism, Urfa, History, Culture

XIX. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA KUZEY AZERBAYCAN'DAN ANADOLU'YA (DİYARBAKIR, MALATYA, URFA) GÖÇLER (ARŞİV BELGELERİ VE TÜRKİYE TARİH ŞİNASLIĞI ESASINDA)

Doç.Dr. Vidadi Umudlu

ÖZET

XIX. Yüzyılın başlarında Kuzey Azerbayca'nın Çarlık Rusya'sı tarafından işğaliyle Kafkaslar'ın müslüman halkının Osmanlı topraklarına zorunlu göçü başlanmış oldu. Kuban Nehri ve Kırım'dan Aras Nehri'ne kadar olan büyük bir arazini göç dalgası bürümüş oldu. Kuzey Azerbaycan'ın tüm bölgelerden de on binlerle insan kendi topraklarını bırakarak Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmış oldu.

Tadkik etdigimiz bu makalade Kuzey Azerbaycan'dan Anadolu'ya göçe zorlanan ahaliden bahs olunacaktır. Göçe zorlanan insanların Diyarbakir, Malatya,Sivas, Urfada iskan edilmeleri görölmektedir. Azerbaycan halkının Osmanlı Devleti'ne göçü ile ilgili esas belge kaynağı Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nin(BOA) fonları sayılmaktadır. Mültecilerin Osmanlı İmparatorluğu'na girişinden yerleşimine kadar olan tüm konular bu belgelere yansımaktadır.Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunan belgelerde Azerbaycanın kuzeyinden olan Hoca Hussad Efendi kafilesinden 43 kişinin Urfada iskan edilmesi için sevk edildiği görölmektedir. İskenderuna gelen kabile Halep yoluyla Urfaya gönderilmiştir.Denizlide iskan edilen başka kafilenin 1865 yılında Urfada iskanı uygun görölmüştür.

Aynı zamanda Azerbaycan Respublikası Devlet Tarih Arşivi'nde (ARDTA) de göçlerle ilgili çok sayılı belgeler buunmaktadır ARDTA-da bulunan 62 sayılı fonda Gence Viayetininin Areş kazasına bağlı Davutlu, Leki, Nemetabad, Cicim, Yengice, Kazımuşağı, Hanabad, Pirekir, Küçük Gagutlu ve başka köylerinden binlerle insanın Elizavetpol (Gence) valisine dilekce yazarak aile fertleriyle birlikde Türkiye'ye göç etmek istedikleri görölmektedir. Sadece 1894 yılının kasım ayını içeren bu fonda göçle ilgili 211 dilekce bulunmaktadır. Dilekçeler aile başçısı tarafından yazıldığı için her dilekcede göçmeye zorlanan insanların sayıları, isimleri ve akrabalık bağları gösterilmektedir.

Genelde bir dilekçede göçe hazırlanan ortalama dört-sekiz kişi ismi yer almaktadır. Bu rakam bazen birden-on dokuzlara kadar yükselebilir. Araş Kazası'nın Büyük Yengice köyünden Molla Abdullah'ın imzasıyla yazılan dilekcede ise yüz yedi kişinin göçe hazırlandığı görölmektedir.

Kuzey Azerbaycandan Osmanlı Devletine göçler Türkiye tarihçilerinin araştırmalarında da geniş yer almaktadır.Müslüman nüfusun işgal altındaki topraklardan zorunlu göçü, Çarlık Rusya'nın Kafkaslar'daki politikasının temelini oluşturuyordu. Göçe zorlanan insanlar Çar memurlarının tayin ettiği miktarda rüsum ödemeli ve valiye dilekçe yazması gerekiyordu. Osmanlı Devletine göçeden nüfusun geriye bırakmış olduğu eşya ve emlakı devlet hazinesince ele geçirilmekteydi.

ÖZET

Osmanlıda vilayetlerde 1283/1866-1867 tarihinden itibaren yıllık olayları anlatmak için yazılmış olan Salnameler, her vilayet için yılda bir defa yayınlanmıştır. Vilayetlerin bazılarında sadece tek salnâme yayınlandığı gibi bazılarında çok sayıda salnâme neşredilmiştir. Osmanlı taşra teşkilatı hakkında önemli bilgiler veren bu salnamelerin tarihi özellikle de şehir tarihi açısından değerleri çok büyüktür. Devletin karşı karşıya kaldığı birçok olaylardan dolayı düzenli olarak çıkarılamayan bu salnameler, vilayet ve oraya bağlı olan sancak, kaza ve nahiyelerin siyasî, sosyal, ekonomik, eğitim kurumları, ilmi ve kültürel durumları hakkında bilgiler vermektedir. Vilayet Salnamelerinin yayınlanmaya başladığı 19. yüzyılın ikinci yarısında, Haleb Vilayetinin üç sancağı ve 24 kazası bulunmaktadır. Günümüzde bu sancaklardan Halep Suriye, Urfa ve Maraş ise Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada 19. yüzyılın ikinci yarısında coğrafi ve idarî taksimatını belirten ve otuz üç defa yayınlanan Haleb Vilayet Salnameleri'nde, Urfa Sancağının merkez kazası olan Urfa'nın idarî, sosyal, demografik, kültürel ve ekonomik durumları ele alınmıştır.

Kadim bir tarihe sahip olan Urfa şehri, asırlar boyunca farklı farklı milletlerin yönetiminde kalmıştır. İslam tarihinin ilk dönemlerinde Müslümanlar tarafından fethedilmesinden dolayı da kültürel olarak İslamî yönü ağır basan bir şehirdir. Bu çalışmada, 1284-1326/1866-1908 tarihleri arasındaki süreçte Haleb Vilayet Salnamelerine göre Urfa Sancağı merkez kazasının (Urfa'nın) idarî, fizikî, eğitim, nüfus yapısı, ekonomik, ilmi ve kültürel hayatı ile üretim ve tüketim ilişkilerini değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Diğer yandan, yapacağımız çalışma, şehrin tarihi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20 yüzyılın ilk yıllarında yayınlanan otuz üç adet Haleb Vilayeti Salnameleri esas alınarak Urfa şehrinin genel görünümünü ortaya koyma düşüncesindeyiz. Dolayısıyla yaklaşık 42 yıllık zaman dilimi içerisinde Urfa Sancağı merkez kazasında yaşanan değişimleri, idarî, sosyal, içtimai ve iktisadi yapıyı izlemeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Salnâme, Haleb Vilayeti, Urfa Sancağı, Urfa Kazası.

URFA IN THE SALNAMES OF ALEPPO PROVINCE

ABSTRACT

Salnames (Annuals), which were written in order to describe the annual events since 1283/1866- 1867 in Ottoman Provinces, were published once a year for each province. While only one salname has been published in some provinces, in others twenty salname have been published. These salnames that provide important information about the Ottoman provincial organization have great value in terms of history. These salnames, which could not be regularly published due to the many events that the state faces, have been provided information about the political, social, economic, scientific and cultural situations and educational institutions of provinces and its subdivisions, the sanjak, the liwa, the kaza (qadaa/district) and the nâhiyah.

When the provincial Salnames began to be published in the second half of the 19th century, Aleppo Province has been three sanjaks and 24 districts (qadaas). Today, Aleppo is the province of Syria and, Maras and Urfa is located within the borders of Republic of Turkey. In this direction, our study is on the administrative, social, demographic, cultural and economic conditions of Urfa which is the central district (qadaa) of Urfa Sanjak in the Salnames of Aleppo Province published thirty three times.

The city of Urfa, has a great and old history, has been governed by different nations during the centuries. Since it was conquered by Muslims in the early time of Islamic History, it has Islamic structure as cultural. This study aims to evaluate administrative, physical, educational, economic, scientific and cultural life, population structure, production and consumption relations of the central district (qadaa), Urfa, of Urfa Sanjak according to the Salnames of Aleppo Province between 1284-1326 / 1866-1908. On the other hand, we think that this study has importance in terms of the history of Urfa. Also, we will try to present the general appearance of Urfa in the second half of the 19th century and the first half of 20th century based on thirty three Salnames of the Aleppo Province. Therefore, it has been tried to follow administrative, social, social and economical changes in the central district (qadaa) of Urfa Sanjak during the administrative period of 42 years.

Key words: Salname (Annuals), Aleppo Province, The Sanjak of Urfa, The District (Qadaa) of Urfa.

URFA'DA MİLLİ MÜCADELE VE BÖLGEDE GÖREVLENDİRİLEN FRANSIZ ÜNİFORMALI ERMENİLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Ulvi KESER

ÖZET

Ekim 1916 tarihinden itibaren İngiltere'nin lojistik desteğiyle Kıbrıs'ta kurulan Ermeni Doğu Lejyonu esasında dünyanın dört bir yanından toplanmış Ermenilerden oluşmaktadır. Urfa ve havalisine gönderilenler de bu Ermenilerdir. 15 Eylül 1919 tarihli Suriye İtilafnamesi ile Urfa'yı Fransızlara bıraktıklarını açıklayan İngiltere'nin ardından neredeyse bir ay dahi geçmeden Urfa Fransız üniformalı Ermeniler tarafından işgal edilir. Bölgeye gelen 300 kişilik birliği Yzb. Sajoux yönetirken şehre giren bu Ermenilerin başında ise Yzb. Lambert ve Teğmen Deloire bulunmaktadır. Küçük rütbeli subaylarla bölgeyi işgal etme düşüncesindeki Fransızların bu stratejisi ise tamamen kaos, kargaşa ve çatışma planları üzerine oturmuştur. "Medeniyet maskesine gizlenen Fransızlara ve onların öncüsü olan Ermenilere" yönelik Urfa Direnişi de böylece başlar. Bogos Nubar gibi fanatik Ermenilerin de kışkırtmasıyla Fransız bayrağı altında Urfa'da savaşa katılan Ermeniler "sadece Türklere karşı ve sadece Ermeni anavatanı için" savaştıklarını düşünmektedirler ve gelecekte kurulacak Ermeni Ordusu'nun ilk çekirdeği olarak da kendilerini görmektedirler. Fransızlar 11 Nisan 1920 tarihinde Urfa'yı terk ederken bunu bazı Fransızlar bölgedeki ve silah altındaki Ermenilerin ihanetine de bağlar. Bu bilimsel araştırma kapsamında Urfa'da verilen mücadele, Kıbrıs'taki Ermeni Doğu Lejyonu kamplarında Fransız subayları tarafından yetiştirilen ve Urfa'da görevlendirilen Fransız üniformalı Ermeniler, küçük rütbeli Fransız subayları, bunların bölgede yaşattıkları kaos ve kargaşa ile hayal kırıklıkları ağırlıklı olarak Fransız arşiv belgeleri ışığında incelenecektir.

AN EVALUATION UPON THE NATIONAL STRUGGLE IN URFA, AND THE FRENCH-UNIFORMED ARMENIANS ASSIGNED IN THE AREA

ABSTRACT

Armenian Legion d'Orient founded in October 1916 on the island of Cyprus is actually composed of the Armenians gathered all around the World, getting the British logistics support. These Armenians are the ones who were transported and deployed to the vicinity of Urfa as well. Urfa which was left by the British forces is invaded by French-uniformed Armenians just after the declaration of 15th September 1919 Syrian Treaty within a month. The first reconnaissance force is led by Captain Sajoux, and the first officers to come to the city are Captain Lambert and Lieutenant Deloire. The French strategy to invade Urfa assigning the low-rank officers mainly bases upon the chaos, turmoil, and the conflicts. Then the Urfa Resistance against "the French hidden behind the scene of the civilization, and their pioneers; Armenians" thus starts in Urfa. The Armenians participating in the war in Urfa under the French flag provoked by some Armenian persons such as Bogos Nubar think that "they will fight only against the Turks for the Armenian territory being the first essence and the pioneers of the Armenian Army in future. Some French, while French Army leaving Urfa in 11st April 1920, regard that this is just due to the Armenian treachery. This scientific study will focus on Turkish Resistance in Urfa, French-uniformed Armenians who were trained at Legion d'Orient Camps in Cyprus by French officers, low-rank French officers, their assaults, chaos, and the turbulence in the vicinity, making mostly use of the French official archives.

URFA'DA MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE FRANSIZ İŞGALİ İLE İLGİLİ ARŞİV BELGELERİ

Dr. Öğrt. Üyesi İlhan Palalı
Prof. Dr. Osman Akandere

ÖZET

30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra Antlaşmanın 7. Maddesini bahane eden İngilizler mart ayı içinde Urfa'yı işgal ettiler. Urfa'yı işgal eden İngilizler daha sonra Fransızlarla anlaşarak 15 Eylül 1919'da yaptıkları Suriye İhtilafnamesine göre Ekim ayının sonunda Urfa'yı boşaltarak Fransızlara devrettiler. Urfalılar İngilizlerin işgalinin geçici olduğunu düşünmüşlerdi. Gerçi İngilizlere karşı Urfalılar Müdafaa-i Hukuk Derneği kurmuşlardı. Fakat direnişe geçmemişlerdi. Ancak Fransızların 31 Ekim 1919'da Urfa'yı işgal etmelerinden sonra Fransız işgalinin geçici olmadığını anlaşılmaya üzerine Urfalılar işgalci Fransız Kumandanlığına Şehri boşaltmaları için 7 Şubat 1920 tarihinde bir nota verdi. Fakat Fransızlar şehri boşaltmamakta direndiler.

Urfa halkı ve Aşiret kuvvetleri Fransız işgal kuvvetlerine karşı 9 Şubat 1920'de savaş açtı. Hâkim tepelere ve Müstahkem mevkilere yerleşmiş olan ateş gücü yüksek silahlara sahip olan Fransız kuvvetlerini bir türlü yerleşmiş olduğu mevkilere sokup atamadı. Savaş 62 gün 62 gece sürdü ancak Fransızlar 10 Nisan 1920'de şehri silahlarıyla birlikte terk etmek üzere anlaşarak şehri boşalttılar. 11 Nisan günü Fransız kuvvetleri yolda giderken onlara rastlayan aşiret kuvvetleriyle aralarında silahlı çatışma çıktı. Fransız işgal kuvvetleri imha edildi, sağ kalanları da teslim oldu. Böylece Urfa 11 Nisan 1920'de Fransızlardan temizlenmiş oldu.

Biz bu bildirimizde Fransız işgali sırasında Osmanlı Hükümeti ile Urfa Mutasarrıflığı ve Sivas'ta ki Anadolu Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Urfa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti yazışmalarının Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki belgelerini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Fransız, Bab-ı ali, Urfa Mutasarrıflığı, Urfa Müdafaa-i Hukuk Derneği.

ARCHIVE DOCUMENTS ON FRENCH INVASION IN URFA DURING THE NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

After the signing of the Mondros Armistice Agreement on October 30, 1918, the British who took advantage of Article 7 of the Treaty invaded Urfa in March. The British who occupied Urfa later agreed with the French and, according to the Syrian Conflict they had made on 15 September 1919, emptied Urfa and transferred it to the French at the end of October.

The people of Urfa thought that the invasion of the English was temporary. Although the people of Urfa against the British had founded the Association for the Defense of Rights. But the resistance did not pass. However, after the French invaded Urfa on October 31, 1919, the Urfa people gave a note on 7 February 1920 to the Urban of the invading French Command to evacuate the City upon the recognition that the French occupation was not temporary. But the French resisted not to evacuate the city. Urfa people and tribal forces fought against French occupation forces on February 9, 1920. the French forces, which had high firearms, were not able to dismantle them from places where they had somehow settled. The war lasted 62 days and 62 nights, but the French agreed on April 10, 1920 to abandon it with their city guns. On April 11, when the French forces were on their way, armed clashes between the tribal forces confronted them. The French occupation forces were destroyed and the survivors were surrendered. Thus, Urfa was cleared from the French on 11 April 1920.

We will try to reveal the documents of the Prime Minister's Ottoman Archives of the correspondence between the Ottoman Government and the Urfa Mutasarrıflığı and the Anatolian Rumi Defense of Human Rights Society and Urfa Müdafaa-i Law Society in Sivas during the French occupation.

ÖZET

Birinci Dünya Harbi sonrasında Osmanlı ve İtilaf Devletleri arasında 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasından kısa bir süre sonra Urfa, Antep ve Maraş İngilizler tarafından peş peşe işgal edilmiştir. İngilizler, işgal bölgesini genişletmek ve bölgede kalıcı olabilmek için halk arasında yılgınlık ve ayrılık yaratmaya çalışmıştır. İngiliz kumandanları, bildiriler dağıtmak suretiyle halk arasına ayrılık tohumları ekmeye çalışmıştır. Bazı aşiret reislerine kâh para vererek, kâh cebir ve şiddet göstermek suretiyle onları elde ederek devletten koparmaya çalışmışlardır. Bu süreçte Güneydoğu Anadolu'daki durumun kendi aleyhine olduğunu anlayan İngilizler, gelişmeleri kendi lehlerine çevirmek ve Osmanlı Devleti'ne son darbeyi vurmak amacıyla Kürtlerin Osmanlı Devleti'nden koparılmasını esas alan bir politika takip ederek halkı birbirine düşürmeye çalışmıştır. Bu kapsamda İngilizlerin en fazla önemseydiği ve elde etmeye çalıştığı aşiret Milli Aşireti olmuştur. Zira Milli Aşireti, Halep, Musul, Mardin, Diyarbakır ve Urfa arasında geniş bir bölgede söz sahibi olan bir aşiret idi. Bu nedenle İngilizler Milli Aşireti Reisi Mahmut Bey'i elde etmek için yoğun bir çaba göstermiştir. Bu kapsamda Binbaşı E. W. Charles Noel ve Yüzbaşı C.L. Woolley gibi birçok İngiliz subayı Mahmut Bey'i ziyaret ederek veya aşiretin diğer önde gelen reisleriyle görüşerek maksatlarına ulaşmaya çalışmışlardır. Ancak menfaat ve baskı dili kullanılmak suretiyle elde edilmeye çalışılan Mahmut Bey, İngiliz istihbarat Subayı Noel'e "Milli Aşireti'nin Osmanlı Devleti'ne tabi olduğunu, ayrılmak gibi bir emellerinin olmadığını" belirterek İngilizlerin isteklerini geri çevirmiştir. Bölgede bir Kürt Devleti kurmak vaadi ile aşiretleri yanına çekmeye çalışan İngilizler, bu politikalarıyla bölgede kalıcı bir hâkimiyet kurmaya ve Ermenilerin iddialarına zemine hazırlamaya çalışmaktaydı. Bu sinsi planın farkına varan birçok aşiret gibi bölge halkı da İngiliz subaylarının yüzüne "İngiliz işgalini reddettiklerini ve Osmanlı bayrağının gölgesinden başka bir gölgede yaşamak istemediklerini" açıkça dile getirmişlerdir. İngilizlerin bu faaliyetlerini fark eden Diyarbakır merkezli 13. Kolordu Kumandanlığı, da aldığı tedbirlerle bölgedeki İngilizlerin propagandaları etkisiz hale getirmiştir. Bu bildiride arşiv belgeleri esas alınarak Mondros Mütarekesi döneminde İngilizlerin Kürt aşiretleri üzerinden takip ettiği politika ve Osmanlı Devletinin aldığı tedbirler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, İngilizler, Binbaşı E. W. Charles Noel, Yüzbaşı C.L. Woolley, Milli Aşireti Reisi Mahmut Bey.

IN TIME THE MONDROS ARMISTICE, THE POLITICS OF THE BRITISH TOWARDS MİLLI TRIBE

ABSTRACT

Shortly after the Treaty of Mondros Armistice signed between the Ottoman and Entente States after the First World War on October 30, 1918, Urfa, Antep and Marash were occupied by the British in succession. The British tried to create wrath and separation between the people in order to expand the occupation zone and become permanent in the region. The British commanders tried to sow the seeds of separation between the people by distributing the reports. They have tried to get some tribal chiefs by paying money, and then getting them by algebra and violence and breaking them from the state. Understanding that the situation in Southeastern Anatolia was against itself in this process, the British tried to bring the people together by following a policy based on the detachment of the Kurds from the Ottoman Empire in order to turn the developments into their own favor and hit the Ottoman Empire's last coup. In this context, the tribe which the English most regarded and tried to achieve was Milli Tribe. Because Milli Tribe was a tribal who had a vast territory between Aleppo, Mosul, Mardin, Diyarbakir and Urfa. For this reason, the British have tried hard to obtain Mahmut Bey, the Reis of Milli Tribe. In this context, many British officers such as Major E. W. Charles Noel and Captain C.L. Woolley visited Mahmut Bey or tried to reach their aims by meeting with the other leading chiefs of the tribe. However, Mahmut Bey, who is trying to obtain by using the language of interest and pressure, told the British intelligence officer Noel that he had rejected British requests, saying "Milli Tribe is subject to the Ottoman State and there is no such thing as leavin". The British, trying to attract tribes to establish a Kurdish State in the region, were trying to establish a permanent dominion in the region with these policies and to prepare the ground for the Armenians' claims. Like many tribes that have come to realize this insidious plan, the people of the region have also voiced clearly the face of British officers "they refuse the British occupation and do not want to live in a shade other than the shadow of the Ottoman flag". Diyarbakir-based 13th Army Corps Command, aware of these activities of the British, has also neutralized the propaganda of the British in the region by the measures they have taken. In this report, based on the archival documents, the policy that the British follow through the Kurdish tribes during the Mondros Armistice period and the measures taken by the Ottoman State will be discussed.

Key words: Urfa, British, Major E. W. Charles Noel, Captain C.L. Woolley, Milli Tribe Leader Mahmut Bey.

ÖZET

Temsil Heyetinin Ankara'ya gelmesinden sonra, Milli Mücadelenin sesini duyuracak bir gazetenin gerekli olduğuna inanan Mustafa Kemal Paşa'nın isteği doğrultusunda Hakimiyet-i Milliye adlı bir gazetenin yayınlanmasına karar verildi. 10 Ocak 1920 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlayan Hakimiyet-i Milliye, Urfa ve havalisi ile ilgili haber ve yorumlara geniş yer vermiş, işgallerin haksızlığını her fırsatta kınamış ve protesto telgraflarını sahifelerinde kamuoyuna duyurmuştur. Haberler kimi zaman bölgedeki birkaç vilayeti kapsayıcı nitelikte "Adana, Urfa, Maraş ve Antep Ahvalı", "Antep ve Urfa'da Vaziyet", "Maraş ve Urfa'da Vaziyet" gibi başlıklar altında verilirken, kimi zamanda sadece Urfa ile ilgili haberler "Urfa'da Vaziyet", "Urfa'nın Tathiri", "Urfa'nın Tahliyesi" gibi başlıklar altında yayınlanmıştır. İşgalcilerin aşiretler üzerinden oluşturulmak istedikleri kaos ve zafiyetlere karşı Hakimiyeti Milliye Gazetesi yayınlamış olduğu "Aşair Hal-i Kıyamda", "Kürtlerin Sadakati" gibi haberlerle ve aşiretlerce çekilen protesto telgrafları ile hakikatin ne olduğunu kamuoyuna aktarmıştır. Anadolu'nun seksen civarındaki şehir ve kasabasından, çoğu mahalli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri adına çekilmiş olan, Urfa ve diğer Güney Anadolu illerinin Fransızlar tarafından işgalini proteste eden telgrafları da yayınlamıştır. Fransızların Urfa'daki faaliyetlerine mühim miktarda yer veren Hakimiyet-i Milliye, yöredeki Müslümanlar ile Ermeni unsurların arasına husumetin nasıl sokulduğunu, işgalcilerle işbirliği yapan Ermenilerin Müslüman halka yaptıkları zulümleri kamuoyuna duyurmuştur. Urfa'da teşekkül eden Kuvayı Milliye'nin mücadelesi ve Fransızların Urfa şehrini tahliye haberlerine yer veren gazete, Urfa'nın tahliyesinden sonra da şehrin mülhakatındaki kurtuluş mücadelesini yayınlamaya devam etmiştir. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi yapmış olduğu yayınlarla hukuksuz işgalleri kamuoyuna duyurarak, halkın durumdan haberdar olmasına, tepkisini ortaya koymasına, Kuvayı Milliye teşekküllerinin kurulup desteklenmesine ve kurtuluşa katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Fransızlar, Ermeniler, Hakimiyet-i Milliye, Kuvayı Milliye

SOVEREIGNTY FROM THE FRENCH OCCUPATION-I MILLIYE NEWSPAPER URFA

ABSTRACT

After the Delegation came to Ankara, it was decided to publish a newspaper called Hakimiyet-i Milliye at the request of Mustafa Kemal Pasha, who believed that a newspaper would announce the voice of the national struggle. Since January 10, 1920, the sovereignty of the Milliye, Urfa and transfer began to be published in a wide range of news and comments, the injustices of the occupation, condemning at every opportunity, and the protest cables announced to the public in the sahifleri. Sometimes the news in the region, several provinces, including Adana, Urfa, maraş and Antep civil status", "the situation in Gaziantep and Sanliurfa", "Urfa and maras in the situation" are given under headings such as sometimes when just related news Urfa", Urfa situation", "the history of Urfa", "the evacuation of Urfa" under such titles as have been published. In the "Ashar hal-I Kıyam" newspaper published the milliye newspaper, where the invaders wanted to be created by the tribes, and in the news like "the loyalty of the Kurds" and the protest telegraphs drawn by the tribes and conveyed what the truth is to the public. The Telegraphs of Anatolia around eighty cities and towns, most of which were taken in the name of local Defense-I law societies, protested the invasion of Urfa and other Southern Anatolian provinces by the French. The sovereignty-I Milliye, which gives an important place to the activities of the French in Urfa, made public how enmity was brought between the Muslims in the region and the Armenian elements, and the atrocities committed by the Armenians in cooperation with the invaders by the Muslim people. After Urfa's evacuation, the newspaper continued to publish the liberation struggle in the city's annexed territory. With the publications he published in the milliye newspaper, he made an announcement to the public about the illegal occupations and contributed to the public awareness of the situation, his reaction, to the establishment and support of the Milliye formations and to salvation.

Anahtar Kelimeler: Urfa, French, Armenians, Sovereignty-i National, Nationwide National.

ÖZET

Azerbaycan tarihçileri tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihi ile ilgili yapılan çalışmalar II. Dünya Savaşı sonrası daha da hızlanmıştır. Bu çalışmalarda özellikle Sovyet-Türkiye ilişkileri ve Türk halkının I. Dünya Savaşı sonra emperyalist güçlere karşı vermiş olduğu mücadele konuları daha çok ilgi odağı olunuştur. 1960-1970'li yıllarda Azerbaycan Bilimler Akademisi Şarkiyat Enstitüsü'nün üyeleri Nilufer Efendiyeva, Yusuf Bağirov ve Hamit Aliyev tarafından Türk halkının Anadolu'daki işgalcilere karşı vermiş oldukları mücadele ile ilgili çok önemli ve kapsamlı monografiler yayınlanmıştır. 06-08 Nisan 2018 tarihinde Şanlıurfa'da yapılacak olan III. Uluslararası Osmanlı Sancağından Cumhuriyet Kentine Urfa Tarihi Sempozyumu'na sunmak istediğimiz bildiride Azerbaycan tarihçileri tarafından(Özellikle Nilufer Efendiyeva, Yusuf Bağirov ve Hamit Aliyev'in çalışmaları esas alınacak) Milli Mücadele dönemi ile ilgili yapılan akademik çalışmalarda Urfa'nın İngiliz ve Fransızlar tarafından işgali, Urfa ahalisinin işkale karşı tepkileri ve Urfa'nın kurtuluş süreci ile ilgili çalışmaları ile ilgili bilgi vermeyi amaçlıyoruz.

AZERBAIJAN HISTORIAN STUDIES WORK IN THE NATIONAL STRUGGLE URFA

ABSTRACT

Azerbaijan studies by historians about the history of the Republic of Turkey II. It was even faster after World War II. These studies are particularly Soviet-Turkey relations and the Turkish people after the First World War the issue of struggle against the imperialist forces have given more attention to olunuş. During the years 1960-1970, very important and comprehensive articles and monographs were published by Nilufer Efendiyeva, Yusuf Bağirov and Hamit Aliyev, members of the Oriental Institute of the Azerbaijan Academy of Sciences, on the struggle of the Turkish people against the occupiers of Anatolia. Which will be held in Şanlıurfa on 06-08 April 2018. In the declaration we would like to present to the Urfa Historical Symposium from the International Ottoman Crusade to the Republican City, academic studies on Azerbaijani historians (especially Nilufer Efendiyeva, Yusuf Bağirov and Hamit Aliyev) will be conducted. However, based on the information of Azerbaijani historians, we intend to inform you about the occupation of Urfa by the British and the French, the reaction of the Urfa ahalis against the barbarian and the process of liberation of Urfa.

Key words: Azerbaijani historians, Urfa during the period of National Struggle

URFA'NIN İŞGALİ KARŞISINDA KAMUOYUNUN TUTUMU

Prof.Dr. İsmail ÖZÇELİK

ÖZET

Birinci Dünya Savaşının sonunda 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmanın imzalanmasından hemen sonra İtilaf Devletleri Osmanlı Ülkesini işgale başladılar. Bu bağlamda Urfa ve çevresi de önce İngilizler, sonra Fransızlar tarafından işgal edildi. Anadolu'nun her yerindeki bütün kasaba ve şehirlerde halk bu haksız işgalleri protesto etti. Bu sırada Urfa ve civar şehir ile kasabalarda da halk haksız işgal hareketlerini protesto etmiştir. Bu protestolar, bazen miting düzenlemek, bazen de işgalleri kınayan telgraf ve beyannameler yayınlamakla yapıyordu. Protesto hareketleri özellikle Erzurum ve Sivas Kongrelerinden sonra daha sistematik bir hal aldı. Urfa, Birecik, Mardin, Antep, Maraş, Malatya, Derik, Nusaybin ve Rasulayn gibi şehirlerde mitingler düzenlendi ve işgaller protesto edildi. Ayrıca, bütün Anadolu ve Rumeli şehirlerinde işgaller protesto edildi. Mustafa Kemal ve Heyeti Temsiliye de bu protestolara öncülük etti. Bu araştırmamızda art arda yapılan bu protestolara kimlerin iştirak ettiği ve protesto bildirilerin nereler gönderildikleri ele alınacaktır. Söz konusu protesto bildirileri zaman zaman gazeteler yansıtmış ve yayınlanmıştır. Bu gazetelerde ki haberler de ayrıca değerlendirilecektir. Böylece yöre halkının işgaller karşısındaki duygu ve düşünceleri ele alınıp araştırılacaktır. Böylece Urfa şehrinin Millî Mücadeleye ilişkin tarihine katkılar sağlanmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, işgaller, Millî Mücadele, protestolar, mitingler.

THE ATTITUDE OF THE PUBLIC IN THE FACE OF THE INVASION OF URFA

ABSTRACT

At the end of the First World War, the Mondros Armistice Agreement was signed on October 30, 1918. Immediately after the signing of this Agreement, the occupation of the Ottoman Empire began. In this context, Urfa and its surroundings were occupied first by the English, then by the French. In all towns and cities throughout Anatolia, the people protested against these unjust occupations. Meanwhile, people in Urfa and surrounding cities and towns also protested the unjust occupation movements. These protests were sometimes held at rallies and occasionally at telegrams and declarations condemning the occupations. The protest movements became more systematically, especially after Erzurum and Sivas Congresses, Urfa, Birecik, Mardin, Antep, Maraş, Malatya, Derik, Nusaybin and Rasulayn cities were organized rallies and occupations were protested. In addition, in all Anatolian and Rumelian cities the occupations were protested. Also Mustafa Kemal and his delegation protested the occupation. In this research, we will discuss who participated those protests and where the protests' reports were sent. The protests' notices were reflected and published from time to time in the some newspapers. The news in these newspapers will also be evaluated separately. Thus, the feelings and thoughts of the local people against the occupations will be investigated. Thus, the contribution of the Urfa city to the history of the War of Independence will be provided.

Anahtar Kelimeler: Urfa, occupations, National Struggle, protests, rallies.

THE NEW YORK TIMES'A GÖRE URFA'NIN İŞGALİ VE KURTULUŞU

Doç.Dr. Uğur Üçüncü

ÖZET

Osmanlı Devleti, İtilaf Devletlerine karşı Birinci Dünya Savaşı'nda yenildi. Savaş sonunda 30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı. Antlaşmanın 7. Maddesine göre Urfa şehri 24 Mart 1919'da İngilizler tarafından işgal edildi. Fakat İngilizlerin işgali çok uzun sürmedi. 15 Eylül 1919'da Fransa-İngiltere arasında Paris'te Suriye Antlaşması imzalandı. Antlaşmaya göre İngilizler Ekim ayında Urfa'yı Fransızlara teslim ettiler. Fransız Ordusu böylece 1919 Sonbaharında Urfa şehrini işgal ettiler. Fransızlar, Urfa'da hâkimiyetlerini kurmak için Müslüman halka büyük baskı yaptılar. Bu durum Urfalıların Fransızlara karşı direnişine neden oldu. Mustafa Kemal Paşa'nın yönlendirmesiyle Urfa halkı 9 Şubat'ta Mücadeleye başladı. Urfa Kuva-i Milliyesinin Fransız ordusuna karşı mücadelesi başarıyla sonuçlandı. 11 Nisan 1920'de Fransızlar Urfa'dan çekilmek zorunda kaldılar. Böylece Urfa düşman işgalinden kurtuldu.

Urfa'nın işgali ve kurtuluşu süreci Türkiye'de olduğu gibi yurt dışında da ilgiyle takip edildi. Amerika Birleşik Devletleri de bunlardan biri idi. O yıllarda Amerika Birleşik Devletleri Türk Milli Mücadelesi için oldukça önemli bir devlettir. Her şeyden önce ABD'nin Türk Milli Mücadelesine bakışının, Türkiye'nin pek çok toprağını işgal eden İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan'a göre daha tarafsız bir devlet olduğu düşünülmekteydi. O süreçte tarihi tecrübesi ve tirajıyla dikkat çeken The New York Times Amerika Birleşik Devletlerinin en etkili gazetelerinden biri idi. The Newyork Times gazetesi, Urfa'nın işgali ve Fransızlardan kurtuluşuna dair süreci Amerikan kamuoyuna, haber ve makaleler ile taşımıştır.

Bu çalışmada The New York Times gazetesindeki haberler, yorumlar ve makaleler kullanılarak Urfa'nın işgali ve kurtuluşu sürecinin ortaya konması amaçlanmıştır. Böylece o yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nin en önemli gazetelerinden birinin Urfa Milli Mücadelesine bakışı izlenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Milli Mücadele, İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri.

THE OCCUPATION AND LIBERATION OF URFA IN THE NEWYORK TIMES

ABSTRACT

The Ottoman Empire defeated against the Entente States in the First World War. It had to sign the Mondros Armistice at the end of the war, on October 30, 1918. According to Article 7 of the Treaty, the city of Urfa was occupied by the British on 24 March 1919. But the occupation of the English did not last very long. The Syrian Treaty was signed between France and Britain, in Paris on September 15, 1919. According to the treaty, the British delivered Urfa to the French in October. Thus, the city of Urfa was occupied by the French army in the autumn of 1919. The French created great pressure on the Muslim people to establish their dominance in Urfa. This situation caused the people of Urfa to resist the French. The people started fighting with the direction of Mustafa Kemal Pasha, on February 9, 1920. The struggle of the Urfa National Forces (Kuva-i Milliye) was successful against the French army. The French had to withdrawal from Urfa on April 11, 1920. Thus Urfa liberated from the enemy occupied.

The occupation and liberation process of Urfa was also followed with interest in Turkey as well as abroad. The United States was one of them. The United States was a very important state for the Turkish National Struggle in those years. First of all, it was thought that the point of view of the US to the Turkish National Struggle was more neutral nation than Britain, France, Italy and Greece which they occupied most of Turkey's lands. The New York Times, attracting attention with its circulation and historical experience was one of the most influential newspapers in the United States. It carried the process of the Urfa's occupation and liberation from the French on the American public opinion with news and articles.

In this study, it was aimed to reveal the process of the Urfa's occupation and liberation, using the news, reviews and articles in The New York Times. Thus, in those years one of the most important newspapers in America, will be evaluated the approach of the Urfa National Struggle.

Key words: Urfa, the National Struggle, Britain, France, United States.

ANKARA HÜKÜMETİ'NİN GÜNEY POLİTİKASI VE URFA'DA MİLLİ MÜCADELE

Doç.Dr. Cengiz Mutlu

ÖZET

7 Mart 1919'da İngilizler tarafından işgal edilen Urfa, İngiliz-Fransız Antlaşması gereği yedi ay sonra Fransız işgaline bırakılmıştır. Özellikle Fransız üniforması altında Ermenilerin zulümlerine, Türklere karşı onur kırıcı davranışlarına dayanamayan Urfa halkı 8/9 Şubat 1920'de Fransız işgal kuvvetlerine karşı ayaklanmıştır. Urfa'da Fransızlara karşı savaşı millî kuvvetlere komuta eden Ali Saip Ursavaş'dı. Millî kuvvetlerle Fransızlar arasındaki kanlı çarpışmaların ardından 8 Nisan 1920'de taraflar arasında ateşkes antlaşması yapılmıştır. 10 Nisan'dan itibaren Fransızlar şehri boşaltmaya başlamıştır. Ali Saip Bey ise 9 Mayıs 1920'de Ankara'ya gelmiş ve beş kez Kozan mebusu olarak mecliste yer almıştır. Diğer taraftan Ankara Hükümeti'nin Millî Mücadele'deki tek gayesi tam bağımsızlığı sağlayarak Misak'ı Milli'nin gerçekleşmesiydi. Hedefe ulaşmak çetin bir mücadele vermek anlamına geldiğinden, savaşın sürdürülebilmesi için gerekli silah ve diplomatik desteğin elde edilmesi elzemdi. Bu amaçla Ankara Hükümeti Urfa ve çevresindeki aşiretlerin desteği alırken, diğer taraftan Ruslarla ilişkileri geliştirmekte, ve İtilaf Devletleri arasındaki anlaşmazlıklardan faydalanmaktaydı. İtilaf kanadında Fransa'nın nötralize edilmesi elzemdi. Zira, Fransa'nın hem Suriye'deki sıkıntıları, hem de başta Urfa ve Antep olmak üzere Türkiye'nin Güneydoğu'sunda karşılaştığı direnişten ötürü yılığın bir hale gelmesi, Fransa'yı zorunlu bir antlaşmaya itecekti. Türkiye açısından ise Fransa'nın İtilaf kanadından ayrılması, Güney Cephesi'ndeki asker ve cephanenin Batı Cephesi'ne kaydırılması manasındaydı. Ankara Antlaşması ile Fransızlar Anadolu'dan ayrılırken TBMM Hükümeti tüm gücünü Yunanlıların üzerinde odaklamıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Urfa, Millî Mücadele, Ankara Hükümeti, Fransızlar

ANGORA GOVERNMENT'S RELATIONS WITH ENGLAND-FRANCE AND THE NATIONAL STRUGGLE IN URFA

ABSTRACT

On 7 March 1919 Urfa had been occupied by British, after seven months later according to English-French Agreement, Urfa was invaded by French. Due to Armenian manorities's cruelty who was under the French uniform, on 8/9 February 1920 Urfa people revolted against French occupation forces. Ali Saip Ursavaş who was the leader of natioanal forces led the resistance against the French. After the bloody angagements on 8 April 1920 between the French and Turkish national forces, both sides signed an armistice. Since on 10 April French started to evacuate Urfa. On 9 May 1920 Ali Saip Ursavaş in case went to Angora and joined the parliament for five times as Kozan deputy. On the other hand in the national struggle Angora Government's only goal was realized of the national oath by reaching the exact independence. The meaning of achiving the goal was uphill struggle, to went to war political and arming support had to get. On the one hand Angora government was getting support from tribes from Urfa and its regions on the other hand was improving its ties with Russians and used allies clashing of interests. It had to be neutralized of French among the Allies. Because its trouble both in Syria especially in Urfa and in Turkey's southward weakened France that made France an compulsory agreement with Angora Government. From this point of view Mustafa Kemal Pasha was improving his ties with King Faisal on the other hand, he used Sheikh Sonusi's influences among the Muslim World. Naturally Angora Governments total operations disturbed English too. Pulling out of france from allies means ammunition and soldiers could send from south front to west front. With Angora Agreement France was leaving from Anatolia Angora Government focused on total forces on Greece.

Anahtar Kelimeler: Mustapha Kemal Pasha, Urfa, National Struggle, Angora Government, French, English

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı sonunda müttefikleriyle birlikte Osmanlı Devleti de yenilmiş ve Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorundan kalmıştır. İtilaf Devletleri İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya daha savaş sırasında yaptıkları Gizli Antlaşmalarla, Mondros Mütarekesi'ni takiben Anadolu Türk topraklarını paylaşma planlarını uygulamaya koymuşlardır. Gizli M. Sykes-G. Picot Antlaşması gereği; Osmanlı Devleti hakimiyetindeki Musul'a kadarki saha İngiltere'ye bırakılmıştır. Adana, Mersin, Antep, Maraş ve Musul Vilayetleri ile Suriye toprakları da Fransız nüfuz sahası olarak kabul edilmiştir. İngiltere, öteden beri göz diktiği Musul'u, savaş şartları gereği istemeyerek Fransa'ya bırakmışsa da, Osmanlı Devleti'ni yenildikten sonra, Musul'u kendi elinde tutmak için Fransa'yı Mondros Mütarekesi görüşmelerine katmamıştır. İngiltere, kendi kazandığı topraklarla Rusya arasında bir tampon bölge oluşturmak gayesiyle sınırı Musul'un Kuzey kesimine çekmeye çalışırken; Kilikya'yı da işgal edip elinde tutmuş ve Musul'u almak için Fransızlara karşı koz olarak kullanmıştır.

Aralık 1918'deki Clemenceau-Lloyd George görüşmesinde: Clemenceau, Doğu meselelerinde mutabakata varmaları arzusunu belirtirken, Lloyd George ise, Filistin'de İngiliz himayesinin tanınmasını ve Fransa'nın, Musul bölgesindeki haklarından feragat etmesi karşılığında İngiltere'nin de, Almanya'nın Türk Petrolleri Şirketi payından %25'ini Fransa'ya devredebileceğini belirtmiştir. 7 Mart 1919'da, Clemenceau, Suriye'nin tamamı ve Kilikya'daki manda isteklerini dile getirmiştir. Fransızlar, aynı zamanda İngiltere'yi M. Sykes-G. Picot Antlaşması'na uymamakla suçlamışlardır. 20 Mart 1919'daki Dörtler Konseyi'nde de Fransızlar: Önce Arapları Türklerden ayırmak, İngiliz ve Fransız istekleri konusunda daha sonra karar vermek gerektiğini ileri sürmüşlerdir. O sırada bölgedeki Fransız kuvvetleri sayıca çok az ve bölgeyi işgale yetmeyecek durumdaydı. Çekilecek İngiliz birliklerinin yerine Fransızların hemen kuvvet göndermesi imkansız gibiydi. İngilizler, bu durumu iyi değerlendirmiş, Fransa'ya, Suriye ve Toros geçitlerindeki askerlerini geri çekeceklerini bildirmişlerdir. Bu durumda Fransa, Suriye'deki Arapların tehdit ve merhametine terk edilmiş olacaktı. Fransa'da basın, kamuoyu ve aydınlar da, kendi işgal bölgelerindeki yetkiler İngilizlere bırakıldığı için, hükümeti eleştirmektedirler. Bundan yararlanan İngilizler, Fransa'yı, kendi istekleri doğrultusunda bir anlaşmaya zorlamışlardır. Böylece, Suriye İtilafnamesi'ne doğru adımlar atılmıştır.

Bu görüşme ve gelişmeleri takiben, 26 Nisan 1919'da, Long-Berenger Petrol Antlaşması gereği, Fransa'ya, Türk Petrolleri Şirketi'nin %25'ini kullanma hakkı verilmiştir. 1919 yılı Mayıs ve Haziran aylarında bölgeye Fransız takviye kuvvetleri sevk edilmiş, buna karşılık komuta ve otoritenin İngilizlerde kalması, Fransa'da, hükümet üzerindeki baskıları arttırmıştır. Bunun üzerine Temmuz 1919'da bir araya gelen Clemenceau ve Lloyd George, Urfa, Antep, Maraş ve Adana'da İngiliz birliklerinin, yerini Fransız kuvvetlerine bırakmasını kararlaştırmışlardır. Fransızlar, bölgeye kuvvet sevk etmeye başlamışlar, Kilikya işgal kuvvetlerini oluşturmuşlardır. 13 Eylül 1919'da Paris'te, Clemenceau'ya, 15 Eylül'de ise Dörtler Konseyi'ne sunulan memorandum üzerindeki görüşmeler neticesinde: 1 Kasım 1919'dan itibaren İngiliz kuvvetlerinin Kilikya ve Suriye'den çekilerek, yerlerini Fransızlara terk etmesi hakkındaki Suriye İtilafnamesi adıyla imzalanan İngiliz-Fransız antlaşmasına göre: sivil yönetim Osmanlı'da kalacak, askeri otorite Fransızların elinde olacaktı.

Fransızlar, bu İtilafnameyi takiben, bölgeye yeni kuvvetler getirmişler, Kilikya adını verdikleri sınırı belirlenmeyen Adana ve çevresini, Urfa ve Diyarbakır'ı da kapsayacak biçimde genişletmeye çalışmışlardır. Dönemin Harbiye Nazırı Cemal Paşa ve Mustafa Kemal Paşa Suriye İtilafnamesine tepki göstermiş, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden Fransızlara, ummadıkları protestolar ve tepkiler içeren telgraflar çekilmiştir. Suriye İtilafnamesi gereği, İngiliz kuvvetleri 1 Kasım 1919'dan itibaren bölgeyi boşaltmış, mülki ve askeri yönetim Fransızlara geçmiştir. Bölgeye yerleşen Fransız işgal kuvvetlerinin, askeri harekâta Ermenilere yer vermeleri ve Kilikya'yı idari yönden Ermenileştirme girişimleri bütün Türk Milleti ve bölge halkı tarafından tepkiyle ve milli direnişle karşılanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, Fransa, Urfa'nın işgali, politika ve savaş, kurtuluş.

URFA IS INVALID BY FRENCH

ABSTRACT

At the end of World War, the Ottoman Empire was defeated along with allies and had to sign the Mondros Armistice. The entente States Britain, France, Russia and Italy have put into practice the plans to share the Anatolian Turkish land following the Midsic Armistice With the Secret Agreements they have made during the war. M. Sykes-G. Picot under Secret Agreement, it was left to Muslims in England, where the Ottoman Empire was dominant. The provinces of Adana, Mersin, Antep, Maraş, Urfa and Mosul and Syrian lands were also considered as French influence areas. Britain did not include Mosul in his possession after the Ottoman Empire was defeared, although Mosul, who has long since stood up to oblivion war in France, did not want to meet the conditions of war. While Britain was trying to pull the border to the northern part of Mosul to create a buffer zone between Russia. He also occupied Cilicia and used it is a trump against the French to take Mosul.

December 1918 Clemenceau-Lloyd George talks: Clemenceau indicates the desire to make mutual acquaintances in eastern affairs, while Lloyd George declares that Britain's renunciation of the British patronage in Palestine and the relinquishment of France's in the Mosul region of the rights of the waiver of the UK, germany's Turkish Petroleum Company 25% of the share of the company said that can be connected to France. On March 7, 1919, Clemenceau expressed all of Syria's demands and mandate in Cilicia. The French, at the same time M. Sykes-G. Picot Treaty, they accused him of not following. On March 20, 1919, in the Council of Four, the French also argued that it was necessary to make a decision about their wishes for English and French. At the time, the number of French forces in the region was very small and the region was not enough to occupy. It seemed impossible fort he French to send force immediately instead of the British troops to be towed. The British have taken advantage of this situation and reported that they would withdraw troops from France, Syria and Taurus passages. In this case, France would have been abandoned to the threat and mercy of the Arabs in Syria. In France, the press, public opinion and intellectuals were criticizing the government because the authorities in their occupied territories were left to the British. The British who took advantage of this forced France into an agreement in line with their wishes. Thus, steps have beeb taken towards the Syrian Entente.

Following these discussions and developments, on April 26, 1919, the French Petroleum Company was granted the right to use 25% of the Turkish Petroleum Company under the Long-Belencer Petroleum Treaty. In May 1919, French reinforcements were delivered to the region, command and authority to remain in the British have increased pressure on the government in France. Then Clemenceau and Lloyd George, who came together in July 1919, decided to leave the British troops to French forces in Urfa, Antep, Maraş and Adana. The French began to refer forces to the region, Cilicia formed the occupation forces. On September 13, 1919 in Paris, on Clemenceau, on Semtember 15, on memorandum presented to the Council of Four: on November 1, 1919 the British forces withdrew from Cilicia and Syria, and the Syrian Entente According to the Anglo-French treaty signed with name: civilian administration will remain in the Ottoman Empire, military authority will be in the hands of the French.

Following this Entente, the French brought new forces to the region and tried to expand Adana and its surroundings, which had not been given the name of Cilicia, to include Urfa and Diyarbakır. Harbiye Proclamation of the period Cemal Pasha and Mustafa Kemal Pasha had reacted to the Syrian involvement, and telegraphs were drawn to the French from various parts of Anatolia, including unexpected protests and reactions. According to Syrian Charter, the British forces evacuated the region from 1 November 1919, and the property and military administration passed to the French. The attempts of the French occupation forces in the region to include Armenians and to Armenia Cylinky from the administrative side have been met with resistance and national resistance by the Turkish Nation and the people of the region.

Anahtar Kelimeler: Britain, French, Urfa, occupation, policy, liberation.

ÖZET

19.yy'ın stratejik politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkan I. Dünya Savaşı, büyük yıkımlara sebep olmuştur. Savaşın Osmanlı Devleti üzerindeki en önemli etkisi Mondros Mütarekesinin imzalanması ile ortaya çıkan işgaller olmuştur. Keza henüz bir barış antlaşması imzalamayan Osmanlı Devleti, bu mütarekenin belirli maddeleri ile sınırlarını işgal ve taarruza açık hale getirmişti. Bu işgal ve taarruzun en açık dayanağı şüphesiz Mondros Mütarekesinin en önemli maddelerinden biri olan 7.madde idi. Bu madde uyarınca İtilaf Devletleri güvenliklerini tehlikede görmek bahanesi ile ülkenin her yanında harekete geçebilme şansını elde etmekteydi. Mondros Mütarekesi sonunda 7. madde kapsamında elde ettiği hakkı uygulamaya koymakta gecikmeyen İngilizler, 3 Kasım'da Maraş, Antep ve Urfa'yı; Fransızlar ise 4-5 Kasım'da Hatay, Iskenderun, Dörtöl ve Payas'ı işgal etmeye başlamışlardır. Ülkenin diğer bölgelerinde de başlayan işgallerin ağırlık merkezini aynı zamanda petrol bölgelerine yakın olan güney illerinin oluşturması dikkat çekicidir.

Milli Mücadelenin kıvılcımını ateşleyen bu işgallerden biri de Urfa'da gerçekleşmiş ve bu işgalde diğer illerde olduğu gibi önemli siyasi ve toplumsal sonuçlara yol açmıştı. Urfa Milli Mücadelesinin yürütülmesi sırasındaki bazı temel olayların mücadelenin seyrini değiştirdiği veya etkilediği fikrinden hareketle hazırlanan bu çalışmada; toplumsal ve siyasi olgular dikkate alınmıştır. Bu öngörü ışığında Urfa Milli Mücadelesinin sosyal tabanı, milli benlik algısı, din olgusu ve işgal faktörleri ışığında; yerel eşraf ve bürokrasi unsurları, din adamlarının bir toplumsal figür olarak işlevi, aşiret ve milli benlik ilişkisi, aynı zamanda bir yerel unsur olan Ermeni imgesinin işgalci sıfatıyla ortaya çıkışı yeniden incelemeye alınarak, işgal süreci psiko-sosyal etkenler açısından irdelenecektir. Çalışma, belirtilen olguların işgal ve sonrası sürecindeki toplum ilişkilerini etkilediği ve yönlendirdiği kanaatini güçlendiren bulgulara erişmeyi hedeflemektedir. Bu inceleme, çeşitli hatıratlar ve literatür ışığında değerlendirilerek farklı bir bakış ile sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Milli Mücadele, din, eşraf, aşiret, bürokrasi.

THE OCCUPATION AND LIBERATION OF URFA IN THE NEWYORK TIMES

ABSTRACT

World War I, which emerged as a result of the strategic policies of the 19th century, caused great devastations. The most significant impact of the war on the Ottoman Empire was the occupation that resulted from the signing of the Mondros Armistice. There were some special provisions in this armistice: the most important article for the Ottoman State that was included within the Armistice agreement was the seventh article. In this article, it was stated that the Allies would invade the strategical regions in case of an event or incident threatening the securities of the Allies. Thus, the British invaded Maras, Antep and Urfa on 3 November, the French invaded Hatay, Iskenderun, Dörtöl and Payas on 4-5 November within the scope of Article 7. It was remarkable that the center of the occupations were comprised of southern cities which were close to the oil regions.

One of these invasions that ignited the spark of the National Struggle took place in Urfa and led to significant political and social consequences. Drawing on social and political bases of the Urfa National Struggle which changed or affected the course of the struggle, this paper deals with the social and political events. From this perspective, the purpose of this paper is to examine the psycho-social factors such as social base, national identity, religion, local occupation and bureaucracy, the role of clerics as a social figure, tribal and national identity-relation as well as the imagination of Armenian occupation, who were local people in the Urfa National Struggle. The study aims to present findings that mentioned factors influenced and directed the social relations in the occupation and post. This study at the same time will be evaluated in light of various memories and literature and will be tried to be presented with a different perspective.

Key words: Urfa, National Struggle, religion, gentry, tribe, bureaucracy.

ERMENİCE KAYNAKLARDA 1895 VE 1915 URFA ERMENİ AYAKLANMALARI İLE İLGİLİ İDDİALAR VE TARİHİ GERÇEKLER

Prof. Dr. Qafar Mehdiyev

ÖZET

Osmanlı devletinin son dönemlerinde ülkenin çeşitli vilayetlerinde Ermenilerce yapılan faaliyetler Ermeni dilinde olan belgelerde, gazete ve diğer yayın kuruluşlarında yer almaktadır. Ermenice olan kaynaklarda XIX. Yüzyılın 70-80 yıllarında Ermenilerin tüm ülkede terör eylemleri için faaliyetlere başladığı sırada, Urfa'da bu tür olayların yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Lakin asrın sonuna doğru Müslümanlar ve Ermeniler arasında ciddi bir güven sorunu meydana geldi. Ülke genelinde başlatılan Ermeni kalkışmasının bir parçası olarak 29 Ekim 1895 tarihinde Urfa'daki huzur ortamını bozacak ateşin fitili ateşlendi. Alacak verecek kavgasıyla başlayan bu adi vaka bir anda iki toplum arasında ciddi bir çatışmaya dönüştü. Urfa'da bir Müslüman bir Ermeni'yi öldürmesi ile olaylar çıktı, Ermeniler karakolu basarak bu katili öldürdüler. Ermenice basında ve yayın kuruluşlarında bu olayın kasıtlı yapıldığı ve Ermenilerin ötekileştirilmesi nedeninden olduğu yazılmaktadır. Oysa ki, Urfa'da Ermeniler her zaman huzur içinde yaşamakta ve hayatlarını sürdürmekte idiler. Ermeni kaynaklarınca itiraf ediliyor ki, artık teşkilatlanma sürecinde olan Ermeni siyasi örgütleri ülkenin bir çok Ermenilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerde isyan çağrılarını yapmıştı. Onlardan bir de Urfa olacaktı. Bir Ermeni gazetesi olan "Mşak"ta Urfa olayları haberi "özgürlük mücadelesi" olarak nitelendiriliyor: "1890'larda Malatya, Urfa (Edessa) ve Şapin-Karahisar'da önde gelen özgürlük savaşları başladı. Urfa'da Türk birlikleri ve müttefikleri Ermenileri yağmalamaya ve öldürmeye başladılar. Ermeni kahramanlar 3 ay boyunca direndiler Ermeniler, vali vaatlerine inanarak isyanı durdurdular. Askerler ve Kürtler katliama başladı. 7 binden fazla Ermeni öldürdüler". Bu fikrin gerçeği yansıtmadığı ortada. Halbuki Urfa'da bulunan soruşturma heyeti ile İngiltere İzmir konsolos vekilinin bilgi ve şahitliğinde olaylar değerlendirilmiş ve Ermenilerin isyan hareketleri kınanmıştı. Çağdaş Ermenice basın-yayın organlarında da olaylara taraflı bakılmaktadır. 1915" gelindiğinde Urfa Ermenilerinin silahlandıklarının şahidi oluyoruz. Bu da Ermenice kaynaklarda tasdik edilmektedir. 2010 yılına ait Ermenistanın Ansiklopedisinde yazılmaktadır: "1915 yılının yazının ortalarında Jön Türklerden olan Ahmet ve Halil beyler Ermenilerin sürülmesini organize etmek için Urfa'ya geldiler. Ermenilerden silahlarını 48 saat içinde teslim etmesini talep ettiler. Lakin onlar silahları vermekten imtina ettiler". İsyana başlatmak için iyi bir fırsattı. "Ermeniler Mkrtç Yotyeğbaryan başkanlığında Askeri Konsey oluşturdular". Diğer kaynaklara göre, Ermeni ahaliden ibaret savunma hattı oluşturdular. Bazı kaynaklara göre ise bu askeri birlik 800 kişiden oluşuyordu, bazı yazarlar onların sayısını 2 bin olarak gösteriyor. Urfa Ermenileri Rusya Ordusunun 1915 yılında Van'a yürüyüşünden daha da etkilenmiş ve direnişi devam ettirmek istiyorlardı. Burada hatta yaklaşık 200 kadın ve kızlardan 3 birlik kurulmuştu. Şehrin belli mahallelerinde hendekler kazmış, barikatlar kurmuştu. Ermeni tarihinin kahramanlık sayfaları olarak nitelendirilen bu olayda 1200 Türk-Müslüman'ın öldürülmesi Ermenice kaynaklarda yer almakta. Bu çalışmada Ermenilerce iddia edilen Urfalı Ermenilerin Müslümanlaştırılması konusunu da ele alacağız.

AMERİKAN BASININDA URFA'DA ERMENİ OLAYLARI(1915-1918)

Abdullah Tok
Muhammed Ali Budak

ÖZET

Dünya tarihinin en önemli imparatorluklarından biri olan Osmanlı İmparatorluğu taraflı tarafsız her kesimden övgü ile bahsedilen bir imparatorluktur. Altı yüz seneyi aşkın bir süre tarih sahnesinde kalan Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemleri bir hayli sancılı geçmiştir. Sömürgecilik ve milliyetçilik akımlarının da etkisiyle 1914-1918 yılları arasında büyük bir felakete sebep olan Dünya Savaşı'na bir oldu bitti neticesinde giren Osmanlı, girdiği bu savaştan tabiri caizse ölü olarak çıkmıştır. Savaş sürecinde özellikle Rusya ve müttefiklerinin de kışkırtması ile Doğu bölgesindeki Ermeniler Osmanlı'nın Ruslar ile zorlu bir savaş verdiği bir zamanda bölgedeki Müslümanlara saldırmaya başlamışlardır ve birçok sıkıntılar yaşanmıştır. Ruslar ile savaşı daha sağlıklı yürütebilmek ve bölgedeki halkın da selameti için bu yöredeki Ermeniler çıkarılan bir kanun ile Suriye bölgesine sevk edilmişlerdir. Ermenilerin sevk edilmesi sırasında istenmeyen olaylar yaşansa da Osmanlı yönetiminin temel hedefi tebaasından bir zümre olan Ermenileri devletin bir bölgesinden başka bir bölgesine sevk etmektir. Ermeni Tehciri olarak günümüze kadar tartışma konusu olan ve Amerika ile Avrupa ülkelerinin yıllardır siyasi bir koz olarak kullandığı bu olay karşısında dönemin Amerikan basını da büyük bir ilgi göstermiştir. Ermenilere çıkarları gereği uzun süreden beri yakınlık gösteren Amerika, 1915-1918 yılları arasında Urfa'da vuku bulan Ermeni olaylarında basınında geniş yer ayırmıştır. Amerikan basını sık sık Urfa'da Ermenilere zulüm yapıldığını ve Ermenilerin katledildiğini sayfalarına taşımış ve Osmanlı'ya karşı kara bir propaganda yapılmıştır. Bu çalışmada 1915-1918 yılları arasında Urfa'da yaşana Ermeni olaylarının Amerikan basınına yansımaları işlenecek ve konu üzerinde bilimsel kriterlere uygun analizler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Ermeni Tehciri, Urfa, Amerikan Basını.

REFLECTIONS IN THE US PRESS OF EVENTS OF ARMENIANS IN URFA (1915-1918)

ABSTRACT

As one of the most important empires of the world history, Ottoman Empire, biased or unbiased, is a praised empire from many perspectives and by many historians. Having lived more than six hundred years, its last days has been very painful. Mainly started by the notions of colonization and nationalism, World War I has been resulted in as a great disaster and entered the War by a fait accompli, came out of it so to speak as a dead state. During the War provoked by especially Russia and its allies, Armenians started to attack and kill their Muslim and Turk neighbors in the Eastern Anatolia region. For fight against to Russians more effectively and safety of the people living in there, Armenians, by a decree, transported to Syria. Even though unwanted events had happened during the forced migration, main purpose of the Ottoman Empire was transport the Armenians, who a community within its people, from one region of the empire to another. Armenian Deportation is a become a controversial problem and used by USA and Europe as a political leverage. Because of this, to this event US Press did not stay silent. Because of its interests, USA showed a great attention to Armenians and events that took place in Urfa between 1915-1918 largely found itself a place in the US Press. News about so called Armenian mass murders in Urfa oftenly published and with this news, a dark propaganda action have been made against Ottoman Empire. At this work, reflections in the US Press of events of Armenians in Urfa between 1915-1918 will be handled and scientific analysts will be made on the subject.

Key words: Ottoman Empire, Armenian Deportation, Urfa, American Press

URFA'DA KARGAŞA: MÜSLÜMAN-ERMENİ ÇATIŞMALARI (1895)

Doç.Dr. Seydi Vakkas Toprak

ÖZET

Fransız İhtilali sonrası dünyada esen milliyetçilik rüzgârları imparatorluklar bünyesindeki etnik ve dini unsurlara kendi devletlerini kurma ümidi vermiştir. Yayılmacı ve sömürgeci Batılı devletler Osmanlı uyruğunda bulunan gayrimüslim azınlıkların koruyuculuğunu üstlenmişler, kendi çıkarları doğrultusunda onları Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtmışlardır. Bu anlamda Osmanlı İmparatorluğu azınlıkların bağımsızlık amacıyla isyan çıkardığı devletlerin başında yer almıştır. XIX. yüzyıl başından itibaren meydana gelen Sırp, Yunan, Karadağ, Romen ve Bulgar isyanlarında olduğu gibi Anadolu'da çıkan Ermeni ayaklanmalarında da Batılı devletler desteklerini esirgememişlerdir.

Sömürgeci Batılı devletlerin etnik ve dini azınlıklarla irtibat kurarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanması Osmanlı İmparatorluğu'nun kozmopolit yapısıyla da ilgilidir.

Özellikle Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla ilan edilen kanun üstünlüğü ve kanun önünde eşitlik gibi yeni haklar Müslüman ve gayrimüslim toplulukların ayrışmasına zemin hazırlamıştır. Müslümanlarla aynı haklara kavuştuklarını düşünen gayrimüslimler taşkınlıklar yapmaya başlamışlardır. Tanzimat'la birlikte Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışma fırsatı bulan Batılı büyük devletler, Osmanlı tebaası olan etnik ve dinî toplulukların koruyucusu rolünü üstlenerek her fırsatta onları isyana teşvik etmişlerdir.

Büyük devletlerin baskısıyla Berlin Antlaşmasına (1878) konulan bir madde Osmanlı Devleti'ne Ermenilerin oturduğu Anadolu vilayetlerinde ıslahat yapma yükümlülüğü getirmiştir. Antlaşma imzalandıktan sonra Ortadoğu siyasetlerinin bir gereği olarak Ermenilerle yakın ilişkiler kuran Rusya ve İngiltere, Berlin Antlaşması'nın bir gereği olan ıslahatın derhal yapılması için Osmanlı Devleti'ne baskı yaparken, diğer taraftan yanlarına çektikleri Ermeni liderlerine yardım etmişler ve onları isyana teşvik etmişlerdir. Ayrıca Osmanlı topraklarında faaliyet gösteren yabancı okullar ve Batılı misyonerler Ermenileri bağımsızlık düşüncesiyle Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtmışlardır. Dış desteğe sahip olan Ermeniler, Osmanlı Devleti'nden bazı haklar koparmak için 1890'dan itibaren İstanbul'da ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde isyanlar çıkarmışlardır. Ermenilerin ayaklanma çıkardıkları yerlerden biri de Urfa'dır. Bu çalışmada 1895 tarihinde Urfa'da Müslüman halk ile Ermeniler arasında meydana gelen karışıklıklar ve çatışmalar incelenecektir.

1895'te Urfa'da ortaya çıkan ayaklanmalarla ilgili araştırma eserleri ve Osmanlı arşiv belgeleri bu çalışmanın temel kaynaklarını teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler: Urfa Olayları, Urfa Ermenileri, Berlin Antlaşması, Tanzimat ve Islahat Fermanları.

THE TURMOIL IN URFA: THE MUSLIM-ARMENIAN CONFLICTS (1895)

ABSTRACT

The nationalist tendencies that emerged in the World after the French Revolution gave hope to ethno-religious subjects within the empires to establish their own nation-states. The imperialist and expansionist Western states undertook the protection of non-Muslim minorities under the Ottoman rule, and provoked them against the Ottoman Empire for their own interests. Therefore, the Ottoman Empire had been one of the states in the world in which the minorities rebelled against the state in order to gain their own independence. In the rebellions that broke out since the eve of the 19th century, the Western states did not refrain from giving support to the Armenian revolts as in the case of Serbian, Greek, Montenegro and Bulgarian rebellions.

The imperialist Western states' exploiting ethno-religious minorities for their own benefits by being in contact with them, is directly related with the cosmopolitan structure of the Ottoman Empire. In particular, the new rights such as legal equality and the rule of law that were granted with the Tanzimat and Islahat decrees, precipitated the decomposition of Muslim and non-Muslim factions. The non-Muslims that believed that they were granted equal rights with the Muslims began to spoil the empire. The Western states which seized an opportunity to involve the internal affairs of the Ottoman Empire with the declaration of the Tanzimat decree, by acting as their protector, encouraged the ethno-religious subjects under the Ottoman rule to rebel against the empire in every opportunity.

Along with the pressure of the Western states, an Article added to the Berlin Agreement (1878) imposed the Ottoman state to make reforms in the Anatolian vilayets in where the Armenians settled. After the signing of the Agreement, Russia and Britain which formed close relations with the Armenians due to their Middle Eastern policies, while pressuring the Ottoman government to implement the reforms as soon as possible as a necessity, at the same time, provided support to the Armenian leaders who act along with them, and encouraged them to revolt against the empire. In addition, the foreign schools and Western missionaries incited the Armenians to rebel against the Ottoman state. The Armenians which had external support, organized revolts in variety places of Istanbul and Anatolia since 1890 in order to get more privileges from the Ottoman state. One of the places that Armenians organized revolts was Urfa. In this research, the turmoil and conflicts erupted in Urfa in 1895 between the Muslim society and Armenians in will be elaborated.

The research manuscripts pertaining to the revolts in Urfa in 1895 and Ottoman archive records will form the basis of this research.

Anahtar Kelimeler: Urfa events, Urfa Armenians, Berlin Agreement, Tanzimat and Islahat decrees.

ÖZET

Osmanlı Devletinde yaşayan azınlıkların sosyo-ekonomik durumu, her dönemde iyi olmuştur. Diğer azınlıklar gibi Ermeni nüfusu da Osmanlı yönetimi altında varlıklarını barış ve huzur içerisinde sürdürmüşlerdi. Fakat 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı devletleri ve Çarlık Rusya'nın kışkırtması sonucunda Ermeniler, Anadolu'nun bir çok yerinde isyanlar çıkarmışlardı. Bu isyanlardan biri, Ermeni komitelerinin 1895'te Urfa'da Türk bir esnaf ile Ermeni bir kuyumcu arasında ortaya çıkan tartışmayı fırsat bilip başlattığı isyan olmuştur. Nitekim 1878 Ayastefanos Antlaşması ve Berlin Antlaşması ile Ermeni Meselesi adı altında suni uluslararası bir mesele ortaya çıkmıştır. Ermeni Meselesi, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Osmanlı Devleti'ni hayli meşgul etmişti. Yarandığı günden bugüne kadar maksatlı olarak gündemde tutulmaya çalışılan Ermeni Meselesinin, çıkar ilişkileri sonucunda ortaya atıldığını daha iyi anlayabilmek için Anadolu'daki isyanların tarihsel gelişimini çok boyutlu olarak araştırılması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Türk kaynaklarının yanı sıra Ermeni ve Rus kaynaklarından da istifade edilerek 1895 Urfa Ermeni olayları konu edilmiştir. Çalışmada, Urfa olaylarını açıklayan Türk, Ermeni ve Rus kaynaklarındaki görüşler karşılaştırmalı şekilde ele alınarak söz konusu dönemde meydana gelen olayların sebep ve sonuçları irdelenmiştir. Bu tarz çalışmaların Ermeni meselesinin aydınlanmasına yardımcı olacağı kanısındayız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Ermeni Meselesi, Urfa olayları, Batı devletleri

ABSTRACT

The socio-economic situation of minorities living in the Ottoman Empire has been good at every period. Like the other minorities the Armenian population had continued their existence under peace and quite under Ottoman rule. But since the second half of the 19th century, as a result the instigation of Western states and Tsarist Russia, the Armenians rebelled in many parts of Anatolia. One of these revolts was the 1895 Urfa rebellion. This revolt was initiated by the Armenian committees in Urfa who had taken opportunity the contention between emergence of a Turkish tradesman and an Armenian jeweler. As a matter of fact, after the Treaty of Ayastefanos in 1878 and the Berlin Treaty, an artificial international issue emerged under the name of Armenian Issue. The Armenian issue has been a problem for the Ottoman State since the last quarter of the 19th century. The Armenian issue has been kept on the agenda purposefully until today. It is of great importance to investigate the historical development of the rebellions in Anatolia in a multidimensional way in order to better understand that the Armenian Issue is being introduced as a result of interest relations. According to Turkish, Armenian and Russian sources, this study were discussed the 1895 Urfa Armenian events. In the study, the opinions of the Turkish, Armenian and Russian sources explaining the events of Urfa were discussed comparatively and the causes and consequences of the events that took place during the period were examined. We believe that such works will help to illuminate the Armenian Issue.

Key words: Ottoman Empire, Armenian Issue, Urfa Events, Western States

ÖZET

Makalede XIX yüzyılın 90'lı yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Küçük Asya bölgesinde düzeni ayarlamak için yaratılmış Hamîdiye alaylarının rolünden bahsediliyor.

Rusya tarih yazımının incelenmesinden anlaşılmaktadır ki, XIX yüzyılın 90'lı yıllarında büyük devletlerin Uzak Doğu'daki mücadelesinin güçlenmesi ile aynı zamanda Ortadoğu'da Sultan hükümetinin yürüttüğü politikadan ileri yeni çatışma oluşmuştu. Rus araştırmacılar yazıyorlar ki, Balkan yarımadasının önemli bölgeleri üzerindeki hakimiyetini kaybetmiş 2. Abdülhamid bunu Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde kalmış halklara karşı kişisel diktatörlüğünün ve zulmünün güçlenmesi ile restore etmeye çalışıyordu.

1891 yılında Küçük Asya topraklarında esasen Kürtler ve Çerkezlerden oluşan, yerel administrasiyanın nezaretinde asıllılığında olmayan gayri-nizami süvari birlikleri (Hamidiye) oluşturulmuştu. Onların teyinatını "eyaletlerde nüfusun güç özbaşinalığına karşı herhangi hoşnutsuzluk ifade etmesi sırasında kanunu uygulamak" oluşturuyordu. Hamidiye kendi görevini onların fiziksel mahvinde görerek özel gaddarlığı Ermeni nüfusuna ilişkin teşhir ettirmiştir.

Makalede bütün bunlar detaylı analiz edilerek Rusya tarih yazımında XIX yüzyılın 90'lı yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nun Küçük Asya topraklarında düzeni ayarlamak için yaratılmış Hamîdiye alayları ile ilgili mevcut bakışlar irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Hamîdiye alayları, Çar Rusyası, Büyük Devletler, Kürt, Çerkez

ABSTRACT

The main aim of this article is to research the role of hamidiye groups which formed in Asia Minor of Ottoman Empire in 90s of 20th with the aim of keeping the rules. It is known of researching of Russian historiography when growing of Great Powers' struggles in the Far East in 90s of 19th century, new conflict arose in Near East against Sultan regime. Loosing of his power in the major territory of Balkan peninsula Abdulhamid II tried to restore it with the strengthening of his dictatorship and oppression. Russian historians argue that Sultan's policy caused not only Christians, but also protest of Muslim peoples.

Irregular troops hamidiye which were not under the control and dependence of local administration, consisting of Kurds and Chircussians were created in 1891. Their assignment were to keep the rules when the expressing of dissatisfaction of the population were arose in the province against the tranny of the power. Hamidiye displayed its duty to act physical killing of them, special cruelty against Armenians.

All of them are analyzed, and views of Russian historians are researched about hamidiye troops which formed in the territory of Asia Minor of Ottoman Empire with the aim of to keep the rules.

Anahtar Kelimeler: Tsar Russia, Ottoman Empire, Church of Echmiedzin, Great Powers, Relations between Armenian and Russia.

BU ŞEHİR VE BU ÜLKE İÇİN FEDA EDİLENLERDEN BİRİ: MUTASARRIF MEHMED NUSRET BEY

Prof. Dr. Mustafa KESKİN

ÖZET

Bu şehir, tarihi insanlık tarihi kadar eski, Roma'nın Edessa'sı, Emevilerin Ruha'sı, Selçukluların ve Osmanlıların Urfası, Türkiye Cumhuriyeti'nin Şanlıurfa'sıdır. "Bu Ülke" kadim medeniyetlerin arz-ı endam ettiği, medeniyet temsilcilerinin, Doğu'nun ve Batı'nın, üzerinde nüfuz mücadelelerinde bulunduğu, yaklaşık bin yıldan beri Müslüman Türklerin, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet serlavhası altında devletli ve izzetli oldukları Türkiye'dir. Roma'nın Köktürkleri keşfi, İmparator Justinianus zamanındandır. Yahya Kemal'in sorduğu şekliyle, İmparator Justinianus, Türklerin Roma'nın varisi olacağını bilseydi acaba onları hiç keşfeder miydi? Tarihin kaza ve kaderden ibaret olduğuna en anlamlı delil, Türklerin Roma'nın varisi olmalarıdır ki, 29 Mayıs 1453'te İstanbul'un fethiyle bu veraset gerçekleşecektir.

Selçuklular öncesinde, Doğu Roma'nın sınırları Ani, Urmiye, Kuzey Irak, Kuzey Suriye ve Filistin'i içeriyordu. Adalar Denizi'nin doğu kıyılarından başlayıp, İran bozkırlarına değin uzanan, güneş ülkesi anlamına gelen Anatolia'nın Anadolu'ya inkılap etmesi Selçuklular zamanındadır. Anadolu bir bütün olarak fethedilmiş, sonuç itibarıyla miri arazi olarak kaydedilmiştir. Anadolu'nun fethinin Selçukluların dış politikasında, mutlaka ulaşılması gereken bir hedef olduğunu (Kızılirma) söyleyebiliriz. Anadolu fethedildikçe halkı da özgürleştirilmiş, toprak köleliğinden toprağın mutasarrıflığına terfi eden her inançtan insanlar, fethin kolaylığına ve süratine yardımcı olmuşlardır. Anadolu'da vatan kurmamızı sağlayan 26 Ağustos 1071 tarihli "Malazgirt Zaferi"nden birkaç ay önce Urfa önlerine gelen, Fırat'ı geçen ilk hükümdarımız olan "şanlı cedd-i ekberimiz" ebû'l Feth, Doğu'nun ve Batı'nın sultanı, Büyük Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ı bu vesile ile minnet ve şükranla anıyorum. Meş'um haçlı seferleri hengamında yaklaşık elli yıl haçlıların elinde sıkıntı içinde yaşayan Urfa, 639'da Mezopotamya'nın diğer zengin şehirleri gibi, Hz. Ömer zamanında, İyaz b. Ganem tarafından fethedilmiştir. 1144'ten itibaren muhtelif Türk Devletleri-beyliklerine tabi olmuş 1517'de Osmanlı Devleti tarafından Safeviler elinden ilhak edilen Urfa, Diyarbakır Beylerbeyliği'ne bağlanmıştır. Şehrin nüfusu kısa sürede iki katından fazla artış göstermiş, etrafı surla çevrili, hareketli, büyük bir şehir olmuş, bazen Rakka Beylerbeyliği'ne bağlanmışsa da 1865'te Halep Vilayeti'ne bağlı bir sancak olmuştur.

Bildirimize konu olan Mehmet Nusret Bey 30 Ekim 1915'te Urfa Mutasarrıflığı'na atanmış, 7 Haziran 1919'a değin bu görevde bulunmuş, Sadrazam Damad Mehmed Ferid Paşa tarafından azille, İstanbul'a getirilmiş, Ermeni tehcirinde katli ve yağmaya izin vermekle itham edilmiş, tutuklanmış, Kürt Mustafa Paşa Divan-ı Harbi tarafından idama mahkûm edilerek 5 Ağustos 1920'de Bayezid Meydanı'nda idam olunmuştur. "Şehid-i Millet" Mehmet Nusret Bey, kardeşi Cevdet Bey'e hitaben yazdığı vasiyetnamesinde "Milletim ve vatanım yaşasın." Elbet ve elbet, benim gibi, mağdur ve masumun intikamını alacak adil bir hükümet zuhur eder ve edecektir. O'na iman ederek, terk-i dünya ediyorum. Allah'ım, ailem ve çocuklarıma sen acı!" diyordu.

Anahtar Kelimeler: Mutasarrıf, Mehmed Nusret Bey, Tehcir, Divan-ı Harbi.

ONE OF THE FEDERATED FOR THIS CITY AND THIS COUNTRY: MUTASARRIF MEHMED NUSRET BEY

ABSTRACT

The history of the city of Urfa is as old as the history of mankind. The country, in which ancient civilizations appeared, where the East and West struggled for decades, for nearly a thousand years of Muslim Turks, Seljuk and Ottoman and Republican Turkey homeland is called Turkey. The discovery of Rome's Göktürks is at the time of Emperor Justinianus. As Yahya Kemal asked, would the Emperor Justinian ever discover them if he know that the Turks would be the heir to Rome? As a matter of fact, this inheritance will take place on May 29, 1453 with the conquest of Istanbul.

Before the Seljuks, the borders of Eastern Rome included Ani, Urmia, northern Iraq, northern Syria, and Palestine. Anatolia, which means the sun country, started from the eastern shores of the Sea of Islands and extended to Iran. The transformation of Anatolia into "Anadolu" is at the time of the Seljuks. All of Anatolia was conquered in this period. We can say that the conquest of Anatolia is a target that must be reached in the foreign policy of the Seljuks. During the conquest of Anatolia, people were liberated and these liberated people helped to conquer. I am grateful to Alp Arslan of the Great Seljuk Sultan, our first ruler who came to Urfa a few months before the "Malazgirt Victory" on August 26, 1071. This enabled us to establish a homeland in Anatolia. Urfa lived in distress at the hands of the Crusaders for nearly fifty years, in 639 like the other rich cities of Mezopotamia. Urfa was conquered in Hz. Omer time by İyaz b. Ganem. Urfa has been subject to various states of the Turkish States since 1144 and at last it was taken from the Safavids by the Ottoman State in 1517 and bound to Diyarbakır State. The population of the city increased by more than two times in a short time and it has become a big, vibrant city surrounded by walls. Urfa became a sanctuary connected to Aleppo Province in 1865.

Mehmet Nusret Bey, who is the subject of our paper, was appointed to the governorship of Urfa on October 30, 1915 and served until June 7, 1919., Mehmet Nusret Bey has been brought to Istanbul by the Grand Vizier Mehmed Ferid Pasha and arrested on charges of allowing the Armenians to be slaughtered and plundered. He was sentenced to death by the Kurd Mustafa Pasha War Court. He was executed on 5 August 1920 in Bayezid Square. Mehmet Nusret Bey, says in his will written to his brother Cevdet Bey "Long live my people and my country. Of course, a fair government will take place to revenge victims and innocent people just like me. I leave the world by faith in God. God, protect my family and my children!"

Anahtar Kelimeler: Governor, Mehmed Nusret Bey, Exile, War Court.

ÖZET

Tasavvuf, anlayışı, düşüncesi, kültürü ve kurumlarıyla her coğrafyada genel İslâm kültürü ve medeniyetine yaptığı önemli katkı yanında, lokal olarak da birçok merkeze, şehre ve bölgeye kendi anlayışıyla ayrı bir ruh vermiştir. Bu mekânların kültürleri adeta tasavvuf kültür ve kurumlarıyla içselleşerek, “tasavvufî kimliğe” bürünmüştür. İşte Urfa'da, bu şehirlerin başında gelmektedir. Tasavvufun anlayış ve kurumlarıyla Urfa kültür geleneğine yaptığı katkısı ve etkiyi başka bir inanç, düşünce ve felsefede bulmak zordur. Örneğin insanların yaşamı üzerinde önemli bir iz bırakan tasavvuf patentli tarikatlar ve tasavvufî- meslekî kurumlar, tarihsel seyri içinde Urfa insanının hem ekonomik hem sosyal hem de manevî değerleri üzerinde hayatı bir role sahiptir.

Her medeniyet bulunduğu topluma kendi kültürünün ruhunu vermeye çalışmıştır. İşte bu yüzden tasavvufun Urfa üzerinde bıraktığı tesir kayda değer. Çünkü tasavvuf sadece belli bir süre hâkim olan bir idare değil, insanların bütün hayatına etki ederek asırlarca hem burada yaşayan insana hem de insanın içinde barındığı mekâna ve kullandığı eşyaya kendi ruhunu vererek bir kültür oluşturmuştur. Urfa'nın kadim geçmişi gösteriyor ki şehir insanıyla, yapılarıyla, eserleriyle yüzyıllarca tasavvuf rengine boyanmıştır. Urfa'daki kadim medeniyetinin oluşmasına önemli bir zemin hazırlayan tasavvuf kültürü her dönemde kendi varlık hakikatini belirgin bir şekilde göstermiştir. Urfa Dergah Camiinde olduğu gibi bütün tasavvuf kurumlarında icra edilen tasavvuf ritüelleri her dönemde insanlar üzerinde silinmeyecek izler bırakmıştır. Bu etki kendisini Urfa'nın millî mücadele yıllarında da göstermiştir.

İşte tasavvuf ve kurumları İslam coğrafyasının birçok bölgesinde farklı zamanlarda gerçekleştirdiği kurtuluş hareketleri öncülüğünü Urfa'da da yerine getirdi. Geçmişte olduğu gibi kurtuluş savaşında da Urfa'da kendi varlığını göstererek hem halka moral verdiler hem de düşmanın hezimet yaşaması için büyük bir gayret gösterdiler. Bunun yanında birçok tarikat Urfa'nın kurtuluş mücadelesinde insanlara moral destek yanında maddi güçte vererek onlara bu mücadelede büyük destek sağlamıştır. Bu bildirimizde resmi kayıtlarda bulunmayan tasavvuf tarikatlarının ortaya koyduğu mücadeleyi ilmi bir perspektifle ele alıp işleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Tasavvuf, tarikat, millî mücadele

SUFISM AND TARIQAS IN URFA DURING THE YEARS OF INDEPENDENCE WAR

ABSTRACT

In addition to the contribution to the general Islamic culture and civilization through its understanding, thought, culture, and institutions in every geography, Sufism – as a local way- has also gifted many centers, cities, and regions with a particular soul. The cultures of these places, becoming nearly internalized with Sufi culture and institutions, have gained a “Sufi identification.” Here, Urfa is the leading one among these cities. It is hard to find the contribution and influence of Sufi understanding and Sufi institutions on Urfa's culture and tradition in another belief, thought or philosophy. For example, tariqas licensed with Sufism, which leave an important trace on the people's lives, and Sufi-occupational institutions possess a vital role for the Urfa people in terms of economic, social, and spiritual values in the historical process.

Each civilization tries to give the soul of its culture to the society it exists. For this reason, the influence of Sufism on Urfa is remarkable. Since Sufism has provided not a temporary management, but a culture through influencing the whole lives of the people and through giving its soul to the people, as well as the place the people take shelter and the object the people use for centuries. The ancient past of Urfa shows that this city continues its existence for centuries with its Sufi color by its people, institutions, and works. The Sufi culture, which prepares an important ground for the ancient culture in Urfa, clearly demonstrates its own existence reality in every era. As in the case of zikir of Urfa Dergah Camii (Mosque), the Sufi rituals which are practiced in every Sufi institution leave traces cannot be erased on the people every period. This effect shows itself on the Urfa's war of independence, too.

Sufism and its institutions also performed its leadership in the liberation movements, that it realized in many of the regions of Islamic geography in different times, in Urfa as well. The Sufi and tariqa followers, like in the past, showed themselves in Urfa during the war of independence too and so they both reassured the people and tried hard to make the enemy completely defeated. In addition to reassurance, many tariqas provided a great assistance thanks to their financial support for the people during the war of independence of Urfa. In this paper, we will analyze the struggle, that is not recorded officially, of the Sufi tariqas with a scientific perspective.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Sufism, tariqa, the war of independence, culture, civilization.

AMERİKAN YAKINDOĞU YARDIM HEYETİ'NİN MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE URFA VE ÇEVRESİNDEKİ YARDIM ÇALIŞMALARI

Dr. Öğrt. Üyesi Cenk Demir
Dr. Öğrt. Üyesi Süleyman Tekir

ÖZET

Osmanlı Hükümeti tarafından yayınlanan Sevk ve İskân Kanunu neticesinde göçe tabi tutulan Ermenilere yardım etmek amacı ile Eylül 1915'te ABD menşeli Ermeni Yardım Komitesi (The Armenian Relief Committee, ARC) adı ile bir yardım organizasyonu tesis edilmiştir. James Barton başkanlığındaki bu komite, faaliyet sahasının zamanla genişlemesi ile birlikte farklı isimler altında çalışmalarını sürdürmüştür. 6 Ağustos 1919'da Yakındoğu Yardım Heyeti (Near East Relief- N.E.R.) adını alan heyet, Osmanlı kaynaklarında ise Amerikan Şark-ı Karib Muavenet Cemiyeti adı ile anılmıştır.

Diğer taraftan yardım faaliyetlerinin sistemli bir şekilde yürütülmesi amacı ile N.E.R. tarafından Osmanlı coğrafyası ise çeşitli ana yardım merkezlerine ayrılmıştır. Söz konusu merkezî bölgelerden birisi Halep olup, dönem dönem değişmekle birlikte Urfa, Antep, Kilis, Mardin, Diyarbakır ve Bilecik gibi yerleşim yerlerindeki yardım faaliyetleri de Halep'teki ana yardım merkezine bağlı olarak yürütülmüştür.

Çalışmada öncelikli olarak NER'in Urfa'daki yardım faaliyetleri incelenecektir. Bu kapsamda N.E.R. ve kentteki çeşitli misyoner örgütler tarafından tesis edilen hastane ve kliniklerde yürütülen sağlık çalışmaları, şehirde açılan yetimhanelerin işleyişi ve yetim çocuklara meslek edindirmek amacı ile kurulan atölyeler ile muhtelif faaliyetler ele alınacaktır. Urfa'nın yanı sıra Halep, Antep, Kilis, Mardin, Diyarbakır ve Bilecik çevrelerinde icra edilen yardım faaliyetleri de irdelenecek bölgeler arasındadır. Bu çalışma dâhilinde, başta N.E.R. ait arşiv belgeleri olmak üzere, Osmanlı arşiv vesikaları ve tetkik eserler incelemeye tabi tutulup, 1919-1922 yılları arasında Urfa ve çevresindeki sosyal hareketliliğe farklı bir açıdan ışık tutulması ve bölge tarihine katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, Yakındoğu Yardım Heyeti, Amerikan Misyoner, Urfa, Antep, Halep

THE RELIEF ACTIVITIES OF THE AMERICAN NEAR EAST RELIEF COMMITTEE IN URFA AND SURROUNDING DURING THE NATIONAL STRUGGLE

ABSTRACT

A charity organization was established in September 1915 with the name Armenian Aid Committee (AAC) of the USA in order to help the Armenians who were subjected to the immigration under the Relocation and Resettlement Law issued by the Ottoman Government. This committee, headed by James Barton, continued to work under different names with the expansion of the field of activity over time. On August 6, 1919, the delgation, which was named as the Near East Relief (NER), in the Ottoman sources, it is also known as Amerikan Şark-ı Karib Muavenet Cemiyeti.

On the other hand, the Ottoman geography is divided into various main aid stations by the NER for the purpose of the systematic execution of the aid activities. One of the central regions is the Aleppo, with the periodical changes, relief activities in settlements such as Urfa, Antep, Kilis, Mardin, Diyarbakır and Bilecik were carried out in connection with the main aid station in Aleppo.

In the study, primarily the NER's aid activities in Urfa will be examined. In this context, the NER and health work carried out in hospitals and clinics established by various missionary organizations in Urfa, the functioning of orphans in the city, and workshops established to provide occupation to orphan children, and various activities deal with. In addition to Urfa, Aleppo, Antep, Kilis, Mardin, Diyarbakır and Bilecik are among the regions to be examined. In this study, primarily the NER archive documents, the Ottoman Empire archives and examination works will be subject to examination. Between 1919 and 1922, it is aimed to keep a light on Urfa and its social movement from a different point of view and to contribute to the history of the region.

Anahtar Kelimeler: USA, Near East Relief, American Missionary, Urfa, Antep, Aleppo

URFA'NIN KURTULUŞU'NDA ANAZE AŞİRETİ LİDERİ HAÇİM B. MİHEYD'İN FAALİYETLERİ

Dr. Öğrt. Üyesi Ahmet Aslan

ÖZET

Urfa'nın Kurtuluşu Savaşı sırasında Urfa bölgesinde yaşayan en büyük ve güçlü aşiretlerden birisi de İnaze aşireti idi. İnaze aşireti liderlerinden biri olan Haçım b. Miheyd Urfa'nın Kurtuluşu Savaşı'nda Fransızlarla mücadele eden ve önemli görevleri icra eden aşiret liderlerinden birisidir. Haçım b. Miheyd Sultan Abdülhamid'in aşiret çocukları için açmış olduğu Hamidiyye Alayları Mektebi'ne katılmış ve Türkçeyi iyi öğrenmişti. Bu nedenle Osmanlı idaresi tarafından aşiret beyi tayin edilmişti.

Urfa'da kurtuluş hareketi hazırlıkları başladığı sıralarda Yüzbaşı Ali Saip Urfa'daki gerekli teşkilatlanmayı sağladıktan sonra bazı aşiret reisleriyle temas kurdu ve 7 Ocak 1920'de aşiretlere beyanname gönderip Urfa'da toplanmalarını istedi. Bu çağrıya uyan aşiret liderlerinden birisi de Haçım b. Miheyd idi. Haçım B. Miheyd'e Fransızların işgali altındaki demiryolunu tahrip ve demiryolu etrafında bulunan bölgeleri koruma görevi verilmişti.

Haçım b. Miheyd Sultantepe'de karargah kurarak kendinse bağlı asker ve aşiret kuvvetleri ile Akçakale'de bulunan Fransız işgal kuvvetlerini püskürttü ve onları Carablus'a kadar kovaladı. Hatta Halep şehrini Fransız işgalinden kurtarmak üzere idi.

Haçım b. Miheyd o zaman Urfa'nın bir kazası olan Rakka bölgesinde yerel bir yönetim kurarak Fransızların bölgeye girmesini engelledi ve bu bölgeyi Türkiye'ye bağlamak istiyordu. Bu nedenle Urfa'daki yetkililerin yanına gelerek Rakka halkının Türkiye'ye bağlanmak istediklerini söyledi. Ancak 21 Ekim 1921'de Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması gereği Demir yolu sınır kabul edilince Haçım b. Miheyd'in bu planı hayata geçirilmedi.

Anahtar Kelimeler: Urfa'nın Kurtuluşu, İnaze Aşireti, Haçım b. Miheyd

THE ACTIVITIES OF HAÇİM B. MİHEYD DURING URFA'S LIBERATION WAR

ABSTRACT

One of tyrosine İnaze tribes were the major tribes of Urfa. My Crosss is one of tyrosine İnaze tribal leaders haçım b. Miheyd in Urfa's liberation struggle against the French and who perform important tasks in one of the tribal leadrs.

Haçım b. Miheyd itself bound troops and tribal forces repelled the invading French forces present in the Akçakale, the city of Aleppo and was even chased until Carablus to recover from the French.

Haçım b. Miheyd establishing a local government in Rakka prevented from entering the area of the French. He wanted to connect this region to Turkey. However in the October 21, 1921 Ankara Agreement with French Railways should limit're accepted by this plan not be implemented.

Anahtar Kelimeler: Urfa's Liberation War, The Tribe of İnaze, Haçım b. Miheyd

AŞK VE ZAFER ROMANINDA ŞANLIURFA VE KURTULUŞ SAVAŞI

Dr. Öğrt. Üyesi Levent BİLGİ

ÖZET

Halide Nusret Zorlutuna'nın Aşk ve Zafer romanı; Milli Mücadele yıllarını anlatır ve o dönemdeki bir aşk hikayesini konu edinmektedir. Romanda Urfalı İbrahim'in, İstanbul'da yetişmiş ve çok güzel bir kız olan Zinnur'a aşkı anlatılmaktadır.

Aşk ve Zafer romanı yedi bölümden oluşmaktadır. Romanda ilk bölümlerinde Birinci Dünya Savaşı dönemleri, İstanbul'un sosyal, kültürel yanları anlatılmaktadır. Romanda bir aşkın çevresinde Şanlıurfa'nın şartları, kurtuluşu işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aşk, zafer, Şanlıurfa, İstanbul, Kurtuluş Savaşı

16. YÜZYILDA BAZİKİ AŞİRETİ

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

ÖZET

Tarihimizin önemli alanı aşiret ve cemaatlerin incelenmesidir. Bu günümüzü aydınlatmak, sosyal bünyemizi tahlil etmek bakımından cemaat ve aşiretlerin araştırılması önemlidir. Ama bu konu çoğu zaman peşin hükümlerle belli amaçlar uğrunda ele alınmakta, bu da konunun ilmi esaslara göre incelenmesine gölge düşürmektedir.

Bugün Anadolu, İran, Irak, Suriye merkez olmak üzere Türkmen ve Ekrad/Kürt cemaatleri gelmiş ve zaman içinde yerleşmişlerdir. Osmanlı döneminde yeni fethedilen bölgelere de iskân ettirilmiştir. Bu yüzden Anadolu ve Rumeli'nde aynı cemaat adlarını taşıyan kollar ile yer adları mevcuttur.

Bu tebliğimizde Urfa bölgesinin büyük aşiretlerinden birisi olan Baziki aşiretini incelemeye çalışacağız. Dönemin Tapu Tahrir Defterleri esas olmak üzere diğer kaynaklara da başvurulacaktır. İran'dan geldikleri yolunda bilgiler bulunan Baziki Aşireti 16. yüzyılda Boylanlu, Balasatlu, Salarlu, Nakibanlu, Gürgânlu ve Açarlu adıyla 5 büyük kola ayrılmıştır. Her kol da kendi içinde daha alt şubelere ayrılmaktadır. Mesela Rışvan taifesi 30 alt şubeye ayrılmıştır. Başlıca kolları Reşi, Kâvi, Layvanlı, Gözi, Çöbi, Halidli, Azebanlı oymaklarıdır.

Baziki aşireti, Urfa, Kâhta, Gerger, , Malatya, Hısn-ı Mansur (Adıyaman), Samsad, Rum Kale, Suruc ve Birecik ile bölgenin pek çok kaza ve köylerinde meskûndur.

1529 tarihli Halep Mufasssal Defterinde Baziki adı geçmemekte ise de Baziki'ye bağlı olan cemaat adlarına bakılırsa, Osmanlı kayıtlarında ilk olarak 1520'de varlığı tespit edilmektedir. 1536 tarihli Mufasssal defterde ise İzzeddin Bey Ekradı içinde gösterilmektedir. 1550-1552 tarihli icmal ve 1570 tarihli mufasssal defterde bütün teferruatıyla şubeleri, hangi kaza, köy ve mezrada iskân ettikleri, her şubenin haneleri, mücerred ve bennâkları ile küçükbaş hayvan varlıkları ve toplam vergileri kayıtlıdır. Mesal 1536-1537 tarihinde Baziki aşireti 2.343 hane, 1.114 bennâk ve 709 mücerredden ibarettir. Bu hesaba göre 17.994 vergi nüfusu ki, yaklaşık 20.000 yapmaktadır. Buna aynı oranda kadınlar ile imamlar, pîr-i faniler, âmalar, dervişler de eklenince yaklaşık olarak 50.000 rakamına ulaşılmaktadır. Aynı tarihlerde verdikleri toplam vergiler de 110.572 akçedir.

Temel kaynaklarımız, 93 Haleb, 181 Ekrad ve A'zaz, 378 Ekrad ve Kilis İcmal ve 506 numaralı Mufasssal Ekrad Tahrir Defterleridir.

17. YÜZYIL URFA (RUHĀ) VE CİVARINDA KARA-ULUS AŞİRETLERİ VE RESM-İ ÇOBANİYYE VERGİSİNİN TOPLANMASINA YÖNELİK İTİRAZLARI

Dr. Öğr. Üyesi Onur USTA

ÖZET

Kara-Ulus adı, içerisinde çeşitli pek çok aşireti barındıran ve konar-göçer tarzda örgütlenen 16.ve 17. yüzyıllarda yaşamış bir aşiret konfederasyonunu tanımlamak için kullanılmıştır. Osmanlı arşiv belgeleri Kara-Ulus aşiretlerinin genellikle Güney-Doğu Anadolu ve Irak bölgelerinde bulunduğunu gösterse de bazı belgeler müteferrik olarak bir takım aşiretlerin özellikle 17. yüzyıldan itibaren Orta-Anadolu bölgesine kadar geldiğine işaret etmektedir. Bu bakımdan Kara-Ulus aşiretleri 17. yüzyılda Ankara'dan Bağdad'a kadar uzanan bir coğrafyada konar-göçer yaşam tarzına bağlı bir hayat sürdürmüşlerdir. Kara-Ulus'a bağlı en kalabalık aşiret grupları Urfa ve civarında yaşayan Baziki ve Döğerli aşiretleridir. 17. yüzyılın arşiv belgeleri bu aşiretlere bağlı üyelerin Urfa'nın sosyal ve ekonomik hayatında önemli bir yere sahip olduklarını göstermektedir.

Arşiv belgelerinde Kara-Ulus aşiretleri yükümlü oldukları resm-i çobaniyye vergisi ile ilgili olarak pek çok kez merkezi Osmanlı hükümeti ile karşı karşıya geldikleri görülür. Resm-i çobaniyye vergisi her 100 koyundan 20 akçe olarak alınan hayvancı göçebelere özgü bir tür vergiydi. Bazı Kara-Ulus aşiretleri bu verginin ödenmesine itiraz edip vergi tahsildarları ve devlet görevlilerini teftiş için aşiretleri içlerine sokmamışlardır. Bu hususta merkezden gönderilen hükümler ve aşiretler ile ilgili şikayetler 1629 ve 1631 arasını kapsayan 8823 numaralı Urfa şerhiye siciline sıklıkla yansımıştır. Bunun dışında maliyeden müdevver defterleri serilerinde de Kara-Ulus aşiretlerinin sosyal ve ekonomik durumları ile ilgili pekçok belge mevcuttur. Bu bildirideki amacım Urfa ve civarında bulunan Kara-Ulus aşiretlerinin resm-i çobaniyye vergisine itiraz etmelerine sebep olan sosyal ve ekonomik dinamikleri söz konusu arşiv belgeleri yardımıyla aydınlatmak ve konar-göçer toplumlar ile Osmanlı merkezi hükümeti arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkileri kavrayışımıza katkıda bulunmaktır. Bunu yaparken merkezi devletin hangi yöntemler ve görevliler aracılığıyla Kara-Ulus aşiretleri ile ilişki kurduğunu inceleyeceğim.

Anahtar Kelimeler: Kara-Ulus, Aşiret, Osmanlı Devleti, Konar-Göçerlik, Resm-i Çobaniyye.

THE KARA-ULUS TRIBES IN URFA (RUHĀ) AND ITS ENVIRONS AND THEIR OPPOSITION AGAINST THE COLLECTION OF THE SHEPHERD TAX IN THE SEVENTEENTH CENTURY

ABSTRACT

The name Kara-Ulus was used to denote a tribal confederation which was formed in a nomadic way and comprised a variety of different tribes in the 16th and 17th centuries. While the Ottoman archival documents show that the Kara-Ulus tribes lived in the regions of southeastern Anatolia and Iraq, some documents indicate a number of tribes individually moved as far as the region of central Anatolia especially from the 17th century onwards. In this regard, the Kara-Ulus tribes pursued a nomadic way of life in a vast region stretching from Ankara to Baghdad in the 17th century. The largest groups of the Kara-Ulus tribal confederation were the tribes of Baziki and Döğerli who lived in Urfa and its surrounding area. The archival documents of the seventeenth century have revealed that the tribesmen of Baziki and Döğerli had a significant place in the social and economic life of Urfa.

The Kara-Ulus tribes frequently appear in the archival documents to have been at odds with the Ottoman central government over matters regarding the shepherd tax. This tax was peculiar to the pastoral nomads and collected as 20 akçes for 100 sheep. Some of the Kara-Ulus tribes objected to the payment of the shepherd tax and therefore did not let the tax collectors and state officials in their tribes for inspection. In relation to the objections of the Kara-Ulus tribes, the instructions issued from the center and the complaints about the tribes were frequently reflected in the sijill register of Urfa which is numbered 8823 and spans the years between 1629 and 1631. In addition, a number of documents can be found in the continuing fiscal registers concerning the social and economic life of the Kara-Ulus tribes. My purpose in this paper is to explore the social and economic dynamics that led the Kara-Ulus tribes to raise objections to the shepherd tax in Urfa and its environs with the help of the aforementioned archival sources, and to enhance our understanding of the political and economic relations between the nomadic societies and the Ottoman central government. In doing so, I will also examine which methods and officials the central government used to get in contact with the Kara-Ulus tribes.

Key Words : Kara-Ulus, Tribes, Ottoman State, Nomadism, Shepherd Tax.

MİLLİ AŞİRETİ REİSİ 41. HAMİDİYE ALAYI KOMUTANI İBRAHİM PAŞA'NIN YEMEN'E GÖNDERİLME TEŞEBBÜSÜ

Dr. Öğrt. Üyesi Cengiz Çakaloğlu

ÖZET

II.Abdülhamid devrinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da gerçekleştirilen en önemli uygulamalardan biri de konar-göçer aşiretlerden Hamidiye Hafif Süvari Alayları adıyla yeni bir teşkilatın kurulmasıdır. 1891 yılında fiilen kurulmasına başlanan bu alayların sayısı Abdülhamid devrinin sonunda 65'e çıkmıştır. Alay çıkaran aşiretlerden biri de Milli aşireti olmuştur. 1892 yılında bizzat 4. Ordu Komutanı Müşir Zeki Paşa'nın başkanlığını yaptığı bir heyet tarafından Milli Aşiretine mensup alayların kuruluşu gerçekleştirilmiştir. 41, 42 43 ve 44. Hamidiye Alayları Milli Aşiretinden müteşekkil olup, aşiret reisi İbrahim Bey 41. Alayın komutanıydı. Tüm Hamidiye Alayları içinde İbrahim Bey'in adı her zaman ön plana çıkanlar arasında olmuştur. 1896 yılındaki her yıl bir Hamidiye Alayının İstanbul'da görevlendirilmesi düşüncesinin bir sonucu olarak İstanbul'a ilk giden alay Miralay İbrahim Bey'in komutanlığını yaptığı 41. Alay olmuştur.1902 yılının Aralık ayında rütbesi miralaylıktan mirlivalığa yükseltilmiş ve bundan sonra Paşa unvanıyla anılmıştır. Kuruluştan itibaren Hamidiye Alayı çıkaran Milli aşiretiyle bu aşirete düşman olan çeşitli aşiretler arasında çeşitli çatışmaların olduğu görülmektedir. Ancak rütbesinin mirlivalığa yükseltilmesinden sonra İbrahim Paşa'nın çevresindeki gücünü daha da artırdığı ve hakkındaki şikâyetlerin yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Böyle bir sırada 1904 yılı sonlarında Yemen'de İmam Yahya liderliğinde bir isyan çıkar. İsyanın günden güne büyümesi ve vilayet merkezi San'a şehrinin kuşatma altına girmesi üzerine Yemen'deki 7. Orduya dışarıdan takviye kuvvet gönderilmesine karar verilir. Yemen'e Hamidiye Alayı gönderilmesi fikri ilk olarak 1905 yılının Nisan ayında gelmiş ve üç Hamidiye Alayının gönderilmesi Seraskerlikte tartışıldı. Ancak 4. Ordu komutanının bunun bölgede zafiyet oluşturacağı düşüncesiyle karşı görüş bildirmesiyle bundan vazgeçildi. Konun tekrar gündeme gelmesi aynı yılın Haziran ayında oldu ve bu doğrultuda bir padişah iradesi çıktı. Yalnız bu sefer üç değil iki Hamidiye Alayı Yemen'e gönderilecekti. İrade oldukça entrasandır. Çünkü Yemen'e gönderilecek iki alaydan birinin adı açık olarak belirtilmiş diğerinin tesbiti 4. Ordu Komutanı Zeki Paşa'nın inisiyatifine bırakılmıştır. İradede açık olarak belirtilen alay Milli Aşireti Reisi İbrahim Paşa'nın başında bulunduğu alaydır. Böyle bir kararın çıkmasında İbrahim Paşa'nın Diyarbakır mıntıkasındaki faaliyetler dolayısıyla hakkındaki şikâyetlerin artmasının önemli etkisinin olduğu açıktır. Aynı zamanda İbrahim Paşa'nın alayından Yemen'de yararlanması da elbette düşünülmüştür. Fakat bu karar İbrahim Paşa'ya tebliğ edilememiş ve İbrahim Paşa hiçbir zaman Yemen'e gitmemiştir. Üstelik İbrahim Paşa'nın saldırılarından iyice bunalan Diyarbakır halkı 1905 yılının Temmuz ayında telgrafhaneyi basmış doğrudan Sarayla haberleşip kendisini şikayet etmişlerdir. Diyarbakır'daki bu ilk halk hareketine Birinci Telgrafhane Hadisesi denilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hamidiye Alayı, İbrahim Paşa, Milli Aşireti, Yemen

ÖZET

Ayan ve eşraf Osmanlılardan önce ve Osmanlılar döneminde şehir ve köylerde ileri gelenler için kullanılan bir tabir. XVIII. yüzyıldan önce Ayan ve eşraf, Osmanlı siyasi hayatında dikkate alınması gereken bir kuvvet olarak kabul edilmezdi. Osmanlı devletinin klasik sisteminin bozulmasıyla birlikte merkezi güç zayıflamış ve bu iktidar boşluğu taşrada ayan sınıfını ortaya çıkardı. Osmanlı devletinde bir yerleşim merkezindeki ulema ve kapıkullarının mensup, mazul ve emeklileri ile esnaf ve tüccarın önde gelenleri ayandan sayılır ve hepsine birden ayan-ı belde, ayan-ı memleket, ayan-ı vilayet veya ayan ve eşraf denirdi. XVIII. yüzyılda halk ile devlet arasındaki işleri yürüten, merkezi hükümete karşı halkın ve halka karşı da merkezi hükümetin temsilcisi konumunda olan ve vilayet ayanlarının da reisi durumundaki ayan ise resmi ayan ve reis-i ayan olarak adlandırılırdı. Ayan olan kişiler, yerli aileler ve şehirlerin ileri gelenleri arasından oldukları için, aileler arasında ayan olma yönünden büyük bir mücadele vardı.

Tebliğimizin konusunu oluşturan Firuz Paşa Urfa'nın ayan ve eşrafındandır. Onun ayan ve eşraftan olduğuna dair belgeler bulunmaktadır. Ayrıca ayanlara verilen "Kapıcıbaşılık" rütbesi de kendisine verilmiştir. Firuz Paşa vezir rütbesiyle Rakka ve Diyarbekir valiliği yapmış ancak burada iken vezareti kaldırılarak Limni adasına sürgün edilmiştir. Daha sonra değişik yerlerde sürgün hayatı yaşayan Firuz Paşa en sonunda Urfa'ya dönebilmiş ve burada vefat etmiştir. Bu tebliğde belgeler ışığında Firuz Paşa'nın bütün hayat safhalarını ortaya koymaya çalışacağız.

FIRUZ PASHA: A NOTABLE AND A GENTRY OF URFA

ABSTRACT

Ayan and Eşraf are a term used before the Ottomans and in the Ottoman period for the elders in the towns and villages. XVIII. A century ago, Ayan and his wife were not considered a force to be considered in Ottoman political life. With the deterioration of the classical system of the Ottoman state, central power weakened and this power gap emerged in the provinces. In the Ottoman state, prominent figures of merchants, merchants and merchants and tradesmen and merchants belonging to ulema and kapıkullar in a settlement center were counted from the stand and all of them were suddenly called ayan-ı darda, ayan-ı country, ayan-ı province, ayan-i province. XVIII. It was called the official ayan and the reis-i ayan, which was the representative of the central government against the central ruler and the people against the central government and the reign of the provincial ayanlar. There was a great struggle for being a shame among the families, as the people of Ayan, the indigenous families and the cities were among the forerunners.

Firuz Pasha, who constituted the subject of our communiqué, is the ayan and ritual of Urfa. There are documents about him being a bear and a scarf. He was also given the rite of the "Caretaker" given to the ayans. Firuz Pasha made the governorship of Rakka and Diyarbekir with the rank of vizier, but when he was here he was removed and expelled to the island of Limni. Later living in exile in different places Firuz Pasha eventually returned to Urfa and died here. In this paper, we will try to reveal all the life stages of Firuz Pasha in documents light.

18. YÜZYIL ORTALARINDA RUHA VE ÇEVRESİNDE AYAN VE AŞİRET ÇATIŞMALARINA DAİR BAZI DEĞERLENDİRMELER

Dr. Öğrt. Üyesi Ercan Gümüş

ÖZET

18. yüzyıl Osmanlı Devleti yönetiminin yerel güçler lehine güç kaybettiği bir dönem olarak değerlendirilmektedir. Osmanlı toprak sistemi ve buna bağlı vergi sisteminin bu dönemde asli fonksiyonunu yitirdiği, kadimden gelen uygulamaların terk edilerek mali ihtiyaçların şekillendirdiği iş göremez köhne bir yapıya döndüğü sıklıkla tekrar edilen hususlardandır. Bu meyanda devletin kontrol ve otorite boşluğunun yerel güçlerce doldurulduğu bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin bu yüzyılda taşradaki durumu "kıyınları toplayıp ekmeği yerel güçlere bırakmak" şeklinde tanımlanmıştır. Urfa/Ruha gibi aşiret ilişkilerinin güçlü olduğu idare sahalarında ayan ve eşraf yanında aşiretli aileler de devlet kademesinde askeri unvanlar elde etmişlerdir. Bu sıfatlar, dergah-ı mualla kapıcılığı, alaybeyi, bölükbaşı gibi askeri rütbelere, çoğunlukla voyvoda gibi mali ve idari unvanlar, sipahi ve zaim gibi payelerdir. Zaman zaman aşiretli ailelerin ve aşiret mensuplarının meskun oldukları mahallerde karye ve nahiye ahalileriyle, bazen ise diğer ayan ve eşrafın oluşturduğu yerel askeri bürokrasiyle çatıştığı kaynaklardan takip edilebilmektedir. Bu haliyle Millizadeler Fettahzadeler gibi yerel eşraf güçlerinin yanında Milli, Kiki, Cihanbeyli (Canbegli), Karakeçi, Kırvarlı, Zırki, Mirdasi Berazi-Çübî, Halallu, Badıllı aşiretleri ve Bucak nahiyesi mensuplarının kendi aralarındaki çatışmalarına veya devlet önündeki durumlarına dikkat çekilecektir.

Yerel güçler arası çatışmanın inceleme dönemimizden sonra 19. yüzyılda evrildiği hali göstermesi bakımından bir rivayet önem arz eder; Buna göre Siverek'ten aralarında Karakeçi aşireti reisinin de yer aldığı bir heyet Sultan Abdulhamid'e Milli İbrahim Paşa'yı şikayete gittiğinde Sultan'ın, "Oğlum İbrahim'le karşılaşınca gözlerinden öptüğümü söylersin" dediğini, Milli İbrahim Paşa'ya giderek talana uğrayan bazı aşiret reislerinin kendisini saraya şikayete gideceklerini belirttiklerinde Milli İbrahim Paşa'nın "Babam Abdulhamid'e ellerinden öptüğümü söylemeyi de ihmal etmeyin" demek suretiyle karşılık verdiği kaynaklarda yer almıştır. İnceleme döneminden neredeyse 150 yıl sonra beliren bu durum, merkezin yerel güçlerden bazılarını diğerlerine göre uzun dönemli müttefikler olarak tercih ettiğini göstermektedir. Ancak 18. yüzyıl ortaları için daha karmaşık bir görüntü söz konusudur. Öyle ki, aynı konuda 4 defa ferman sadr olduğu halde çözilemeyen çatışmalı sorunlar, yerelde bir karmaşa yaşandığını ihtimal dahilinde tutar.

Çalışma, 1 ve 2 numaralı Diyarbekir Ahkam Defteri'nden elde edilen 1742-1763 yıllarına tarihlenen belgelere dayanmaktadır. Çalışma, coğrafi olarak Ruha, Siverek, Nizip, Harput, Suruç, Rakka ve Amid idari sahalarını kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ayan, Aşiret, Ruha, Ahkâm Defteri, Çatışma.

SOME EVALUATIONS RELATED TO THE LANDED PROPRIETOR AND TRIBAL CONFLICTS IN RUHA AND ITS SURROUNDING IN THE MIDDLE OF 18TH CENTURY

ABSTRACT

18th century is evaluated as a period when Ottoman Empire's administration lost its power on behalf of the local powers. It is one of the repeated points that Ottoman ground system and so the tax system lost their main function in the period, and they turned into a non-functional fusty structure that the financial needs were formed as the ancient implementations were given up. Moreover, it is understood that the state's control and authority gaps were filled with the local powers. Ottoman Empire's situation in the countryside during this century was described as "To give the bread to the local powers by collecting the crumb". The families with a tribe obtained the military positions in the state as well as the landed proprietor and gentries in the administrative areas where the tribal relations such as Urfa/Ruha were strong. These positions are the military ranks such as being big gate keeper, the commandant of timariots, the commandant in the guild of janissaries, mostly financial and administrative positions such as voivodina, degrees such as the cavalryman and fief. It can be seen from the sources that the town and district people had conflict with the local military bureaucracy which included the other landed proprietor and gentries in the quarters that the families with a tribe and the members of a tribe dwelled on. So it will be pointed out on the conflicts between the tribes such as Milli, Kiki, Cihanbeyli, Karakeçi, Kırvarlı, Zırki, Mirdasi, Berazi-Cuhi, Halallu, Badıllı with the local gentry power such as Millizades and Fettahzades and the members of district, Bucak or on their situations in front of the state.

A rumor on the local powers' conflicts has got an importance in terms that it indicates the manner that it evolved in 19th century after our review period. Accordingly, when a committee which included also the leader of Karakeçi Tribe went to Abdulhamid The Sultan from Siverek to complain Milli İbrahim The Pasha, it was recorded that the sultan said "please say that I kiss on my son's eyes if you see him", and when some of the tribes' leaders who were exposed to the pillage stated to Ibrahim The Pasha that they would go to the palace to complain him, the pasha responded them by means of saying "please, don't ignore to say that I kiss on my father's hands to my father, Abdulhamid". This situation which was seen nearly 150 years later than the review period shows that the center preferred some of the local powers as the long-term joints rather than the others. However, more complex view is subject for the middle of 18th century. So the existence of problems with the conflict which could not solved even if there was the main royal decree in four times about the same topic shows conceivably that there was a chaos locally.

The study is based on some of the documents which were obtained from The Verdict Register with 1 and 2 numbers in Diyarbekir and which were dated to the years of 1742-1763. The study includes the administrative areas geographically in Ruha, Siverek, Nizip, Harput, Suruç, Rakka and Amid.

Key Words: The landed proprietor in Ottoman Empire, tribe, ruha, verdict register, conflict.

XIX. VE XX. YY. DA URFA VE ÇEVRESİ'NDEKİ AŞİRETLERİN İTTİFAK VE İHTİLAFA İLİŞKİLERİNE DAİR BAZI TESBİTLER

Dr. Öğrt. Üyesi M. Rezan Ekinci

ÖZET

XIX. ve XX. yy. süresince Osmanlı Devleti'nde Haleb Vilayeti'ne bağlı Urfa Sancağı ve çevresinde kesif bir aşiret nüfusu yaşamaktadır. Bu aşiretlerin temel geçim kaynakları olan ağnam üzerinden alınan vergilerin aşiretlerin kendi arasındaki nüfuz mücadelelerinde birtakım etkilere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Aşiretlerin bilhassa ağnam üzerinden katil, gasb-ı mevaşi ve emval gibi bazı hareketlere yönelerek bölgede nahos olaylara sebep oldukları görülmektedir. Bunun üzerine hükümet, bölge aşiretleri arasında yaşanan karışıklıkların önünün alınması amacıyla Haleb vilayeti ile Urfa ve Rakka kazaları tarafından tahkikat komisyonlarının kurulmasına dair talimatlar göndermiştir. Böylece aşiretler arasında sükuneti sağlamak amacıyla hükümet tarafından Tesri-i Muamelat Komisyonu kurdurulmuştur. Komisyon, aşiretler arasında huzursuzluğa yol açan sebepleri araştırarak bu işe sebep olanların ortaya çıkarılması ve meselelerin adilane bir çözüme kavuşturularak ortadan kaldırılmasına gayret etmiştir. Bu çalışmada olaylarda etkileri bulunan Şammar, Nu'aym, Şerabî, Ebu Hamis Ciran ve Milli gibi aşiretlerin birbirleriyle olan mücadeleleri ve hükümet kurumlarının bunları çözüme kavuşturmakla ilgili olarak aldığı tavır ortaya konulacaktır.

Çalışmada başlıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin Bab-ı Ali Evrak Odası, İrade Dahiliye, Dahiliye Nezareti Mektubi ve Muamelat kalemleri tasniflerinde bulunan muhtelif evraklardan ve konuyla ilgili telif eserlerden yararlanılacaktır. Çalışmanın sahası Haleb ve Diyarbekir vilayetleri ile Urfa, Rakka ve Zor kırsalı ile sancak ve kazalarını kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aşiret, Adet-i aşair, Telif-i beyn, Tesri-i Muamelat Komisyonu, Ta'dad-ı ağnam

SOME DETERMINATIONS OF ALLIANCE AND DISPUTE RELATIONS OF TRIBES IN URFA AND ITS SURROUNDINGS IN 19TH AND 20TH CENTURIES

ABSTRACT

During the nineteenth and twentieth centuries, densely populated tribal people had been living in and around Urfa district, which was affiliated to the Aleppo province in the Ottoman Empire. It is clearly understood that the sheep tax, which was the main source of income for these tribes, has some effects on the struggle for influence between the tribes. It is seen that the tribes caused unpleasant incidents in the region by adopting illegal activities such as murder, animal and property extortion. The government sent instructions for the establishment of investigation commissions by Aleppo province and Urfa and Raqqa sub-districts in order to prevent the conflicts among the regional tribes. Thus, in order to ensure peace and tranquility among the tribes, the Commission for Expediting Initiatives (Tesri-i Muamelat Komisyonu) was established by the government. The commission endeavored to identify the firebrands of these conflicts and to eliminate the conflicts through fair solutions by investigating the cause of unrest among the tribes. In this study, the conflicts between the tribes such as Shammar, Nu'aym, Şerabi, Abu Hamis Ciran and Milli, which have effects on the incidents, and the attitude of governmental institutions regarding the settlement of these problems will be revealed.

Key Words: Tribe, Tribal customs, Arbitration between tribes, Commission for Expediting Initiatives.

ÖZET

Osmanlı vakıfları sultanlardan ortalama insanlara kadar geniş katılımlı bir tabana sahip toplumsalcı kuruluşlardı. Kamuya yönelik her türlü faydanın konusunu oluşturan vakıf kuruluş iradeleri, sürekli gelir yapısına dayalı finansman modellerinden dolayı akar olarak isimlendirilen iktisadi ünitelere de sahiplerdi. Vakıflar sahip olmuş oldukları akar birimleri sayesinde şehir rantlarının kamusallaştırılması ile modern mülkiyet kuramlarının özel veya kamu mülkiyeti ayırımına yönelik ayırımlarına farklı bir bakış açısı da kazandırmaktaydı. Akarların oluşumu kişiye özel gayrimenkullerin vakıf faaliyet konusuna bağlanması gibi temel bir bakış açısına sahip olsa da kırsal kesimdeki tarımsal vergiler de bağlanabilmekteydi. Osmanlı toprak rejiminde mülkiyet mutlak olarak devlete ait olmasından dolayı, aşar vergilerinin vakıf akarlarına bağlanması ile merkezi otoritenin vakıflara mali transferler aracılığı ile katılımcılığını da sağlamaktaydı. Çalışmamıza konu olan Urfa Haremeyn vakfı bir şehir ölçeği sınırlarını aşarak ülke genelinde yaygınlaşmış olan Haremeyn Vakfının Urfa'daki işlevselliğini Tanzimat dönemi koşullarında değerlendirmektedir. Tanzimat öncesinde de merkezi yönetim yapısına sahip olmalarıyla farklılık arz eden Haremeyn vakıfları, devletin merkezileşme eğilimi taşıdığı bu yeni dönemde de işlevsellik bağlamında olmasa da idari yapılanmada bir dönüşümü temsil etmişti. Tanzimat döneminde tesis edilen vakıfların yönetimleri murakabe merkezli olarak Evkaf Müdürlüklerine geçmiştir. Bu çalışma ile Devlet geneline yayılmış olan Haremeyn vakıflarının Urfa şubesine ait faaliyetleri Tanzimat dönemi koşullarında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Urfa, vakıf, Haremeyn- Mali

THE FINANCIAL STATUS OF URFA HAREMEYN WAQF IN TANZİMAT PERIOD

ABSTRACT

Ottoman Waqfs were publicness foundations with a wide participated base from sultans to average people. Waqfs own "akar" named economic units in order to fulfill the activities for their purposes. While the formation of waqfs increased the scope of application of collective-oriented services, it also contributed directly to the economical life of the city they were founded in. "Akar" formations directly affecting economic activity, transformed private property into public ownership by affecting ownership structures. Subject of this work, Urfa Haremeyn Waqf, by crossing the boundaries of a city scale, evaluated the functionality of this city in the context of the "Tanzimat" period of Haremeyn Waqf that is widespread throughout the country. Tanzimat Period is a period when the Ottoman state increased its tendency to centralize. Haremeyn Waqfs represented a transformation in administrative structure, not in the context of functionality, in this new period when the state tended to be centralized. The waqfs' administrations established in the Tanzimat period, took the supervision center and passed to the Evkaf Directorates. Briefly, this work aims to evaluate the activities of Urfa branch of Haremeyn waqfs in the context of Tanzimat period practices.

Key Words: Urfa, Haremeyf Waqf, Centralization, Tanzimat, Public Ownership.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE URFA VAKIFLARI: AMAÇLARI VE İŞLEYİŞLERİ AÇISINDAN BİR KARŞILAŞTIRMA DENEMESİ (HALİLÜ'R-RAHMAN VAKIFLARI VE ŞURKAV ÖRNEĞİ)

Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Ali
TÜRKMENOĞLU

ÖZET

Bir kimsenin menkul veya gayrimenkul mülkünü insanların istifadesine tahsis ettikleri cami, mescit, mektep, medrese, imaret ve zaviye benzeri dini ve sosyal müesseselere tahsis etmesine vakıf denilmektedir. Diğer bir ifade ile vakıf bu hizmetlerin devamlılığı için gelir temin etmek maksadıyla yaptırılan çeşitli iktisadi yapılar ile gelir getiren arazi, para ve benzeri tahsisatlarının adıdır.

Vakıflar ile ilgili bu temel tanım hemen her zaman yapılmış olan hayrî hizmetlerin çerçevesini çizmektedir. Her ne kadar farklı kültür ve medeniyetlerde de sosyal yardım amaçlı ya da bir takım amme hizmetlerinin görülmesi hedefine yöneltilmiş faaliyetler olsa da temel çıkış noktası İslam kültür ve medeniyeti olan vakıflar İslam tarihinde Hz. Ömer'in bahçesini vakfetmesine dayandırılmaktadır. Hicri I. Asırdan günümüze, Medine İslam devletinden Osmanlı devletine kadar tarihte yaşayan tüm İslam devletlerinde vakıf medeniyetinin eserleri, hizmetleri görülebilmektedir. Bu izlenim günümüz Türkiye Cumhuriyetinde de mümkündür. inde bulunan muhtelif evraklardan ve konuyla ilgili telif eserlerden yararlanılacaktır. Çalışmanın sahası Halep ve Diyarbakır vilayetleri ile Urfa, Rakka ve Zor kırsalı ile sancak ve kazalarını kapsamaktadır.

Peki, bu kadar farklı dönemleri ve farklı milletleri, devletleri kapsayan bir müessese ele alındığında ortak noktalar nelerdir ve zaman içinde gerek usul ve esaslarda gerekse uygulamada ne gibi farklılıklar ortaya çıkmıştır sorusu önemli bir problematik olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşte bu çalışmada bahse konu problematiğe Urfa tarihinde önemli fonksiyonlar icra etmiş Halilu'r-Rahman Vakıfları ile günümüz Türkiye'sinin modern vakıf anlayışı ile kurulmuş ŞURKAV vakfı örneğinde her iki dönemdeki vakıflar amaçları ve faaliyetleri yönünden karşılaştırılarak bir bakış açısı kazanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vakıf, Halilu'r-Rahman Vakıfları, ŞURKAV

FROM PAST TO PRESENT URFA FOUNDATIONS: A COMPARATIVE STUDY IN TERMS OF PURPOSE AND FUNCTIONING (HALILU'R-RAHMAN FOUNDATIONS AND SURKAV EXAMPLE)

ABSTRACT

It is said that one of the people has the right to allocate the property of movable or immovable property to the religious and social institutions like mosque, mosque, school, madrasa, imaret and zaviye which are allocated for the occupation of the people. In other words, the foundation is the name of land, money and similar allocations that make income with various economic structures made to provide income for the continuity of these services.

This basic definition of foundations draws the framework of the ever-present good services. Although different cultures and civilizations have activities aimed at social aid or to see a number of public services, the main starting point is Islamic culture and civilization. It is based on the foundation of Umar's garden. In Hijri I. The works of the foundation civilization can be seen in all the Islamic states living in history from the Islamic state to the Ottoman state. This impression is also possible in the present day Republic of Turkey.

When we consider an institution that covers such different periods and different nations and states, what are the common points and how the differences in practice and in practice have emerged over time have become a problematic problem.

Here there are the important functions on the said problems Urfa in this study exercised that Halilul'r-Rahman founded the modern foundations understanding of the foundation of the present-day Turkey ŞURKAV foundation, for example, in a perspective of comparison in terms of both foundations in the period goals and activities have been tried to be won.

Key Words: Foundation, Halilurrahman Foundations, ŞURKAV

ÖZET

Vakıf anlayışının İslamiyetin gelişiyle birlikte oluşması ve sosyal gelişimin en önemli unsurlarının başında gelmesi, vakıf konusunun değişik yönleriyle değerlendirilmeye tabi tutulmasına vesile olmaktadır. Osmanlı Devletinden günümüze İslâm ve Osmanlı vakıf eserleri ile vakıf banileri üzerine birçok yazma ve matbu eser telif edilmiştir. Telif edilen bu eserlerde vakıfların gerek hukuki durumları, gerekse kurulduğu bölgeler, şehirler, kazalar ile vakıf banileri ele alınmıştır. Ayrıca vakıf binalarının bütçeleri, gelir ve giderleri ile vakfiyelerde görev alan hizmetliler hakkında detaylı çalışmalar yapılmıştır. Evkâf-ı Ümem Tarihi de 20. Yüzyılın ortalarına doğru telif edilen sadece Osmanlı dönemini değil İslam ve öncesi dönemi de ele alan şekliyle önemli bir eserdir.

Evkâf-ı Ümem Tarihi'nin yazarı Mehmed Vamık Şükrü Efendi olup 1288/1871-1872 tarihinde Şamda doğmuştur. Vamık Şükrü Efendi, Süvari Alay Emni Ahmed Hamdi Beyin oğludur. Dedesi, Mustafa Paşa b. Abdullah'tır. Bürokraside ilk olarak Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti Masârifât İdâresinde daha sonra da Dâhiliye Nezâreti Muhâsebe Kaleminde görevlerde bulunan Vamık Şükrü Efendi 1947 tarihinde vefat etmiştir. Mehmed Vamık Şükrü Efendi tarafından 1915-1940 tarihleri arasında sekiz cilt olarak ve müellif hatıyla hazırlanan eser, İslam şehirlerinde yapılan vakıf eserlerinin tarihini içermesinin yanı sıra Osmanlı döneminde (Roha) Urfada inşa edilen vakıf eserlerinin en azından bir listesinin çıkarılmasına temel teşkil etmesi açısından da oldukça önemlidir. Eser, Osmanlı ve öncesi döneme ait vakıf eserlerini, genelde o dönemin yöneticilerinin isimleri başlığı altında siyasi hükümlerinin kısa bir tarihi ve vakıf eseri sahibi olanların hayat hikayelerini içermesi sebebiyle dönemin idari, askeri, siyasi ve sosyal tarihini içermesinden dolayı da kayda değerdir. Bu çalışmada Urfa sınırları dâhilinde vakıf eseri olarak inşa edilen medrese, kütüphane, imarethane, türbe, zaviye, çeşme vs. ile banilerinin kısa hayat hikayeleri, inşa ve tamir tarihleri incelenmiştir. Urfanın dışında Harran, Nizip, Siverek ve Suruç gibi kazalardaki vakıf eserleri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmayla vakıf eserlerinin yapım tarihi ve banisi bilinmeyen vakıf eserleri de tespit edilip değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu haliyle Urfanın fethinden Osmanlı Devletinin sonuna kadar sahip olduğu vakıf eserleri Evkâf-ı Ümem Tarihi'ne göre tespit edilmiş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Evkâf-ı Ümem Tarihi, Vakıf Eserleri, Urfa Vakıfları

URFA FOUNDATIONS IN THE OTTOMAN PERIOD IN THE HISTORY OF EVKÂF-I ÜMEM

ABSTRACT

The fact that the understanding of the foundation is formed with the advent of Islam and that the most important elements of the social development are the most important elements of the foundation is being evaluated in various aspects. Many writings and printed works have been copyrighted from the Ottoman Empire on day-to-day Islamic and Ottoman foundation works and foundation works. In these copyrighted works, the legal status of the foundations, the regions where they were founded, the cities, the accidents and the foundation ban were discussed. In addition, detailed studies have been done about the budgets of the foundation buildings, their income and expenses and the services they have served in the foundations. History of Evkâf-ı Ümem is an important work as it handles not only the Ottoman period but also the Islamic and pre-Islamic period, which is copyrighted to the mid-20th century.

The writer of the History of Evkâf-ı Ümem was Mehmed Vamık Şükrü Efendi and was born in Damascus on 1288/1871-1872. His father is Cavalry Regiment Emin's Ahmed Hamdi Bey and his grandfather is Mustafa Pasha b. Abdullah. In the bureaucracy, he first served as the Minister of the Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti Masârifât office and later in the Minister of the Interior, in Finance office and died in 1947. This work, which was prepared by Mehmed Vamık Şükrü Efendi in eight volumes between 1915-1940, it is also very important in terms of not only including the history of foundation works in Islamic cities but also forming a basis for the publication of at least a list of foundation works built in Urfa (Roha) during the Ottoman period. The work is also worthy of the fact that it contains the period of administrative, military, political and social history of the Ottoman and pre-revolutionary foundations, mainly due to the short history of political sovereignty under the title of the administrators of that period and the life stories of those who own the foundation. In this study, mosque, madrasa, library, imarethane, tomb, zaviye, fountains etc. which were built as foundation works within the borders of Urfa and the short life stories of the builders, the history of construction and repair. In addition to Urfa, works of foundations such as Harran, Nizip, Siverek and Suruc were also tried to be determined. In this way, the foundation works of Urfa's conquest from the end of the Ottoman State will be determined according to the Evkâf-ı Ümem Tarihi.

Key Words: Ottoman State, Evkâf-ı Ümem History, Foundation Works, Urfa Foundations

HARCAMA AMAÇLARINA GÖRE URFA VAKIFLARI 1850-1900

Dr.Öğrt. Üyesi Cafer ACAR

ÖZET

Sözlükte durdurmak, alıkoymak anlamlarına gelen vakıf, terim olarak bir mülkün, sahibi tarafından dinî, sosyal ve hayrî bir amaç için ebediyen tahsisi şeklinde tanımlanmıştır.

İslam Tarihinde sosyal ve ekonomik alanda önemli rol oynayan vakıf kurumu, özellikle Osmanlı Devleti zamanında kurumsal olarak büyük bir gelişme göstermiş, başta eğitim-öğretim ve dini hizmetler olmak üzere toplumun ihtiyacı olan her alanda hizmet vermiştir. Devlet “sosyal devlet” olma sorumluluğunu bu kurumlar aracılığı ile yerine getirmiştir. Bina edilen cami, medrese, hastane, köprü vb. vakıf eserler de ülkenin imar ve inşasına öncülük etmiştir

Vakıflar, Urfa'nın imarında, toplumun özellikle dini hizmetler bağlamındaki ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli rol oynamıştır. Bu ihtiyaçları karşılamak üzere birçok vakıf tesis edilmiştir. Mektep, medrese gibi eğitim kurumları, mescid, cami gibi ibadet kurumları, fakirlere yemek verilmesi gibi hizmetlerin görülmesi bu müessese eliyle kurulmuştur.

Bu bildiride 1850-1900 yılları arasında Urfa'da kurulan vakıflar, hizmet amaçları yönünden değerlendirilmiştir. Bu dönemde Urfa vakıfları ağırlıklı olarak dini hizmetlerin, görülmesi hassaten de cami hatiplerinin maaşlarının karşılanmasına destek amacıyla kurulmuştur. Bunun yanı sıra az da olsa eğitim hizmetleri ve bu hizmetlerin devamını sağlayacak bakım ve onarım hizmetlerini destekleyecek vakıf şartlarının olduğu görülmüştür. Yine sufi geleneğimizin önemli kurumlarından olan bir dergâhların, hankahların da ayakta kalması için vakıf kurulmuştur. Vakfın hayatiyetini devam ettirebilmesi ve varlık amacını gerçekleştirebilmesi için vakıf harcamaları da önemli bir yere sahiptir. Bu dönem vakıflarının özellikle nukud vakfı tarzında gerçekleşmiş olması dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: (Vakıf, Urfa, Din Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri)

ABSTRACT

The foundation, which means to stop and to detain in dictionary, as a term is expressed as a gift forever, for a religious, social and a good purpose by a proprietor.

Having played an important role in the social and economic field in the Islamic history, the foundation institution has shown great progress in the institutional period especially during the Ottoman period and has provided service to every field that needs the society, especially education and religious services. The state has fulfilled its responsibility to be a "social state" through these institutions. The mosque, madrasa, hospital, bridge etc. foundation works pioneered the construction of the country,

The foundations played an important role in meeting the needs of the community, especially in the context of religious services in Urfa. Many foundations have been established to meet these needs. Educational institutions such as school, madrasah, worship institutions such as mosque, giving services such as giving food to the poor are established by this institution.

Foundations established in Urfa between 1850-1900 in this report were evaluated for their service purposes. We have assessed about 25 foundations.

In this period, Urfa foundations were founded mainly in order to support the religious services, the salaries of the mosque imam muezzin and hatips of the mosque. Wherever, the presence of education units, madrasa and liturgical schools in the outbuildings of each of the mosques differ in comparison with the foundations of other cities in the same period, like Amasya and Cyprus.

It is noteworthy that the mosques have a rich service range with their education and training services and that they have not been neglected in their foundations. It should also be mentioned that the repair of bridges and waterways is also the case.

Urfa foundations with the directions are rare foundations where educational services are being mixed with religious services and this property is not neglected in zoning services.

Key Words: Foundations, Urfa, Religiöse Services, Educational Services

ÖZET

Tanzimat sonrasında uygulanmaya başlanan merkezileşme politikaları sonucunda, adem-i merkeziyetin önemli unsurlarından olan kadı, imam ve mütevellilerin sermaye dayanakları olan vakıflar eski etkin ve özerk konumlarını kaybettiler. Ancak bu durum vakıfların toplumun sosyal ve iktisadi hayatından tamamen kalktığı anlamına gelmemektedir. Vakıflar Tanzimat'ın merkeziyetçi uygulamaları sonucu bir kısım kamu ve sosyal yardımlaşmadaki rollerini devletin diğer birimleri ve daha çok mahalli idarelere bırakmakla beraber vakıf hayratları devam etmiş ve gerek eski vakıflar gerekse merkeziyetçi düzenlemelerden sonra da kurulan vakıflar toplumun sosyal hayatındaki yerlerini eskisi kadar olmasa da korumaya devam etmişlerdir. Siverek'te başta camiler ve diğer ibadet kurumlarına ait olmak üzere hem hayır cihetine hem de evlada şart kılınmış pek çok Müslüman ve gayr-i Müslimlere ait vakıflar vardır. Bu vakıflardan bazıları Tanzimat'tan önce kurulmuş ve varlıkları devam etmekle beraber gelinen süreçte mirasçılar arasında çeşitli münazaalarla mahkeme kayıtlarına geçmiş bulunmaktadır. Bu çalışmada 19. yüzyılın ikinci yarısında Siverek'te bulunan vakıflar ve ortaya çıkan problem ve anlaşmazlıklar döneme ait şeri'ye sicilleri taranarak incelenecektir.

Vakıfların Tanzimat sonrası dönemdeki uygulamalarını ve ortaya çıkan problemleri en iyi anlamanın yolu bu kurumların uygulama esnasında mahkemeye yansıyan davalardan anlamak mümkündür. Zira vakıfları anlatan teorik fıkıh kitapları ve kanunlar, vakfın şeriatı denilen vakfiyeler bu kurumların ancak olması lazım gelen şeklini yazmaktadırlar. Mahkemelere yansıyan davalar ise uygulama esnasındaki problemleri ve pratiğin hayata geçirilme derecesini göstermeleri açısından önemlidirler. Ayrıca davalara konu olan vakıfların konusu ve sosyal içerikleri de Tanzimat sonrası dönemdeki vakıf zihniyetinin ipuçlarını vermektedir.

Bu çalışmada Siverek'teki vakıfların 19. yüzyılın ikinci yarısında uygulamada mahkemelere yansıyan problemleri Siverek Şeri'ye mahkemesi kayıtları temel kaynak alınarak ortaya konmuştur. Bu çerçevede şehirde geçmişten gelen ve varlıkları devam eden vakıflar ile yeniden kurulan vakıfların özellikleri ve sosyal içerikleri ile mevcut vakıf çeşitleri, vakfedenlerin durumu, vakıf mirasçıları, vakıfların gelirleri ve tevliyet konusundaki mahkemeye yansıyan anlaşmazlıklar ve davalar ile vakfın kendisini ilgilendiren istibdal davaları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siverek, Vakıf, Vakfiye, Vasiyet, Şeri'ye Mahkemesi

THE PROBLEMS WHICH WERE SEEN IN THE VAQF AND COURT IN THE POST-TANZIMAT PERIOD

ABSTRACT

The waqfs, which were important units of local administration (adem-i merkeziyet), judge (kadı), imam and trustee, lost their effective and autonomy in the post-Tanzimat period in which the centralization policies took place. However, this did not mean that the waqfs were completely removed from the social and economic lives of the society. Besides the waqfs left their roles in the public and social assistance to the state units and mostly local administrations due to the centralization policies of the Tanzimat, waqf charities, which continued their activities, old waqfs and recently established waqfs sought the ways to protect their place in the social life of the society. In Siverek, there were many waqfs, which were belonged to mosques and other worship foundations, were owned by Muslims and non-Muslims. Some of these waqfs were established before the Tanzimat and beside that they were the subject of disagreements among the inhibitors. In this study, the waqfs, which took place in the second part of the 19th century in Siverek, problems and disagreements will be studied by using the şeri'ye sicilleri.

The best way to understand the waqfs in the post-Tanzimat period and the existing problems is to study the court records since the theoretical Islamic books, laws and waqf regulations wrote down what it has to be in idea. However, the records which were taken from the courts demonstrated what was happening in the practice. In this study, old and existing waqfs, the features and social content of the recently established waqfs, the person who found the waqfs, their inhabitants, disagreements and lawsuits on the incomes and continuity of the waqfs, and exchange lawsuits will be studied.

Key Words: Siverek, Waqf, Charter of waqf, Testament, Sharia Courts

Prof. Dr. Bayram AKÇA
Okt. Tuğba Çalışkan

ÖZET

Nusret Bey 14 Haziran 1917 tarihinde Bayburt Kaymakamlığı'ndan Urfa Mutasarrıflığı'na atandı. Nusret Bey'in göreve başlamasından kısa süre sonra Mondros Mütarekesi imzalandı. Mütarekenin imzalanmasından sonra 6.Ordu Kumandanı Ali İhsan Paşa'nın tavsiyesiyle Nusret Bey Urfa'da Müdafaa-yı Hukuk Teşkilatı'nı kurarak bölgenin İngiliz işgaline girmesini engellemeye çalıştı. 24 Mart 1919 tarihinde Urfa'nın İngilizler tarafından işgali üzerine Nusret Bey bir taraftan işgalcilerle bir taraftan da bölgedeki Ermeni çeteleriyle uğraştı.

Nusret Bey Urfa'da İngilizlere karşı Müdafaa-yı Hukuk Teşkilatı örgütlemeye çalışırken 6 Nisan 1919 tarihinde I.Dünya Savaşı sırasındaki Ermeni Tehciri'nden suçlu bulunarak görevinden alındı ve İstanbul'a çağrıldı. İstanbul'da yapılan uzun yargılamadan sonra ise Ermeni Tehciri'nden suçlu bulunan Nusret Bey 5 Ağustos 1920 tarihinde idama mahkûm edildi. Daha sonra yapılan incelemelerde Nusret Bey'in suçsuz yere idam edildiği anlaşıldı ve ailesine TBMM tarafından maaş bağlandı.

Anahtar Kelimeler: Mutasarrıf, Nusret Bey, işgal, Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NIN URFA'NIN NÜFUS VE EKONOMİSİNE ETKİSİ

Dr. Öğrt. Üyesi Mustafa Çabuk

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı birçok yönden Türk Milletini olumsuz etkiledi. Birinci Dünya Savaşı sırasında genç nüfus, tamamen askere alındı. Yüz binlerce insan cephelerde hayatını kaybetti. Savaş nedeniyle ülkede üretim azaldı. Ülke ekonomisi, ticareti, tarım ve hayvancılığı sekteye uğradı. Ülke çapında yaşanan olumsuzluklardan şehirler de nasibini aldı. Birinci Dünya Savaşı, akabinde yaşanan işgaller ve Milli Mücadele döneminde işgalcilere karşı yürütülen mücadele Anadolu'da birçok şehri nüfus ve ekonomi yönünden olumsuz etkiledi. Urfa şehri de hem Birinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu problemlerden hem de savaş sonrası şehrin önce İngilizler ardından da Fransızlar tarafından işgal edilmesinden dolayı bu olumsuzluklardan etkilenen şehirlerin başında gelmekteydi. Bu çalışmada Urfa Şehri'nin savaş öncesi ve savaş sonrası ekonomisi ve nüfusu üzerine kaynak tarama yöntemi kullanılarak araştırmalar yapılacaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Birinci Dünya Savaşı öncesi yayınlanan Halep Vilayeti Salnameleri ile Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra 1927 yılında yayınlanan Urfa Salnamesi taranacaktır. Salnameler temel alınmak üzere konuyla ilgili diğer telif eser ve makalelerden de istifade edilerek şehrin Birinci Dünya Savaşı öncesi ve Milli Mücadele sonrası ekonomisi ve nüfusu karşılaştırılacaktır. Böylece savaş yıllarının şehrin ekonomisi ve nüfusuna olan etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Salname, Savaş, İşgal, Milli Mücadele, Nüfus, Ekonomi

THE IMPACT OF THE FIRST WORLD WAR ON OURFA'S POPULATION AND ECONOMY

ABSTRACT

The First World War negatively affected the Turkish Nation in many ways. During the First World War, the young population was completely conscripted. Hundreds of thousands of people lost their lives on the fronts. Production in the country has decreased due to war. Country's economy, trade, agriculture and animal husbandry were interrupted. cities also suffered from this negative situation of the country. The First World War, subsequent occupations and the struggle against the invaders during the National Struggle had a negative impact on many cities and populations in Anatolia. Ourfa was also one of the most affected cities due to the problems caused by the First World War and the occupation of the city by the British and then the French after the war.

In this study, Urfa City's pre-war and post-war economies and population will be investigated by using source screening method. For this purpose, before the First World War Yearbooks published by the province of Aleppo and Ourfa Yearbook published in 1927 after the establishment of the Republic of Turkey will be scanned. Yearbooks will be used to compare the city's pre-War and post-National Struggle economy and population with the help of other related works of literature and articles. Thus, the effects of the war years on the city's economy and its population will be tried to be revealed.

Key Words: Ourfa, Yearbook, War, Occupation, National Struggle, Population, Economy

URFA SİHHİYE VE MUAVENET-İ İÇTİMAİYE MÜDÜRÜ DOKTOR ŞEFİK ARİF'İN KALEMİNDEN URFA VİLAYETİ(1925)

Dr. Öğrt. Üyesi Mustafa Bostancı

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti Neşriyatından olan “Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası, Urfa Vilayeti” isimli çalışma, Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası dizisi dâhilinde yayınlanmıştır. Bu dizi, ilki 1922 Martında basılan Sinop Sancağı olmak üzere toplam 19 kitaptan oluşmaktadır. Bunlardan 8 tanesi 1922 yılında, 7 tanesi 1925 yılında, 2 tanesi 1926 yılında, 1 tanesi 1932 yılında ve sonuncusu da 1938 yılında basılmıştır. Öğüd Gazetesi matbaasında 1922 yılında basılmaya başlanan kitaplar, Cumhuriyetin ilanından sonra ise İstanbul'da Hilal Matbaası ile bu eser gibi Kâğıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi tarafından basılmıştır. Hedef bütün Türkiye'nin tetkik edilmesi olmasına rağmen çalışma tamamlanamamış, sadece 19 vilayet hususunda yapılan çalışmalar basılmıştır.

Bu diziye her ne kadar Sıhhi İctimai Coğrafya adı verilmişse de içerdiği bilgiler sadece sıhhi ve içtimai coğrafya konuları değil bölgenin tarihi, idari yapısı, halk kültürü, tıp, çevrebilim, iktisat ve diğer konular için son derece önemli bir kaynak olup, Milli Mücadele ve Cumhuriyetin kuruluş yıllarına ait oldukça önemli bilgiler içermektedir.

Bu bilgiler ışığında Urfa Vilayetine ait çalışma incelendiğinde eserin 46 sayfa ve beş kısımdan oluştuğu ve bu kısımların da alt başlıklarının şu şekilde oluşturulduğu görülmüştür:

Birinci Kısımda; hudut, tul(boylam), arz dereceleri, meseha-i şathiye(yüzölçümü), dağlar, nehirler, göller, bataklıklar, sazlıklar, merzagi menatik(bataklık), jeoloji, maden, ormanlar, şifalı sular ve kaplıcalar, eşcar-ı müsmire(meyve ağaçları), bağlar, nebatat, ziraat, hayvanat- ehliye ve vahşiye hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci Kısım; iklim, mevsimler, sıcaklık, rüzgârlar, yağışlar ve rutubet konularını içerir.

Üçüncü Kısımda; Urfa Vilayetinin mülki taksimatı, tarihi, eski serleri, kazaları hususları bulunmaktadır.

Dördüncü Kısımda; hastahaneler, dispanserler, eczaneler, mektepler, hanlar, oteller, hamamlar, fabrikalar, tuvaletlerin şekli ve kanalizasyon, camiler, kabristanlar, bataklıklar, içilen sular ele alınmıştır.

Beşinci Kısımda; bulaşıcı hastalıklar, frengi, malarya (sıtma), verem, çiçek, difteri, lekeli humma ve tifo, akli ve asabi hastalıklar, trahom, eski salgın hastalıklar hakkında malumat gibi tıbbi konularına yer verilmiştir.

Eserin sonunda ayrıca Urfa vilayeti ile ilgili ayrıntılı bazı haritalara da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Urfa vilayeti, tarih, coğrafya, sağlık

ABSTRACT

The study titled "Turkey's Public Health Geography; Province of Urfa", one of the publications of Republic of Turkey Ministry of Sanitary and Public Welfare, has been published. The series consists totally 19 books, the first one of them is Sinop City published in 1922. Of all, 8 were published in 1922, 7 in 1925, 2 in 1926, 1 in 1932 and the last one in 1938. Printing of the books were initiated first in the Press of Öğüd (Advice) Newspaper in 1922 then continued in Incorporated Company of Paper and Printing and following announcement of the Republic, completed in Hilal Printing House in İstanbul. Although the study aimed to survey all of Turkey's Target Inspection, it was off the target and only 19 studies were published in the series.

Although the series was called Turkey's Public Health Geography, it contains various other information about history, administrative structure, folklore and culture, medicine, ecology, economics and other subjects of the region. Therefore it has been a very important source of information since then.

In the light of this information, it is seen that when the study belongs to Urfa province is examined, consisting of 46 pages and five parts and the subtitles of were formed as follows:

In Part One; Information was given related to border, coordinates of earth, acreage, mountains, rivers, lakes, swamps, reeds, geology, mining, forests, medicinal waters and spas, fruit trees, vineyards, horticulture, agriculture, zoology, domestic and wild animals of the region.

In Part Two; It included climate, seasons, temperature, winds, precipitation and humidity.

In Part Three; The Urfa province has the features of taxation, land division, land possessions, history, ancient artifacts, and its districts.

In Part Four; hospitals, dispensaries, pharmacies, motels, inns, huts, baths, factories, toilets, sewers, glass, cemetery, marsh, drinking water were covered.

In Part Five; medical issues such as infectious diseases, syphilis, malaria (malaria), tuberculosis, flowers, diphtheria, spotted fever and typhoid, mental and acute diseases, traumas, and information on old epidemic diseases were covered. At the end of the work, some detailed maps of Urfa province were also added.

Key Words: Urfa province, history, geography, health.

ÖZET

Edessa, Ruha, Urfa veya Cumhuriyet dönemindeki Şanlıurfa olarak tesmiye edilen şehir, antik dönemden beri coğrafyasının uygun olmasından dolayı iskan edilmiş bir sahadır. Eski Musul-Halep yolunun kavşağında olması, ilk ve ortaçağlarda önemini daha da arttırmıştır. Bölgenin oldukça hareketli bir siyasi tarih seyri vardır. Asurlular, Persler, Makedonyalı İskender, Selevkoslar ve Romalılardan sonra bölgede Emevi ve Abbasi hâkimiyetleri görülür. XI. yüzyılın ilk yarısına tekabül eden zaman dilimi içerisinde birkaç mücadeleye sahne olan şehir, sonunda Doğu Roma (Bizans) egemenliğine girmiştir (1037). 1066 yılından itibaren bölgede bir güç olarak kendini hissettiren Türkler, bir dizi mücadele sonucunda şehri ele geçirmeye muvaffak olmuşlardır (1087). 1098'te I. Haçlı Seferi sonucunda, Haçlılar tarafından ele geçirilen şehirde bir kontluk kurulmuş, bir dizi mücadele sonucunda ancak İmameddin Zengi tarafından tekrar ele geçirilmiştir (1144). Bu fetih II. Haçlı Seferi'ne sebep olsa da yeni bir haçlı işgali yaşanmadı. XII. ve XIII. yüzyıllarda Musul Atabeyleri, Eyyubiler, Anadolu Selçukluları, Harizmliler, Moğollar ve Memluklar gibi siyasi güçlerin mücadele alanına dönüşen yerlerden biri olan Urfa, oldukça tahrip edilmişti. Sonraki dönemlerde Timur ve Akkoyunlu ve Safevi iktidarlarına tanıklık eden şehir nihayet 1517'de Osmanlı idaresine alındı.

Osmanlı idaresine alındıktan sonra Diyarbekir beylerbeyiliğine bağlı bir sancak olarak teşkilatlandırılan Urfa, yavaş yavaş istikrara kavuşmuş ve büyümeye başlamıştır. XVI. yüzyıldan itibaren ticaret ve hayvancılığın giderek önem kazandığı Urfa'da, bu ticari emtialarla ilgili iş kolları gelişmiştir. Pazarlar, Bedestenler, Kapanlar, Hanlar bu iş kollarının serpildikleri yerler olarak dikkat çeker.

I. Dünya Savaşı akabinde önce İngilizler, sonra da Fransızlar tarafından işgal edilen şehir, 7 Şubat 1920'de başlayan ve çarpışmalar neticesinde 10 Nisan 1920'de Fransızların çekilmesiyle sonuçlanan mücadele ile kurtarıldı ve Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle vilayet merkezine dönüştürüldü. 1927 yılında yapılan genel nüfus sayımında şehrin nüfusu yaklaşık olarak 30.000 kişiden ibaretti. Bu yıl itibarıyla vilayetin Urfa, Suruç, Birecik, Harran, Viranşehir, Siverek, Hilvan ve Yaylak adlı sekiz kazası bulunuyordu. Genel olarak buğday, arpa, mısır, darı, kenevir gibi ürünler yetiştirilmekle birlikte hatırı sayılır oranda incir, zeytin ve susam üretimi yapılmaktaydı. Yine birkaç fabrika ve 23 okulun bulunduğu şehirde, çeşitli cemiyet ve kurumların şubeleri de hizmet vermekteydi.

Bu çalışmada Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa vilayetinin nüfus, idari taksimat, iktisat ve sosyal durumu değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Urfa, cumhuriyet, nüfus, iktisat, taksimat

SOCIO-ECONOMIC STATUS OF URFA BETWEEN 1925-1930 YEARS

ABSTRACT

Edessa, Ruha, Urfa or as called Şanlıurfa that has been given at the republican period, a region that has been inhabited since the antiquity because of its proper geography. Being on the crossroads of the old Mosul-Aleppo road has increased its importance in the first and middle ages. The region has a very active political history. After the Assyrians, Persians, Macedonian Alexander, Seleucids and Romans, Umayyad and Abbasi rulings are seen in the region. The city that witnessed several struggles within the time period corresponding to the first half of the eleventh century, eventually entered the Eastern Roman (Byzantine) rule (1037). The Turks, who make felt themselves as a force in the region since 1066, succeeded in capturing the city as a result of a series of struggles (1087). As a result of the First Crusade in 1098, a county was established in the city seized by the Crusaders but as a result of a series of struggles, it was again captured by Imameddin Zengi (1144). Although this conquest caused the second Crusade, there was no new crusader occupation. Urfa, one of the places that turned into the field of struggle between the political forces such as Mosul Atabeys, Ayyubids, Anatolian Seljuks, Khwarazms, Mongols and Mamluks, has been quite destroyed during the twelfth and thirteenth centuries. The city which witnessed Timurid and Aq Qoyunlus and Safavid rulings in the following periods was finally taken to the Ottoman administration in 1517.

Urfa, which was organized as a sanjak affiliated to the Diyarbakir Beylerbeyiligi after being taken to the Ottoman administration, gradually regained its stability and started to grow. From the sixteenth century trade and animal husbandry increasingly gained importance in Urfa, businesses related to these commodities has improved. Bazaars, bedestens, kapans, hans attract attention as places where these branches are scattered.

The city has been occupied by the British and the French at the end of the First World War. It was rescued with the struggle that started on February 7th, 1920 and ended with the withdrawal of the French on April 10th, 1920. Became the center of the province with the declaration of the Republic. In the general census of 1927, the population of the city was about 30,000 people. As of this year, there were eight districts of the province: Urfa, Suruc, Birecik, Harran, Viranşehir, Siverek, Hilvan and Yaylak. Generally wheat, barley, corn, millet, cannabis were cultivated, figs, olives and sesame were also produced. In the city, which also has a few factories and 23 schools, branches of various associations and institutions were also serving.

In this study population, administrative division, economical and social status of Urfa province will be evaluated during the first years of the Republic.

Key Words: Urfa, Republic, population, economy, administrative division

1929 DÜNYA EKONOMİK BUNALIMI'NİN URFA'DA KIRSAL YAPIYA ETKİSİ

Doç.Dr. Pakize Çoban Karabulut

ÖZET

Bu çalışmada 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın Urfa kırsalına etkileri, 1927-1934 yılları arasında 3. ve 4. dönem TBMM'nin yasama çalışmalarına katılan Urfa milletvekillerinin yasama faaliyetleri incelenerek ortaya konulmuştur. Bu süreçte Urfa milletvekillerinin TBMM'ye verdiği önergeler, teklifler ve mecliste yaptıkları konuşmalar ele alınarak, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın Urfa'nın kırsal yapısına etkileri açıklanmıştır.

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte sanayi ve altyapı alanında özel sektörü destekleyici düzenlemeler yapılırken, tarım sektörü de aynı düzeyde geliştirilmeye çalışılmıştır. Ancak uzun süren bir savaştan çıkan ve Osmanlı Devleti'nden intikal eden ekonomik sorunları çözmeye çalışan Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 1929 yılında patlak veren Dünya Ekonomik Bunalımı'ndan büyük ölçüde etkilenmiştir. Ekonomik bunalım, piyasaya özellikle tarımsal ürünlerin fiyatlarındaki ani düşüşle yansımıştır. Bu durum köylünün yaşam koşullarında da ciddi bozulmaların yaşanmasına yol açmıştır.

1927-1934 yılları özellikle 1929 Dünya Ekonomi Bunalımı'nın başladığı ve Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını, özelinde de Urfa'nın sosyo- ekonomik yapısını etkilediği yıllardır. Urfa ekonomisinin büyük oranda tarıma dayanması, ekonomik bunalımdan Urfa'nın kırsal yapısının ciddi şekilde etkilenmesine neden olmuştur. Bu dönemde ekonomik krizin de etkisiyle tarım ürünlerinin fiyatlarının düşmesine rağmen, çiftçilerin temel ihtiyaç maddelerindeki fiyat değişiminin aynı oranda gerçekleşmemesi, çiftçinin satın alma gücünün azalmasına ve tarım sektörünün olumsuz etkilenmesine yol açmıştır.

1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre ülke nüfusunun %75.8'i, 1935 nüfus sayımına göre ise nüfusun %76.5'i köy ve nahiyeelerde yaşamaktaydı. 1935 nüfus sayımına göre ise Urfa nüfusunun yaklaşık %80'i kırsal alanda yaşamaktaydı. Bu nedenle kırsal alanda yaşanan tarımsal sorunlardan, Urfa nüfusunun büyük çoğunluğunun etkilendiği söylenebilir.

Urfa'nın tarımsal üretimi, iklim koşulları, sulama olanaklarının yeterli düzeyde olmayışı, çekirge afeti, tarım alet ve makinelerinin yetersizliği gibi etmenlerden etkilenmekteydi. 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, bu etkinin daha da derinleşmesine neden olmuştur. Bu çalışma ile Urfa milletvekillerinin meclis faaliyetlerinden Urfa'nın tarımsal yapısının durumu, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nın Urfa'nın kırsal yapısına etkileri ve bu ekonomik bunalımın etkilerinin azaltılması için alınan önlemler hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, Urfa, kırsal yapı, tarımsal üretim, milletvekili.

THE EFFECT OF 1929 WORLD ECONOMIC CRİSİS ON RURAL STATE IN URFA

ABSTRACT

In this study the effects of 1929 World Economic Crisis on the rural of Urfa are planned considering the legislative activities of the Urfa parliamentarians participating in the legislative work of the 3rd and 4th term parliament between 1927 and 1934. In this period the proposals, proposals and parliamentary speeches given by the parliamentarians of Urfa to the parliament are thought to explain these effects.

With the declaration of the republic, while arrangements supporting the private sector in the field of industry and infrastructures were made, the agriculture sector had been tried to be developed at the same level. But, the Republic of Turkey left behind a long war period and trying to solve the economic problems that had been transferred from the Ottoman Empire was heavily influenced by the World Economic Crisis that broke out in 1929. The economic crisis reflected a sudden drop in the prices of agricultural products, especially in the market. This had led to serious deterioration in the living conditions of the villagers.

1927-1934 years were years starting of the World Economic Crisis and the years Turkey's socio-economic structure, the socio-economic structure of Urfa in private, were affected. The fact that the Urfa economy was largely based on farming had caused to seriously be affected the rural structure of Urfa. Despite the decrease in prices of agricultural products due to the economic crisis in this period, the fact that the price change of farmers' basic necessities did not occur at the same ratio caused to decrease the purchasing power of the farmer and to negatively be affected of the agriculture sector.

According to the census made in 1927, 75.8% of the country's population and 76.5% of the population according to the 1935 census were living in villages and suburbs. According to the 1935 census, approximately 80% of the Urfa population lived in rural areas. For this reason, it can be said that the vast majority of the Urfa population was affected by agricultural problems in rural areas.

Urfa's agricultural production was affected by factors such as climatic conditions, insufficient availability of irrigation facilities, grassland disasters, inadequate agricultural equipment and machinery. The 1929 World Economic Crisis had caused this effect to get worse. In this study were given information about the effects of the agriculture structure of Urfa, the effects of the 1929 World Economic Crisis on the rural structure of Urfa, the precautions taken to reduce the effects of this economic crisis and the parliamentary activities of Urfa parliamentarians.

Key Words: 1929 World Economic Crisis, Urfa, Rural state, agricultural production, parliament.

1927 URFA SALNAMESİNDE YER ALAN AŞİRET ÖRF ADETLERİNİN/HUKUKUNUN İSLAM VE TÜRK HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof.Dr. Recep Çiğdem

ÖZET

On anlamında aşere kökünden gelen aşiret, dil, din ve kültür yönünden benzerliklere sahip olan birçok aileden oluşan kan veya evlilik bağına dayanan topluluğu ifade eder. Bu topluluğu bir arada tutan bazı örf adetlerin bulunması, bu örf adetlerin zorunlu olarak uygulanması karşımıza resmi olmayan bir hukuk yapısı çıkarmaktadır. Bu durum Salname’de şöyle ifade edilmiştir. ‘Toplu yaşama mecburiyeti hisseden insanların içtima-ı hayatı aşiretlerde bir takım kanunlarla yaşamaya sevk itmiştir ki bundan örf ve adetler doğmuştur’. Günümüzde hala bu adetlerin kısmen de olsa devam ettiği bilinen bir gerçektir. Salnamede yer verilen öldürülen kişinin ailesine ödenen diyet anlayışı hala günümüzde devam etmektedir. Aşiret erkeklerinin bu diyete katılmasının bir zorunluluk olduğu, katılmayanların aşiretten uzaklaştırıldığı ifade edilmektedir. Salnamede, aile ve miras hukuku (başlık parası, mehir, veraset), borçlar hukuku (borç, alacak, rehin), ceza hukuk (katl, gasp, yağma, hırsızlık, kız kaçırma) ve aşiretler arası anlaşmazlıkların çözümü gibi farklı hukuk dallarını içeren konular yer almaktadır. Biz bu çalışmada, Salname’de yer alan örf ve adetlerin (gayr-i resmi hukukun) devam edip etmediğini araştıracağız ve bunları İslam ve Türkiye hukuku açısından değerlendireceğiz. Umarız bu çalışma, aşiretlerin örf adetlerinin anlaşılmasına katkı sağlar.

Anahtar Kelimeler: Aşiret, örf adet, hukuk, Urfa, Salname

AN ANALYSIS OF TRIBAL CUSTOMS/LAW WHICH WERE RECORDED IN THE 1927 URFA SALNAMA IN THE PERSPECTIVE OF TURKISH AND ISLAMIC LAW

ABSTRACT

Ashirat which refers to a tribe/community which share the same culture, religion and language has unique customs or laws. Urfa Salname (annual report) dated 1927 record some customs shared and enforced by some tribes in Urfa which can be termed as extra judicial law. It comprises family law (bride price, mahr, inheritance), obligations law (debt, credit rahn/pawn), criminal law (murder, usurpation, theft, abduction of girl) solution of the problems between tribes. This study will endeavor to find out whether or not these extra judicial customs are still enforced in Urfa and will evaluate these customs in the perspective of Islamic and Turkish law. We hope this will contribute our understanding tribal customs.

Key Words: Ashiret (Tribe), Custom, law, Urfa, Salnama

URFA NÜFUSUNUN 1927'DEN 1935 YILINA DEĞİŞİMİ

Dr.Öğrt. Üyesi Ahmet İLYAS

ÖZET

İskân politikası, devletlerin nüfus mühendislikleri amacıyla kullandıkları etkili bir başat yöntemidir. Ulus- devlet inşa süreçlerinde de kullanılan bu yöntemin amacı asli unsur olan halkın bulundukları coğrafyada sayısal olarak çoğunluğunu sağlamaktır. Osmanlı'dan cumhuriyete süreklilik babında ilk defa ittihat ve terakki yöneticilerinin bilhassa Doğu ve güneydoğuda Müslüman ahalinin çoğunluğunu artırmak amacıyla Doğu Trakya ve Kafkaslardan Müslümanları bölgeye yerleştirdikleri görülmektedir.

Osmanlı anlayışı üzerine inşa edilen Türkiye cumhuriyeti Balkanlar'da yaşadığı acı tecrübeler içerisinde heterojen toplum yapısına tahammülü olmadığını ciddi manada hissettirmeye başladı. Bu hissiyat içerisinde özellikle 1927 nüfus sayımı önemlidir. Cumhuriyet Türkiye'si halkına ilk defa sahip olduğu topraklarda sosyo-kültürel manada sorular sorarak nüfusun özelliklerine ulaşma isteğini ortaya koydu.

Nüfus sayımının yapıldığı vilayetlerden biri olan Urfa, Osmanlı Devletinin kadim ve kuzeyden Güneye uzanan göç istikameti olduğundan birçok kavmi cemaatin yaşaması mülhem bir durum değildi. 1927 nüfus sayımına bağlı olarak bu çalışmada kozmopolitik bir durum ortaya koyan Urfa'da, en azından demografik yapısının değiştirmesi için iskânlara başvurulması kararının alındığı görülecektir. Öyle ki 1927 Urfa nüfusunun, 1935 nüfus sayımı ile karşılaştırıldığında birçok açıdan değişikliğe uğradığı ciddi manada fark edilecektir. Bu çalışmanın amacı hem 1927 nüfus sayımında Urfa halkının demografik özelliklerine yer vermek, hem de bölgeye yapılan göçleri örnekleriyle belirtmektir. Ayrıca 1935 nüfus sayımı verilerinin Urfa özelinde de işlenmesi bu çalışma içerisinde yer alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Nüfus Sayımı, Cumhuriyet, Demografi, İskan

THE POPULATION CHANGE OF URFA (TURKIYE) BETWEEN 1927-1935

ABSTRACT

The politics of settlement is an efficient method of the state, used for population engineering. The aim of this method which is used during the construction process of the nation-state is to provide a quantitative advantage to the dominant people of the land. In the means of the continuity from Ottoman to the Turkish Republic, it can be observed that Muslims from Trace and the Caucasus are emplaced especially to the South and South-east of the land for increasing the population of the Muslim people by the executives of Ittihat and Terakki.

Turkish Republic, which was built on the comprehension of Ottoman State, began to adumbrate that there is no tolerance for a heterogeneous society within the painful experiences of the Balkans. 1927 census is especially important in this sense by the fact that Turkish Republic propounded a desire to reach the socio-cultural features of the population.

The province of Urfa as an ancient city built on the direction of mobility from North to South hosted many tribal congregations. Depending on the 1927 census, it can be seen in this study that it was decided to carry out settlement policies by the authorities to change the demographic structure in Urfa, which reveals a cosmopolitan situation. So that the population of 1927 Urfa is compared with the population census of 1935, it will be noticed in serious terms that it is being changed in many ways. The aim of this study is to introduce the demographic characteristics of Urfa in the 1927 census and to indicate the migrations to the region with examples. In addition, the data of 1935 census in Urfa will be included in this study.

Key Words: Urfa, Population Census, Republic, Demography, Settlement

ÖZET

Urfa, XX. Yüzyılın başlarında Halep Vilayetinin üç sancağından (Halep, Maraş ve Urfa) birisiydi. Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılında ise müstakil sancak haline getirilmiş durumdaydı. 1914 yılında sancağa bağlı Urfa, Birecik, Rakka, Suruç ve Harran adlarıyla beş kaza bulunuyordu. Urfa sancağının bu tarihteki toplam nüfusu 171.000 civarındaydı. Bu nüfusun yaklaşık 150.000'i Müslüman, 15.000'i Ermeni idi. Milli Mücadele'nin sona ermesinin ardından, mülhak veya müstakil bütün sancakların vilayete dönüştürülmesi ile Urfa da vilayet statüsü kazandı. Bu tarihlerde merkez kazası dışında Birecik, Suruç ve Harran kazalarından oluşuyordu. Vilayetin 1925 yılındaki yaklaşık nüfusu ise 150.000'dir.

Milli Mücadele ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında mülki idare amirlerinin, özellikle de valilerin önemi büyüktür. Hem işgalcilerle mücadele, hem de yeni rejimin karşılaştığı zorluklarla başetmek, bu dönemlerin en temel konusuydu. 1919-1922 yıllarında yürütülen Milli Mücadele döneminde Urfa mutasarrıfı olarak, sırasıyla Ali Rıza, Hüsrev, Ahmed Tefik ve Kadri Beyler görev yapmıştır. Dört yıllık dönemde dört mutasarrıfın görev yapması, dönemin sıkıntılarına da işaret etmektedir. Cumhuriyet'in ilan edildiği 1923 yılında Urfa valiliğinde İsmail İzzet Bey bulunuyordu. İsmail İzzet Bey'in 9 Mart 1924 tarihinde azledilmesinden sonra, Urfa valiliğine Ahmed Fuad Bey atandı. Cumhuriyet'in ilanından sonra Urfa'nın ikinci valisi olan Ahmed Fuad Bey, 30 Mart 1924 tarihinde başladığı görevde, 21 Ekim 1928 tarihine kadar, yaklaşık 4 yıl 7 ay kaldı. Mekteb-i Mülkiye mezunu olan Ahmed Fuad Bey, daha önce sırasıyla Tosya, Ayancık, Kirmastı, Sındırgı, Gönen ve Devrek kaymakamlıklarında bulunmuştur. Bir süre mülkiye müfettişliği yaptıktan sonra Urfa valiliğine atanmıştır. Vali olarak atandığı ilk görev yeri de Urfa'dır. Ardından Tekirdağ, Manisa, Kastamonu ve Antalya valiliklerinde bulunmuştur.

Bu bildiride, Ahmed Fuad Baturay'ın hayatı ve beş yıla yakın süren Urfa valiliği dönemi ele alınacaktır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Urfa vilayetinin yönetimi ve sorunları belirlenirken, valinin rolü de ortaya konulmaya çalışılacaktır. Yeni rejimin oturtulmaya çalışıldığı yıllarda, yaklaşık 5 yıl görevde kalabilen bir valinin, başarılı görülmüş olması muhtemeldir. Bildiride bu husus da açıklığa kavuşturulmaya çalışılacaktır. Çalışmada, Osmanlı Arşivi, Cumhuriyet Arşivi ve İçişleri Bakanlığı Arşivi belgeleri esas alınacaktır. Ayrıca konuyla ilgili yapılmış çalışmalar da kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Valiler, A. Fuad Baturay, Cumhuriyet, Biyografi

ABSTRACT

Urfa was one of the three sanjaks of Aleppo Province (Aleppo, Marash and Urfa) at the beginning of the twentieth century. In 1914, when the First World War began, an independent sanjak was made. In 1914, there were five districts under the name of Urfa, Birecik, Rakka, Suruç and Harran. The total population of Urfa sanjak at this date was around 171,000. Approximately 150,000 of this population were Muslims and 15,000 were Armenians. Following the end of the National Struggle, all attached or independent sanjaks were converted into vilayets. Thus, Urfa won the province status. These days, except for the central district, Birecik, Suruç and Harran districts were formed. The population of the province in 1925 was about 150,000.

In the first years of the National Struggle and the Republic, the provincial administrators, especially the governors, are at large. Combating both the invaders and the challenges faced by the new regime was the main theme of these periods. 1919-1922 is the period of National Struggle. Urfa mutasarrıfs of this period are Ali Rıza, Hüsrev, Ahmed Tefik and Kadri Beyler respectively. The fact that four mutasarrıfs served in the four-year period also points to the troubles of the period. Ismail Izzet Bey was in the governor of Urfa in 1923, when the Republic was proclaimed. After Ismail Izzet Bey's appointment on March 9, 1924, Ahmed Fuad Bey was appointed instead. Ahmed Fuad Bey is the second governor of Urfa after the declaration of the Republic. In this mission, which started on March 30, 1924, it remained for about 4 years and 7 months until October 21, 1928. Ahmed Fuad Bey is a graduate of Mekteb-i Mülkiye. Previously, he served in the districts of Tosya, Ayancık, Kirmastı, Sındırgı, Gönen and Devrek respectively. After having been a property inspector for a while, he was appointed to the governor of Urfa. Urfa is the first place he was appointed as governor. He then served in the governorships of Tekirdağ, Manisa, Kastamonu and Antalya.

In this paper, the life of Ahmed Fuad Baturay and the governorship period of about five years of Urfa governorship will be examined. In the first years of the Republic, while the administration and status of the Urfa Province is determined, the role of the governor will also be emphasized. In the years when the new regime was being tried to establish, a governor who could be in office for about 5 years is likely to have been seen successful. This issue will be tried to be clarified in the paper. In the paper, documents of the Ottoman Archives and the Archives of the Ministry of Interior will be taken as basis. In addition, studies related to the topic will be used.

Key Words: Urfa, Valiler, A. Fuad Baturay, Cumhuriyet, Biyografi / Urfa, Governors, A. Fuad Baturay, Republic, Biography

TEK PARTİ DÖNEMİNDE SOSYAL, KÜLTÜREL VE İKTİSADİ YÖNLERİYLE URFA VİLAYETİ (1924-1945)

Dr. Öğrt. Üyesi Yavuz Haykır

ÖZET

Anadolu'nun en kadim şehirlerinden biri olan Urfa tarih boyunca, sosyal, kültürel, siyasi, iktisadi yönden odak noktası konumundaydı. Farklı dinden ve farklı milliyetlerden her toplumun yüzyıllar boyunca yaşadığı bu topraklarda köklü bir kültürel ortam oluşmuştur.

Köklü geçmişe sahip olan Urfa, Milli Mücadele döneminde memleketine giren düşmanı, şanlı bir mücadeleyle yenmiştir. Osmanlı Devleti'nin bakiyesinden kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde, 1924 yılında vilayet olan Urfa da, tüm Türkiye'de olduğu gibi her alanda bir modernleşme sürecine girmiştir.

Cumhuriyet idarecileri, yeni kurulan devletin başta bağımsızlığının ve güvenliğinin sağlanması yönünde yapmış olduğu çalışmaların yanında, ülkenin doğudan batıya, kuzeyden güneye her alanda gelişmesi ve medeniyet seviyesinde bir toplum oluşturulması için gayret etmişlerdir. Yapılan inkılaplarla birlikte, sosyal kültürel ve iktisadi alanda ülkenin modernleşmesi için bir program dahilinde çalışmalar yapılmıştır.

Bu çalışmamızda 1923-1945 yılları arasında modernleşme çabaları sonucunda Urfa'da sosyal, kültürel ve iktisadi durum incelenecek ve yapılan işler hakkında bilgiler verilecektir. Bu bilgiler verilirken, idari yapı, nüfus özellikleri, tarım, hayvancılık, ticaret, sanayileşme, eğitim, kültürel kurumlar ve faaliyetleri, basın hayatı v.s özellikleri incelenecektir. Bu çalışmada Vilayet statüsüne geçtiği 1924 yılından 1945 yılına kadar Urfa'da ortaya çıkan değişim ve dönüşümler hakkında da bir sonuca varılması hedeflenmiştir.

Hazırlanacak olan bu çalışmamızda temel kaynaklarımız Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi başta olmak üzere Resmi Yayınlar (TBMM Zabıt Ceridesi, Düsturlar, I. Umum Müfettişliği Yayınları, İstatistik Umum Müdürlüğü Yayınları, T.C Devlet Salnameleri), Ulusal ve Yerel Basın (Urfa Basını 1932-1945) birincil elden kaynaklar olarak kullanılacaktır. Yine bunun yanında konumuzla ilgili tetkik eserlerden de istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Tek Parti Yönetimi, Urfa, tarım, hayvancılık, halkevleri, basın

URFA PROVINCE WITH SOCIAL, CULTURAL AND ECONOMIC PERSPECTIVES IN SINGLE PARTY PERIOD (1924-1945)

ABSTRACT

Urfa, which is one of the oldest cities in Anatolia, was the focus point of social, cultural, political, economic aspects throughout history. A deeply rooted cultural environment has been formed in these lands where different societies have been living for centuries. Having a long history, Urfa defeated the enemy who entered his country during the National Struggle with a glorious struggle. Urfa became a city in 1924 as a part of the Republic of Turkey founded from the heritage of Ottoman Empire, and the city was on the way of modernization as the rest of the country was.

The Republican administrators strived for the establishment of a society at the level of civilization and the development of the country from east to west, from north to south, in addition to the efforts of the newly established state in the direction of securing independence and security. Together with the reforms, for the modernization of the socio-cultural and economic territory some work was carried out within a program.

In this study, as a result of the efforts for modernization between the years of 1923 and 1945, the social, cultural and economic situation of Urfa will be examined and information about the works will be given. While this information is given, some features such as administrative structure, population characteristics, agriculture, animal husbandry, trade, industrialization, education, cultural institutions and activities and press life will be examined. In this study, it was aimed to reach a conclusion about the changes and transformations that took place in Urfa from 1924 to 1945, when the city changed its status as province.

In this study to be prepared, our main sources are the Republican Archives of Prime Ministry, the Official Publications (TBMM Zabıt Ceridesi, Principles, I. General Inspectorship Publishments, Statistic General Inspectorship Publishments, the Republic's State Annuals) National and Local Press (Urfa Press between 1932 and 1950) will be used as resources. In addition to this, related reviews will be used as well.

SON DÖNEM OSMANLI URFASI'NDA MEŞÂYİH VE MEMURLARIN ENTELEKTÜEL BİRİKİMLERİ

Prof. Dr. Abdullah Ekinci

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren seyfiye ile birlikte üstünlüğü elinde tutan ilmiye, yönetici sınıfın ikinci büyük kanadını oluşturmaktaydı. Osmanlı dönemi Urfası'nda, Ortaçağ'daki gibi ünü sınırları aşan bir ulemâ sınıfından bahsetmek neredeyse mümkün görünmemektedir. Osmanlı Urfası'nda eğitim veren kurumların gerilemesiyle, kentteki ilim, tasavvuf ve meslek erbabları rol model olmaya başlamıştı. Ortaçağ ve Osmanlı Klasik Çağı'nda müspet ilimler alanındaki ilim adamları yerine dinî ve mistik alanda önde gelenlerin sayısında ciddi bir artış söz konusuydu. Bu süreçte kentteki entelektüel çevrelerin; tekkeler, cemiyetler, meslek loncaları ile müzik/eğlence gruplardan oluştuğu görülmektedir. 20. yüzyılın başlarında Urfa'da, meşâyih geleneği ile medrese kültürünün kaybolma tehlikesine rağmen yerel ulema nezaretinde alınan eğitimle yeni bir entelektüel tabaka oluşmuştu. Bu oluşan grubun mensupları bir yandan yerel ulemadan dini ilimlerin eğitimini alırken, diğer taraftan da bir tarikata intisap etmişlerdi. Söz konusu dönemin önde gelenleri arasında çeşitli kurumlarda çalışan Urfalı memurlar da yer almaktaydı.

Bu çalışma, son dönem Osmanlı bürokratları hakkında birinci elden güvenilir kaynaklar olan Sicill-i Ahvâl Defterleri ile birlikte Urfa Şer'iyye Sicilleri ve Başbakanlık Osmanlı Arşivlerindeki döneme münhasır, muhtelif resmi yazışmalara göre şekillenmiştir.

ABSTRACT

Since the founding of the Ottoman State, the ilmiye, holding the supremacy as the second largest wing of the ruling class. In the Ottoman era of Urfa, it is almost impossible to talk about a class of ilmiye that crosses the boundaries of fame as in the Middle Ages. With the decline of the institutions providing education in the Ottoman Urfa, the knowledge, mysticism and professions in the city became role models. In the Middle Ages and Ottoman Classical Age there was a serious increase in the number of prominent religious and mystical intellectuals instead of scientists in the fields of positive sciences. In this process, the intellectual circles in the city are lodges, societies, professional guilds and music / entertainment groups. At the beginning of the 20th century, a new intellectual stratum was formed in Urfa, despite the danger of disappearing the tradition of sheikhs culture and madrasah tradition, with the training under local ulema. Members of this group were engaged in religious education from the local community, while on the other side they engaged in a cult. There were also civil servants who were from Urfa worked in various institutions among the leading ones of the mentioned period.

This study has been shaped according to the various official writings of the Sicill-i Ahvâls, which are the first-hand reliable sources on the Ottoman bureaucrats of the last period, the Court Records of Urfa, and the Prime Ministry Ottoman Archives.

URFALI SON DEVİR OSMANLI ULEMASI

Prof.Dr. Erol Kaya, Dr. Öğrt. Üyesi Nuran Kılavuz
Araştırmacı Saliha Kaya

ÖZET

Ulema kelimesi, ilim sahibi, bilgin demek olan alimin çoğuludur. Alim, bir ilmi tüm inceliklerine nüfuz ederek bilen demektir. Osmanlılarda müstakil olarak din ilimlerini bilenlere ulema denirdi.

Bu makalenin konusu, 1850-1930 yılları arasında doğmuş ve yaşamış Urfa doğumlu ulemaların biyografilerini ihtiva etmektedir. Ulema tabiri ile iki meslek grubu anlaşılmalıdır. Birincisi, din hizmetlerinde görev yapan müftü yardımcısı ve üzeri görevlerde bulunan kişilerdir. İkinci grup ise, eğitim hizmetlerinde görev almış müderris ve üst düzey görevlilerdir. Bu kişilerin biyografileri, İstanbul İl Müftülüğü bünyesinde bulunan "Meşihat Arşivi" belgelerine dayanarak ortaya konulacaktır. Bu çalışmanın ana amacı, şehir tarihi, eğitim bilimleri alanında yapılacak çalışmalar, sosyolojik çalışmalar ve eğitim tarihi alanında yapılacak çalışmalara altyapı oluşturmaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Ulema, Osmanlı Devleti

LAST PERIOD OTTOMAN ULEMA IN URFA

ABSTRACT

The word ULEMA is plural form of scholar meaning a person who has knowledge or scientist. A scholar is someone who knows all about a topic with its details. In the Ottoman Empire, religious scholars were called ulema.

This article investigates the biographies of ULEMA who were born and lived in Urfa city between 1850 and 1930. ULEMA term should be understood as two groups of occupations. The first one is at the assistant mufti or higher levels of officials who works in religious services. The second group is the professors and senior officers who worked in educational services. Biographies of these persons will be put forward based on the documents of "Meşihat Arşivi" which is located in the Istanbul Provincial Religious Services Agency. The main purpose of this study is to establish the infrastructure for the studies to be carried out in the field of city history, educational sciences, sociological studies and educational history.

ÖZET

Tarihin en eski yerleşim birimlerinden biri olan Şanlıurfa tabii olarak insanlığın en eski medeniyet merkezlerinden biri idi. Harran ve Urfa Okulları bilim tarihinde önemli müesseseler olup özellikle Harran Okulu'nun Endülüs'e kadar uzayan coğrafyada etkin olduğu görülmektedir. Ancak Moğol istilasıyla birlikte Harran bir köy haline dönüştü, Urfa da orta büyüklükte bir sancaktı. 1916 yılında gerçekleşen Mercidabık Savaşı'dan sonra bölge Osmanlılar'ın eline geçti.

Osmanlılar'ın eline geçmeden önce bölge uzun süre çeşitli devletler ve sultanlıklar arasında el değiştirmiş, sonuç itibarıyla her yönüyle hırpalanmıştı. Osmanlı döneminde bölgeye huzur geldi, şehir ve kasabalarda çeşitli medreseler açıldı. Bir taraftan Eyyubiler döneminde açılan medreseler de eğitim ve öğretime devam etti. Bu dönemde de bölgeden dini ilimler alanında önemli şahıslar çıktı. Ancak müsbet ilimler alanında aynı başarı sağlanamadı. Bununla birlikte Osmanlı döneminde bazı ilim adamlarının yetiştiği ve uzmanlık alanlarıyla ilgili çeşitli eserler verdikleri görülmektedir. Bunlardan tespit edebildiğimiz bazı ilim adamlarının isimleri şöyledir:

1. Ali b. Şebîb el-Harrânî (ö. 747/1346 sonrası): Birkaç eserinden biri tıpla ilgilidir. Memlûkler'in bölgeye hakim olduğu dönemde yaşamış olmakla birlikte, yaşadığı dönem Osmanlılar zamanına da denk geldiği için araştırma konumuza dahil edilmiştir.

2. Nâbî(ö. 1124/1712): Hikemî şiirin divan edebiyatındaki en önemli temsilcisi sayılan Şair Nâbî medrese kökenli bir zat olmakla birlikte, maliye ağırlıklı görevlerde bulundu. İşini iyi yaptığı bilinen Nâbî, tıp ve fen bilimleri alanında da çeşitli eserler okudu. Hayriyye adlı eserinde tıp ve astronomiye dair müstakil bölümler mevcuttur.

3.Ahmed er-Ruhavî (12./18.asır): Tıp üzerine Kenz-i Şifâ adlı bir eseri vardır.

4. Âyânzâde Birecikli Nâmık Ekrem (ö.1335/1917): Mühendishâne mektebini ve Dârümuallimîn'i bitirmiş olan Âyânzâde'nin toplamda altı eseri mevcut olup bunlardan birinin adı Fen Hülâsaları'dır.

5. Şefik Ârif (1925'te sağ): Urfa ve Niğde gibi illerde sağlık müdürlüğü yapmış olan bu zatın on kadar eseri mevcuttur. Bunlardan birisi Türkiye'nin Sıhî ve İctimâî Coğrafyası: Urfa Vilâyeti adını taşır.

6. Suut Kemal Yetkin(1903-1980): Babası Şeyh Saffet Efendi'dir. Sanat ve edebiyata dair çalışmalarıyla tanınan bir bilim adamı olan Suut Kemal, 1941 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde estetik ve sanat tarihi profesörlüğüne getirilmiş olup 1943-1950 yılları arasında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yedi ve sekizinci dönem Urfa milletvekili olarak görev yaptı. Daha çok edebiyatçı kimliğiyle öne çıkmakla birlikte mimarlık üzerine muhtelif eserleri vardır. Osmanlı döneminde tahsil gördüğü ve eser yazmaya bu dönemde başladığı için onu da Osmanlı fen bilginleri arasına almayı uygun bulduk.

Tebliğimizde bu bilginler özgeçmiş ve eserleriyle birlikte kısaca tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Urfalı fen bilginleri, Ali b. Şebîb, Nâbî, Ahmed er-Ruhavî, Âyânzâde Birecikli Nâmık Ekrem, Şefik Ârif, Suut Kemal Yetkin

ÖZET

Ulema, topluma yön veren, toplumun derdiyle ilgilenen öncü şahsiyetlerdir. Hz. Peygamber iki sınıfa dikkat çekmiştir. Bunlar ulema ve umeradır. Cumhuriyet döneminde Urfa'da büyük âlimler yetişmiştir. Bunlar medreselerde ilim öğretmiş, toplumla hemhal olmuşlardır. Günümüz Urfa uleması da aynı şekilde ilimle iştigal etmenin yanı sıra toplumla ilgilenmiş ve liderlik yapmıştır. Bu âlimlerden bazıları bazen köyde bir hemşire, şehirde bir akademisyen, bazen de aksiyon adamı olarak yaşamışlardır.

Günümüz Urfa ulemasından bazılarını görmek ve onlarla konuşma fırsatımız oldu. Bunlarla konuştuklarımızı kaleme aldık. Onların hayatlarını gelecek nesillerin istifadesi için kayda geçirdik. Vaaz ve cesaretiyle Molla Mahmut (Yakut), vaaz ve irşadiyle Molla Derviş, müftülük ve akademisyenlik yapan Molla Ahmet (Yılmaz), köyde hem imam, hem sağlık memuru hem de arabulucu yönleriyle Molla Müslüm (Akbaş), ilim öğreten, fetva veren ve irşadda bulunan Molla Salih (Turgut), dava adamı ve hareketliliğiyle Molla Muhammed (Özkılınç) Urfa'nın öncü şahsiyetleri olmuşlardır. Bu araştırmamızda bu âlimlerin hayatlarından kesitler vereceğiz. Onların ilme hizmetlerinden bahsedeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Urfa, alim, medrese, ilim, lider.

URFA SCHOLARS IN TODAY

ABSTRACT

Scholars are leading figures gathering direction to the society and leading them. Prophet Mohammad have drawn attention two classes. These are ulama and managers. During the Republican period, great scholars were raised in Urfa. They have taught science in madrasas and have been with society. Today's Urfa scholars as well as being involved in science they interested in society, and they were leader in the society. Some of these scholars sometimes worked as a nurse in the village, and as an academician in the city, and sometimes as a man of action.

We had the opportunity to see some of today's Urfa scholars and to talk to some of them. We took the words we talked about with them. We saved their lives for the benefit of future generations. Some of them: Preaching and courage Molla Mahmut (Yakut), with sermon end enlightenment Molla Derviş, mufti and academicians Molla Ahmet (Yılmaz), imam, health officer and mediator Molla Müslüm (Akbaş) that worked in willage, as a case man and with his mobility Molla Muhammed (Özkılınç). All of them were the leading figures of Urfa. In this research we will give cross-sections from the lives of these scholars. We will talk about their rolling services.

Key Words: Urfa, scholars, madrasa, science, leader.

ÖZET

Osmanlı devletinin yıkılışı ile farklı ulus devletlere bölünmüş olan coğrafyada şehirler arasında önemli derecede ilim, sanat ve kültür alışverişi olduğu bilinmektedir. Şehirlerimiz bugün farklı ulus devletlerin sınırlarında olmasına rağmen gönül dünyaları arasında dün kurulan köprülerin etkisi hala devam etmektedir. Söz konusu köprülerin unutulmaması tarihte bu rolü üstlenen şahsiyetlerin hatırlanması ile mümkündür. XVIII. asrın sonuna doğru vefat eden Şeyh Nebih Efendi ki, halk arasında “Nebi Efendi” olarak bilinir, Kerkük-Urfa-İstanbul-Bursa arasında bu kültür irtibatını kuran önemli köprülerden birisidir. Urfa'nın bu dönemde diğer Osmanlı şehirlerine ne gibi katkılar yaptığı Şeyh Nebih Efendi'nin hayatından hareketle mercek altına alınacaktır. Onun hayatı hakkındaki bilgiler sınırlı olmakla beraber, yetiştirmiş olduğu öğrencisi/halifesi Kerküklü Mehmed Emin Efendi XIX. asrın önemli simalarından birisi olup, gerek İstanbul'da, gerekse Bursa'da mühim şahsiyetler yetiştirmiş ve bir döneme damga vurmuş bir sufidir. Bu bildiride Kerküki'nin yetişmesinde büyük rol oynayan Şeyh Nebih Efendi'nin hayatı, hizmetleri ve mezar taşı ile talebesi Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin hayatı, hizmetleri hakkında bilgiler verilecektir. Ayrıca son yıllarda Şeyh Nebih Efendi'nin mezar taşının boyanması sonucu meydana gelen tahrifattan bahisle, mezar taşlarının korunması ve doğru okunmasına dikkat çekilecektir. Böylece şehirlerimiz arasındaki gönül köprülerinin kalan izlerinin daha sağlam hale getirilmesi ve yarınki nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılması sağlanmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Şeyh Nebih Efendi, Kerkük, Mehmed Emin Efendi, Bursa.

SHEIKH NEBIH OF URF A AND HIS DISCIPLE SHEIKH MEHMED EFENDI OF KIRKUK

ABSTRACT

It is known that within the region which was split up into different national states by fall of the Ottoman state there is a substantial scientific, artistic and cultural exchange. Despite the fact that our cities are within boundaries of different national states today, the links forged yesterday between the spiritual worlds are still influential. Keeping these links unforgotten can be possible by remembering the individuals who played that role in history. Sheikh Nebih Efendi, publicly known as “Nebi Efendi”, who died around end of the 18th century is one of the major pillars that established the cultural link between Kirkuk, Urfa, İstanbul and Bursa. Basing on life of Sheikh Nebih Efendi, nature of the contributions made by Urfa to the other Ottoman cities of the era will be put under the scope. Although information about his life is limited, his disciple/caliph Mehmed Emin Efendi of Kirkuk, who made his mark in a certain period as a mystic and raised prominent figures in both İstanbul and Bursa, was among the important figures of the 19th century. In this paper information regarding the life, services and tombstone of Sheikh Nebih Efendi, who played a great role in Kerkuki's training, and the life and deeds of his disciple Sheikh Mehmed Emin Efendi will be brought. Also, attention will be drawn on preservation and correct reading of tombstones via mentioning the distortion caused by painting of Sheikh Nebih Efendi's tombstone in recent years. Thus, fortifying the remaining traces of the spiritual links between our cities and handing them safely down the next generations may be achieved.

Key Words: Urfa, Sheikh Nebih Efendi, Kirkuk, Mehmed Emin Efendi, Bursa.

ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE XIX. YÜZYILDA URFA'DA AİLE YAPISI

Arş. Gör. Yavuz Kısa

ÖZET

Kadı tarafından yapılan yargılamalar sonucu verilen hükümlerin, merkezden gönderilen yazıların ve kadıların birbirleriyle veya diğer idarecilerle yaptıkları yazışmaları ihtiva eden defterlere Şer'iyye Sicilleri denir. Sosyal hayatın bütün yönlerinden izlerin bulunduğu Şer'iyye Sicilleri, Osmanlı toplumsal yapısına dair yapılan araştırmalarda önemli bir yere sahiptir. Özellikle konumuzla ilgili olan evlenme, boşanma, kadına yönelik şiddet ve cinsel istismar gibi konular açısından en detaylı belgelerin bulunduğu defterlerdir.

Aile kavramı, değişik toplumlarda, farklı bilimsel alanlarda değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Ancak aile, genel bir ifade ile bir kadın ve erkeğin evlenmesi sonucunda oluşan en temel toplumsal birime verilen addır. Toplum yapısının en küçük birimi olarak nitelendirilen aile, var olduğu zaman ve mekân içerisinde dini, kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasi birçok etkenin güdümü altında kalmıştır. Bundan dolayıdır ki, farklı toplumlarda farklı aile modelleri görülmüştür.

Bu bağlamda çalışmamızda, Urfa Şer'iyye Sicillerine dayanarak XIX. yüzyılda Urfa'daki aile yapısı incelenecektir. Çalışma kapsamında, Urfa'da Müslüman ve gayr-i Müslimlerin evlilikleri ve evlenme şekilleri, yine Müslüman bir aile ve gayr-i Müslim bir aile arasında eş sayısı ve çocuk sayısı bakımından bir farkın olup olmadığı, kadının toplumdaki yeri, şiddete ve cinsel istismara uğrayan kadınların bu durumu kabullenip kabullenmediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Keza, şehrin etnik zenginliğe sahip olması ve farklı kültürlerin ve inançların bir arada bulunması, Urfa'daki aile yapısını değişik açılardan değerlendirmemize katkı sağlayacaktır. Bu çalışmayla, zengin bir mazisi olan Urfa'nın XIX. yüzyıldaki aile yapısı ile sosyal ve kültür tarihine ufakta olsa katkı sağlamayı amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Şer'iyye Sicilleri, Aile, Urfa

FAMILY STRUCTURE IN URFA IN THE 19TH CENTURY BASED ON SHAR'İYYAH RECORD

ABSTRACT

The records including the provisions resulting from the proceedings made by Kadi, the letters sent from the center and the correspondences between the Kadi and the other administrators, are referred to as "Şer'iyye Sicilleri" meaning Court Records in English. Shar'ıyyah Records, which have traces of all aspects of social life, have an important role in the researches about the Ottoman social structure. In particular, they are the records which have the most detailed documents related to our issues such as marriage, divorce, violence against women and sexual abuse.

The concept 'family' has different definitions in different societies and in different scientific fields. However, the 'family' in general terms means the most basic social unity resulted from the marriage of a woman and a man. The family, which is regarded as the smallest unit of social structure, is under the control of many religious, cultural, economic, social and political factors depending on when and where they exist. That is why different family models have been observed in different societies.

In this context, based on Urfa Shar'ıyyah Records, the family structure in Urfa in the 19th century will be analysed in our study. Within the scope of the study, it was intended to examine the marriages and marriage patterns of Muslims and non-Muslims in Urfa, whether there is a difference in terms of the number of spouses between a Muslim family and a non-Muslim family as well as the number of children, the place of women in society and whether the women suffering from abuse and violence accept this situation or not. Likewise, the fact that the city has an ethnic richness and that different cultures and beliefs coexist will contribute to the evaluation of the family structure in Urfa from different perspectives. With this work, our aim is at least contribute to the family structure of 19th-century Urfa which has a prosperous past and its social and cultural history.

Key Words: Shar'ıyyah Records, Family, Urfa

TANZİMAT DÖNEMİNDE URFA KAZASINDA AİLE VE SORUNLARI

Dr. Öğrt. Üyesi Yasin TAŞ

ÖZET

Osmanlı toplumunda geleneksel unsurların hâkim olduğu aile hayatına bölgesel ve coğrafi farklılıklar etki etmiştir. Aile hukukunun genel çerçevesi şer'i hükümlerle belirlendiğinden bu kapsama giren davalar kadı mahkemelerinde görülmüştür. Kadı sicili kayıtları aile hayatına dair uygulamaları, gelenekleri ve bölgesel farklılıkları yansıtmaları itibarıyla önemli bir kaynaktır. Bu kayıtlar üzerinden Osmanlı şehirlerindeki aile hayatını, zamana ve bölgelere göre değişebilen hususiyetleri, ortaya çıkan sorunları ve bu sorunlara getirilen çözümleri tespit edebilmek mümkündür.

Bu çalışmanın amacı Urfa Kadı Sicillerinde yer alan aileye dair dava ve kayıtlar üzerinden Tanzimat döneminde Urfa ailesinin hususiyetlerini ve sorunlarını belirlemektir. Tereke kayıtları esas alınarak ailenin ortalama büyüklüğü, çok eşlilik oranları, gelir düzeyleri belirlenmiştir. Evlilikten önceki beşik kurtme ve başlık parası gelenekleri ile nişanların bozulması beraberinde çeşitli sorunları ortaya çıkartmıştır. Evlilik sürecinde eşler arasındaki anlaşmazlıklar, şiddet, mehir ve nafaka problemleri aile içinde karşılaşılan başlıca sorunlar olmuştur. Boşanma kayıtları, ayrılık ve anlaşmazlıkların sebeplerinin anlaşılmasını sağlamakta olup, anlaşmazlıkların bazen boşanmadan sonra da devam ettiği görülmüştür. Çalışmada ailedeki anlaşmazlıklar, sonuçları, mahkemelerin bu sorunlara yaklaşımı belirlenerek Tanzimat dönemi Urfa ailesinin öne çıkan yönleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Aile, Evlilik, Boşanma, 19. Yüzyıl.

FAMILY AND ITS ISSUES IN URFA COUNTY DURING THE TANZIMAT PERIOD

ABSTRACT

In the Ottoman society, regional and geographical differences have influenced the family life in which dominated by traditional elements. As the general framework of family law was determined by the Sharia, the lawsuits that include this subject matter proceeded in the Kadi courts. Their registries are essential sources that reflect family practices, traditions, and regional differences. Through these records, it is possible to identify the family life in the Ottoman cities, the situations that can be changed according to time and region, the problems that occurred, and the solutions were found to these problems.

The purpose of this study, through lawsuits and records about the family in Urfa Kadi registries, is to determine the characteristics and problems of the Urfa family during the Tanzimat period. The average size of the family, polygamy and income rates were determined based on the probate records. Prior to marriage, the customs of cradle betrothal, bride price and breaking of the engagements revealed along various problems. During the marriage, disputes between spouses, violence, mehr, and alimony issues have been the main problems in the family. Divorce records provide an understanding of the reasons for divorces and discords, these disagreements also have sometimes been seen that being continued even after divorce. In the study, disputes within the family, their consequences, approaches of the courts to these problems were identified, and the salient aspects of the Urfa family during the Tanzimat period were revealed.

Key Words: Urfa, Family, Marriage, Divorce, 19th Century.

19. YÜZYILDA URFA'DA SOSYAL HAYAT

Dr. Öğrt. Üyesi Abdulnasır Yiner

ÖZET

Peygamberler Diyarı olarak kabul gören Urfa'nın önemli özelliklerinden bir tanesi de çok kültürlü olması ve farklı dinlere mensup insanların uzun zamanlar bir arada yaşamış olmalarıdır. Barış ve huzur ortamının asırlar boyunca devam etmesinin iyi incelenip istifade edilmesi gerektiği gibi, sonradan bozulan huzurun ve düzenin arkasındaki sebeplerin de irdelenip ortaya çıkarılması ve yapılan yanlışlardan dersler çıkarılması gerekir. Özellikle birlikte yaşama ve hoşgörü ortamının nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak Urfa ve çevresinin bize çok fayda sağlayacağı kanaatindeyiz. Bu bağlamda, yerel kaynakların incelenerek ulaşılabilecek çok önemli verilerin olduğu bilinmektedir. Örneğin, dönemin mahkeme kayıtları incelendiği zaman söz konusu bölgenin sosyal, kültürel, iktisadi vs. hayatı ile ilgili çok önemli bilgilere ulaşmak mümkün ve ulaşılmaktadır. Gayri Müslim vatandaşların dini serbestiyete rağmen kendi aralarında cereyan eden anlaşmazlıkları Şer'i mahkemelere taşımaları çok büyük önem arz etmekte ve idarenin adaletine güvendiklerinin önemli bir göstergesi olmaktadır. Aynı mahallede farklı dine mensup insanların bir arada yaşaması, şehrin çarşısında Müslim-Gayri Müslim sanat erbabının iç içe bir faaliyet sergilemeleri sosyal hayatın durumu hakkında önemli bilgileri ihtiva etmektedir. Vatandaşların uzun bir süre birlikte ve barış içinde yaşadıkları sonra huzur ve düzenin bozulmasının birçok sebebinin olması muhakkaktır. Devletin muktedir vasfını kaybetmeye başlaması, dış müdahalelerin giderek arması, dini hoşgörünün yerini yok etme ve tahammülsüzlüğe bırakmasının getirdiği felaketler bir kesimle sınırlı kalmamış ve tüm toplumu etkilemiştir. Biz bu çalışmamızda Urfa'nın zengin kültür ve hoşgörüsüne atıfta bulunacağımız gibi özellikle 19. Yüzyılın sonlarına doğru bozulan düzenin arkasındaki sebepleri de irdelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Müslim, Gayri Müslim, Sosyal Hayat, Hoşgörü.

ÖZET

Annales ekolünün getirmiş olduğu anlayış çerçevesinde toplumda ikincil plana atılmış olan veya göz ardı edilenlerin tarihi de yazılmaya başlanmıştır. Örneğin, siyasi ve askeri tarihin dışında kalan işçilerin, çingenelerin veya yiyeceğin tarihi ikinci plandaydı. Makro olan tarih mikro tarihe üstün gelmekte ve siyasi liderlerin, büyük savaşların tarihi anlatılırken toplumu oluşturan diğer önemli unsurlara pek fazla değinilmiyordu. Bu bağlamda kadın tarihine yönelik akademik çalışmalar da yok denecek seviyedeydi. Ancak 1950'li yıllardan günümüze değin bu alanda yapılan çalışmalar artış eğilimi göstermektedir. Özellikle 1970 ve 1980'li yıllarda bu eğilim daha da artış göstermiştir.

Bugün kadın sorunu toplumda geçerliliğini daima koruyan ve kendisinden söz ettiren güncel bir husustur. Farklı açılardan bütünsel bir yaklaşım sergilediğimizde tek bir kadın portresinden bahsetmek de elbette mümkün değildir. Kimi zaman cadı, kimi zaman şeytan ve yeri geldiğinde de melek olarak adlandırdığımız, anne diye bağlandığımız kişidir kadın. Kadını yüzeysel ve bir obje olarak görmeyen, onun doğasını anlayıp bugünkü sorunlarına kaynak teşkil eden geçmişine eğilmek oldukça mühimdir. Kadın aynı zamanda erkekten ziyade kalan toplumun nüfusunun geri kalanını oluşturmaktadır. Bu sebepten hareketle kadın hususuna eğilmek toplum okumasında toplumun arka planına dair bize farklı bir açı sunacaktır. Osmanlı kadını çalışmalarında daha çok kentli kadının durumu söz konusu edilmiştir. Özellikle II. Meşrutiyet dönemi ile Osmanlı kadınının hayatında basın, cemiyet ve moda gibi alanlarda kıpırdanma olmuştur. Bu hareketlilik kentli kadına dair bize birtakım rafine bilgi sunmaktadır. Ancak, taşra kadını hakkında bu kadar detaylı ve derlenmiş bilgiye sahip değiliz. Taşra kadınının izini dönemin şer'iyye sicillerinden, fetvalardan ve varsa seyahatnamelerden sürmek mümkündür. Bu bağlamda, söz konusu tebliğimizde Urfa kadınının ayak izlerini kadı sicilleri ışığında takip etmeye çalışacağız. Urfa'da kadının, sosyal ve ekonomik yönünü ele alarak son dönem Urfa tarihine kadın perspektifinden bir bakış açısı kazandırmak bu çalışmada amaç edinilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Kadın, Sosyal Hayat, Ekonomik Hayat, 19. Yüzyıl

ABSTRACT

Within the framework of the understanding that the Annales had brought, the history of those who have been or are blinded to the secondary plan in society and the history of minor matters has begun to be written. For example, the history of workers, gypsies, or food left out of political and military history was on the second plan. Macro history was superior to micro-history, except political leaders and great wars, the other important elements that constitute the society were not told or mentioned. In this context, academic studies on the history of women were inadequate. However, from the 1950s onwards, work on this area has been on an increasing trend. Especially in the 1970s and 1980s, this trend increased even more. Today, the issue of women is a subject that always keeps its validity in society and speaks of itself. Of course, it is not possible to talk about a single woman's portrait when we have a holistic approach from different angles.

Today, the issue of women is a subject that always keeps its validity in society and speaks of itself. Of course, it is not possible to talk about a single woman's portrait when we have a holistic approach from different angles. Sometimes a witch, sometimes a devil, and a woman whom we call the mother we call the angel when she comes. It is very important to lean on the past that does not see the woman as a superficial and object, but understands her nature and is a source for her present problems. At the same time, the woman creates the rest of the society's population. In this sense, focusing on women will present us with a different perspective on the background of society. Especially, in the second period of Constitutional Monarchy, the life of the Ottoman woman has been stirred in areas such as the press, society and fashion. This mobility gives us some refined information about the urban woman. However, we do not have such detailed and compiled knowledge about the provincial woman. In this context, we shall try to follow the footsteps of the Urfa woman in the light of the kadi records. It is aimed to give a different perspective to the history of Urfa from the perspective of women by taking the social and economical direction of her.

Key Words: Urfa, Social Life, Economic Life, Woman, 19th Century

CUMHURİYETİN KURULDUĞU YILLARDA URFA KAZASINDA SOSYAL-EKONOMİK DURUM VE ESNAF AİLELER (1925-28)

Prof. Dr. Zeynel Özlü

ÖZET

Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa vilayeti Urfa, Harran (Akçakale), Suruç ve Birecik kazaları olmak üzere 4 kazadan meydana gelmiştir (1925-26). Daha sonra bu kazalara Siverek, Viranşehir, Hilvan ve Yaylak kazaları da eklenmiştir. Urfa, merkez kazadır. Urfa merkez kazasında 476 öğrencisi olan 17 adet resmi mektep hizmet vermektedir (1925-26). 1926-27 yıllarında kentte 149 öğrencisi olan bir orta mektep ile 733 öğrencisi olan “ön ilk erkek ve kız mektebi” ninde hizmet verdiği tespit edilmiştir. Urfa merkezde mülki (25 yataklı) ve askeri olmak üzere iki hastane hizmet vermiştir. Kentte ulaşım ve taşıma aracı olarak bargir, kısarak, merkep, katır, deve, büyükbaş hayvan olarak öküz, manda ve inek, küçükbaş hayvan olarak ise koyun ve keçi yetiştiriciliği yapılmıştır. Ulaşım ve taşıma araçlarından en fazla merkep ve deve, küçükbaş hayvan olarak ise en fazla koyun yetiştiriciliği yapılmıştır. Kent merkezinde geleneksel sarraflar dışında 1305 yılında kurulan ve halkın para ve kredi ihtiyaçlarını karşılayan bir ziraat bankası şubesi ile 1913 yılında kurulan bir Osmanlı Bankası şubesi hizmet vermiştir. Vilayette bulunan 5 fabrikadan ikisi Urfa merkez kazasında kurulmuştur. Bu fabrikaların biri un, diğeri ise buz ve un üretimi yapmıştır. Her iki fabrikanın sahibi Müslüman ve Türk olup buz ve un fabrikası Kellizade Osman Efendi, diğeri ise Halepli Abdullah Efendiye aittir. Kentte tespit edilen 15 bakkal (tamamı Urfa Koyun pazarı çarşısında), 3 tuhafiyeci, 13 kunduracı, 45 manifaturacı ve bunlar dışında tespit edilen müteahhit, tüccar vs. esnaf grubunun çoğunlukla Müslüman ve Türk orijinli esnaflardan meydana geldiği tespit edilmiştir. Tuhafevci Urfalı Amasyalizade İbrahim Lütfü Bey, manifaturacı Bitlisli Yahya Bey, ihracat tüccarı Fesâdizade Hacı Halil, bakkal Kilimlizade Abdullah, kantariye tüccarı Hacı Cumazade Hacı Efendi, tüccar ve komisyoncu Canbeylizade Hacı Reşit ve mahdumları, bakkal Aşar Ali, kunduracı Eyyubizadeler gibi. Bu veriler İttihat ve Terakki yönetiminin başlattığı Müslüman Türk tüccar modelinin Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün önderliğinde devam ettirildiğinin somut bir göstergesi olmuştur. Esnaflık ve ticaret yapan bazı ailelerin aile lakaplarının Ercişli, Musullu, Amasyalı, Bitlisli gibi şehir isimlerinden oluşması Urfa’ya farklı kentlerden ticaret yapmaya gelip buraya yerleşen ailelerin olduğuna dair ipucu vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Urfa’da esnaflık, ticaret, Urfa aile tarihleri, aile lakapları, Cumhuriyet tarihi, Müslüman Türk esnafı

SOCIAL-ECONOMIC CONDITIONS AND TRADESMAN FAMILIES IN THE DISTRICT OF URFA IN THE TIMES WHEN THE REPUBLIC WAS FOUNDED (1925-1928)

ABSTRACT

In the early years of the republic, Urfa province was consisted of four county, including Urfa, Suruç, Harran and and Birecik (1925-26). Afterwards, Siverek, Viranşehir, Hilvan and Yaylak were added to these counties. Urfa was the central district. These were seventeen public schools which had 476 students in The central district, Urfa.(1925-26)

Between 1926 and 1927, it was confirmed that a secondary school which has 149 students and the first of school with both sexes together with 733 students. There were two hospital ,one of them was civil and the other one was military, provided service in the central district. mare, donkey, hinny and camel was used for transportation. Buffalo and cow as bovine animals and sheep and goat as small ruminants were used for livestock raising. In central, apart from goldsmith, there were only Ziraat bank which provided need of money and loan for public, had established at 1305, and a Ottoman bank. There was file factories and two of them set up in Urfa. One of these factories was flour plant and the other one was flour and ice plant. Both of these factories were Turkish and Muslim trademarks. Kellizade Osman owned the ice and flour plant and Abdullah from Halep owned the other factory. In the central, 15 grocers, 3 milliners, 13 shoemakers, 45 drapers were confirmed. Except these, there were some small community came from muslim and turkish and contractors traders. For example Amasyalizade İbrahim Lütfi from Urfa, the milliner, Yahya from bitlis the draper, Fesadizade Hacı Halil, the export merchant, Kilimlizade Abdullah, the grocer, Hacı Cumazade Hacı,the weighage merchant , Canbeylizade Hacı Reşit ,the merchant and broker, and his sons, Aşar Ali the grocer and Eyyubizadeler the shoemakers. these data are concrete indications for that a model of muslim and Turkish merchant which had started by committee of union and progress, was continuning during republic period with the led by Atatürk. Some family of tradesmen and traders’s family nicknames were Ercişli, Musullu, Amasyalı, Bitlisli. These indicates that there were families came to Urfa from other cities for trade and they located here.

Key Words: tradesman in Urfa, trade, geneology in Urfa, family nickname, History of The republic, the muslim turk shopkeeper.

ÖZET

Bu çalışmada, Şanlıurfa'nın Bozova ilçesinin yakın tarihi ve buradaki Osmanlı vakıf eserlerinden Kızırmızıpınar Camisi ele alınmıştır. Osmanlı döneminde Bozabad nahiyesine bağlı olan Evak/Hevak/Hevek Köyü, Cumhuriyet döneminde Bozova adıyla ilçe haline getirilmiştir. Bozova; köyden ilçeye, bir başka ifadeyle Osmanlı'dan Cumhuriyete geçerken idari açıdan statü ile beraber isim değişikliği de geçirmiştir. Bu değişim ışığında Bozabad nahiyesinin ve Bozova ilçesinin yakın dönemine ışık tutmak bölge tarihinin bilinmesi açısından önem taşımaktadır.

Çalışmada üzerinde durulan bir diğer konu Bozova ilçe merkezindeki Kızırmızıpınar Camisidir. Bu vakıf eser, ilçede Osmanlıdan günümüze kalan tek camidir. Mescid olarak inşa edilen yapı, 1867 yılında Urfa kadı mahkemesinin izniyle camiye çevrilerek imam tayini yapılmıştır. Osmanlı arşiv kayıtlarına göre caminin banisi, vakfiyesi ve görevlileri belirlenerek bu vakıf eserin tarihine ışık tutulmuştur. Ayrıca çalışmanın sonuna caminin vakfiyesi günümüz alfabesine çevrilerek eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Şanlıurfa, Bozova, Bozabad, Vakıf, Cami.

FROM AN OTTOMAN VILLAGE TO A DISTRICT OF THE REPUBLIC: BOZOVA AND AN OTTOMAN BUILDING KIRMIZIPINAR MOSQUE

ABSTRACT

In this study, the recent history of Şanlıurfa's Bozova district and one of the Ottoman works of waqf (charitable foundation) there, Kızırmızıpınar Mosque, have been investigated. The Evak / Hevak / Hevek, which was a village of the Bozabad township in the Ottoman period, was transformed into a district by the name of Bozova in the Republic period. In other words, Bozova, experienced a transformation not only in the name but also in administrative status from the Ottoman as a village to the Republic as a district. In this light of change, it is essential to know the history of the region through illuminating the recent history of Bozabad township and Bozova district.

Another subject that is emphasized in the study is Kızırmızıpınar Mosque in the center of Bozova district. This waqf (foundation) work is the only remaining mosque of the Ottoman Empire in the district. The building, which was built as a masjid, was converted to the mosque in 1867, and an imam appointed by the Urfa Kadi court. According to the records of the Ottoman archives, the history of this waqf work has been shed light on by revealing the builder, waqf, and attendants of the mosque. Additionally, the Waqfiya (charter of the waqf) of the mosque has been translated to the present-day alphabet (the Latin) and added to the end of the study.

Key Words: Şanlıurfa, Bozova, Bozabad, Waqf, Mosque.

URFA ULU CAMİİ HAZİRESİNDEKİ MEZAR TAŞLARI SÜSLEMELERİ

Dr.Öğrt.Üyesi Gül Güler

ÖZET

Urfa Ulu Camii, şehir merkezindeki tarihi doku içerisinde yer almaktadır. Yapının inşa ve bani kitabesi bulunmadığı için kesin yapılış tarihi bilinmemektedir. Caminin kuzey tarafındaki avlunun, kuzeybatı tarafında haziresi bulunmaktadır. Hazirede toplam 127 mezar vardır ve mezarların büyük bir kısmı günümüze sağlam olarak ulaşmıştır. Haziredeki mezarların, genellikle 19. yy. sonu ve 20 yy. başına ait oldukları görülmektedir.

Urfa Ulu Camii haziresindeki mezar taşları süslemeleri isimli tebliğimizle, Ulu Camii Haziresi mezar ve mezar taşlarında görülen süslemenin, çeşitleri, malzemesi, tekniği incelenmiş ve Urfa'daki diğer tarihi mezarlıklardaki mezar taşları süslemeleri ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda, Urfa Ulu Camii Haziresi mezar taşlarında görülen süslemenin, Urfa tarihi mezar taşları içerisindeki yeri ve önemi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Ulu Camii Haziresi, mezarlık, mezar, mezar taşı, süsleme.

SİVEREK ULU CAMİİ

Dr.Öğrt.Üyesi Mustafa Güler

ÖZET

Siverek Ulu Camii, Urfa ilinin Siverek ilçesinde bulunmaktadır. Siverek Ulu Camii'nin, inşa ve bani kitabesi bulunmamaktadır. Bu nedenle yapının inşa tarihini ve banisi tespit etmek mümkün değildir. Ancak yapıda tamir kitabeleri bulunmaktadır. Bu kitabelerden en erken tarihli minare kapısı üzerinde bulunan H.982- M.1574 tarihli, Hamdullah bin Muhammed bin Karaarslan bin Firavus adının geçtiği kitabedir.

Siverek Ulu Camii mimari olarak, harim, son cemaat mahalli ve avludan oluşmaktadır. Boyuna dikdörtgen şeklindeki harim, orta sahindaki iki sıra ayakla üç sahna ayrılmaktadır. Orta sahindaki ayakların, birbirlerine ve harim duvarlarına kemerle bağlanmasıyla harim, dokuz birime ayrılmıştır. Dokuz birimden oluşan harimin üzeri, dokuz adet kubbeyle örtülmüştür.

Harimin kuzeyinde ise son cemaat mahalli ve yapının avlusu yer almaktadır. Son cemaat mahalli bir sıra revaktan oluşmaktadır. Son cemaat mahallinin doğu tarafında yapının minaresi bulunmaktadır. Siverek Ulu Camii bazalt taşından, yığma yapı tekniğinde inşa edilmiştir.

Siverek Ulu Camii isimli tebliğimizle, yapının tarihçesi, özgün durumu ve mimari olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Siverek, Ulu Camii.

GELENEKSEL URFA EVLERİNİN YAPI ÖZELLİKLERİ

Arş. Gör. Kezban Çelik
Prof. Dr. Başak İpekoğlu

ÖZET

Geleneksel Urfa evleri, bölgenin diğer yerleşmelerinde olduğu gibi Güneydoğu Anadolu Bölgesinin iklim koşullarına uygun tasarlanmıştır. Ana yapı malzemesi olan kireç taşı, kalın duvarların ve tonoz üst örtülerin inşasında kullanılmış ve güneş radyasyonunun etkisi azaltılmıştır. Evlerin yerleşmede birbirine bitişik olarak planlanması ve sokak cephelerini oluşturan duvarların yüksek inşa edilmesi, sokaklarda gölge sağlayarak sıcak iklim için başarılı bir çözüm oluşturmuştur. Günümüze ulaşan geleneksel konutların çoğunluğu 19. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Urfa evlerinin iklimle ilişkili yapısal özelliklerinin incelenmesi ve korunması gerekli yerel özelliklerinin belirlenmesidir. Çalışmanın yöntemi, yerinde yapılan arazi çalışmaları sonuçlarının ve daha önce yapılmış olan araştırmalardan ve yayınlardan elde edilen bilgilerin değerlendirilmesidir. Şanlıurfa'da sıcaklık, yaz aylarında 45°C ye ulaşır. Bu sıcaklığa karşı duvarların ve üst örtüyü oluşturan tonozların kalınlığı, ayrıca tonozların üzerinde oluşturulan sıkıştırılmış toprak dam, iç ve dış mekan arasındaki ısı transferini azaltmış, iç mekanların serin olmasını sağlamıştır. İki yüzü kesme taş olan duvarların ortası moloz taş olarak inşa edilmiştir. Yaz mevsimlerinde ana kullanım mekanı olan eyvanın ya da odaların damına yapılan rüzgar sirkülasyon bacaları, iklimle ilişkili diğer bir özelliktir. Yerel olarak "Badgel" denilen bu bacalar, hâkim rüzgar yönü olan batı ve kuzeybatıda tasarlanmıştır ve duvarlardaki nişlerden eyvana ve odalara yukarıdan hava girmesini sağlar. Diğer bir yapı özelliği, avluya bakan eyvan kemerinin süslemeli kilit taşı arkasında tasarlanmış olan ve sıcak yaz aylarında yiyecekleri yükseğe kaldırarak serin tutulmasını sağlayan makara sistemidir. Geleneksel Urfa evlerindeki yapısal özellikler, iklimle ilişkili yöresel çözümler olarak değer taşımaktadır. Günümüzde Urfa evlerinin hâlâ kullanılması, onların iyi korunmuş yapısal özelliklerine dayanır.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Urfa Evleri, Koruma, Yapısal Özellikler

STRUCTURE CHARACTERISTICS OF TRADITIONAL URFA HOUSES

ABSTRACT

Traditional Urfa houses were designed considering the climatic condition of Southeastern Anatolia like the other settlements in the region. Limestone, which is the main construction material, was used in the construction of the thick walls and vaults, so the effect of solar radiation decreased. Planning of houses attached to each other provided a shadowing effect with high wall street facades creating a successful solution to the hot climate. The majority of the traditional houses that have survived until present were built in the second half of the 19th century. The aim of this study is to analyze the structural characteristics of traditional Urfa houses that are related with climate and identify their authentic characteristics that need to be preserved. The method of the study is the evaluation of both the outcome of the field surveys and the information obtained from the earlier research and the publications. The temperature in Şanlıurfa reaches 45°C in the summer months. The thickness of walls and vaults as superstructure, with the compacted earth roof covering them, leads to less heat transfer between inner and outer spaces resulting in cooler air in the inner spaces. Walls are built with cut stone in two faces and with rubble stone in the middle. Wind circulation chimneys, built on the earth roof of the rooms or iwan /"eyvan" used as the main living space in summer months, are the other feature in relation to the climate. These chimneys, locally known as "badgel" are designed on the west and northwest, which are the dominant wind directions, allowing wind to pass through the niches and enter the rooms and iwan. Another structural characteristic is the pulley system, designed behind the ornamented keystone of iwan arch facing the courtyard, that preserve and keep food cool by lifting them during hot season. Structural characteristics together with architectural design features of these traditional houses have significance being regional solutions developed because of the climate of the region. Urfa houses are still in use at present primarily due to their well-preserved structure characteristics.

Key Words: Traditional Urfa Houses, Conservation, Structural Characteristics.

OSMANLI RUHÂ (URFA) SANCAĞINDA TANZİMAT ÖNCESİ KÂDININ BELEDÎ GÖREVLERİ VE İFA ŞEKİLLERİ

Dr. Öğrt. Üyesi Mehmet Nuri GÜLER

ÖZET

Osmanlı İdâre Teşkilâtı, Merkezî ve Taşra İdâre Teşkilâtı'ndan meydana gelip, Merkezî İdâre Teşkilâtı Başkent'teki Dîvân'dan, Taşra İdâre Teşkilâtı da, Eyâletler, Sancaklar ve Kazâlar'dan teşekkül etmektedir.

Osmanlıda Tanzîmât'a kadar mahallî hizmetleri Merkezî İdâre Teşkilâtı üzerine almış ve mahallî sınırlar içinde, yani taşra şehirlerinde bu Merkezî İdâre Teşkilâtı, temsilcileri ile örgütlenerek Osmanlı Taşra İdâre Teşkilâtı'nı oluşturmuştur.

Osmanlı "Taşra Teşkilâtı"nın temel idârî birimi "kazâ"lardır. Osmanlı'da "kazâ", etrafında ona tâbi birçok nahiye ve köy ile birlikte bir "şehir" olmaktadır. Her kazânın başında, en büyük âmir olarak "kâdı" bulunmaktadır. Kâdı, Osmanlı Merkez Teşkilâtı'nı oluşturan Dîvân'a, günümüz tabiriyle Hükümet'e bağlı bir memur olup, kazâda, Padişah'ı temsil etmektedir.

Kazâ birimi olan şehir veya kasabanın en yetkili yöneticisi olan kâdının görev ve yetki alanı sadece adlî ve şer'î işlerle sınırlı olmayıp, aynı zamanda idârî, mahallî ve beledî alanlarda da otorite sahibidir. Kazâda bugünkü anlamda belediyenin üstlendiği sorumluluklar kâdılarına aittir.

Güney Doğu Anadolu'nun fethi ile 1515'de Diyarbakır Eyaleti teşekkül etmiştir. 1517 yılı Safevi galibiyeti sonrası, teamüle uygun olarak bölge Tahrir edilmiştir. 1518 tarihli Tapu Tahrir Defteri, Eyaletin ilk taksimatını göstermektedir. Buna göre, Diyarbakır Eyaleti, Ruhâ (Urfa) Sancağı ile birlikte 12 sancaktan müteşekkildir. Ruhâ, 60 yıl sonra, Rakka Beylerbeyi'nin hassı olmuştur. Ruhâ sancağı, kendi kazâ bölgesinden ibaret olup, sancak merkezi aynı zamanda kazâ merkezidir.

Ruhâ'nın 16. asır sicilleri kayıp olduğundan, Ruhâ kâdısının, 1565 tarihli bir vakfiyeye dayanarak, Ramazan b. Seyid Ali olduğu tesbit edilebilmiştir. 1620 ile 1630'lu yıllara ait Ser'îyye Sicillerinde ise, Ruhâ kâdısının Mevlânâ İbrâhim Efendi b. Emir Ahmet Çelebi olduğu görülmektedir. 17. yüzyılda da, Kütahyalı Firâkîzâde, Ruhâ kâdısı olarak nasedilmiştir.

Bir Osmanlı taşra şehiri olan Ruhâ'da Kâdının evi Belediye Sarayı'dır ve Kâdılık Belediye Teşkilâtı da, Kâdılık, Subaşılık, Muhtesiplik, Pazarbaşılık, Kethudalık, Yiğitbaşılık, Hekimbaşılık, Mîmârbaşılık, Vakıf Nazırlığı ve İmâmlik'tan oluşmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat'tan önce devletin diğer yönetim birimlerinde olduğu gibi, kâdı tarafından temsil edilen Ruhâ Belediye İdâresi de İslâmî kurallara dayanmakta ve Ruhâ'da, kâdı belediye başkanları, mahalle, çarşı ve pazarların denetimini Merkezî İdâre'den aldıkları yetkiye ve emirlere göre yapmaktadırlar. Ruhâ'da kâdılar, bu beledî görevlerini 1242 h./1826 m. yılına kadar devam ettirmişlerdir. 1826 yılında İhtisâb Nezareti'nin kurulması ile şehrin kolluk belediye hizmetlerinin yargı yetkili yönetimi, kâdıdan alınmıştır. Arkasından, 1836 yılında da Evkâf Nezareti, kâdının yönetimindeki vakıflarla ilgili işleri ondan alarak yönetmeye başlamıştır. Sonunda, kâdılarının yönetimi yalnız yargı ile sınırlı kalmıştır. Bu şekilde, Tanzîmât'ın modernleşmesi ile Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi, Ruhâ (Urfa)'da da, Kâdı Belediye Teşkilâtı son bulmuş, beledî yargı ve beledî yardımdan mahrûm, sadece yürütme yetkili bir Belediye kurulmuştur.

IN THE PRE-TANZIMAT PERIOD THE MUNICIPAL DUTIES OF KÂDÎ AND IMPLEMENTING TYPES OF THESE DUTIES IN THE OTTOMAN RUHÂ (URFA) SANJAK

ABSTRACT

The Ottoman Administrative Organization came from the Central and Provincial Administrative Organization and the Central Administrative Organization was formed from Divan in the Capital and the Provincial Administrative Organization from the Municipalities, Sancaklar and Kazarlar.

In the Ottoman Empire, local services until the Tanzîmât were taken over the Central Administration. In the provincial cities, this Central Intelligence Organization was organized with representatives and formed the Organization of the Ottoman Provincial Administration.

The basic administrative unit of the Ottoman "Provincial Organization" is "kazâ". In the Ottoman Empire, "kazâ" is a "city" composed of many towns and villages. At the beginning of every accident, there is a "kâdî" as the greatest mark. The Kâdî is a member of the Ottoman Central Organization. The Kâdî represents the Sultan in the city.

Kâdî, the most authoritative manager of the city or town, is not limited to justice and jurisdiction. The Kâdî is also the authority holder in the administrative, local and municipal areas. In the city, the responsibilities of the municipality belong to Kâdî.

With the conquest of Southeastern Anatolia, Diyarbakır Province was formed in 1515. After the Safavid victory of 1517, the region was Tahrir. The Book of Tahrir Book of 1518 shows the first order of the province. According to this, Diyarbakır Province is entrusted with twelve sancaks with the Ruhâ (Urfa) Sanjak. After 60 years, the Ruhâ became the ruler of Rakka Beylerbeyi. Ruhâ sanjak consists of its own city district, and the sanjak center is also the city center.

16th century Ruhâ's losses are lost. According to a foundation of 1565, the Ruhâ's Kâdî, Ramadan b. Seyid Ali could be identified. In the Ser'iyye Registers of the years 1620 and 1630, The Kâdî of the Ruhâ is seen as Mevlânâ Ibrahim Efendi Bin Emir Ahmet Çelebi. In the 17th century, Kütahyalı Firâkizâde was regarded as the Ruhâ's Kâdî.

In the Ruha, an Ottoman provincial city, Kâdî's home is the Municipal Palace. Kâdî's Municipality Organization consists of Kâdîlık, Subaşılık, Mustaflik, Pazarbaşılık, Kethudalık, Yiğitbaşılık, Hekimbaşılık, Mimarbaşı, Foundation Appointment and İmamlık.

As in the Ottoman Empire, before the Tanzimat, the state was in other administrative units, The Ruhâ municipal authority represented by the Kâdî is also based on Islamic rules.

The mayors of the Kâdî municipalities perform the control of the neighborhoods, bazaars and markets in the Ruhâ according to the orders and orders they receive from the Central Administration. Kâdîs in the Ruhâ, these municipal duties of 1242/1826 year. With the establishment of the İhtisab Minaret in 1826, the jurisdiction of the municipal services of the city was taken from Kâdî. In the year 1836, the ministry of the Evkâf, the works of the foundations were taken from Kâdî. In the end, the administration of the Kâdî was limited to the judiciary alone. In this way, as with Tanzîmât's modernization in the Ottoman cities, In the Ruhâ (Urfa), the Kâdî Municipal Organization has ended. From the municipal judiciary and from the municipality help, only an executive authorized Municipality has been established.

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin Avrupa'nın baskısından kurtulmak için başlattığı ıslahat hareketlerinin ilk defa planlı programlı geniş bir tabana dayanması III. Selim döneminde başlar. III. Selim eğitim alanında ilk defa Batı sistemli askeri okullar açtı. Ancak bu okullara alınacak öğrencilerin uyum sağlayabilmesi için eğitim sisteminde reform yapabilmesi ihtiyacı ortaya çıktığı görüldü. Ancak II. Mahmud zamanında bu konuya el atılabildi. Ülkede esaslı reformlar yapma düşüncesinde olan Sultan II. Mahmud ilk önce 1240/1824 yayınladığı bir iradede çocukların cahil olmaması ve dini vecibelerini yerine getirebilmesi için ilköğretimi mecburi bir hale getirmek istedi. İstenilen amaca ulaşamayınca konu Tanzimat'ın ilanından hemen sonra ele alınarak Meclis-i Umur-u Nafia'da ele alınan bir raporda ilerlemenin dünyevi ve manevi kazançlar elde etmenin üretim ve teknolojinin eğitimle olan ilgisine dikkat çekilerek eğitimin geliştirilmesi zorunluluğuna işaret edilmiştir.

II. Mahmud'tan sonra gelen Abdülmecid, Abdülaziz, II. Abdülhamid gibi padişahlar konuya gereken önemi vererek ülke genelinde okullar açarak eğitimin geliştirilmesi için çalışmalar yaptılar. Bu konuyla ilgili olarak Merkez ve Taşra'da Maarif Meclisleri ve Vilayet Meclisleri, Sancak Komisyonları kurmuşlardır. Biz bu bildirimizde Maarif Teşkilatı'nın genel yapısını ve Taşra örgütlenmesini özelde de Urfa Sancağı Maarif Komisyonlarının yapısını ve faaliyetlerini ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler : Umur-u Nafia, Merkez Maarif Meclisleri, Vilayet Maarif Meclisleri, Urfa Maarif Komisyonları.

ESTABLISHMENT OF THE OTTOMAN MINISTRY OF NATIONAL EDUCATION ORGANIZATION AND URFA EDUCATION COMMISSIONS

ABSTRACT

The reform movements that the Ottoman State initiated in order to get rid of the pressure of Europe, for the first time, depend on a wide range of planned programs it starts in the reign of Selim the Third. For the first time, Selim the 3rd opened military schools with Western systems. However, it was seen that the need for reforming the education system appeared to be necessary for the students to be taken to these schools. However, during the reign of Mahmud the 2nd, this issue could be taken. Sultan who is in the idea of carrying out fundamental reforms in the country. He firstly wanted to make primary education compulsory so that children would not be ignorant and able to fulfill their religious duties (1240/1824). If the desired aim can not be achieved, the issue is addressed immediately after the declaration of the Tanzimat, and a rapport with the Parliament-Umur-u Nafia has been pointed out that the acquisition of secular and spiritual gains is necessary for the development of education by drawing attention to the relevance of production and technology to education.

The sultans such as II. Abdulmecid who came after Mahmud, Abdulaziz, II. Abdulhamid have made efforts to develop the education by opening the schools throughout the country by giving importance to the subject. In this regard, the Ministry of Education and Provincial Assemblies and Sanjak Commissions have been established in the Headquarters and the Provinces. In this declaration, we shall try to reveal the general structure of the Ministry of Education and the rural organization, in particular the structure and activities of the Urfa Sanjak Educational Commissions.

Key Words: Umur-u Nafia, Central Education Councils, Provincial Education Councils, Urfa Education Commissions.

OSMANLI MODERNLEŞME DÖNEMİNDE URFA SANCAĞI'NDA AÇILAN MÜSLÜMAN RÜŞDİYE MEKTEPLERİ

Doç.Dr. Hatip Yıldız

ÖZET

Tarih boyunca çeşitli uygarlıkların yaşadığı Urfa bölgesi, Yavuz Sultan Selim'in Ridaniye Savaşı dönüşünde (1517) Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmiştir. Bu tarihten itibaren farklı statülerle idare edilen bölge, Osmanlı son dönemlerinde genellikle Halep Vilayeti'ne bağlı bir sancak olarak idari yapısını sürdürmüştür. Sancak dâhilinde de Birecik, Rumkale, Suruç ve Harran kazaları yer almıştır.

Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat'ın ilanından sonra daha planlı bir şekilde başlayan yenileşme çabaları, İstanbul'un dışında yani vilayetlerde de peyderpey etkisini göstermiştir. Bu dönemde, merkezde olduğu gibi, taşrada da yenilik yapılan alanlardan biri de eğitimidir. Bu doğrultuda, vilayetlerde farklı düzeylerde pek çok modern okul açılmaya başlanmıştır.

Osmanlı'nın diğer birçok vilayet, sancak ve kazalarında olduğu gibi, bugünkü Şanlıurfa ili ve ilçelerinin önemli bir kısmını içine alan Urfa Sancağı'nda da ilk açılan modern Müslüman okulları sivil rüşdiye mektepleri olmuştur. Bunlar; Urfa Rüşdiye Mektebi, Birecik Rüşdiye Mektebi, Nizip Rüşdiye Mektebi ve Rumkale Rüşdiye Mektebi'dir.

Bu çalışmada; söz konusu rüşdiye mekteplerinin açılışları ile öğretmen, öğrenci, ders ve eğitim durumları ayrıntılı olarak incelenecek ve böylece Urfa'nın Osmanlı dönemindeki modern ortaokul eğitim yapısı ortaya konulacaktır. Ayrıca, sözü edilen rüşdiyelerin, ilk modern okullar olması hasebiyle, daha sonra bölgede açılacak diğer modern okulları nasıl etkilediği; sıbyan ve ibtidai mezunlarının eğitimlerini sürdürmelerinde ne tür bir katkısının olduğu değerlendirilecektir.

Çalışmanın hazırlanmasında; Osmanlı Devlet Salnameleri, Halep Vilayet Salnameleri, Maarif Salnameleri, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maarif Nezareti tasnifi belgeleri ve konuyla ilgili araştırma eserlerden faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Urfa, eğitim, rüşdiye, ortaokul.

THE MUSLIM RUSHDIE SCHOOLS OPENED IN URFA SANJAK DURING THE OTTOMAN MODERNIZATION PERIOD

ABSTRACT

The Urfa region, where various civilizations lived throughout history, entered the domination of the Ottoman Empire after Ridaniye War (1517). Since this date, the region has been governed by different statutes and usually has been administered as a sanjak affiliated to the Province of Halep. Within the Sanjak there are Birecik, Rumkale (Halfeti), Nizip, Suruç and Harran districts.

In the Ottoman State, after the announcement of the Tanzimat, the efforts of renewal, which had started in a more planned manner, showed the influence of gradually in the provinces outside Istanbul. In this period, as in the center, one of the innovation areas in the province is education. In this direction, many modern schools have been opened at different levels in the provinces.

As in many other provinces and sanjaks of the Ottoman, in the Urfa region, which contains a significant part of the present Şanlıurfa province, the schools that were first opened were the rushdies. These are Urfa Rushdie School, Birecik Rushdie School, Rumkale (Halfeti) Rushdie School and Nizip Rushdie School.

In this study; opening of the rushdie schools, students, teachers, classes and educational status will be examined in detail. Thus, the modern education structure of the Urfa Sanjak will be revealed. In addition, will be assessed how these schools affect other modern schools that will later be opened in the sanjak.

In the preparation of the work; Ottoman State Yearbooks, Education Yearbooks, Provinces Yearbooks, Documents of the Ministry of Education in the Ottoman Archives of the Prime Ministry and related research works will be used.

Key Words: Ottoman, Urfa, education, rushdie, secondary school.

ÖZET

XIX. yüzyılda yaşanan sanayileşme, dönemin modern teknik bilgilerine sahip eleman teminini zorunlu hale getirmiştir. Osmanlı döneminde Mithat Paşa'nın Tuna valiliği sırasında Niş'te ıslahhane adıyla anılan mektepler açılmıştır. Mekteplerin açılmasındaki amaç savaşlar ve göçler nedeniyle kimsesiz kalmış çocuklara meslek edindirmek ve topluma kazandırmaktır. Bu eğitim kurumlarının başarı kazanmasıyla mektepler imparatorluk geneline yayılmış ve ıslahhanelerden sanayi mekteplerine bir dönüşüm yaşanmıştır.

Urfa Sanayi Mektebi, sanayide modernleşmenin eğitim alanındaki yansıması olarak 1905'de bölge halkının gayret ve maddi destekleriyle yapımına başlanmıştır. 1906 yılında eğitim hayatına başlamış olan mektep kimsesizlere bir barınak olduğu gibi talebelere mesleki eğitim sağlamıştır. Sanayi mektebine ilk olarak müslüman ve gayrimüslim 60 öğrenci kaydedilmiştir. Mektep, oluşturulan bir komisyon tarafından yönetildiği gibi marangozluk, demircilik, kunduracılık gibi sanatlar öğretilmekteydi. Urfa Sanayi Mektebi kurulduktan sonra yıllar içinde isim değişikliğine uğramış ve Urfa Erkek Sanat Enstitüsü adını almıştır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Sanayi Mektebi, Sanayi, Eğitim

URFA INDUSTRIAL SCHOOL IN THE FIRST YEAR OF THE ESTABLISHMENT

ABSTRACT

Industrialization in the 19th century has made it compulsory to supply modern technical knowledge. The schools called children's home, were opened in Nish, during the Mithat Pasha's governance of the Danube governor in the Ottoman period. The purpose of opening these schools is to ensure that the children who have been orphaned because of wars and migrations are a profession and involve them in a gathering. With the success of these educational institutions schools spread through out the empire and there has been a transformation from the children's home to the industrial schools.

The construction of Urfa Industrial School was begun with the support of the people of the region in 1905 as a reflection of modernization in industry. It started education in 1906, became a shelter for orphans and has provided vocational training to the students. Firstly 60 students of Muslim and non-Muslims were recorded in Urfa Industrial School. The school was led by a commission, and the school was taught arts such as carpentry, blacksmithing, shoemaking. Urfa Industrial School changed name over the years after the establishment and was named Urfa Institutes of Arts for Boy.

Key Words: Urfa, Industrial School, Industrial, Education

OSMANLI DEVLETİ VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE URFA'DA EĞİTİMİN TARİHİ GELİŞİMİ

Prof. Dr. Yüksel KAŞTAN
Seda Alpaslan

ÖZET

Urfa Osmanlı Devleti içinde eğitim açısından önemli bir yerleşim yeridir. Özellikle medrese eğitimi ve daha sonraki yıllarda batı tarzı okulların açılması ile Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişte il eğitim açısından önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türk Ulusunun siyasi, sosyal, ekonomik ve hukuki yapısında olduğu gibi eğitim alanında da önemli gelişmeler olur. Mustafa Kemal Atatürk, gerçekleştirdiği inkılapların halk tarafından anlaşılması ve benimsenmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin muasır medeniyetler seviyesine çıkması açısından eğitime daha büyük bir önem göstermiş, bu kapsamda ülkenin çağdaş ülkeler seviyesine ulaşabilmesi için milli ve laik bir eğitimi hedeflemiştir.

Bu araştırma nitel araştırma deseninde doküman analizi metodu içinde tarama tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma Osmanlı Devleti'nin son döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti sürecinde Devlet İstatistik Enstitüsü Nüfus Sayımı Verileri ve Devlet Planlama Teşkilatı verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Cumhuriyet Dönemi'nde Urfa'da eğitimin tarihi gelişimi, okuryazar oranı, okul ve öğrenci sayıları, okul ve öğretmen başına düşen öğrenci sayıları, eğitim alanındaki gelişmeleri içeren verilerle sonuca varmak amaçlanmıştır. Çalışmanın sonunda Cumhuriyet Dönemi'nde Şanlıurfa'da eğitim göstergelerinin Türkiye ortalamasına göre gelişimi ile bu göstergelerin Urfa'nın gelişimine etkisine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Cumhuriyet, dönem, Urfa, tarih, eğitim, gelişme

HISTORICAL DEVELOPMENT OF EDUCATION IN URFA DURING IN THE OTTOMAN EMPIRE AND THE REPUBLIC OF TURKEY

ABSTRACT

Urfa is an important settlement place in terms of education within the Ottoman State. Especially in later years madrasa education and the transition to Western-style Republic of Turkey with the opening of school education has an important place in the province. As well as being in the political, social, economic and legal structure of the Turkish nation along with the declaration of the Republic, there will also be significant developments in the field of education. Mustafa Kemal Atatürk, the understanding by the public of the reforms carried out and adoption of the Republic of Turkey contemporary civilization has shown a greater emphasis on education in terms of the rise to the level aimed at a national and secular education to achieve the modern countries' level of the country in this regard.

This research was carried out using a scanning technique in the document analysis method in the qualitative research design. Working during the last period of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey in the process of State Institute of Statistics Census was carried out using data and State Planning Organization data. The aim of the study was to reach the final result of education in Urfa during the Republican Period, including literacy rate, school and student numbers, number of pupils per school and teacher, and developments in education. Şanlıurfa education indicators in the end of the study period, with the development of the Republic of Turkey according to the average of this indicator is given to the effect on the development of Urfa.

Key Words: Ottoman, Republic, period, Urfa, history, education, development.

ATATÜRK DÖNEMİ URFA VİLAYETİ'NDE EĞİTİM (1923-1938)

Prof. Dr. Mehmet Çevik

ÖZET

Milli mücadele sonrası, Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri, eğitimi bir yenileşme ve modernleşme aracı olarak görmüş ve Türk eğitim sistemini çağdaşlaştırma yönünde önemli adımlar atmışlardır. Toplumun kalkınması ve modernleşmesi, her alanda kendini yetiştirmiş insanlarla mümkün olabilirdi. Bunun en önemli yolu ise eğitimin iyileştirilmesiydi. Bu amaç doğrultusunda ilk olarak, Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Böylece, Milli Eğitim Bakanlığı'nın kontrolünde laik bir eğitim sisteminin ilk temelleri atılmıştır. Daha sonra, 1928 yılında gerçekleştirilen Harf İnkılabı'yla, ülke genelinde çok düşük olan okur-yazar oranının yükseltilmesi hedeflenmiştir. Halkevleri ve Köy Enstitüleri kurularak halkın eğitim ve kültür seviyesi yükseltilmeye çalışılmıştır. Yine ülkenin en ücra yerlerine kadar eğitimin götürülmesi hedeflenmiş, ilkokul, ortaokul ve liselerin açılması için yoğun çaba sarf edilmiştir. Bu okullarda eğitim verecek, çağdaş ve birçok alanda kendini geliştirmiş öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla öğretmen okulları açılmıştır. Yine batılı anlamda modern toplumu oluşturacak kadroların ve bilimsel zihinlerin yetiştirilmesi için yükseköğretim kurumlarında düzenlemelere gidilmiştir.

Bu çalışmada 1923-1938 yılları arasında, eğitim politikaları ve bu politikalar bağlamında Urfa Vilâyeti'nin, eğitim durumu, yapılan çalışmalar, açılan eğitim kurumları, okuryazar sayısı, öğrenci ve öğretmen sayıları ile bu işlere ayrılan mali kaynaklar başta olmak üzere Urfa'da Milli Eğitim her cephesiyle incelenecektir. Bu çalışmamızda başta Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi ve o dönem hazırlanan istatistiklerden geniş bir şekilde istifade edilecektir. Yine bunun yanında dönemin Urfa Basını'ndan da yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Atatürk, Milli Eğitim, Öğrenci, Öğretmen, Okul, Millet Mektepleri

REPUBLIC DAY CELEBRATIONS IN URFA DURING THE SINGLE PARTY PERIOD (1933-1945)

ABSTRACT

After the national struggle, education was seen as a tool for innovation by the government and important steps towards modernizing the Turkish education system had been initiated. The development and modernization of society could have been possible with self-educated people in every field. The most important way was to improve education. For this purpose, firstly, the Law on Unification of Education was issued. Thus, under the supervision of the Ministry of National Education, the first foundation of a secular educational system was taken. Later, with letter Revolution which was carried out in 1928, it was aimed to raise the literacy rate which is very low in the whole country. People's Houses and Village Institutes had been established and the level of education and culture of the people had been tried to be increased. It was aimed to bring the education to the most remote places of the country and intensive efforts were made to open elementary school, junior high school and high school. Teacher schools had been opened in order to train modern teachers for the new schools. Regulations had also been made in higher education institutions to educate the staff and scientific minds to create modern society in western sense.

In this study, education politics and in the context of these politics the education of Urfa province will be examined in terms of education, studies, education institutions, number of literacy, number of students and teachers between the years of 1923 and 1938. In this study, the Prime Ministry Republic Archives and statistics prepared at that time will be widely used. In addition to this, the Urfa Press of the mentioned period will be benefited.

Key Words: Atatürk, National Education, Student, Teacher, School, National School.

ÖZET

Bugünkü anlamda ilk belediye idarelerinin kurulması çalışmaları ancak Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında batıyla artan temaslar sonucunda ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devletinde ilk kurulan belediyelerde Belediye reisi taşrada memurlar arasından tayin edilmekte idi. Eğer belediye reisi eşraftan biri olsa dahi yine de belediye reisi bir memurdu. Bu çerçevede vali veya mutasarrıfın görevlendirdiği reis; Belediye Meclisi'nin kararlarını uygulamak, meclise başkanlık etmek, vilâyet makamı ile meclisin ilişkisini yürütmekle yükümlüydü. Belediye Meclisi ise; bir reis muavini ile altı üyeden meydana gelmekteydi. Ancak bu sayının her zaman ve her vilayette aynı olmadığı görülmektedir. Urfa Belediyesi de kurulduğu ilk yıllarda Belediye aza sayısı yıllara göre farklılık göstermektedir. Belediye azaları arasında Müslim ve gayri Müslimlerin mevcudu ise nüfus oranlarına göre belirlenerek belediye teşkilatı içinde yer almışlardır.

Urfa Belediyesinin kurulduğu yıllarda belediye teşkilatı içinde Sandık emini, mühendis, müfettiş, tabip, aşı memuru, ebniye memuru, mimar kalfası, katib, lağım ve ibtiya katibi, tenvirat katibi gibi görevliler bulunmaktaydı. Biz bu tebliğimizde Urfa'da Tanzimat'tan sonraki dönemde modern belediye teşkilatının kuruluşunu ele alarak bu dönemdeki belediye reisi ve azalarının kimlerden oluşmuş olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Cumhuriyet, dönem, Urfa, tarih, eğitim, gelişme

ESTABLISHMENT OF URFA MUNICIPALITY DURING THE OTTOMAN PERIOD

ABSTRACT

The work of establishing the first municipal administrations in the present sense emerged during the Crimean War (1853-1856) as a result of increasing contact with the west. In the first municipalities of the Ottoman Empire, the municipal authority was appointed among the local officials. Even if the municipal councilor is one of them, the municipal councilor is still an officer. The mayor or the municipal presidency appointed by the governor or mutasarrıf in this frame; He was obliged to implement the decisions of the Municipal Council, preside over the parliament, and carry out the relations between the provincial office and the parliament. The Municipal Assembly is; he had come from six members with a chieftain. However, this number is not always the same in every city. In the first years of Urfa municipality, the number of municipal auctions varies according to the years. The municipality was included in the municipal organization by determining the proportion of the Muslims and the non-Muslims among the decrease according to the population ratios.

During the years when Urfa Municipality was founded, there were officers such as Sandık emini, engineer, inspector, doctor, vaccine clerk, ebniye personnel, architecturer, katib, sewer and ibtiye katibi, tenvirat katibi. In this paper, we will try to reveal the constitution of the modern municipal organization in Urfa after the Tanzimat, and to identify the members of the municipal presidency and the minorities in this period.

Key Words: Ottoman, Republic, period, Urfa, history, education, development.

DR.GENERAL KEMAL ÖZBAY'A GÖRE URFA ASKERİ HASTANESİ

Araştırmacı Yazar Ferhat Tok

ÖZET

J.J.Rousseau, savaşların insanlar arasında olmadığını devletlerarası siyasi bir ilişki olduğunu ifade ederek silahlı sivilin veya askerlerin nedensiz yere düşman ilan edilemeyeceğini ve yaşama hakkının olduğunu belirtir. Takvim sayfaları 1862'yi gösterdiğinde önemli bir kırılma noktası teşekkül etti. Uluslararası çapta bir resmi örgütlenme kuruldu. Sonrasında bir benzer örneğini bizler Kızılay Cemiyeti olarak kurduk. Tarih sahnesinde savaşlar var olduğu sürece Savaş ve Sağlık kavramları birbirinden ayrılmayacaktır. Şüphesiz güçlü orduların arkasında ki sır sağlık ekipleri olmuştur. Tıp Tarihi açısından çok önemli olan ve günümüzde General Kemal Özbay'ın bizlere bıraktığı üç ciltlik "Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri" eseri hem askeri tıp tarihi hemde akademik ölçütte değer taşıyan bir mirastır bizlere. Urfa ve çevresinde askerin sevkıyatı ve yerleştirilmeleri mecburen burada bir hastanenin var olması gerektiği düşüncesini oluşturdu.Yapılan incelemeler neticesinde daha öncesinde Cizvit Papaz okulu olarak kullanılan binayı yardımlarla yeniden kullanılmaya hazır hale getirildi.Bu hastanede 5-7 arasında farklı bölümlerde hem askeri hemde sağlık personelleri tarafından askerlere ve mesai saatleri dışında ücretsiz halka sağlık hizmetleri götürülmüştür.Hastanenin kuruluşundan itibaren hizmet veren personelleriyle de ilgili bilgilere General Kemal Özbay sayesinde ulaşabiliyoruz.

Anahtar Kelimeler : General Kemal Özbay, Urfa Askeri Hastanesi, Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri, Tıp Tarihi

ABSTRACT

J.J.Rousseau states that there is an interstate political relationship that wars are not among people, indicating that unarmed civilians or soldiers can not be declared enemies and why they have the right to live. When the calendar leaves showed 1862, a significant breaking point was formed. An official organization was established in universal scene.We later formed a similar example of the Red Crescent Society. As long as there are wars on the scene of history, the concepts of War and Health will not be separated from each other. Certainly, the secret behind the powerful armies has been the health teams. The three volumes "Turkish Military Medical History and Military Hospitals", which is very important in terms of medical history and left by us today by General Kemal Özbay, are a heritage of both military history and academic value. The consignment and placement of soldiers in Urfa and its surroundings necessitated the existence of a hospital here. In the end of the examinations made, the building which was used as a Jesuit priestary school was ready to be reused with help. In this hospital 5-7, military and medical personnel and free public health services have been taken out of working hours. Since the establishment of the hospital, we are able to inform you about the services provided by General Staff Kemal Özbay.

Key Words: Atatürk, National Education, Student, Teacher, School, National School.

20. YÜZYILIN BAŞLARINDA URFA HAPİSHANESİNİN GENEL DURUMU

Dr. Öğrt. Üyesi Tahir Bilirli

ÖZET

Modern anlamda hapishane sanayileşme ile birlikte Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Osmanlı Devleti’nde ise Tanzimat sonrası idari yapıda yeniden yapılanma sonucu ortaya çıkmıştır. Daha öncesinde mahbes olarak adlandırılan bu yerler suçlunun cezasının ifasını beklediği ya da yargılanmayı beklediği genellikle vilayet binaları veya idarecilerin konakları altında bulan tutuklu ve suçluların tutulduğu yerlerdi. Mahpuslar Tanzimat’tan sonra müstakil bir yer olarak inşa edilmeye başlayarak suçlunun ıslah edildiği yerlere dönüşmüştür. Urfa Hapishanesi de 19. yüzyılın sonlarında kurulmuş bir hapishanedir. Bu çalışmada Urfa Hapishanesi’nin 20. yüzyılın başında yani Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde yaşadığı fiziki değişim, mahkumlarının sağlık ve güvenlik durumları, ne tür suçluların bulunduğu, hapishanede görevli memurların durumları ele alınmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Urfa, Hapishane, Mahkûm, Suç.

ABSTRACT

In modern sense, prisons have emerged in Europe with industrialization. In the Ottoman Empire, prisons emerged after the Tanzimat with the restructuring of the administrative units. These places, formerly called mahbes, were places where the criminal's waited trial or punishment. These were usually places such as cellars or warehouses under the houses of the provincial buildings or administrators. The prisons began to be built as an independent units after the Tanzimat and it became places where the criminals were rehabilitated. Urfa Prison was established in the late 19th century. In this study, the physical changes of the Urfa prison throughout the Ottoman period, health and safety conditions of the prisoners, the types of the criminals and the positions of the prison officers in the prison will be studied.

URFA HALKEVİ ÇALIŞMALARINDA MEHMET SOMER VE MÜNİR SOYKAM'IN RAPORLARI

Dr. Öğrt. Üyesi Ahmet İLYAS
Dr. Öğrt. Üye. Ebru Çoban

ÖZET

Türk devriminin kültürel formasyonu içerisinde yer alan halkevleri, önemli birer eğitim kuruluşlarıdır. Türk Ocakları'nın devamı sayılan halkevleri devlet ile toplum arasındaki iletişimin sağlanması ve devletin halkı dönüştürmek amacıyla kurulmuştur. Çünkü Kemalist yönetime göre Atatürk'ün ilkeleri arasında yer alan halkçılık ilkesi kısmen diğerlerine nazaran zayıf kalmıştı. Bu zayıflığın giderilmesi için toplumsal mutabakat gerekiyordu. Bu nedenle 19 Şubat 1932 yılında İstanbul, İzmir ve Ankara olmak üzere on bir önemli kentlerde halkevleri açıldı.

Halkevlerinin açıldığı illerden biri de Urfa vilayeti olmuştur. Ancak Urfa'da halkevinin açılışı 1934 yılında gerçekleşmiştir. 1950 yılına kadar da faaliyetlerine devam etmiştir. Fakat Urfa halkevinin diğer kentlerdeki halkevlerine nazaran ciddi bir atılım içerisine giremediği anlaşılmaktadır. Bu çalışma Urfa halkevinin yetersizlikleri ve bu yetersizlik üzerine İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen Kütahya Milletvekili Mehmet Somer ve Muş Bölge müfettişi Münir Soykam'ın raporları üzerine kurulmuştur. Bu raporlarda Urfa'nın sosyo-kültürel manadaki gelişmeleri içermekle birlikte, diğer taraftan da Urfa halkevinin faaliyetlerine de değinilmiştir. Ayrıca Urfa halkevinin amaç dışında çıktığı, yeteri manada kültürel çalışmaların yapılmadığı yer almaktadır. Diğer taraftan bu raporlarda yer alan önemli bir nokta ise Urfa ve ilçelerinde faaliyetlerini sürdüren halkevlerinin kırsal ile bağlarının zayıf olduğu gerçeğidir. Raporlara göre bu eksiklik, uluslaşma sürecinin Urfa genelinde eksikliği beraberinde getireceğine olan yaklaşımdır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Halk Evleri, Ankara, Cumhuriyet, Uluslaşma

THE REPORTS OF MEHMET SOMER AND MUNIR SOYKAM IN THE WORKS OF URFA (TURKIYE) COMMUNITY CENTER

ABSTRACT

Community Centers are important education foundations which takes place in the cultural formation of the Turkish revolution. Community Centers, which are considered as the continuation of Turk Ocakları (a kind of Turkish nationalist club) were founded to establish communication between the state and society as well as to transform the people of the state. According to Kemalist governance, the principle of populism which was among the principles of Ataturk, remained weak compared to others. Social consensus was needed to overcome this weakness. For this reason, on 19 February 1932, people's houses were opened in eleven important cities, including Istanbul, Izmir and Ankara. One of the villages where Community Center was opened is the Urfa province. However, the opening of the people's house in Urfa occurred in 1934. It continued its activities until 1950. But it is understood that the Urfa Community Center did not make a serious leap compared to other centers in other cities. This study is based on the reports on the deficiencies of the Urfa Community Center written by Kütahya deputy Mehmet Somer and Muş District Inspector Münir Soykam who were appointed by the Ministry of Interior. These reports include the socio-cultural developments of Urfa and the activities of the Urfa Community Center on the other hand. Besides, it is suggested in the reports that there were not enough cultural activities in the center and Urfa Community Center was out of its main purposes. On the other hand, an important point included in these reports is the fact that the centers in the villages of Urfa and its provinces are weak in their rural connection. According to the reports, this deficiency would hamper the nation-building process in Urfa.

Key Words: Urfa, Public Houses, Ankara, Republic, Internationalization

TANZİMAT SONRASI URFA MAHKEMELERİNİN DURUMU VE MAHKEME GÖREVLİLERİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Arş.Gör. Zafer Benzer

ÖZET

Osmanlı Devleti'nin altı asra aşkın bir süre siyasi, etnik, dini, kültürel ve sosyal anlamda zenginlik ve aynı zamanda farklılık arz eden problemleri bir coğrafyada hüküm sürmesini ve ayakta kalmasını sağlayan en önemli faktörlerin birisi, bu devletin sahip olduğu hukuki yapı ve bunu işletiş biçimi olduğu söylenebilir. Bu hukukun esasını İslam hukuku yani "şer'i hukuk" oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra "örfi hukuk" olarak tabir edilen Osmanlı hükümdarlarının koyduğu yazılı kanunlar da hukuk sistemi içerisinde yer almaktadır. Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren fethettiği bölgelere hukuku temsilen kadıyı, idareyi temsilen de bir subaşı atamaktaydı. İdari taksimat doğrultusunda Osmanlı toprakları eyaletlere, eyaletler livalara, livalar kazalara, kazalar nahiyelere ve nahiyeler de köylere ayrılıyordu. Bunlardan nahiye ve köyler dışında hepsinde birer kadı ve dolayısıyla kadı mahkemesi bulunmaktaydı. Kadı mahkemelerine aynı zamanda "Şer'iyye Mahkemeleri" de denilmektedir.

Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar Şer'iyye Mahkemeleri, aslî ve genel mahkemeler olarak görev yapmışlardır. İdari, hukuki, mali gibi her türlü davaya bakmışlardır. Tanzimat'tan sonra ise bu geniş yetkili mahkemeler yerini, yetki alanı daraltılmış ve farklı türde görev yapan mahkemelere bırakmıştır. Bu doğrultuda Urfa'da bulunan mahkemeler; İstinaf Mahkemesi, Bidayet Mahkemesi, İcra memurluğu, ticaret mahkemesi ve Şer'iyye mahkemeleridir. Halep Vilayet Salnamelerinde, Urfa Sancağı'nda bulunan bu mahkemeler ve isimleri açıkça belirtilmektedir. Her mahkemenin reisi ve görevlileri ayrı ayrı geçmektedir. Osmanlı hukuk sistemindeki bu değişimi mahkemelerde tutulan sicillerden de anlamak mümkündür. Aynı zamanda merkezden taşraya gelen atama ve tayin belgelerinde de bu mahkemelerin isimleri geçmektedir.

Bu çalışmada kaynak olarak; Başbakanlık Devlet Arşivleri'ndeki belgeler, Halep Vilayet Salnameleri, Urfa hakkındaki salnameler, Urfa Şer'iyye Sicilleri ve Urfa tarihi hakkında dönem ile ilgili bilgi veren birinci ve ikinci elden kaynaklar kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Hukuku, Tanzimat, Urfa Sancağı, Mahkemeler, Mahkeme görevlileri

AN EVALUATION ABOUT OF THE SITUATION AND COURTS OFFICERS OF THE URFA COURTS IN THE AFTER THE TANZIMAT

ABSTRACT

One of the most important factors that make the Ottoman Empire to survive and survive in a problematic geography that has a political, ethnic, religious, cultural and social richness for a period of six centuries and at the same time is the legal structure can be said that this state has and the way it operates. The basis of this law is Islamic law "shar'i law". In addition to this, the written laws of the Ottoman rulers, also called "conventional law", are also included in the legal system. Since the foundation of the Ottoman Empire, have been appointed muslim judge(kadi) as representatives of the law, and a local director as representative of the administration. In the direction of administrative divisions, the Ottoman lands were divided into provinces, and the provinces were divided into countries, countries were divided into towns, towns were divided into township and townships were divided villages. Apart from the towns and villages, there were one for each kadi and therefore kadi courts. The Kadi courts are also called "Shar'ia Courts" at the same time.

Until the proclamation of the Tanzimat Fermanı, the Shari'a Courts served as principal and general courts. They have looked at all kinds of lawsuits such as administrative, legal, financial. After Tanzimat, these broad competent courts have been replaced by courts with narrowed jurisdiction and different types of jurisdiction. In this direction, the courts in Urfa; The Court of Appeal, the Court of first instance, the Enforcement Officer, the Commercial Court and the Shar'ia Courts. These courts and their names in Urfa Sanjak in the annuals province of Aleppo are clearly stated. The president and the officers of each court be included separately. This change in the Ottoman legal system can be understood from the register enterer in the courts. At the same time, the names of these courts be included in the appointment and appointment documents coming from the center to the provinces.

As a source in this research, will be used that the documents in the Prime Ministry State Archives, annuals of the Aleppo Province, annuals about Urfa, Urfa Shar'ia Register and first and second sources related to the period giving information about history of Urfa.

Key Words: Ottoman Law, Tanzimat, Urfa Sanjak, Courts, Officials Courts

1890'DA URFA'DA KOLERA SALGINI VE ALINAN TEDBİRLER

Dr.Öğrt.Üyesi Turgut Subaşı
Prof.Dr. Kenan Olgun

ÖZET

Osmanlı belgelerinde; “illet-i kolera” , “illet-i âdiyye” veya “illet-i mahûf” olarak adlandırılan kolera, kısa sürede müdahale edilmezse, öldürücü olan bir bulaşıcı hastalığa dönüşür. Genellikle sıcak aylarda daha fazla görülen kolera, salgın bir hastalık olup, kirli su kaynakları bu hastalığın bulaşmasında en önemli etkidir. Özellikle, kışla, hapishane, okul ve hastane gibi mekânlarda, hastalığın salgına dönüşme riski daha yüksektir.

Kolera, XIX. yüzyılın karakteristik bir hastalığı olduğundan dolayı bu yüzyıl, kolera yüzyılı olarak nitelendirilmiştir. Kolera XIX. yüzyılda Asya, Afrika, Avrupa ve Amerika kıtalarının neredeyse tamamına yayılmış, dünyada birçok insanın ölümüne sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti'nde bilinen ilk kolera vakası 1822 yılında görülmüş, 1831 yılında ise ilk defa salgın bir hastalık haline dönüşmüştür. Araştırmamızın konusu olan 1890 kolera salgını, içinde Urfa'nın da yer aldığı Halep'ten Trabzon'a, Sivas'tan Erbil'e, Hicaz'dan Erzurum'a kadar çok geniş bir alanda yayılmıştır.

Urfa'da görülen kolera vakaları başlangıçta çok önemsenmemiş, hatta belgelere yansıyan haliyle “Urfa'da kolera vukuatı olmadığı” belirtilmiş, ancak daha sonra durumun böyle olmadığı anlaşıldığı için koleraya yakalananlar hakkında ayrıntılı raporlar verilmeye başlanmıştır. Urfa'da kolera salgınından dolayı çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. Urfa'da baş gösteren koleranın Mardin ve Harran'da bulunan mültecilerden kaynaklandığı ifade edilmiştir. Kolera vakalarının Urfa'da da görülmesi üzerine buna karşı tedbirler alınmış, bölgenin çeşitli yerlerine “tahaffuzhaneler” kurulmuştur. Zaman içinde bu karantina bölgeleri koleranın seyrine göre değişiklik göstermiştir. Koleraya karşı alınan önlemlere ek olarak bu tahaffuzhanelerde görevli memur ve doktorların maaşları ve diğer giderler için sihiye tahsisatına bir miktar zam yapılmıştır. Koleraya karşı başlangıçta gösterilen tavırdan olsa gerek, Urfa'da “koleraya karşı gerekli tedbirlerin alınmadığı” iddiaları dile getirilmiş olsa da, yapılan tahkikat sonucunda bunun doğru olmadığı anlaşılmıştır.

Bu çalışmada 1890 yılı içerisinde Osmanlı ülkesinin pek çok yerinde görülen kolera salgınının Urfa'ya etkileri ve alınan tedbirler üzerinde durulacaktır. Çalışmanın ana kaynağını Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki konu ile alakalı çeşitli kataloglar oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Kolera, Salgın Hastalık, 1890, Karantina

1890 CHOLERA OUTBREAK IN URFA AND MEASURES TAKEN

ABSTRACT

In Ottoman documents; Cholera called “illet-i kolera” , “illet-i âdiyye” or “illet-i mahûf” is an infectious disease which is quite deadly if not intervened in a short time. Cholera, which is usually seen more often in the hot months, is an epidemic disease and polluted water sources are the most important factor in the transmission of this disease. Especially in places such as barracks, prisons, schools and hospitals, the spreading risk of this disease is more likely to become an epidemic.

Cholera was a characteristic disease of the 19th century, so this century has been described as a cholera century. In the nineteenth century, Cholera swept almost all the world in Asia, Africa, Europe and America, causing many people to die in the world. The first known cholera case in the Ottoman Empire was seen in 1822, and in 1831 it became the epidemic disease for the first time. The 1890 cholera epidemic, which is the subject of our research, has spread to a wide area from Aleppo (where Urfa is located) to Trabzon, from Sivas to Erbil, from Hijaz to Erzurum.

The cholera cases seen in Urfa were not considered very important at the beginning, even as reflected in the document, “there is no cholera case in Urfa”. But later it became clear that this was not the case. Thereupon, detailed reports have been started to be prepared about those caught in cholera. Many people lost their lives because of cholera outbreak in Urfa. It is stated that the cholera outbreak in Urfa is caused by the refugees living in Mardin and Harran. When the cholera epidemic was seen in Urfa, measures were taken against it and health centres were established in various parts of the region. Over time, these quarantine zones changed according to the spread of Cholera. In addition to the measures taken against Cholera, there has been a raise in salaries and other costs for officers and doctors in these health centres. It was alleged in Urfa that “necessary precautions against Cholera were not taken”, but it was understood that this was not true as a result of the investigation.

In this study, the effects of the cholera epidemic seen in many parts of the Ottoman country in 1890 and the measures taken will be discussed. The main source of the work is the various catalogues related to the subject in the Prime Ministry's Ottoman Archives.

Key Words: Urfa, Cholera, Epidemic Disease, 1890, Quarantine.

XIX. YÜZYILIN SON ÇEYREĞİNDE URFA'DA DOĞAL AFETLER

Dr.Öğrt. Üyesi Selahattin Satılmış
Dr. Öğrt. Üyesi Eyyub Şimşek

ÖZET

Tamamen ya da ağırlıklı olarak doğal etkenlerin neden olduğu doğal afetler, insanlığın geçmişi kadar eski tarihsel hadiseler olup; din, dil, ırk, mezhep, zenginlik, fakirlik farkı gözetmeksizin toplumun bütün katmanlarını ve devletleri günümüze kadar etkileye gelmiştir. Deprem, volkan, sel, kuraklık, don, dolu, aşırı sıcaklıklar, yıldırım düşmesi, böcek istilası gibi doğal afetlerin beraberinde getirdiği ekonomik ve sosyal meseleler, toplumları ve devletleri uzun süre meşgul etmiştir. Büyük zarara uğrayan insanların, yerleşim birimlerinin, çevrenin, ekonomik faaliyetlerin afet öncesi eski durumlarına dönmeleri mümkün olmamış ya da uzun zaman almıştır.

Şehir tarihi çalışmaları son dönemde önem kazanmış olmakla birlikte daha çok şehirlerin fiziksel, ekonomik, demografik ve kısmen de sosyal yapıları üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu özelliklerin ortaya çıkmasında son derece etkili olmasına rağmen doğal afetler yeterli ilgiyi görmemiştir. Oysa ki önemli ölçüde can ve mal kaybına neden olan, toplumları sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan olumsuz yönde etkileyen doğal afetler, kentlerin tarihinin ortaya konulması açısından büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırma neticesinde Urfa şehri ve kazalarının da doğal afetlerden etkilendiği görülmüştür.

XIX. yüzyılın son çeyreğinde Urfa şehri ve kazalarında dokuz defa deprem yaşanmakla birlikte bazıları hasara yol açmıştır. Urfa, Birecik ve Suruç'u etkileyen depremlerin dışında 1890-1891 yıllarında Urfa, Harran, Siverek, Bilecik, Bozova'da can kayıplarına yol açan kolera salgını önem arz etmektedir. Bahsi geçen bu afetlerin yanı sıra Urfa ve kazalarında yaşandığı tespit edilen enflüanza, kızamık ve frengi gibi salgın hastalıklar ile sel, dolu ve çekirge afetlerinin ekonomik zararlara yol açtığı görülmüştür.

Bu çalışmada temel kaynak olarak İstanbul'da bulunan Başbakanlık Osmanlı Arşivi esas alınmakla birlikte İkdâm, The Levant Herald, Tercüman-ı Hakikat gibi dönemin gazetelerinden de faydalanılmıştır. Kısacası bu bildiri ile Urfa ve kazalarında yaşanan doğal afetler tespit edilerek, ne tür zararlara yol açtığı, meydana geldiği yerleşim birimlerini hangi açıdan ne ölçüde etkilediği ve bunlara karşı ne tür tedbirler alındığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

NATURAL DISASTERS IN URFA IN THE LAST QUARTER OF THE XIX. CENTURY

ABSTRACT

Natural disasters, caused entirely or predominantly by natural factors, are as old as the human history; have been affecting all layers of society and the state, regardless of doing discrimination between religion, language, race, sect, wealth and poverty. The economic and social issues brought by natural disasters such as earthquakes, volcanoes, floods, drought, frost, fullness, extreme temperatures, lightning strike, insect infestation have occupied communities and states for a long time. It was not possible for the people, the settlements, the environments, the economic activities to return to their former pre-disaster situations, or it took a long time.

While the studies on urban history have gained importance recently, it is seen that cities are more focused on physical, economic, demographic and partly social structures. Although it is extremely effective in the emergence of these issues, natural disasters have not attracted enough interest. However, natural disasters, which cause significant loss of lives and property and affect societies economically and culturally in a negative way, are of great importance in terms of revealing the history of the cities. As a result of the researches, Urfa and its surroundings have also been affected by natural disasters.

In the last quarter of the XIX. century, there were nine earthquakes in Urfa and its surroundings, some of which caused damage. In addition to the earthquakes affecting Urfa, Birecik and Suruç, cholera epidemic in Urfa, Harran, Siverek, Bilecik and Bozova in 1890-1891 is important. In addition to these disasters, infectious diseases such as influenza, measles and pox, which are found in Urfa and its surroundings and floods, hail and grasshoppers have been found to cause economic damages.

The Ottoman Archive in Istanbul was used as the main source for this study, and the journals of the period such as İkdâm, The Levant Herald, and Tercüman-ı Hakikat were also used. In brief, with this paper, natural disasters that took place in Urfa and its surroundings will be determined and it will be tried to show what kind of damages they caused, in which angle and in what extent the settlements were effected and what measures have been taken against them.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE İTİLAFA DEVLETLERİ VATANDAŞLARININ ZORUNLU İKAMET MERKEZLERİNDEN BİRİ OLARAK URFA VİLAYETİ

Dr. Musa Kılıç

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından Osmanlı topraklarında ikamet eden İtilaf Devletleri vatandaşları çeşitli merkezlerde toplanmasına karar verilmişti. Böyle bir kararın alınmasındaki temel neden, İtilaf Devletlerinin kendi topraklarında yaşayan Osmanlı tebaasına yaptıkları muamelelere karşı bir hamle ve güvenlik gerekçeleri olduğunu söylemek mümkündür. Urfa Vilayeti de bu merkezden biridir. Özellikle Dördüncü Ordu'nun idaresi altında olan Şam, Kudüs ve Beyrut gibi bölgelerde yaşayan İtilaf Devletleri vatandaşları, 1915 yılının başlarından itibaren Urfa'ya sevk edilmeye başlanmıştır. Urfa'nın tercih edilmesi ise coğrafi konumundan kaynaklanmaktaydı. Dördüncü Ordu ile Anadolu arasındaki geçiş güzergâhında yer almaktaydı ve denize uzak bir bölgedeydi. Urfa'da ikamete mecbur bırakılanlar büyük oranda çeşitli misyonerlik kurumlarında görev alanlar, Fransız ve İngiliz vatandaşlarıdır. Bu nedenle İngiltere ve Fransa Devleti, ABD aracılığı ile Urfa'ya sürülen vatandaşları hakkında endişelerini dile getirmişler ve durumu protesto etmişlerdir. 1916 yılında Urfa'ya yerleştirilen İtilaf Devletleri vatandaşlarının büyük bir bölümü Niğde ve Kayseri gibi Anadolu'nun içlerinde yer alan merkezlere sevk edildiler. Yine de bir kısım İtilaf Devleti vatandaşının savaşa sonuna kadar Urfa'daki mecburi ikametinin devam ettiği görülmektedir.

Bildirimizde Osmanlı arşivinde tespit edilen cedveller yardımıyla Urfa'ya sevk edilen İtilaf Devletleri vatandaşlarının uyrukları, sayıları tespit edilmeğe çalışılacaktır. Ayrıca işe ve konaklamalarının nasıl sağlandığı, ne gibi güvenlik tedbirlerinin alındığı ortaya konulacaktır. Konu ile ilgili İngiliz ve Fransız hükümetlerinin tepkileri ve onları temsil eden ABD'nin Halep konsolosluğunun talepleri hakkında değerlendirmede bulunulacaktır. 1916 yılında Urfa'dan Anadolu içlerine kimlerin sevk edildiği, bu değişikliğin gerekçeleri ve sevk sırasında alınan tedbirlerin neler olduğu ve Urfa'da kalanların durumu tespit edilmeğe çalışılacaktır.

Bildirinin hazırlanmasında temel kaynaklarımız Başbakanlık Osmanlı Arşivinden temin edilen belgelerdir. Özellikle Dahiliye Şifre Kalem ile Hariciye Siyasi Kalemde konu ile ilgili önemli arşiv vesikaları tespit edilmiştir. Bunların dışında konu ile ilgili doğrudan ve dolaylı ikinci elden kaynaklardan yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Birinci Dünya Savaşı, İtilaf Devletleri, Urfa, Fransa, İngiltere

THE PROVINCE OF URFA AS ONE OF THE CENTERS OF CUMPULSORY SETTLEMENT FOR THE CITIZENS OF THE ENTENTE POWERS DURING WORLD WAR I

ABSTRACT

After the outbreak of World War I, the citizens of the Entente Powers resident in the Ottoman Empire were ordered to convene in particular centers within the country. It was likely that the chief reason behind this decision was the idea of reacting against the illtreatment exposed by the Ottoman subject in the countries under the rule of Entente Powers, as well as the concern about security measures. The province of Urfa, for example, was one of these centers. The citizens of the Entente Powers living in towns under the authority of Ottoman 4th Army, in particular, from the early days 1915, began to be dispatched to Urfa. The geographical position of the town was decisive in this preference. It was situated between the 4th Army and the rest of Anatolia and it was not close sea. Those who were instructed to settle in Urfa to a great extent composed of French and English citizens, who were acting as missionaries. Thus, England and France, through the Unites States of America, unveiled their worries about their people subjected to settlement in Urfa and protested against this. In 1916, most of the foreign citizens settled in Urfa were transferred to other towns in deep interior of Anatolia, such as Niğde and Kayseri. But still some of them seem to have kept on residing in Urfa compulsorily till the end of the war.

This paper, by means of the lists obtained from the Ottoman archives, would attempt to specify the nationalities and the numbers of the citizens of Entente Powers settled in Urfa. It also describes how the problems of subsistence and accomodation were overcome and which security measures were taken. The reaction of English and French governments and the demands of the United States consulate of Aleppo, acting in the name of the former, were dealt with as well. And lastly, the research would throw a closer look at the persons transferred into inner Anatolia, the reasons behind this policy, the measures taken during the process of transfer and the fate of those who remained in Urfa.

The major sources of the research are the documents from the Prime Ministry Ottoman Archive. Yet, the archival sources acquired from Bureau of Incryption of the Ministry of Interior and the Poilitical Bureau of the Ministry of Exterior, are of particular importance. Apart from these sources, the second hand sources relevant to the topic directly or indirectly, were also utilized.

19. YÜZYILDA URFA SANCAĞI İDARECİLERİ HAKKINDAKİ ŞİKÂyetLER

Hacer Yılmaz

ÖZET

Sosyal, ekonomik ve idari tarih açısından Türk yenileşme tarihinin miladı olarak kabul edilen Tanzimat devrinde, hemen her alanda görülen yeniden yapılanma idari taksimat alanında da kendini göstermektedir. Yapılan reformlarla birlikte, eyaletler vilayet, sancaklar ise liva adını alarak, taşra teşkilatı yeniden yapılandırılmıştır. Devletin taşra teşkilatını yeni bir taksimata tabi tutmasının amacı, her türlü geliri merkezi hazine adına toplamak, taşrada asayiş sağlamak ve merkezileşmektir. Çünkü 19. yüzyılda Osmanlı Devleti, vergilerin toplanmasını, tespitini ve yerel yönetimleri kontrol altında tutamıyordu. Bu da devleti hem zayıflatıyor hem de ekonomik buhrana sürüklüyordu. Bu doğrultuda valilerin yetkileri kısıtlanarak, mali işlere doğrudan müdahaleleri önlenmiştir. Maliye işleri muhassıllara verilmiştir. Vergilerin tespiti ve ne kadar toplanacağı konusunda muhassıllara yardımcı olması için Muhassıllık Meclisleri kurulmuştur. Böylece, idarecilerin keyfi yönetimleri altında ezilen halkın refah ve huzurunu sağlamak amaçlanmıştır. Ancak pratikte bu pek de mümkün olmamıştır. Çünkü vasıflı yönetici yetiştirecek bir kurum bulunmadığı için, valiler daha evvel valilik yapmış kişiler arasından seçilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin 19. Yüzyılda Urfa Sancağının genel vaziyeti ve yapılan reformların analiziyle başlayacak olan çalışmamız, 1840- 1910 yılları arasında Urfa sancağındaki yerel idarecilerin haksız ve kötü yönetimleri, arşiv belgeleri ışığında izah edilecektir. Çalışmanın sonlarına doğru Tanzimat reformlarının Urfa sancağında halka yansımaları değerlendirilecektir. Çalışmamızın sonucunda ise Urfa sancağı örneği üzerinden Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecinde yaşanan sıkıntılar ve halkın yaşadığı maddi manevi mağduriyet değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat Fermanı, Urfa Sancağı, 19. Yüzyıl, Osmanlı Devleti, Taşra Teşkilatı

COMPLAINTS ABOUT OF THE ADMINISTRATORS OF URFA SANJAK IN 19th CENTURY

ABSTRACT

In the Tanzimat era, which is regard as a milestone in the history of Turkish modernization in terms of social, economic and administrative history, restructuring seen in almost every area also manifests itself in the administrative division. Along with the reforms, the provincial organization has been restructured, taking the states as provinces and the sanjak as livas. The aim of the state to subject the provincial organization to a new divisions is to collect all kinds of income in the name of the treasury, to ensure the public order in the province and to centralisation. Because, the Ottoman Empire was unable to control the collection of taxation, the determination and the local authorities in the 19th century. This state both weakened and dragged it into economic depression. In this direction, the authorities of the governors were restricted and direct intervention in financial affairs was prevented. Finance jobs are given to the tax collector. The Parliamentary Assembly of tax collector has been established to help the tax collectors about the determination of the taxes and how much they will be collected. Thus, it was aimed to provide the welfare and peace of the oppressed people under the arbitrary administrations of administrators. However, this is not possible in practice. Because there is no institution to train qualified managers, governors have been selected from those who have already been governors.

This study of the Ottoman Empire in the 19th century, which will begin with an analysis of the general situation of the Urfa sanjak and the reforms made, will reveal the unfair and bad management of the local administrators in the Urfa city between 1840 and 1910 in the light of archive documents. The reflections of the reforms of the Tanzimat reforms towards the end of the work will be evaluated in the Urfa crusade. As a result of our work, the problems experienced during the collapse of the Ottoman Empire and the material and moral victimization of the people will be evaluated through the example of Urfa sanjak.

Key Words: The Rescript of Gülhane, Urfa Sanjak, 19th Century, Ottoman State, Provincial Organization

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA URFA'DA GÖRÜLEN TRAHOM SALGINI

Doç. Dr. Hamdi DOĞAN

ÖZET

Yaşam ve çevre şartlarının doğurduğu olumsuz sonuçlar, ekonomik sıkıntılar, savaşlar ve göçler gibi sebeplerden dolayı salgın hastalıklar tarihsel süreç içerisinde insanlığı tehdit etmiş ve ölümlere sebebiyet vermiştir. Bu hastalıklar insanlar, savaş esirleri ve göçler aracılığıyla ülkeden ülkeye, şehirden şehire yayılmıştır.

Osmanlı Devleti de özellikle 19. Yy'dan Cumhuriyetin ilanına kadar olan dönemde bu hastalıklara karşı önemli mücadeleler vermiştir. Bunların başında koruyucu tedbirler ve karantina uygulamaları gelmektedir. Aynı şekilde Cumhuriyetin ilk yıllarında da salgın hastalıklarla mücadele etmek için çok çaba verilmiştir. Bu dönemde bir yandan yeni sağlık kurumları oluşturma çabaları sürerken diğer yandan da ülke nüfusunu hızlı bir şekilde tahrip etmekte olan trahom, frengi, sıtma, kolera, verem, tifüs ve dizanteri gibi salgın hastalıklarla mücadele edilmiştir.

Osmanlı Devletinin son dönemi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında trahom göz hastalığı Anadolu'nun birçok şehrinde olduğu gibi Urfa ve çevresindeki insanlar üzerinde de ağır bir tahribata neden olmuştur. Şehirde bu hastalığı tedavi edecek yeteri kadar hastane, dispanser, doktor, hemşire ve ilaç gibi tıbbi imkânların yokluğu da bu tahribatı arttırmıştır. Bu tahribatı ortadan kaldırmak için Sağlık Bakanlığı trahom ile yoğun bir şekilde mücadele etmeye başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluş döneminde, imkânların yetersizliğine rağmen trahom üzerine başarıyla sürdürülen bu sağlık çalışmaları, daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir.

Bu bildiride, Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa'da da görülen salgın hastalıklardan biri olan trahom ile nasıl mücadele edildiği ve alınan neticeler konu edilmiştir. Ayrıca bu hastalığın Urfa şehrine etkileri eldeki mevcut belge, bilgi, arşiv vesikaları ve diğer kaynak eserler yardımı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, salgın, hastalık, trahom, Cumhuriyet

TRACHOMA EPIDEMIC IN URFA IN THE EARLY YEARS OF THE REPUBLIC

ABSTRACT

Due to the negative consequences of life and environmental conditions, economic troubles, wars and migrations, epidemics threatened humanity and caused deaths in the historical process. These epidemics spread among cities and countries through people, prisoners of war and immigration.

The Ottoman Empire, particularly from the 19th century until the declaration of the Republic, struggled against these diseases and took precautions. Especially protective measures and quarantine practices took precedence of all. Likewise, efforts were made to struggle against the epidemics in the early years of the Republic. During this period, while new health institutions were established, epidemics such as trachoma, syphilis, malaria, cholera, tuberculosis, typhus, and dysentery which were destroying the population of the country rapidly, were also dealt with.

Trachoma, an infectious eye disease, caused severe damage on Urfa and its people in the last period of the Ottoman Empire and in the early years of the Republic. The lack of medical facilities such as hospitals, dispensaries, doctors, nurses and medicines in the city increased the damage. To get rid of this damage, the Ministry of Health put up a fight against trachoma. These health studies which were carried out successfully in the foundation period of the Republic despite the insufficiency of opportunities continued in the following periods.

In this report, the way trachoma, one of the epidemics seen in Urfa in the early years of the Republic, was handled and its consequences were discussed. In addition, the impacts of this disease on Urfa were tried to be explained through the available documents, information, archive vouchers and other resources.

Key Words: Urfa, epidemic, disease, trachoma, the Republic

ÖZET

19. yüzyıl Osmanlı Devleti için reformlar çağıdır. Osmanlı Devleti'ne bu yüzyıla kadar hâkim olan klasik dönem anlayış ve kurumlarının artık modern çağın ihtiyaçlarına cevap veremediği görülmüştür. Bu nedenle de modern çağın ihtiyaçlarına cevap verecek ve Osmanlı Devleti'nin modernleşmesini sağlayacak düzen kurulmaya, kurumlar oluşturulmaya çalışılacaktır. Klasik düzenin en bariz kurumlarından birisi de askeri teşkilattır. Dönemin gereklerine bakıldığında Osmanlı ordusu savaş usulü, askeri teçhizat ve teşkilat bakımından geri kalmış bir görüntü sergilemektedir. III. Selim ile başlayan askeri modernleşme çalışmaları Nizam-ı Cedit ordusu, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması, Asakir-i Mansure-i Muhammediye ve Redif-i Asakir-i Muhammediye gibi yeni ordular kurulmak suretiyle daha sonraki dönemlerde de devam etmiştir.

3 Kasım 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nde yeni bir dönem başlamış oldu. Tanzimat'ın üç başlıktan oluşan mütevacı bir reform programı vardı. Bunlar; tüm Osmanlı tebaasının can, mal ve namus güvenliği ile bunların bir teminat altına alınması, düzenli bir vergi toplama sisteminin kurulması ve düzenli askere alma, askerlik süresi ve askerlik şartlarının belirlenmesidir.

Tanzimat'ın bir gereği olarak Osmanlı Devleti'nde asker ihtiyacının temini için adaletli bir sistem kurmak için çalışmalar başlamış ve 8 Eylül 1843 tarihli bir fermanla da askerlik ile ilgili düzenlemeler açıklanmıştır. Bu düzenlemelerden bir tanesi de askerlik hizmetine alınacakların ad çekme usulü veya Kur'a-yı Şer'iyye ile belirlenmesidir.

Biz bu tebliğimiz de Urfa ve çevresinde kura usulünün tatbiki ve olumlu/olumsuz sonuçlarını arşiv belgeleri ve tetkik eserler ile ortaya koyarak, bu konu ile ilgili değerlendirmelerde bulunacağız.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Tanzimat, Ordu, Urfa, Kur'a-yı Şer'iyye

THE APPLICATION OF DRAWING OF LOTS “KUR'A-YI ŞER'İYYE” METHOD IN AND AROUND URFA

ABSTRACT

The 19th century is the age of reforms for Ottoman Empire. It was seen that the classical period understanding and institutions of the Ottoman Empire dominant until this century can no longer respond to the needs of the modern age. For this reason, a need to establish a system and institutions that will respond to the needs of the modern age and modernization of the Ottoman Empire. One of the most obvious institutions of the classical order is the military organization. When looked at the requirements of the period, the Ottoman army displays a backward image of war methods, military equipment and organization. The military modernization efforts that began with Selim III. continued in the following periods with the the removal of the Janissaries and establishment of new armies such as the Nizam-i Cedit army, the Asakir-i Mansure-i Muhammediye and the Redif-i Asakir-i Muhammadiye.

With the Rescript of Gülhane declared on November 3, 1839, a new era began in the Ottoman Empire. The Rescript had a modest reform program consisting of three chapters. These; the security of life, property and honor of all Ottoman subjects and, the establishment of a regular tax collecting system and regular military service including the determination of a regular duration and appropriate military conditions.

As a necessity of the Rescript of Gülhane, the Ottoman State began to establish a just system to supply the demand for soldiers, or the necessity of the military and with a decree on 8 September 1843 the regulations concerning military service were announced. One of these arrangements is that they are to be taken into military service by the name drawing procedure or by Kur'a-yı Şer'iyye.

In this paper, with archival documents and investigations, we will make some determinations by revealing the positive and negative conclusions of the drawing of lots in Urfa and its surroundings.

Key Words: Modernization, Reform, Army, Şanlıurfa, The Application of Drawing of Lots

19. YÜZYILDA BİR URFA AĞASININ SOSYAL YAŞAMINA DAİR BULGULAR: DERVİŞ AĞA BİN HACI KAZIM

Kerim TİRYAKİ

ÖZET

Osmanlı dönemi aile monografisi araştırmaları, son dönemlerde araştırmacılarımızın üzerinde durduğu bir alan haline gelmiştir. Kent özelinde yapılan bu çalışmalar, dönemin genel olarak sosyal ve iktisadi yapısı içerisinde şahısların sosyal, siyasi ve ekonomik durumlarının aydınlatılmasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla bu tür çalışmalarda, tereke kayıtları konunun tespitinde önemli bir yere sahiptir. Tereke kaydında yer alan ev eşyaları, giysiler, nakit birikimler, sosyal statüye ve gelir düzeyine ışık tutarken, beslenme alışkanlıkları, mutfak ve yemek kültürü, çocuk sayısı, eğitim durumu gibi konular da öğrenilen konular arasında yer almaktadır. İncelediğimiz tereke, on dokuzuncu yüzyıl Urfa livasında hükümet konağı ağalarından olan Derviş Ağa bin Hacı Kazıma aittir. Ağanın , Urfa livasında sabık mutasarrıf Şeyh Paşa hazretlerinin himayesinde idari bir yetkili olduğu tahmin edilmektedir. Derviş Ağa'nın varisi olmadığı için mirasının devlet hazinesine aktarıldığı belirtilmiştir. Zira vârişsiz terekelerde genel uygulamanın bu şekilde olduğu kayıtlarla sabittir. Tereke kaydında alışıla geldiği üzere adı geçen şahsın ölümü üzerine geride bıraktığı günlük eşyaları, giysiler, alacak verecek vb. muhasebe kayıtları bulunmaktadır. Kayıta yer alan "ipek uçkur", "sırmalı pabuç", "şal setre", "yün basma entari", "yün basma tütün kesesi", nakit olarak "1000 kuruş ve Fransız lirası" ve "diş fırçası", gibi bulgular, şahsın yaşadığı çevredeki insanlara göre yaşam ve kültür seviyesinin iyi olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca dua kitabı niteliğinde olan "enam-ı şerif" de, adı geçen şahsın dini hassasiyete sahip olduğunu bize göstermektedir.

Anahtar Kelimeler : Ağa, 19. Yüzyıl, tereke, Aile monografisi

XVIII. YÜZYILIN İLK YARISINDA HALEP MUHASSILLIĞI AKLAMINDAN BİRECİK KAZASI'NDAKİ YA DA (RAKKA EYALETİ/RUHA SANCAĞI'NDAKİ) MALİKÂNE-MUKATAALARA DAİR BAZI BİLGİLER

Hakan Doğan

ÖZET

Osmanlılarda XVII. yüzyıl boyunca meydana gelen siyasî, idarî, toplumsal ve iktisadî gelişmeler Osmanlı maliyesinde malikâne sistemine geçişin zeminini hazırlamıştı. 1695 yılında Osmanlı merkezî idaresi, malî bunalımı aşmak ve artan nakit ihtiyacını temin etmek için, mukataaların üç yıllığına iltizama verilmesi uygulamasından vazgeçerek bu mukataaları kayd-ı hayat (ömür boyu) şartıyla satma yoluna gitmişti. Malikâne adı verilen bu yeni sistem bir tür süreli-sınırlı özelleştirme anlamına geliyordu. Osmanlı idari taksimatında Halep Muhassıllığı içerisinde yer alan Birecik Kazası ya da (Rakka Eyaleti içerisinde yer alan Ruha Sancağı)da malikâne sisteminin uygulandığı ilk bölgelerden biriydi. Çalışmamızda, Halep Muhassıllığı'na bağlı olan Birecik'te (Rakka Eyaleti'ne bağlı olan Ruha Sancağı'nda)bulunan malikâne-mukataaların tespitinde Divan-ı Hümayun Nişan Kalemî Defterleri ve Malikâne Mukataa Defterleri kullanılmıştır. Bu defterlerdeki verilerden hareketle, XVIII. yüzyılın ilk yarısında söz konusu yerlerdeki bazı mukataaların çeşitleri, bunların satışından merkezî hazineye sağlanan katkılar, malikâne mukataaların vergi muhtevaları, muacceleleri ve malikâne sahiplerinin kimlikleri tespit edilmiştir.

Çalışmamızda, söz konusu bölgelerde bulunan malikâne-mukataaların tespitinde, Divân-ı Hümayûn Nişan Kalemî Defterlerinden Kamil Kepeci Tasnifi içerisinde yer alan “KK-0182-0185-0186-0187-0189” numaralı defterler kullanılmıştır. Bu defterlerde, XVIII. yüzyılın ilk yarısında söz konusu bölgelerde bulunan mukataaların malikâne olarak satışına dair hükümler yer almaktadır. Çalışmamızın amacı, XVII. yüzyılın sonlarında Osmanlı maliyesinde uygulamaya konulan vergi toplama usullerinden birisi olan malikâne sisteminin, Osmanlı taşra idaresi içerisinde yer alan Birecik Kazası ya da Urfa Sancağı özelinde Osmanlı Devleti'nin siyasî, askerî, ekonomik ve toplumsal yapısına olan etkilerini açıklamaktır.

Anahtar Kelimeler: İltizam, Emanet, Malikâne, Mukataa, Vergi, XVIII. Yüzyıl

SOME INFORMATION ON MALİKÂNE-MUKATAA IN URFA (RUHA) DISTRICT IN THE FIRST HALF OF 18th CENTURY

ABSTRACT

The political, administrative, social and economic developments that took place during the 17th century in the Ottomans provided the basis for the transition to the Malikâne System in Ottoman Finance. During this period, income began to not meet the expenses. Especially the long-term wars that took place in this century have caused the state's economy to turn against its self-renewal mechanism. Instead of increasing production to solve increasing financial problems, the Ottomans preferred to maximize their use of existing tax resources. In addition, depending on the developments in the financial sector, the resource requirement was tried to be provided by increasing amounts of borrowing. In this direction, the dimensions of the tax farming system were first enlarged. However, these efforts to salvage the day rather than radical solutions weren't sufficient and the state began to look for other remedies. In 1695, the central administration of the Ottoman Empire abandoned the practice of tax farming to the three-year-olds of Mukataa and went on to sell these Mukataa on condition that they were saved (life-time) in order to overcome the financial crisis and to ensure the increased cash needs. This new system, called the Malikâne, meant a kind of limited-time privatization. In this period, some Mukataa in the Ruha (Urfa) District which is located in Rakka State in the Ottoman administrative division were also subject to sale of the Malikâne. In this paper, Divan-ı Humayun Engagement Memo Books were used in the determination of the Malikâne in Ruha (Urfa) District which is connected to Rakka State. Acting on the records in these books, the types of the Mukataa in the Ruha (Urfa) District, their contribution to the central treasure, the tax incomes of the Malikâne Mukataa, the Muaccele and the owners of the Malikâne were identified in the first half of the 18th century. In this paper, books in number “KK-0182-0185-0186-0187-0189” in the “Divân-ı Hümayûn Nişan Kalemî Defterlerinden Kamil Kepeci Tasnifi” were used in the determination of the Malikâne-Mukataa which was in the aforesaid area. In these books, provisions for the sale of the Mukataa, which are found throughout the empire in the first half of the 18th century, as Malikâne are included. The purpose of this paper is to explain the effects of the Malikâne System, which is one of the tax collecting methods put into practice in the Ottoman period in the late 17th century, on the political, military, economic and social structure of the Ottoman State in particular Ruha (Urfa) District in the Ottoman provincial administration.

Key Words: Urfa (Ruha) District, the Ottomans, Malikâne, Mukataa, Tax, 18th Century

ÖZET

Osmanlı toprak düzeni bozulduğu ve giderek mirî topraklar özel mülk haline geldiği için topraksız çiftçiler meselesi ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren bu konu hükümetlerin önemli ve öncelikli işleri arasında yer aldı. Bu meyanda 1925 yılında devlet arazilerinden topraksız çiftçilere 200 dönüme kadar taksitle arazi satılması kararlaştırıldı. Ayrıca bu uygulamanın yaygınlaşması ve süreklilik kazanabilmesi için 1926 ve 1934 yıllarında İskân Kanunları kabul edilerek, aşiretlerin veya onlar adına ağaların eline geçmiş olan toprakların devlet mülküne dönüştürülmesi yolu açıldı. Böylece çok sayıda göçmene ve topraksız çiftçi ailelere toprak dağıtıldı. Buna rağmen istenilen sonuçlara ulaşılamadığı için 1945 yılında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu çıkarıldı. Bu kanun yapılan bazı değişikliklerle 1973 yılına kadar yürürlükte kaldı, ancak gerektiği ölçüde uygulanamadı.

1973 yılında daha kapsamlı olarak Toprak ve Tarım Reformu Kanunu kabul edildi. Verimliliği ve sosyal adaleti esas alan bu kanun, 17 bölüm ve 237 maddeden oluşuyordu. Kanunun uygulanmasına Urfa ili pilot bölge seçilerek başlandı ve 1978 yılına kadar devam etti. Bu kanun kapsamında Urfa ilinde 1.616.000 dönüm arazi kamulaştırıldı. Ayrıca dağıtılabilecek 1.000.000 dönümden fazla hazine arazisi vardı. Böylece 30.000 civarında olduğu tespit olunan topraksız ailelerin toprak sahibi olabileceği ortaya çıktı, ancak sadece 1.218 aileye toprak verilebildi. Dahası bu aileler, kanunun Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmesi ve yerine yeni düzenlemenin yapılmamış olması dolayısıyla tapu sahibi olamadılar. Bununla birlikte Urfa, tarımın gelişmesi ve verimliliğin artması için yol, su, elektrik ve eğitim alanında yapılan birçok yatırıma kavuştu.

Bu araştırmada Türkiye'nin Osmanlı'dan intikal eden toprak meselesi ve bu meselenin halledilebilmesi için sürdürülen çabaların sonucunu olan Toprak ve Tarım Reformu Kanununun Urfa'da uygulanması incelenmektedir. Birçok kurum ve kuruluşun işbirliği yaparak gerçekleştirdiği çalışmaların neden tamamlanamadığı tahlil edilmektedir. Ayrıca meselenin arka planı dikkate alınarak kronikleşmesinde iktisat-siyaset ilişkisi yorumlanmaktadır. BCA belgeleri, TBMM Zabıtları, resmî yayınlar ve araştırma eserlerinden yararlanılarak konuya açıklık getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Tarım, Toprak, Reform, Urfa.

LAND AND AGRICULTURAL REFORM LAW AND ITS IMPLEMENTATION IN URFA AS PILOT PROVINCE

ABSTRACT

As Ottoman land arrangement got out of order and lands miri (state owned land) started turning into private properties gradually, farmers without lands emerged as an issue. Therefore, this matter has taken a place among significant and primary proceedings of governments since the early years of the Republic. In the meantime, it was resolved that landed property up to 200 deceres (donum) from state lands be sold to farmers without lands to be paid by installments in 1925. Additionally, Settlement Laws were adopted in 1926 and 1934 in order to maintain and disseminate this practice, paving the way for the conversion of the lands had fallen in the hands of family clans or aghas (tribal landowners) on their behalf into public properties. In this way, lands were distributed to a great number of immigrants and farmer families without lands. That the governments failed to achieve intended results in spite of all these attempts led to The Law for Providing Land to Farmers adopted in 1945. This law with its amendments remained in force until 1973; but it could not be implemented as necessary.

Land and Agricultural Reform Law was enacted in 1973, in a more comprehensive way this time. Based on productivity and social justice, this law consisted of 17 chapters and 237 articles. Urfa province was selected as pilot area to implement the law, and this practice went on until 1978. 1,616,000 deceres of landed property was nationalized in Urfa province within the scope of the law. Furthermore, treasury lands over 1,000,000 deceres were available to be distributed. Hence it became evident that the families without lands, ascertained to be around 30,000, could as well acquire lands; but only 1,218 of which could be given lands. What is more, those families could not obtain title deeds as the law was abolished by the Constitutional Court, and no new regulation was enacted in its stead. Having said that, Urfa reached numerous investments made in the field of road, water, electricity and education in order to improve agriculture and enhance productivity.

This research study examines Turkey's issue of lands inherited from the Ottoman Empire, and implementation of the Land and Land and Agricultural Reform Law in Urfa as the last of the attempts to resolve the matter; analyzes the reasons why procedures carried out in cooperation with several institutions and organizations could not be finalized; comments on the economics-politics relation with regards to reasons leading to the chronicization of the issue with a focus on its background; and sheds light on the subject by drawing upon documents from the Republican Archive of the Prime Ministry, minutes from The Grand National Assembly of Turkey, official publications and research works.

Key Words: Agriculture, Land, Reform, Urfa.

FKRET OTYAM'IN URFASI

Arş. Gör. İbrahim Halil Tanık
Arş. Gör. Serkan Şenel

ÖZET

Türk kamuoyunun yakından tanıdığı bir isim olan Fikret Otyam, uzun yıllar gazeteci ve ressam olarak yurtiçi araştırmalar yapmak üzere geziler yaptı. İlk defa 1953 yılında geldiği Urfa'yla bir gönül bağı kurdu. Bu gönül bağı onu pek çok kez Urfa'ya gelmeye ve halkın içine karışarak, toplum yapısını öğrenmeye sevk etti. Hemen her Urfa'ya gelişinde ayrı bir hayranlık duyan Otyam, gözlemlerini bazen yazı bazen de fotoğraf şeklinde kayıt altına aldı. Bu kayıtlardan oluşan kitapları, pek çok resimleri ve gazetelerde yazıları yayımlandı. Biz bu çalışmada, onun yayımlanmış kitaplarından, fotoğraflarından, gazete yazılarından ve diğer eserlerden Urfa'da bulunduğu süreçte gözlemlerini incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Fikret Otyam, Urfa, Harran, Gap, Kadınlar, Ceylanlar Sulama,

FKRET OTYAM'S URFA

ABSTRACT

Fikret Otyam, a well-known name of Turkish public, visited for many years as a journalist and painter to conduct domestic research. For the first time in 1953 he came to Urfa and he feels heartfelt bond for it. This feeling led him to come to Urfa many times and get involved in people, to learn about the structure of society. Otyam felt a different admiration for Urfa and he recorded his observations sometimes as writing and sometimes as photographs. There are many pictures, articles and newspapers which are published by benefiting from these observations. In this work, we will try to examine his observations in his published books, photographs, newspaper writings and other works related to Urfa.

Key Words: Fikret Otyam, Urfa, Harran, Gap, Women, Gazelles, Irrigation

ÇOK PARTİLİ HAYAT DÖNEMİNDE TBMM'DEKİ URFA MİLLETVEKİLLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ (1946-2015)

Prof. Dr. Nurettin Gülmez

ÖZET

Bugüne kadar 26 dönem seçim yapılmış ve her dönemde Urfa, 4-12 arasında milletvekili ile temsil edilmiştir. 26 seçim döneminde toplam 199 milletvekili, Urfa adına görev yapmıştır. Çok partili dönemde 19 defa seçim yapılmış ve 162 milletvekili, Urfa adına TBMM'de yer almıştır.

Bu çalışmada; çok partili hayat döneminde TBMM görev yapan Urfa milletvekillerinin doğum yerleri, meslekleri, dil bilme durumları, bakan olarak görev yapmaları, seçilme sayıları, seçildikleri partilere göre dağılımları, eğitim durumları, medeni halleri, çocuk sayıları, aldıkları ödüller, cinsiyet durumu ve TBMM'deki faaliyetleri üzerine bir analiz çalışması yapılmıştır. Urfa halkının parti tercihi ve parti tercihinin etkileyen unsurlar incelenmeye çalışılmıştır.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM Tutanakları, TBMM Albümleri temel kaynak olarak kullanılmıştır. Somut veriler üzerinden bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Türkiye Büyük Millet Meclisi, Urfa, milletvekili, bakan, meclis faaliyeti

AN ANALYSIS ON DEPUTIES OF URFA IN THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY DURING MULTI-PARTY PERIOD (1946-2015)

ABSTRACT

In Urfa province, 26 elections have been held so far and the province has been represented by 4 to 12 deputies for each electoral period. In 26 electoral periods, 199 deputies in total represented Urfa. In the multi-party period, 19 elections were held and 162 deputies performed their duties in the Grand National Assembly of Turkey (TBMM).

This study is an analysis of deputies of Urfa in TBMM in the multi-party period on their birthplaces, professions, language competencies, duties as minister, the number of times they have been elected, distributions by their parties, their education status, marital status, number of children they have, their awards, genders and activities in TBMM. The party preference of people living in Urfa and factors affecting it are attempted to examine.

History of Turkish Parliamentary, TBMM records and TBMM albums were used as primary resources. An assessment on tangible data was attempted.

Key Words: Grand National Assembly of Turkey, Urfa, deputies, ministers, parliamentary activities.

CUMHURİYET SENATOSUNDA ŞANLIURFA SENATÖRLERİ (1961-1980)

Dr. Öğrt. Üyesi Şerif DEMİR

ÖZET

27 Mayıs askeri müdahalesi sonrasında, yeni bir anayasa hazırlanarak siyasi hayat yeniden dizayn edildiği gibi devletin üst yapısı da yeniden şekillendirildi. Bu dönemde gerçekleştirilen en önemli yeniliklerden birisi de parlamentonun Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olarak ikiye ayrılmasıdır. Türk Parlamento geleneği içerisinde on dokuz yıl faaliyet gösteren Senato, bu süre zarfında siyasete farklı bir tarz ve üslup getirdi.

27 Mayıs sonrası siyasetin yeniden yapılandırılması Şanlıurfa siyasetini de etkiledi. Bu değişim ve etkileşim Urfalılar için ilk kez karşılaştıkları Cumhuriyet Senatosunda da görülebilir. Şanlıurfa'nın iki senatörle temsil edildiği Cumhuriyet Senatosu'na üye seçimi, bu üyelerin biyografileri ve meclis faaliyetleri oldukça çarpıcı sonuçlar vermektedir. Şanlıurfa adına Senatóda 1961-1980 yılları arasında altı senatör görev yaptı. Bu senatörlerin çoğunluğu CHP grubunda yer aldı. Urfa senatörleri mecliste ortalama beş yıl görev yaparken, bu süreyi aşarak on dört yıl görev yapanlarda oldu.

Bu çalışma ile Meclis kaynakları ve resmi yayınlar üzerinden Şanlıurfa'nın senatörlerinin biyografileri ve meclis faaliyetleri belirlenmeye çalışılacaktır. Çalışmada süreli yayın ve resmi yayınlara dayalı bir veri toplama tekniği izlenecektir. Böylece Mecliste görev yapan senatörlerin faaliyetleri günü gününe takip edilme imkânı yakalanacaktır. İhtiyaç duyuldukça dönem üzerine yapılmış tez, tetkik eserler ve hatıralardan da faydalanılacaktır. Toplanan kaynaklar karşılaştırmalı içerik çözümleme tekniğiyle incelenecektir. Çalışmanın kapsamı Şanlıurfa adına senatóda görev yapan senatörler hakkında kapsamlı bilgi vererek mecliste faaliyet gösterdikleri süre içerisindeki etkinliklerini tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Senato, Senatör, 27 Mayıs

ŞANLIURFA SENATORS IN THE SENATE OF THE REPUBLIC(1961-1980)

ABSTRACT

After the military intervention on 27 May, a new constitution was prepared which was reshaped the political life in Turkey. . One of the most important developments in this period was the separation of Parliament into the two parts: the National Assembly and the Senate of the Republic. Within the Turkish Parliament tradition, the Senate, which had been operated for nineteen years, brought a different style to the politics during this period.

The restructuring of the politics in Turkey after the 27 May military coup also affected politics in Şanlıurfa. This change and interaction can also be seen in the Senate of the Republic which was experienced by the people of Şanlıurfa for the first time. The election of members to the Republican Senate, where Şanlıurfa was represented by two senators, the biographies of these members and their activities in the parliament give important information. s Şanlıurfa was represented by the six senators in the Senate of the republic between 1961-1980 . The majority of these senators were in the CHP group. The Urfa senators served on the parliament for an average of five years. However, some senators served for fourteen years.

This work will try to determine the biographies and parliamentary activities of Senators of Şanlıurfa through the sources of the official publications. This study based on the data collection technique. The periodical and official publications will be analysed in the study. Thus, the activities of the senators worked in the Senate of the Republic will be able to be followed up day by day. The thesis, books, articles and the memoirs of the senators on this period will also be examined. The collected resources will be analysed by the comparative content analysis technique. The scope of the work is to determine the activities of the senators during the time they were operating in the council by providing comprehensive information about the senators who worked in senate on behalf of Şanlıurfa.

Key Words: Şanlıurfa, Senate, Senator, May 27

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE URFA'DA GENEL SEÇİMLER (1950-1954-1957)

Prof.Dr. Kazım Paydaş
Arş. Gör. İbrahim Halil Tanık

ÖZET

7 Ocak 1946'da Demokrat Parti'nin kurulmasıyla Türkiye'de yeni bir dönem başladı. Demokrat Parti'nin kurulmasıyla uzun zamandır beklenen çok partili hayatın gerçekleşmesi hız kazandı. 1946 seçimlerine tam hazırlanamayan Demokrat Parti 1950 ve sonrası seçimlerde varlık göstermeyi başardı. Bu noktada etkili olduğu illerden birisi de Urfa'dır. Çok partili hayatın gelmesi, Urfa'da siyasi hayatı değiştirdi. 1950 ve 1954 yılı genel seçimlerinde Urfa'da başarılı olan Demokrat Parti, 1957 genel seçimlerinde yerini Cumhuriyet Halk Partisine devretti. Bu çalışmada, 1950, 1954 ve 1957 genel seçimlerinin Urfa'ya yansıması incelenecektir. Devlet arşivleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları, yerel basın gibi kaynaklardan yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Urfa'da Seçimler, Çok Partili Hayat, İktidar, Muhalefet.

GENERAL ELECTIONS IN URFA IN THE DEMOCRAT PARTY PERIOD (1950-1954-1957)

ABSTRACT

In Turkey a new era began with the establishment of the Democratic Party on January 7, 1946. The establishment of the Democratic Party has accelerated the realization of multi-party life that has been expected for a long time. Unable to fully prepare for the 1946 elections, the Democratic Party succeeded in securing elections in 1950 and beyond. Urfa is one of those that is effective at this point. Multi-party life came to change the political life in Urfa. The Democratic Party, which succeeded Urfa in the 1950 and 1954 general elections, transferred its place to the Republican People's Party in the 1957 general elections. In this study, the reflection of the general elections of 1950, 1954 and 1957 to Urfa will be examined. State archives, Proceedings of the Grand National Assembly of Turkey, will be benefited from such sources as local media

Key Words: Elections in Urfa, Multiparty Life, Power, Opposition.

EDEBİYATÇI DEMOKRAT PARTİ MİLLETVEKİLİ SUUT KEMAL YETKİN 'İN HAYATI VE TBMM'DEKİ FAALİYETLERİ (VII-VIII DÖNEM)

Doç.Dr. Mehmet Kaya

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisinin VII.-VIII. Dönemlerinde Demokrat Partiden Urfa(Şanlıurfa)'a milletvekili seçilen Suut Kemal Yetkin 'in hayatını ve siyasi faaliyetlerini içermektedir. Suut Bey doğum yeri olan memleketinden milletvekili seçilmesinin ardından siyasi hayatının başladığına değinilmiştir. Suut Kemal siyasi hayatında meclis de görüşülen çeşitli konularda söz almıştır. Aktif olarak meclis çalışmalarına katılmıştır. 1943-1950 yılları arasındaki siyasi hayatı bize o dönemi birçok yönden inceleme imkânı sunmaktadır.

Suut Kemal'in aynı zamanda bir edebiyatçı öğretmen kişiliğinin olması sebebiyle Milli Eğitim Bakanlığı'nda çeşitli görevlerde yer aldığı gibi Ankara Üniversitesi'nde de rektörlük görevi yapmıştır. Bu çalışmanın konusu hakkında arşiv kayıtları ve TBMM meclis tutanakları taranarak elde edilen belge ve bilgiler dâhilinde Suut Bey'in hayatı ve siyasi faaliyetleri açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda, Suut Kemal'in çeşitli konularda meclise kanun teklifi sunduğu gibi meclis gündeminde görüşülen konular hakkında söz alıp konuşma yaptığı da tespit edilmiştir. Siyasetle uğraştığı kadar kendi alanı ile ilgili de çeşitli eserler yazmıştır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Suut Kemal Yetkin, TBMM

THE LIFE OF SUUT KEMAL YETKİN, A MAN OF LETTERS, DEMOCRAT PARTY MP AND HIS ACTIVITIES AT TURKISH GRAND ASSEMBLY (VII-VIII Terms)

ABSTRACT

This study includes the life and political activities of Suut Kemal Yetkin, who was elected as MP of Sanliurfa(Urfa) for Democrat Party in the VII. and VIII. terms. It is mentioned that the political life started after the election of deputy from the country where Suut Bey was born. In the political life of Suat Kemal, he took the floor in various issues discussed in parliament. He has actively participated in parliamentary work. Political life between 1943 and 1950 gives us the opportunity to examine that period from many directions.

Since Suat Kemal was a literary teacher person at the same time, he took various positions in the Ministry of National Education as well as served as rector in Ankara University. Archival records of this work and the documents and information obtained by scanning the Parliamentary minutes of the Parliament, tried to explain the life and political activities of Suut Kemal Yetkin. At the end of the study, it is determined that he submitted bills different subjects and made speeches for his party. He wrote many books and papers, articles in his field.

Key Words: Urfa, Suut Kemal Yetkin, TBMM

SANATÇI VE AKADEMİSYEN URFA MİLLETVEKİLİ SUUT KEMAL YETKİN'İN TBMM'DEKİ ÇALIŞMALARI (1943-1950)

Doç. Dr. Aynur Soydan Erdemir

ÖZET

Cumhuriyet dönemi Türk Edebiyat ve Sanatı'nda iz bırakan isimlerden şair, deneme yazarı, sanat tarihçisi, çevirmen, eleştirmen ve akademisyen Suut Kemal Yetkin Urfa'nın köklü bir ailesine mensuptur. Babası 2. Meşrutiyet'in ve Cumhuriyet'in ilk dönem milletvekillerinden Şeyh Safvet Efendi'dir. Orta öğrenimini Galatasaray lisesinde, Yüksek Öğrenimini Fransa'da Sorbonne ve Rennes Üniversitelerinde felsefe, estetik, sanat tarihi ve pedagoji alanlarında yapmıştır. Yetkin, yurda döndükten sonra çeşitli orta öğrenim kurumlarında öğretmenlik ve yöneticilik görevlerinde bulunmuş, bir yandan da akademik çalışmalarını sürdürmüştür. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Estetik ve Sanat Tarihi Doçenti olan Yetkin, 1942 yılında Ankara Üniversitesi'nde Profesör olmuştur. Suut Kemal Yetkin, 1943-1950 yılları arasında CHP Urfa Milletvekili olarak görev yapmıştır. 1959-1964 yılları arasında Ankara Üniversitesi Rektörlüğü görevinde de bulunan Yetkin 1980 yılında hayatını kaybetmiştir. Edebiyat, Sanat, Estetik alanındaki çalışmalarıyla Türk edebiyatının gelişimine ve Güzel Sanatlar'ın akademik alandaki kurumsallaşmasına büyük etkisi olmuştur.

Suut Kemal Yetkin'in Cumhuriyet dönemi edebiyat ve sanat alanlarının gelişimine katkısına ilişkin gerek akademik gerekse akademi dışı çalışmaların varlığına karşın, Yetkin'in milletvekilliği dönemini kapsayan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu boşluğu doldurmayı amaçlayan çalışmamızda Suut Kemal Yetkin'in Meclis'teki varlığının etkinliği yanında dünya görüşü ve ilgi alanlarının Meclis faaliyetlerine ne ölçüde yansımalarının sorgulanması Meclis tutanakları ve ikinci el kaynaklar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Urfa'da Seçimler, Çok Partili Hayat, İktidar, Muhalefet.

GEÇMİŞTEN BUGÜNE GAP-BÖLGESİ

Dr. Öğrt. Üyesi Ramazan Topdemir

ÖZET

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerinin kapsadığı alan GAP Bölgesi olarak tanımlanmaktadır. Güneyde Suriye, güneydoğuda ise Irakla sınırı bulunan bu bölgenin yüzölçümü 75.358 km² olup, ülkemizin toplam yüzölçümünün yüzde 9,7'sini oluşturmaktadır. Türkiye'de sulanabilir 8,5 milyon hektar arazinin yüzde 20'si, Aşağı Fırat ve Dicle Havzaları'ndaki geniş ovalardan oluşan GAP Bölgesi'nde yer almaktadır.

Verimli Hilal veya Yukarı Mezopotamya olarak adlandırılan bu bölge, insanlık tarihinde medeniyetin beşiği olarak bilinmektedir. GAP Bölgesi, tarih boyunca Anadolu ve Mezopotamya toprakları arasında geçişi sağlayan bir köprü görevi görmüştür. Türkiye'nin iki önemli akarsuyu Fırat ve Dicle Nehirleri, GAP Bölgesi'nden geçer. Doğu Anadolu kaynaklanan iki nehir, sularını Basra Körfezi'ne boşaltır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Türkiye'nin diğer bölgelerine oranla daha az yağış almaktadır. Bu nedenle öncelikle bölgenin çok zengin su kaynaklarından olan Fırat ve Dicle Nehirleri sularının, sulama ve enerji üretimi amacıyla değerlendirilmesi ve bu arada düzensiz akışı olan bu iki nehrin sularının dizginlenmesi düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: GAP, Tarih, Şanlıurfa, SosyalDeğişim, Tarım, Sulama

OSMANLI DEVLETİ VE TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE URFA'DA TARIM FAALİYETLERİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

Prof. Dr. Yüksel Kaştan
Seda Alpaslan

ÖZET

Bu çalışmada tarım faaliyetlerinin Urfa'da Cumhuriyet Dönemi tarihi gelişimi ele alınmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Urfa'daki tarım faaliyetleri belirlenmiştir. Tarım faaliyetleri içinde ziraat ile hayvancılık göstergelerine yer verilmiştir. Ziraat göstergeleri arasında hububat üretimi, ziraat makineleri, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, biçerdöver, traktör sayıları ve Devlet Su İşlerince sulanan araziye yer verilmiştir. Urfa'da Atatürk, DP ve Planlı Kalkınma Döneminde tarım faaliyetlerinin tarihi gelişimi incelenmiştir. Urfa'da sanayileşme öncesinde gerek ziraat ve gerekse hayvancılık çok önemli yer tutmuştur. Çalışmanın sonunda süreç içerisinde Urfa'da tarım göstergelerinin Türkiye ortalamasına göre gelişimi ile bu göstergelerin Urfa'da gelişimine etkisine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Tarım, faaliyet, cumhuriyet, dönem, Urfa, tarih, gelişme.

THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL ACTIVITIES IN URFA DURING THE REPUBLICAN PERIOD

ABSTRACT

In this study, the historical development of the agricultural activities in Urfa during the Republican Period was discussed. Agricultural activities in Urfa were determined in the first years of the Republic. Agriculture and animal husbandry were included in agricultural activities. Agricultural indicators include grain production, agricultural machinery, farming grounding law, combine harvester, number of tractors, and land sucked in the State Hydraulic Works. The historical development of agriculture activities in Atatürk, DP and Planned Development Period in Urfa has been examined. In Urfa, both agriculture and animal husbandry have a very important place before industrialization. At the end of the study, the development of agricultural indicators in Urfa according to the averages of Turkey and the effects of these indicators in Urfa were included in the process.

Key Words: Agriculture, activity, republic, period, Urfa, history, development.

CUMHURİYET DÖNEMİ ŞANLIURFA SOSYO-EKONOMİK YAPISINDA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİSİ ÇOCUKLARIN AİLE VE EĞİTİM HAYATLARI

Arş.Gör. Hatice Şahin

ÖZET

Çocuk ve çocukluk kavramları üzerine çalışan pek çok sosyal bilimci çocukluğun modernleşmenin bir ürünü olduğu konusunda ortak bir görüşe sahiptir. Çocukların yetişkinlerden farklı olduğu ve toplumsallaşma sürecinin pasif birer alıcısı olmadıkları anlayışının modernlikle birlikte geliştiği görüşünü savunan bu sosyal bilimciler, aile ve eğitim kurumlarında gerçekleşen değişimin çocukluk algısını değiştirdiğini ileri sürmektedirler. Aile içindeki iş bölümünün değişmesi, okulların zorunlu hale gelmesi ve eğitimin toplumsal statüyü belirleyen bir araç konumuna gelmesiyle birlikte çocukların korunması ve yetişkinlerden ayrı tutulmaları gerektiği anlaşılmıştır.

Uluslararası anlaşmalarda çocukluğun tanım ve sınırları net bir şekilde çizilmiş ve çalışma şartları, toplum ve aile içindeki konumları yasalarla koruma altına alınmıştır. Türkiye de bu anlaşmaları kabul eden ve çocukların korunmasına yönelik bu maddeleri kendi yasalarında yer veren ülkeler arasındadır. Ancak çocukluğun nerede bittiği konusu hala kültürel bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla yasalarla çizilen sınırlar toplumun bazı kesimlerine daha geç ulaşmaktadır. Bu kesimler her zaman toplumun en yoksul kesimleri olmaktadır. Yoksul kesimdeki çocuklar yaşitları oyun oynayıp okula giderken çalışmak zorunda kalmakta ve bir yetişkin gibi muamele görmektedirler.

Topraksız, işsiz, başka bir geçim kaynağı olmayan insanların hayatlarını kazanma biçimi olan mevsimlik tarım işçiliği bir yanda var olan yoksulluğa karşı mücadele etme aracı iken diğer yanda var olan yoksulluğun yeniden üretiminde bir araç konumundadır. Barınma ve beslenme gibi en temel insani ihtiyaçlardan bile yoksun olarak yaşayan mevsimlik tarım işçilerinin çocukları da ailelerin yaşadığı tüm sıkıntıları birebir yaşamakta ve yaşitlarının sahip olduğu imkânlardan uzak kalmaktadırlar.

Dernekleşmenin kadınlar ve çocuklar üzerindeki etkisini araştıran bu araştırma Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği'ne üye olan 25 kadın ile derinlemesine mülakat yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada kadınlara mevsimlik tarım işçiliğinin çocukların hayatı üzerindeki etkileri sorulmuş ve dernekleşmenin çocuklar üzerindeki değişime etkisi incelenmiştir. Bu çalışma mevsimlik tarım işinde çalışan çocukların aile içindeki konumları, çalışma hayatı içindeki yerleri ve eğitim kurumlarından faydalanma durumlarına odaklanarak 9-10 yaşında yetişkinler haline geldiklerini ve eğitim kurumlarından uzak kalarak toplumsal statülerini yeniden ürettiklerini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk, Mevsimlik Tarım İşçisi Çocuklar, Eğitim

ABSTRACT

Many social scientists working on the notions of child and childhood have a common view that childhood is a product of modernization. Advocating the idea that children are different from adults and that the idea that children are not just passive buyers of the socialization process developed with modernity, these social scientists argue that change in family and educational institutions has changed also the childhood perception. Due to the change of the division of labor within the family, compulsory education and the fact that education has become a tool which determines social status, it has been understood that children should be protected and separated from adults.

The definition and boundaries of childhood are clearly determined in international agreements. In addition, the conditions of child labour, social and familial status of children are protected by law. Turkey is among the countries that accept these agreements and countries that have its own law on the protection of children. However, the subject of when the childhood ends is still of a cultural nature. The boundaries drawn by the law are often the last to reach the poor parts of the society. Poor children are forced to work and are treated like an adult while their peers play and go to school.

Seasonal agricultural labour as a means of livelihood for unemployed people without land or other source of income, is on one hand a means of struggling against poverty. On the other hand, the seasonal agricultural labour functions as a mean of reproduction of poverty. Facing all the troubles their families have experienced and lacking even the most basic human needs such as shelter and nutrition, children of seasonal agricultural workers are far from the possibilities that their peers enjoy.

This research, which investigated the effect of association membership on women and children, was conducted using in-depth interviews with 25 female members of Şanlıurfa Seasonal Agricultural Workers' Association. The research examines the effects of seasonal agricultural labour on the lives of children and the effects of the association on children. This research focuses on the family status, places of working life and access to educational institutions of children working in seasonal agriculture and argue that children became adults at the age of 9-10.

Key Words: Childhood, Seasonal Agricultural Labor, Child Labor, Education, Social Statues.

CUMHURİYET DÖNEMİ ŞANLIURFA SOSYO-EKONOMİK YAPISINDA MEVSİMLİK TARIM İŞÇİSİ KADINLARIN TOPLUMSAL DÖNÜŞÜMÜNDE DERNEKLEŞMENİN ETKİSİ

Doç.Dr. Şevket Ökten
Arş. Gör. Gıyasettin Yıldız

ÖZET

Ataerkil yapıya sahip toplumların birçoğunda kadınların ev içerisinde yaptıkları işlerde ücretsiz aile işçisi olduğu söylenmektedir. Ücretsiz aile işçiliğinin azalması için kadınların çalışma yaşamına kazandırılması gerektiği düşüncesi sosyal bilimcilerin ortak fikrini oluşturmaktadır. Kadınların üretime katıldıklarında ve ücretli işlerde çalışmaya başladıklarında kazandıkları ücretin kullanımında söz sahibi olmaları ve bu ücreti giyim, barınma, sağlık gibi temel insani ihtiyaçlarında kullanmaları beklenir. Ancak yapılan araştırmalarda beklenen durumun aksi sonuçlara rastlanmaktadır. Özellikle eğitim oranının düşük olduğu mevsimlik tarım işçisi kadınlar açısından durum çok daha zordur. Toplumsal cinsiyet rolleri tarafından oluşturulan eşitsizliğin yanı sıra mevsimlik tarım işinin kendi içindeki zorlukları bir araya geldiğinde kadınların yaşamında yoksulluğun sürekli hale gelmesine yol açmaktadır.

Yoksullukla birlikte kadınlar, küçük yaştan itibaren aileleriyle birlikte çalışma yaşamına katılmakta ve evlendikten sonra da bu durum devam etmektedir. Üretim hayatının içinde yer almasına rağmen kazanılan ücret üzerinde söz hakkına sahip olmayan bu kadınların yaşamları kısır bir yaşam döngüsü içerisinde sıkışıp kalmaktadır. Mevsimlik tarım işçisi kadınların pek çok temel haklara erişemedikleri bilinmektedir. Buna rağmen kadınların çoğunun bu haklara erişemediği gibi sahip oldukları haklar hakkında da bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği'nin en önemli çalışmalarından biri olan kadınları bilinçlendirme eğitimleri sayesinde dernek üyesi kadınlar temel insani hakları konusunda temel eğitimler almışlardır.

Bu araştırmada mevsimlik tarım işçisi kadınların yaşadığı zorlukların neler olduğu ve dernekleşmenin kadınların yaşadığı zorlukları aşmada ne gibi olumlu katkı sağladığını saptamak ve toplumsal dönüşümlerinde nasıl bir değişim aracı olduğu anlamak için "Şanlıurfa Mevsimlik Tarım İşçileri Derneği" üyesi 25 kadınla yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen kadınların neredeyse tamamının evli olduğu ve ilk çocuklarını daha çocuk yaşta doğurdıkları araştırmada tespit edilen en önemli noktalardan biridir. Kendisi çocuk olan ve yeterli olgunluğa ve bilinç düzeyine erişmemiş kadınlar tarafından yetiştirilen çocukların da annelerinin hayatını sürdürmeye başladığı ve ailenin toplumsal sermayesini sürdürdüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Tarım, faaliyet, cumhuriyet, dönem, Urfa, tarih, gelişme.

ABSTRACT

In most of the patriarchal societies, women are said to be unpaid family workers in the work which they do at home. The prevalent idea among the social scientists to reduce unpaid family labor is that women should be brought into the paid labor/working life. With participation in paid labor and contribution in production, women will earn wages expecting to help them meet their basic needs such as clothing, housing/shelter, and health. However, Research findings are contrary to these expectations. The women specially, with low educational attainment, and who are also seasonal agricultural workers, live terrible/miserable lives. The difficulties in seasonal agricultural work along with inequality created by gender roles cause/engender permanent poverty in women's lives.

Along with poverty, women are joining their working life together with their families from a young age and this situation continues even after marriage. Despite being part of the production life, these voiceless women are trapped in a vicious circle of life. It is known that seasonal agricultural workers do not have access to many basic rights. However, most women have neither access to these rights, nor do they have any information about the rights. One of the most important work of Seasonal Agricultural Workers' Association Şanlıurfa, is about women's awareness training which has provided basic training on women's basic human rights.

This study having conducted in-depth interviews with 25 women members of the "Seasonal Agricultural Workers' Association Şanlıurfa" by using semi-structured interview techniques, has tried to find out the difficulties experienced by seasonal agricultural workers, how positively "Şanlıurfa Seasonal Agricultural Workers' Association" has contributed in this regard and to understand how the association has played role in the social transformation. One of the most important finding is that almost all interviewees who were married gave birth babies in their childhood/adolescence age. It has also been found that these women being child, immature and with little consciousness, maintain their mother's lives and work as the social capital of the family.

Key Words: Seasonal Agricultural Worker Woman, social transformation, The Structure of Patriarchal, Şanlıurfa

ŞANLIURFA İLİNE 1960-1995 YILLARI ARASINDA YAPILAN KAMU HARCAMALARI VE YATIRIMLARIN COĞRAFİ YÖNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dr. Hasan Sayılan

ÖZET

Devletin varlığını sürdürebilmesi ve görevlerini yerine getirilebilmesi için, bazı harcamaları yapması gerekmektedir. Öncelikle kamusal ihtiyaçların karşılanması amacıyla devletin bir takım hizmetlerden yararlanması, bir kısım malları satın alması zorunludur. Devlet, bu tür hizmetleri sürekli ya da geçici olarak istihdam edeceği kişilerden elde edebileceği gibi, lüzumlu malları da özel kesimden satın alma, kiralama ya da bizzat kendisi üretme yoluna gidebilir. Ancak seçilen yöntem ne olursa olsun, paralı değişimlere dayalı çağdaş toplumlarda kolektif hizmet üretimi ve gerekli girdilerin tümü için devlet harcaması yapılmasını gerektirmektedir.

Çağdaş devletin büyüme ve kalkınma hızını artırmak, gelir dağılımını iyileştirmek, kaynak dağılımını düzeltmek vs. gibi gereksinimler bazen, tıpkı kolektif hizmetler sağlamada olduğu gibi, devleti doğrudan mal ve hizmet alımına yöneltir, bazen de özel kesime karşılıksız ödemeleri gerekli kılar. Devletin çeşitli harcamaları, kamu kesiminin örgütlenmesine uygun biçimde kısmen merkezi devlet teşkilatından, kısmen mahallî idarelerden, kısmen de diğer kamu kuruluşlarının gelirlerinden sağlanmaktadır.

Çalışmaya konu olan Şanlıurfa ili; Matematik konumu itibarıyla, 37° 49'12" - 40° 10' 00" doğu meridyeni ile 36° 41' 28" - 37° 57' 50" kuzey paralelleri arasında olup, Güney Anadolu bölgesinin Orta Fırat bölümünde yer almaktadır. Doğudan Mardin, batıdan Gaziantep, kuzey ve kuzeybatıdan Adıyaman, kuzey ve kuzeydoğudan Diyarbakır illeri ile sınırlandırılmıştır. Güneyden ise 1921 yılında yapılan Ankara Antlaşması, 1923 yılında yapılan Lozan Antlaşması ve 1939 yılında Hatay'ın Türkiye'ye katılması ile çizilmiş bulunan Suriye sınırı ile çevrelenmiştir.

Bu çalışmanın kapsamını, 1960-1995 yılları arasında, Güney Anadolu bölgesinin önemli bir ili olan Şanlıurfa'ya yapılan kamu harcamaları ve kamu yatırımları teşkil etmektedir. Devlet eliyle gerçekleşen bu harcamaların ülke ekonomisine katkısını ve çeşitli sektörlerle yönelik yapılan yatırımların, ilin kalkınmasıyla paralellik gösterip göstermediğini saptamakta en önemli amaçtır. Çalışmada, 1960-1995 yılları arası Şanlıurfa iline yapılan kamu yatırımları ve kamu harcamaları istatistiki sonuçlarla verilmeye çalışılmıştır.

Çalışma olanaklar ölçüsünde sayısal verilere dayalı olmuştur. Genellikle dönemin vesikalarını bularak hazırlamaya çalışılan bu araştırmada, Devlet İstatistik Enstitüsü verileri, nüfus sayımı sonuçları, Bütçe Kesin Hesapları, TBMM Zabıt Ceridesi, Ayın Tarihi dergileri, Düsturlar ve konumuzla ilgisi bulunan telif eserlerden faydalanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında coğrafi bakış açısıyla sentezler yapıp, Şanlıurfa iline yapılan kamu harcamaları ve yatırımları coğrafi yönden değerlendirilmiştir. Günümüze dönük öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şanlıurfa, Güney Doğu Anadolu, Ekonomik Gelişme, Kamu, Yatırım, Kalkınma.

BETWEEN 1960-1995 IN ŞANLIURFA PROVINCE GEOGRAPHICAL ASSESSMENT OF PUBLIC EXPENDITURES AND INVESTMENTS

ABSTRACT

In order for the state to survive and fulfill its duties, some expenditures must be made. First of all, in order to meet public needs, it is necessary for the state to benefit from some services and to buy some commodities. The state may obtain such services from persons to be permanently or temporarily employed, or may transfer the necessary goods from the private sector to purchase, rent, or produce itself. Whatever the chosen method, however, it requires the production of collective services in contemporary societies based on mercenary exchanges and the expenditure of government for all of the necessary inputs.

To increase the pace of growth and development of the modern state, to improve income distribution, to correct resource distribution etc. Sometimes, such as the need for collective services, the government directly directs the purchase of goods and services, and sometimes the private sector requires unreimbursed payments. The various expenditures of the state are provided partly from the central government organization, partly from the local administrations and partly from the incomes of other public institutions, in accordance with the organization of the public sector.

Şanlıurfa province is the subject of study; It is located between 37 ° 49'12" - 40 ° 10 '00" eastern meridian and 36 ° 41' 28 " - 37 ° 57 '50" northern parallels and is located in the Middle Euphrates region of South Anatolian region as of geographical position. Mardin from the east, Gaziantep from the west, Adıyaman from the north and north, and Diyarbakır from the north and the north. South to the Ankara Agreement made in 1921, with the Treaty of Lausanne in 1923 and have been drawn with the participation of Hatay in Turkey in 1939, it is surrounded by the Syrian border.

The scope of this study is public expenditures and public investments made in Şanlıurfa, an important province of the South Anatolian region, between 1960-1995. It is the most important purpose in determining whether the contributions made by the state are contributed to the economy of the country and whether investments made in various sectors are paralleling the development of the province. In the study, public investments and public expenditures made to Şanlıurfa province between 1960-1995 were tried to be given with statistical results.

It was based on numerical data as much as possible. In this research, which is usually tried to find out the periods of the period, the beneficiaries of the State Statistics Institute data, census results, budget final accounts, TBMM Zabıt Ceridesi, Ayın Tarihi journal, The obtained data are synthesized in terms of geographical point of view and the public expenditures and investments made in Şanlıurfa province are evaluated from the geographical point of view. We have tried to get suggestions on the spot.

Key Words: Şanlıurfa, South East Anatolia, Economic Development, Public, Investment, Development.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ TEFTİŞ VE ÇALIŞMA RAPORLARINA GÖRE URFA İLİ VE ÇEVRESİNDEKİ SORUNLAR

Prof. Dr. Rahmi Doğanay
Arş. Gör. Ahmet Çelik

ÖZET

Cumhuriyetin ilanından sonra, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası ile çok partili siyasi sistem denemeleri olsa da, çok partili sisteme geçildiği 1946 yılı ve 1950 seçimleriyle Demokrat Parti'nin iktidara gelmesine kadar Cumhuriyet Halk Partisi ülkeyi tek partili sistemle yönetmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, milletvekilleri ve parti teşkilatları aracılığı ile illerdeki gelişmeleri ve sorunları teftiş ve çalışma raporları ile kayıt altına almıştır.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, uluslararası konjonktürün etkisiyle çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte Cumhuriyet Halk Partisi başta olmak üzere, siyasi çevre halkın sorunları ile daha fazla ilgilenmeye başlamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi vekilleri ve partililer illerde, ilçelerde ve köylerde halkın sorunlarını gözlem ve şikâyetler aracılığı ile tespit ederek, gerekli bakanlıklara rapor etmişlerdir. Bu kapsamda Urfa ilinde de Cumhuriyet Halk Partisi vekilleri ve partililer halkın sorunlarına yönelik incelemeler yaparak raporlar hazırlamışlardır.

Urfa ilindeki siyasi, ekonomik ve sosyal gelişme ve sorunları Cumhuriyet Halk Partisi'nin hazırlattığı teftiş ve çalışma raporları ile tespit etmek mümkündür. Bunun yanında o dönemdeki mevcut sorunlara ne gibi çözüm önerilerinin getirildiği de raporlarda görülmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin hazırlattığı raporlarda esnaf, tüccar ve çiftçinin ekonomik sorunlarının yanında eğitim, ulaşım, barınma gibi sosyal sorunlar ve sınır ili olması sebebiyle ortaya çıkan sorunlar ele alınmıştır.

Çalışmamız; 1945 ile 1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi'nin Urfa ilinde yaptığı teftiş ve çalışma raporları ışığında Urfa ili ve ilçelerindeki siyasi, ekonomik ve sosyal durum ile sorunlar ve gelişmelerin incelenmesinden oluşmaktadır. Ayrıca çok partili sistem ile başlayan siyasi mücadelenin Urfa'daki yansıması da raporlar aracılığı ile gözlemlenebilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Urfa, CHP, Teftiş ve Çalışma Raporları, Urfa'daki sorunlar

ACCORDING TO THE REPUBLICAN PEOPLE'S PARTY INSPECTION AND WORKING REPORTS ISSUES IN URFA PROVINCE AND AROUNDS

ABSTRACT

After the proclaim of the Republic, although multi-party system experiments were made with TCF and SCF, untill multi-party system in 1946, Republican People's Party ruled the country. The Republican People's Party has recorded the developments and problems in the provinces through their parliamentarians and party organizations through inspections and working reports.

Particularly after the Second World War, with the transition to the multiparty system under the influence of the international conjuncture, the political environment, especially the Republican People's Party, has begun to pay more attention to the problems of the people. The Republican People's Party deputies and party members reported the problems of the people in the provinces and villages through observations and complaints and reported to the necessary ministries. In this context, in the province of Urfa, the Republican People's Party deputies and party members made reports on the problems of the people and prepared reports.

The political, economic and social developments and problems in the Urfa province can be determined by the inspections and working reports prepared by the Republican People's Party. It is also seen in the reports that what solutions are offered to the existing problems at that time.

In the reports prepared by the Republican People's Party, economic problems of tradesmen, traders and farmers, social problems such as education, transportation, and marriage and other problems due to borderline city were discussed.

Our study consists of examining the political, economic and social situation in Urfa provinces and districts as well as the problems and developments in the light of the inspections and reports of the Republican People's Party in Urfa between 1945 and 1950. Moreover, the reflection of the political struggle that started with the multiparty system in Urfa could also be observed through the reports.

Key Words: Urfa, Republican People's Party, Inspection and Working Reports, Urfa's problems

CUMHURİYET SENATOSU ŞANLIURFA SENATÖRÜ MUSTAFA VASFİ GERGER VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Dr. Öğrt. Üyesi Cengiz ŞAVKILI
Cansu YİĞİT

ÖZET

1902 yılında Siverek'te doğan Mustafa Vasfi Gerger, ilk ve orta öğrenimini Siverek'te tamamladıktan sonra 1916 yılında İstanbul'da bulunan orman mektebine kayıt olmuş, fakat o yıllarda İstanbul'un işgali üzerine öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. 1926 yılında Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitiren Vasfi Gerger, Siirt'in Eruh ilçesinde nüfus, Şanlıurfa'nın Viranşehir ilçesinde tahrirat ve yine Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde kazanç-kâr kâtipliği görevlerinde bulunduktan sonra, Ankara Maarif İdaresi Baş Kâtipliği'nde görev almıştır. 1928 yılında Kayseri Mektupçuluğunda görev alan Mustafa Vasfi Gerger, İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşavirliği; Tosya, Ermenek, Ereğli, Göle, Silifke kaymakamlıkları, İçişleri Genel Müdürlüğü M.D. 4. Şube Mahalli İdareler Köycülük ve Belediyeler Şubeleri Müdürlüklerinde ve Milas, Keskin kaymakamlıklarında devlet memurluğu görevlerinde bulunmuştur. Birinci Sınıf Mülkiye Müfettişliği görevini sürdürdüğü sırada, 1946 Milletvekiliği Genel Seçimlerinde aday olmuş ve TBMM'ye VIII. Dönem Şanlıurfa milletvekili olarak girmiştir.

TBMM de VIII. ve IX. dönemlerde milletvekilliği yapan Mustafa Vasfi Gerger, 6 Ocak 1961'den 15 Ekim 1961 yılına kadar Kurucu Meclis Şanlıurfa İli Temsilciliği görevinde bulunmuştur. Gerger, 15 Ekim 1961 tarihinden 5 Haziran 1966'ya kadar ise Cumhuriyet Senatosu Şanlıurfa üyeliği görevini yerine getirmiştir. Vasfi Gerger, TBMM'de Cumhuriyet Senatosu Dilekçe ve Karma Dilekçe Komisyonları Başkanlığı görevlerinde de ifa etmiştir. Mecliste birçok faaliyetine rastlanılan Mustafa Vasfi Gerger'in, TBMM tutanaklarından yapılan tespate göre 202 adet konuşma yaptığı anlaşılmaktadır. Cumhuriyet Senatosu 4 yasama yılında Mustafa Vasfi Gerger Eski Adalet Bakanı Sedat Çumralı hakkında meclise bir önerge vermiştir. Bunun dışında Mustafa Vasfi Gerger, seçimlerle ilgili kanun değişikliği, bütçe planlamaları ve Cumhuriyet Senatosunun iç tüzüğü gibi bir çok konuda mecliste faaliyetleri bulunmaktadır. Mustafa Vasfi Gerger, 12 Ağustos 1995 yılında vefat etmiştir.

URFA'DAN SAVAŞA KATILAN GAZİLERİN GÖZÜYLE KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI

Mehmet KISAK

ÖZET

Tarihi mirası, dini değerleri ve kültürel dokusuyla Anadolu coğrafyasının kadim şehirlerinden biri olan Urfa, insanlık tarihi boyunca önemini korumuştur. Sadece uzak geçmişiyile değil, yakın tarihiyle de dikkatleri üzerine toplayan şehir, Milli Mücadele esnasında büyük başarılar göstermiştir. Bu başarısına istinaden 6 Aralık 1984'ten itibaren "Şanlıurfa" olarak anılmış, 11 Nisan 2016 yılında ise "İstiklal Madalyası"na layık görülmüştür.

Urfa sadece Milli Mücadele döneminde değil, Türkiye'nin katıldığı Kore Savaşı ve Kıbrıs Barış Harekâtı'nda da emek veren ve cepheye asker gönderen şehirlerden biri olmuştur. Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtı'nda göstermiş oldukları kahramanlıklardan dolayı "Muharip Gazi" unvanını alan Urfalı askerlerin harekâta dair izlenimleri ele alınacaktır. Çalışmada kaynak olarak sözlü mülakatlar temel alınmıştır. Gerek sözlü mülakatlar gerekse literatürdeki muhtelif kaynaklardan elde edilen bulgulara göre Urfalı gazilerden birçoğunun harekâta gönüllü olarak katıldığı ve bu harekât esnasında iâşe yetersizliğinden dolayı gazilerin çeşitli sıkıntılar çektiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Kıbrıs, Gazi, Savaş

EYEWITNESSES OF VETERANS FROM URFA IN CYPRUS PEACE OPERATION

ABSTRACT

Urfa, which is one of the cities of the Anatolian geography with its historical heritage, religious values and cultural texture, maintained its importance throughout human history. Not only in the distant past, but also in recent history, the city has gained great success during the National Struggle.

In the light of this success, on 6 December 1984, it was named as "Şanlıurfa" and on 11 April 2016 it was awarded the "Independence Medal". National Struggle period, not only in Urfa, Turkey has participated in the Korean War and Peace Operation in Cyprus and labor that has been one of the city sending soldiers to the front. In this work, the impression of the operation of the Urfans soldiers who took the title of "Warriors Gazi" due to the heroism they showed in Cyprus Peace Operation will be discussed. Oral interviews were used as a source in the study. According to the findings obtained from the various sources in the literature, it was determined that some of the Urfalians warriors participated voluntarily in the operation and that the veterans suffered various troubles due to lack of subsistence during this operation.

Key Words : Urfa, Cyprus, Veteran, War.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA TÜRKİYE'DE UYGULANAN SAVAŞ EKONOMİSİ VE UYGULAMALARININ URFA'YA YANSIMALARI

Abdullah Orak

ÖZET

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Türkiye silahlı tarafsızlık politikası izleyerek savaş dışı kalmayı başarabilmiştir. Ancak bu süreçte Anadolu halkı savaş ekonomisi koşullarında yaşamış ve çoğu zaman çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bu bağlamda fiyat artışı, ihtikâr olayları ve ekmek karnesi gibi dönemin ekonomisinde yer edinen uygulamalarla karşı karşıya kalan ve bunların getirmiş olduğu zorlukları yaşayan şehirlerden biri de Urfa olmuştur.

Bu çalışmada savaş sürecinde Türkiye'de uygulanan savaş ekonomisi ve uygulamalarının Urfa'ya yansımaları ele alınarak bu uygulamaların ne tür etkiler bıraktığının tespiti amaçlanmıştır. Bu bağlamda, yerel basın temel alınarak Yenilik, Akgün ve Işık gazeteleri taranmıştır. Gerek bu gazete haberlerinden gerekse literatürdeki diğer kaynaklardan hareketle savaşın olumsuz koşullarının Urfa'da hissedildiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, Urfa, Savaş Ekonomisi, İhtikar Olayları, Ekmek Karnesi.

THE WAR ECONOMY APPLIED IN TURKEY DURING WORLD WAR II YEARS AND THE REFLECTION OF ITS APPLICATION ON URFA

ABSTRACT

Following the policy of armed neutrality in the process of the Second World War, Turkey was able to stay out of the war. However, in this process, Anatolian people lived under the conditions of war economy and usually encountered various difficulties. In this regard, Urfa became one of the cities that encountered many applications taking place in the economics of the period such as price increase, profiteering and bread cards, and also experienced the difficulties they had brought.

In this study, it is aimed to determine what kind of effects these applications have made by addressing the war economy applied in Turkey in the war years and the reflection of its application on Urfa. In this regard, Yenilik, Akgün and Işık newspaper have been scanned on the basis of local press. It has been concluded from both these newspaper reports and other sources in the literature that the adverse conditions of the war were experienced in Urfa.

Key Words: World War II, Urfa, War Economy, Profiteering, Bread Cards

ÖZET

Edebiyat ve tarih birbirini hem tamamlayan hem de müstakil bir bilim dalı olarak varlığını sürdüren iki ayrı disiplindir. Toplumsal birlik ve beraberliğin sağlanmasında bu iki disiplinin önemi tartışılmaz bir gerçektir. Maziye atiye taşımada ise en özel yer “roman” türüne aittir denilebilir. Zira roman, tarihi malzeme olarak kullanmakla birlikte hem kendisini hem de yazarını besleyerek diğer edebî türlere de kaynak olacak niteliktedir. Tarihin ele alındığı roman türlerinden biri, tarihî romandır. Tarihî roman yazarlarının bir kısmı, tarihi dekor olarak kullanmaktan öteye götürmezken bir kısmı da muhtevayı tarih odaklı ele almayı ve tarihî bilgi vermeyi amaç olarak görmektedir. Bu tür bir yaklaşım ile oluşturulan romanlar ise geleneksel / kronolojik kurgulu gerçekçi tarihî romanlar kategorisinde değerlendirilir. Bu bağlamda tarih anlatmayı amaç olarak gören yazarlarımızdan biri Halide Nusret Zorlutuna’dır.

Eşinin tayini nedeniyle Urfa’ya gelen ve burada kaldığı sürece öğretmen olarak görev yapan Halide Nusret Zorlutuna’nın hayatında Urfa’nın özel bir yeri vardır. Nitekim şiirlerine ve romanlarına mekân olarak seçtiği öncelikli şehirlerden biri İstanbul, diğeri Urfa’dır. Urfa’da geçirdiği dört yıl boyunca yazacağı romanı için malzeme toplayan yazar, her anı değerlendirerek kaydeder; yaşanan savaş sürecinin topluma tezahürünü “canlı şahitler”den dinleyerek olayların geçtiği yerleri görme fırsatı yakalar. Urfa’dan ayrıldıktan sonra ise Aşk ve Zafer romanını yazmaya başlayan yazar, 1917-1920 yılları arasındaki mütareke yıllarını Urfa özelinde ele alarak sosyal, siyasal, ekonomik ve fiziksel bakımdan geniş bir çerçevede şehre değinir. Söz konusu durum ise kronolojik kurgulu gerçekçi tarihî romanların temel özelliklerinden biridir. Ayrıca romanda tarihî kişilerden, mekânlardan ve olaylardan da oldukça fazla yararlanılmış ve âdeta bir dönem tahlili yapıldığı görülmüştür. Biz de çalışmamızda Aşk ve Zafer romanını kronolojik kurgulu gerçekçi tarihî roman bağlamında değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler : Tarihî Roman, Kronolojik Kurgu, Aşk ve Zafer, Urfa.

FICTIONAL APPROACH TO HISTORICAL NOVEL: "AŞK VE ZAFER" EXAMPLE

ABSTRACT

Literature and history are two separate disciplines that complement each other and pursue their existence as an independent science discipline. The significance of these two disciplines in ensuring social unity and cohesion is indispensable reality. On the other hand, the most special place is the "novel" for history. Because the novel, which is uses history as a material, will be a source for other literary genres by feeding both itself and the author. One of the novels in history is the historical novel. While some of the authors of historical novels do not take it beyond the use of historical decor, some view the content as history-oriented and historical information. The novels created with this kind of approach are evaluated in the category of realistic historical novels with traditional / chronological editions. Halide Nusret Zorlutuna is one of the authors who see the purpose of narrating history in this context.

Urfa has a special place in the life of Halide Nusret Zorlutuna, who came to Urfa because of her husband's appointment and worked as a teacher as long as she stayed here. As a matter of fact, one of the priority cities chosen as a venue for poems and novels is İstanbul and the other is Urfa. During his four years in Urfa, the author collects material for the novel he wrote, evaluating and recording every moment; the opportunity of seeing the places where the events have passed by listening to the collective manifestation of the living war period from the living witnesses. After leaving Urfa, the author, who began to write the novel of "Aşk ve Zafer", handled the years of armistice between 1917 and 1920 in Urfa's special terms, and he cites the city in a wide range of social, political, economic and physical aspects. This is one of the basic features of realistic historical novels with chronological fiction. In addition, the novel includes historical places and events, historical people and it was seen to have been conducted for a period of time. We will also try to evaluate the novel of "Aşk ve Zafer" in the context of a realistic historical novel with chronological fiction.

Key Words: Historical Novel, chronological fiction, "Aşk ve Zafer", Urfa.

TEK PARTİ DÖNEMİNDE URFA'DA CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI (1933-1945)

Okt. Handan Haykır

ÖZET

29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilen Cumhuriyet rejimi, bütün yurttta büyük bir memnuniyet ve sevinçle karşılanmıştı. Henüz resmen bayram ilan edilmediğinden, Cumhuriyetin birinci yıldönümü kutlamaları, 1924 yılında devlet tarafından bir kararname yayınlanarak organize edilmiştir. Halk, yeni rejimi sahiplendiği ve benimsediğini, kutlamalara yoğun bir katılım sağlayarak göstermiştir. Meclisin 19 Nisan 1925 tarihli oturumunda, Cumhuriyetin ilan edildiği gün, milli bayram olarak kabul edilmiş ve bu tarihten itibaren, 29 Ekim ülke içinde ve dış temsilciliklerde bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş ve güçlü bir devlet olma yolunda attığı adımların tüm yurttta benimsenmesi, milli bilincin kuvvetlendirilmesi ve devlet ile millet kaynaşmasının sağlanması amacıyla bu kutlamalara ayrı bir önem verilmiştir. Özellikle 1933-1945 yılları arasında yapılan kutlamalara büyük özen gösterilmiş, merkezden gönderilen talimatnameler ile bayram kutlamaları, yurdun dört bir yanında belli bir plan ve program dahilinde yürütülmüştür.

Bu çalışmamızda, Milli mücadelede büyük kahramanlıklar göstermiş ve TBMM tarafından Şanlı unvanıyla onurlandırılmış Urfa'da, tek parti yönetiminin kendini yoğun olarak hissettirdiği 1934-1945 yılları arasında Cumhuriyet Bayramı kutlama törenleri hakkında bilgiler verilecektir. Yapılan törenlerin içeriği başta olmak üzere halkın katılımı, tören işleyişi ve bu kutlama törenlerinin basına yansıma incelenecektir. Çalışmamıza başta Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi olmak üzere dönemin Ulusal ve Urfa yerel basını kaynaklık edecektir. Yine bunun yanında konu ile ilgili tetkik eserlerden de istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Atatürk, Cumhuriyet Bayramı, Urfa, Cumhuriyet Halk Fırkası

REPUBLIC DAY CELEBRATIONS IN URFA DURING THE SINGLE PARTY PERIOD (1933-1945)

ABSTRACT

The Republican regime, announced on October 29, 1923, was met with great satisfaction and joy in the whole country. Since the festival was not yet officially declared, the celebrations of the first anniversary of the Republic were organized in 1924 by a decree issued by the state. The public had shown that the new regime was owned and promoted by an intense participation in celebration. In the session of the Assembly on April 19, 1925, the day when the Republic was proclaimed was accepted as national holiday, and from that date, October 29 was started to be celebrated as a festival within the country and abroad. These celebrations were significant in order to make people internalize the steps of Turkish republic in the way of becoming a modern and powerful country, strength national consciences, and also for nation and state cohesion. Particular attention was given to the celebration made between 1933 and 1945 and the celebration was carried out with the instructions that were sent from the center within a certain plan and program.

In this work, information on the celebrations of the Republic Day celebration between 1934 and 1945, when the single party administration felt intensely in Urfa, which had shown great heroism in the National Struggle and was honored with the title of Şanlı by the TBMM. The contents of the ceremonies, especially the participation of the people, ceremonial functioning and reflection of the celebrations to the press will be examined. This study will be based primarily on the National and Urfa local press, including the Prime Minister's Republic Archives, and also secondary readings.

Key Words: Republic, Atatürk, Republic Day, Urfa, Republican People's Party

II. DÜNYA SAVAŞI SÜRECİNDE URFA'DA SİYASETE ATILMA ÇABALARI: MEBUSLUK TALEPLERİ

Doç.Dr. Gülşah ESER

ÖZET

Türkiye’de II. Dünya Savaşı sürecinde (1939-1945) yalnızca bir kez milletvekili (mebus) genel seçimi yapılabilmektedir ve 1943 yılında yapılan bu seçim Tek Parti döneminin son genel seçimi olarak Cumhuriyet tarihinde yerini almıştır. Söz konusu dönemde seçimlere yalnızca Cumhuriyet Halk Partisi katılmış ve yeni bir uygulamayla başta Ankara ve İstanbul olmak üzere pek çok ilde seçilecek milletvekili sayısından fazla aday gösterilmiştir. Bu durum adaylar arasında rekabete neden olmuş ve bu rekabet adayların gerek mebusluk taleplerindeki gerekse dilekçelerindeki kendini ifade etme çabalarına yansımıştır.

II. Dünya Savaşı sürecinde milletvekili seçilebilme yarışının ve heyecanının yaşandığı illerden biri de Urfa’dır ve bu çalışmada savaş döneminde Urfa’daki milletvekili adaylarının siyasete atılma çabalarına değinilecektir. Bu bağlamda adayların mebusluk taleplerini ve adaylık dilekçeleri ile ilgili örnekler incelenerek bu çabanın seçim prosedürüne nasıl yansıdığı irdelenmeye çalışılacaktır.

EFFORTS TO ENTER POLITICS IN URFA DURING WORLD WAR II: REPRESENTATIVE APPLICATIONS

ABSTRACT

It was only possible for one parliamentary election to be held in Turkey during World War II (1939 – 1945) and the election which was held in 1943 has been recorded in the history of the Republic as the last parliamentary election of the Single-Party period. During the above-mentioned period, only Republican People’s Party participated in elections and more candidates than the actual number of representatives to be elected were nominated in several provinces, notably Ankara and İstanbul, as a new implemetation. This situation caused competition among candidates and this competition became visible in their efforts to express themselves both in their requisitions to become representatives and in their petitions.

Urfa was one of the provinces where the excitement and competition to be elected as a representative during World War II was abundant and this study will examine the efforts of the candidates in Urfa to enter politics during the war period. In this context, some examples of the requisitions to become representatives and the petitions of candidacy of candidates will be examined to find out how these efforts were reflected into the election process.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE URFA MİLLETVEKİLLERİ

Prof.Dr. Durmuş Ali Arslan
Uzman Sosyolog Gülten Arslan
Siyaset Bilimci Mustafa Albayrak

ÖZET

Toplumsal yapı içindeki konumları ve sahip oldukları güç bakımından toplumun en üst katmanlarını oluşturan elitler, bireyler ve toplumlar açısından hayati önem arz ederler. Elitler, yalnızca karar verme sürecini ve toplumların sosyo-politik yapılarının şekillendirilmesinde de stratejik roller üstlenirler. Siyasi elitler de, toplumların siyasi yapıları içinde, en etkin elit gruplarından birini oluştururlar. Milletvekilleri, siyasi elitlerin en temel unsurlarından biridir. Urfa milletvekilleri de, öteki illeri temsil eden milletvekilleri gibi, Türk siyasi elitlerinin en önemli parçalarından birini oluştururlar.

Bu çalışmada, Urfa milletvekillerinin sosyolojik profillerini ortaya koymak hedeflendi. Bu hedefe yönelik olarak, Türk siyasal hayatında görev yapmış milletvekillerinin oluşturduğu araştırma evreninden, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında görev yapmış Urfa parlamenterleri seçildi. “Konumsal Analiz Tekniği” kullanılarak, TBMM’nin kurumsal kayıtları ve yayınları, özellikle de meclis albümleri incelenerek, çok partili dönemde Urfa milletvekilliği yapmış siyasi elitlerin toplumsal özgeçmişleri temelinde bir data (veri) seti oluşturuldu. Bu veri setleri SPSS kullanılarak analiz edildi.

Oluşturulan veri setinden hareketle öncelikli olarak yaş, cinsiyet, eğitim, mesleki özgeçmiş, aile yapısı gibi sosyal ve demografik faktörlerden hareketle, çok partili dönem Urfa milletvekillerinin sosyolojik profilleri analiz edildi. İkinci aşamada ise, araştırmacının daha önce yaptığı araştırmalarda Türk siyasi elitleri ile ilgili bulgular temelinde, Türk siyasi elitleri içinde Urfa milletvekillerinin yeri incelenerek, Türkiye’nin genel siyasi yapısı içinde Urfa’nın siyasi yapısı tahlil edildi.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Urfa Milletvekilleri, Urfa Milletvekillerinin Sosyolojik Tahlili, Urfa’nın Siyasi Yapısı, Elit, Siyasi Elit, Türk Siyasi Elitleri

URFA MP’S FROM PAST TO DATE

ABSTRACT

It was aimed to analyse sociological profiles of Urfa MP’s. On the final stage the place of Urfa MP’s in Turkish political elites will be examined. Social background peculiarities (gender, age, education, occupation, family size) were used to achieve the objectives.

Documentary and historical research techniques were applied in the paper. An original data set was produced for analysis from the official publications and records and publications of the Turkish Grand National Assembly which is the main legislative organ in Turkey. The data set was analysed by using SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

As a result of examining all the assemblies in the Multi Party period these major findings were discovered in related with Urfa MP’s: A large majority of Urfa MP’s were well educated, male, married, with a small family size and middle aged. The deputies have exhibited an elitist character as compared with the general population of Urfa..

Key Words: Urfa; Urfa MP’s; Sociological Analysis Urfa MP’s; Political structure of Urfa; Elite; Political Elite; Turkish Political Elites.

FRANCIS H. LESLIE'NİN URFA'DAKİ FAALİYETLERİ (1912-1915)

Prof. Dr. Salim Cöhce

ÖZET

Amerikan Board'un (ABCFM) misyonerlerinden Francis Hayes Leslie 20 Ekim 1877 tarihinde Northport Michigan'da doğmuştur. 28 Ekim 1911 tarihinde New York'tan Osmanlı Devletine yola çıkmış ve 27 Kasım 1911'de Antep'e varmıştır. 1912 yılında Urfa'ya gelen misyoner Leslie 1913 yılında tekrar ABD'ye dönmüş ve 10 Eylül 1913'de Elvesta Thomas ile evlenmiştir. Daha sonra 25 Kasım 1913 tarihinde eşiyle birlikte Urfa'ya gelmiş ve sonrasında Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Urfa Amerikan konsolosu görevini de yerine getirmiştir. 30 Ekim 1915'te Urfa'da şüpheli bir şekilde ölmüştür.

Ölümünün ardından 13 Kasım 1915 tarihli New York Times gazetesi Michigan'lı misyoner Francis H. Leslie'nin Urfa'da zehirlenerek öldürüldüğünü yazmıştır. Aynı yazı içerisinde İstanbul'daki Büyükelçi Morgenthau'nun, misyoner Leslie'nin ölüm haberini "Halep konsolosundan gelen bir telgrafla öğrendiği" ve "kapsamlı bir soruşturma başlattığı" ifadesi de yer alır. Yazıya göre Urfa'da bulunan "300 İngiliz, Fransız İtalyan ve Rus mülteci için arabulucu olarak görev yapan" Francis H. Leslie, ölmeden önce Halep Konsolosu ile yakın temas halindedir. Amerikan Board'un sekreteri James L. Barton, misyoner Leslie'nin "Birleşik Devletler tarafından tutuklulara gönderilen aylık ödeneklerin teslim edilmesini kolaylaştırmak için konsolosluk görevlisi olarak atanmış olduğunu" belirtir. Leslie'den 1912'den beri uzak bir istasyon olan ve birkaç bin kişinin istihdam edildiği geniş bir sanayi tesisini bünyesinde bulunduran Urfa'da ki tek misyoner olarak bahsedilir.

Bu çalışma Urfa'da uzun yıllar görev yapıp, Urfa Körler Okulunu kurduktan sonra rahatsızlığı sebebiyle Urfa'dan ayrılıp ABD'ye dönmek zorunda kalan Corinna Shattuck'un başlattığı işleri devir almak için onun yerine geçen Board misyoneri Francis H. Leslie'nin kısa ancak ilginç Urfa yılları ve faaliyetlerini konu edinmektedir. Misyoner Leslie zehir içerek intihar mı etti yoksa zehirlendi mi tartışmaları ölümünden sonra gündemi meşgul etmiştir. (Amerikan arşiv belgelerinde "bu konu hiçbir zaman açıklığa kavuşturulamayacak" diye yazmaktadır.) Ancak bundan daha önemlisi Urfa'daki yıllarında savaş sırasında çeşitli korkular yaşamış, takip edildiğini, asılarak öldürüleceğini düşündüğü bilgileri kimi kaynaklarca belirtilmiştir. Ancak yine Amerikan kaynaklarında 1915 yılları başında görevinden ayrılmak istemediği ve "Bizi merak etmeyin, çünkü biz Amerikalılar için bir tehlike yok ve zaten bizlerde gereksiz riskler almayız. İyi bir sebebimiz olmadan görev yerimizi terk etmeyiz. Eğer tehlike yaklaşırsa çok geç olmadan güvenli bir yere ulaşmaya çalışırız" diye yazdığı aktarılmaktadır. Bütün bu hususlar bu tebliğin konusunu teşkil edecektir.

Anahtar Kelimeler : Francis H. Leslie, Urfa, Misyonerlik, Osmanlı Devleti

OORFA ACTIVITIES OF FRANCIS H. LESLIE (1912-1915)

ABSTRACT

Francis Hayes Leslie, missionary of the American Board (ABCFM), was born on October 20, 1877, in Northport, Michigan. On October 28, 1911, he set out from New York to the Ottoman State and arrived in Aintab on November 27, 1911. Leslie, who came to Urfa in 1912, returned to the United States in 1913 and married Elvesta Thomas on September 10, 1913. Later on November 25, 1913, he came to Urfa with his wife. He was also an American consul of Urfa at the beginning of the First World War. On October 30, 1915, he died in Urfa suspiciously.

Following his death, the New York Times, dated November 13, 1915, wrote that the Michigan missionary Francis H. Leslie was poisoned and killed in Urfa. In the same article, Ambassador Morgenthau in Istanbul also mentioned that the missionary Leslie learned the news of the death with a telegram from the Aleppo consul and started a comprehensive investigation. According to the article, Francis H. Leslie is described as a person "acting as an intermediary for 300 British, French Italian and Russian refugees who were interned at Urfa" and who was in close contact with the Aleppo Consul before his death. It is also stated in the article by the Secretary of the American Board, James L. Barton, that Leslie "had been appointed consular Agent by the United States to facilitate his handling of monthly allowances sent to the interned persons." Leslie is referred to as the only missionary in Urfa, a remote station which "included an extensive industrial plant, employing several thousand persons," since 1912.

This paper is about the Oorfa activities of Francis H. Leslie between the years 1912 and 1915. He arrived at Oorfa after the death of another missionary called Corinna Shattuck and carried on the industrial work begun by Miss Shattuck. The debates on his death cause continued for a while after he passed away. Was he poisoned? Or did he commit suicide? (This issue is handled within the American reports as such: "The exact circumstances of his death may never be fully known.") In some sources, it is argued that during the early years of WWI and while working in Oorfa, Leslie had experienced certain fears like being hanged and chased. In addition to that, it is also reported in the American archives that at the beginning of 1915 he wanted to remain in his post by saying the following: "Do not worry about us, as there are no signs of danger to us Americans and we will take no unnecessary risks. We will not desert our post without good reason; but if danger actually threatens, we will try to reach a place of safety before it becomes too late". All of these issues will constitute the subject of this paper.

Key Words: Francis H. Leslie, Oorfa, Missionary, Ottoman State

ÖZET

Bu çalışma bir Protestan misyonerlik örgütü olan Amerikan Board'un (ABCFM) kadın misyonerlerinden Corinna Shattuck'un 1902 yılında Board'un desteğiyle Urfa'da açmış olduğu ve 1914 yılına kadar faaliyetlerini sürdüren Körler Okulu (Urfa Shattuck Körler Okulu diye de bilinir) ve bu okulun başöğretmeni Mary Haratounian (Harutunian) hakkındadır. Haratounian misyonerliğin eğitim faaliyetlerine bağlı olarak kurulan bir Amerikan okulunda yetişmiş bir Ermeni kızıdır. Amerikan misyonerlerinin Ermeniler üzerindeki çalışma ve faaliyetlerini göstermek için iyi bir örnektir. Mary Haratounian hakkında İdris Yücel (2011) "Bir Misyonerlik Uygulamasının Teorisi ve Pratiği: Urfa Amerikan Körler Okulu 1902-1914" başlıklı makalesinde bir kısım bilgiler vermektedir. Ancak bu tebliğ şu ana kadar yurtiçi ve yurt dışında çeşitli araştırma eserlerinde Haratounian'a dair ortaya konulan bilgi ve görüşlerin dışında gerek kaynak gerekse metodoloji farklılıklarından ileri gelen pek çok yeni bilgi ve görüşü gözler önüne serecektir.

Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Mary Haratounian'ın bir gözü az görmekte ve öğretmen olmak istemektedir. Amerikan Board'un Maraş'taki Merkezi Türkiye Kız Kolejinden en yüksek derece ile 1893 yılında mezun olmasını müteakip bu arzusuna ulaşır. Adana ve Adapazarı'nda öğretmenlik yaptıktan sonra 1898 yılında Urfa'da bir lisede (high school) çalışmaya başlar. Yaz tatili sırasında bir "oftalmik saldırı" nedeniyle diğer gözü de kör olur. Corinna Shattuck'un maddi desteği ile Londra'daki körler okuluna gönderilir. 1902 yılında Haratounian'ın Urfa'ya dönmesi ile birlikte Körler Okulu da faaliyete başlar.

Bu okul Osmanlı Devletindeki ilk körler okulu olup, bir Amerikan misyonerlik projesidir. Okul görme engellilerin eğitim ihtiyacını karşılamak görüntüsü altında Osmanlı vatandaşlarına Protestanlığı kabul ettirmek amacını gütmektedir. Zira alenen ortaya konulmasa da Protestan Hristiyanlık anlayışı her daim gerçekleştirilen eylemlerin arka planında kendisini hissettirmektedir. Bu okulun bir kadın öncülüğünde büyük bir misyoner örgüt tarafından kurulmuş olması misyonerlerin ülkemizde göstermiş oldukları faaliyetler hakkında bize önemli ipuçları vermektedir. Nitekim kimsenin ilgilenmediği, fakir ve toplumdan dışlanmış olan görme engelli çocuklara yardım edip onların eğitim almasını sağlayarak misyonerler etki alanlarını genişletebilmiş "iyiliksever insan imajıyla" kendi çıkarları doğrultusunda güçlü bir çalışma alanı oluşturma imkânına kavuşmuşlardır. Aslında bu çabalar misyonerlerin toplumun ihtiyaçlarını analiz edebilme hususunda göstermiş oldukları becerilerinin gözler önüne serilmesi bakımından da önemlidir.

Bu tebliğde Amerikan Board'un mikrofilm arşivinde yer alan Mary Haratounian'ın Urfa'daki özellikle söz konusu okuldaki çalışmalarını konu edinen ve bizzat kendisinin kaleme almış olduğu notlar/raporlar incelenecektir. Bunun yanında o dönemde benzeri faaliyetler yürüten bir kısım misyonerlerin rapor ya da notlarında yer aldığı haliyle Mary Haratounian'ın değişik yönleri de ele alınacaktır. Böylelikle Mary Haratounian üzerinden Amerikalı misyonerlerin ülkemizde yürüttükleri faaliyetlere dair usul ve yöntemleri örnekleriyle ortaya koymak mümkün olabilecektir. Mary Haratounian örneği aynı zamanda Amerikan Board misyonerlerinin Ermeniler üzerindeki etkisini ve gücünü göstermesi bakımından önemli olup bu bağlamda Urfa Körler Okulu da tam teşekküllü bir misyoner eğitim kurumunun bütün niteliklerine sahip olması açısından dikkat çekicidir.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Mary Haratounian, Urfa Körler Okulu, Amerikan Board, Misyonerlik

MARY HARATOUNIAN AND THE SCHOOL FOR THE BLIND IN OORFA

ABSTRACT

This study is about Mary Haratounian, the head teacher of the School for the Blind in Urfa (also known as the Urfa Shattuck School for the Blind) which was opened by American Board missionary Corinna Shattuck in 1902 with the support of American Board and was active until 1914. Mary Haratounian is an Armenian girl trained in an American school, founded as a result of educational missionary activities. She constitutes a good example for showing the support and activities of American missionaries on the Armenians. İdris Yücel in his article (2011) entitled "A Missionary Enterprise in Theory and Practice: Urfa Shattuck School for the Blind in Asia Minor (1902-1914)" gives information about Mary Haratounian. However, this paper will present additional details about Mary Haratounian from various studies at home and abroad and provide a different point of view.

As an orphan with partial use of one eye and aspiration to become a teacher from early childhood, Mary Haratounian graduates from the Central Turkey Girls' College in Marash with the highest degree in 1893 and becomes a teacher. After teaching in Adana and Adabazar, she starts working in a high school in Oorfa in 1898. During the summer vacation, because of an attack of ophthalmia, her other eye gets blind. With the financial help of Corinna Shattuck, she was sent to the Royal Normal School for the Blind in London. The school for the blind starts operating after her return to Oorfa in 1902.

The School for the Blind in Oorfa is the first blind school established in the Ottoman Empire, and it is an American missionary project. The school has faced them with Protestant propaganda under the image of meeting the educational need of the blind. Even though it is not publicly revealed, religious propaganda was always present. The fact that this school was founded by a large missionary organization under the leadership of a missionary woman gives us important clues about the activities the missionaries in our country. By helping blind children to get an education, missionaries have expanded their sphere of influence and strengthened their "benevolent human image." All of this is a demonstration of the skills that missionaries have demonstrated in analyzing the needs of society.

In this study, Mary Haratounian's notes/reports about the School for the Blind in Oorfa will be used. The reports are gathered from the microfilm archive of the American Board. Also within the scope of this study, other archival documents on Mary Haratounian and the school for the Blind in Oorfa will be included. Also, the various aspects of Mary Haratounian will be discussed as they are included in the reports or notes of some missionaries conducting similar activities at that time. Thus, it would be possible to illustrate the methods and methods of activities conducted by American missionaries through Mary Haratounian in our country.

Key Words: Oorfa, Mary Haratounian, The School for the Blind in Oorfa, American Board, Missionary

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde doktor ve cerrah yetiştirmek amacıyla ilk modern Tıp Fakültesi 1806 yılında açılmıştır. Okulda Avrupa'dan getirilen kitaplarla dersler İtalyanca veya Fransızca olarak verilmiş, Tıphane-i Amire adıyla açılan bu okulda öğretim görevlileri Müslüman ya da yabancı olurken öğrencilerin tamamı Müslümanlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte dersler önce İtalyanca sonra Fransızca olarak verilmiş, zamanla okula gayrimüslimlerde alınmaya başlanmıştır. Bu okullardan mezun olan doktorlar Osmanlı Devleti'nin çeşitli yerlerinde görev yapmışlardır. Tıbbiyeyi bitiren doktorlar aldıkları eğitimden dolayı zorunlu hizmete tabi olup, görev yerine gitmedikleri takdirde zorunlu hizmet bedeli olarak bir meblağı ödemekle yükümlüdürler.

Osmanlı Devleti'ndeki belediye tababetlerinin pek çoğuna ağırlıklı olarak azınlık Osmanlı vatandaşı doktorlar atanırken, bu durum Urfa Sancağı için söz konusu değildir. Urfa Belediye tabipliğine yapılan atamalara bakıldığında bu durumu görmek mümkündür. Yapılan doktor tayinlerinde gayrimüslimler de olmakla birlikte çoğunluğu Türk ve Müslüman doktorlar oluşturmuştur. Yahya Efendi, Hüseyin Hüsnü Nimetullah Efendi, Cemal Bey bu doktorlardan bazılarıdır. Urfa Belediye tabipliğinde dikkati çeken en önemli olay, önceden üstün hizmetlerinden dolayı "taltif" edilenlerin daha sonra çeşitli suçlamalarla soruşturma geçirmeleridir. Bunlar içinde en fazla öne çıkanı Salvator Kohen Efendidir. Salvator Kohen Efendi hakkında "namusa muhalif bazı hallere cür'et" ettiğine dair yapılan şikayetler araştırılmış, bu iddiaların asılsız olduğu belirtilerek Kohen Efendi görevine iade edilmiştir.

Bu çalışmada Urfa Belediye Tabipliğine atanan doktorların atanma şekilleri, görevleri esnasındaki faaliyetleri, Urfa'daki sıhhi durum gibi konular hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler : Urfa, Urfa Belediye Tabipliği, Tabip, Kohen Efendi, Hüseyin Hüsnü Efendi

URFA MUNICIPAL HOSPITAL DOCTORS AND THE PROBLEMS ENCOUNTERED (1886-1915)

ABSTRACT

In 1806, the first modern medical school was opened in the Ottoman Shipyards to turn out physicians and surgeons for the Ottoman navy. Classes were to be taught in Italian or French and books and equipment brought from Europe to furnish the school. Twenty-one years later, a new medical school was established in Istanbul. Instructors at the Ottoman Medical School (Tıphane-i Amire) had to be Muslim or of a foreign nationality and all the students had to be Muslim. Lessons, however, were given in Italian at first and then French. This changed over time. Non-Muslims were admitted and courses were divided between those who spoke French and those who didn't. Doctors who graduated from these schools served in various places of the Ottoman State.

In the appointments made to Urfa, Turkish and Muslim doctors formed the majority with non-Muslims. Yahya Efendi, Hüseyin Hüsnü Nimetullah Efendi, Cemal Bey are some of these doctors. The most important event in Urfa municipality hospital is the investigation of some of the previously awarded doctors. Salvator Kohen Efendi is the most prominent among them. Complaints were made against Salvator Kohen Efendi due to his improper actions, and Kohen Efendi was returned to his post, indicating that these allegations were unfounded.

In this study, information will be given about the problems encountered with doctor appointments made to Urfa Municipality Hospital. The documents in the Ottoman Archives of the Prime Ministry are the most important references in your research.

Key Words: Urfa Municipality Hospital, Doctor, Kohen Effendi, Hüseyin Hüsnü Effendi.

URFA TÜRKÜLERİNDE KADIN VE ERKEK İMAJI

Öğrt. Gör. Şükran Oğuz
Öğrt. Gör. İsmail Oğuz

ÖZET

Türküler, Türk milletinin en önemli kültürel değerlerindendir. Türküler, Türk insanının hayatını gözler önüne sermektedir. Türküler aracılığıyla insanımızı her yönüyle tanıma fırsatı buluruz. Bizi bize anlatan türkülerimiz, sevincimizi, hüznümüzü, inancımızı, şikâyetimizi, umudumuzu dile getirmektedir. Türkülerimizin şahıs kadrosunu kadınıyla, erkeğiyle, çoluk çocuğuyla bizim insanımız oluşturur. Kadın ve erkek bir elmanın iki yarısı gibidir, birbirinden ayrı düşünülemez. Yaşamı paylaşır, biri olmadan diğeri de olmaz. Bu durum türkülere de yansımaktadır. Bu bağlamda yapacağımız çalışmada Urfa türkülerinde yer alan kadın ve erkeklerin sosyal, fiziksel ve ruhsal özelliklerinin tespit edilmesi ve bulguların sınıflandırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece Urfa türkülerindeki kadın ve erkek imajı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Metin merkezli betimsel düzeydeki bu çalışmada, tarama yöntemi kullanılarak TRT repertuarındaki Urfa türkü metinleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkü, Kadın ve Erkek, İmaj, Urfa

FEMALE AND MALE IMAGE IN URFA FOLK SONGS

ABSTRACT

Folk Songs are the most important cultural values of the Turkish nation. They show off the life of the Turkish people. We have the opportunity to recognition from every angle our people by folk songs. Our Folk Songs, who tell us about us, express our love, our sorrow, our faith, our complaints, and our hope. Our human beings constitute the personality of our Turkic people with women, man and child. Because a man and a woman are like two halves of a hand, they cannot be thought apart. They share life, and for that reason they do not express any other value without one. This situation is also reflected in the Turks. In this context, it is aimed to determine the social, physical and psychological characteristics of female and male in Urfa Folk Songs and to classify and evaluate the findings. Thus, the image of female and male in Urfa Folk Songs will be tried to be revealed. In this text-based descriptive study, Urfa folk songs in the TRT repertoire will be examined using the screening method.

Key Words: Folk Song, Female and Male, Image, Urfa

URFA TÜRKÜLERİNDE MADDİ KÜLTÜR UNSURLARININ İNCELENMESİ

Öğrt. Gör. Şükran Oğuz
Öğrt. Gör. İsmail Oğuz

ÖZET

Sözlü kültür geleneğimizde türküler en çok tanınan ve bilinen önemli kültür değerlerimizdendir. Türküler bizim insanımız tarafından ortaklaşa yaratılan sözlü ve bir ezgiye sahip şiirlerdir. İnsanımızın bilinen en eski geçmişinden günümüze gelinceye kadar yeryüzündeki hayat olayları, toplumsal ve bireysel yaşantıları, üretim-tüketim alışkanlıkları, duygu düşünce evreni, sevdaları, özlemleri, kısaca beşikten mezara bütün hayatı türkülere konu edilmiştir. Bu nedenle türküler kültür aktarımında kuşaklar arasında önemli bir köprü görevi görmektedir. Kültür, insanlığın maddi ve manevi olarak ürettikleri olarak tanımlanabilir. Kültür, maddi ve manevi olmak üzere ikiye ayrılır. Maddi kültür, insanlığın yarattığı, ürettiği her şeyi kapsar. Müzik kültürü açısından zengin olan Urfa şehri, türküleri de önemli kültür değerlerimizdendir. Metin merkezli bu çalışmada Urfa türkülerinde maddi kültür unsurlarının tespit edilmesi, sınıflandırılması ve kültürel değerlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Betimsel düzeydeki çalışmada, tarama yöntemi kullanılarak TRT repertuarındaki Urfa türkü metinleri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler : Türkü, Maddi Kültür, Urfa

RESEARCH OF MATERIAL CULTURE COMPOUNDS IN URFA FOLK SONGS

ABSTRACT

In our oral culture tradition, Turks are the most recognized and known important cultural values. Türküler is a verbal poetry created jointly by our human beings. From the oldest known history of human beings to the day when they came to the present day, life events on earth, social and individual experiences, production-consumption habits, emotional thoughts, love, longing, For this reason, it serves as an important bridge between generations in the transfer of Turkish culture.

Culture can be defined as the material and spiritual production of mankind. Culture is divided into material and spiritual. Material culture encompasses everything that humanity creates and produces. Urfa city which is rich in terms of musical culture and turkish people are important culture values.

In this text-centered study, it is aimed to identify, classify and reveal the cultural values of material culture elements in Urfa Turkic. At the descriptive level, Urfa folk songs in the TRT repertory will be examined using the screening method.

Key Words: Folk Song, Material Culture, Urfa

REHAVÎ MAKAMI VE MÜZİKLE TEDAVİDE YERİ

Prof. Dr. Muhittin Eliaçık

ÖZET

Ağız ve ruh neşesi daima yerinde olmuş olan Urfa ve Urfalıların en önemli alâmet-i farikasının müzik ve yemek olduğu bilinen bir husus olup bu durum türkû, türkücü ve musiki makamlarına da yansımıştır. Urfa'nın aynı zamanda bir musiki makamına da ev sahipliği yapmış olduğu ve bu makamın adının Rehavî makamı olduğu pek bilinmemektedir. İsmi Urfa'nın eski ismi Reha (Ruha)'dan alan bu makamın mazisi ortaçağa kadar dayanmakta olup günümüzde ise neredeyse unutulmak üzeredir. Bu makamın yerini zamanla Râst makamı alarak bu makamı unutturmuştur. Bilindiği üzere Ruha adı burada görev yapan bir Müslüman valinin adından gelmektedir. Makam, birkaç özgün sesin etrafında 'seyir' denilen kurallara göre biçimlenmiş çerçeve olup Abbasilerin ilk dönemlerinde 'adap', yani 'terbiye edip eğlendirme' sanatının bir dalı olarak zuhur etmiştir. Bu bakımdan 'makam' eskiden musiki, ruhî terbiye ve tedavinin bir aracı olmuş ve Rehavi makamı da bunlar arasında bulunmuştur. Buna göre Rehavi makamı: Terazî burcunda rûzgâr tabiatlı sıcak ve kuru havanın makamı olup seher vakti ve ikindi ile yatsı arası etkilidir. Arslan burcunda güneş ve Pazar günüyle ilgili olup nemli ve kuru havada sarı safra, erkeklerde sağ omuz başı sancısı, burun kanaması, balgamî hastalıklarla akıl hastalarına, göğüs, mide ve yan böğür ağrılarına faydalıdır. Kişiye sonsuzluk ve yer çekiminden kurtulma duygusu verir. Rehavi makamının yerini bazı özellikleriyle birlikte daha sonra Râst makamı almıştır. Bugün kullanılmamakta olan Rehavi makamı Urfa'nın unutulmuş bir unsuru olarak bu bildiri vasıtasıyla dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ruha, musiki, makam, Rehavî makamı, Râst makamı.

REHAVI MAKAM AND ITS PLACE IN MUSICAL TREATMENT

ABSTRACT

It is a well-known fact that the most important meaning of Urfa, whose mouth and soul joy has always been in place, is music and food, and this situation is also reflected in the folk, turkish and musical authorities. It is not known that Urfa is also home to a musical makam and that the name of this makam is Rehavî. This makam of the Urfa, named after Reha, dates back to medieval times and is now almost forgotten. This makam has been replaced by the Rast makam over time. As it is known, the name Ruha comes from the name of a Muslim governor who serves here. The maqam is a frame shaped according to the rules called 'seyir' around several original voices. In the early periods of the Abbasids, 'adap', that is, 'educate and entertain', appeared as a branch of art. In this respect, the 'makam' used to be an instrument of music, spiritual therapy and cure; too the reha makam was among them. According to this, Rehavi makam: In the Libra is the makam of wind natured hot-dry air; it is the effective at the twilight and between afternoon and night. In the Leo is about with the sun and the Sunday; it is useful for yellow bile in damp and dry air, right shoulder headache in men, nose bleeding, mental illnesses, chest, stomach, side pain. To the person gives the feeling of being saved from eternity and gravity. The Reha makam took its place later with some characteristics of the Rast. Reha makam, which is not being used today, will be presented with caution through this paper as a forgotten element of Urfa.

Key Words: Ruha, musical, makam, Rehavi makam, Rast makam

TEKKELERİN MÜZİK KÜLTÜRÜ YAYILIMINDAKİ ROLÜ VE URFA MEVLEVİHANESİ

Doç. Dr. Feyzan Göher Vural

ÖZET

Dini inanç ve öğretilerde, musiki ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Uzun metinler ya da konuşmalarla elde edilemeyecek derin duygular, musiki aracılığıyla kolayca sağlanabilir. Musikinın birey ve toplum üzerindeki etkisi, başta Mevlevilik olmak üzere pek çok tarıkatta işlenmiş; ilahiler, sema ayinleri ve çeşitli etkinliklerde musiki kullanılmıştır. Bu durum, dini öğretilerin iletişiyle birlikte, Türk-İslam kültürünün yayılımında da önemli bir rol oynamıştır.

Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'nin düşüncelerini esas alan tarikat prensiplerinin öğretildiği Mevlevihaneler, aynı zamanda hat, tezhip ve bilhassa musiki öğreniminin gerçekleştirildiği merkezlerdir. Musiki, Tasavvufun, bilhassa da Mevlevi öğretisinin en önemli parçalarından birisidir. Mevleviler musikiyi, sema içinde düşünürler. Onlara göre musiki, öncelikli olarak melodik bir eseri söylemeyi, dinlemeyi veya icrasını akla getirdiği halde; sema kavramı, kainattaki tüm melodik ve ritmik sesleri dinlemek ve ondan lezzet alıp neşveye (keyif-neşe) gelme anlamında daha kapsamlı bir kullanım alanına sahiptir. Musikiye büyük önem veren Mevlevilerin dergâhları, Osmanlı döneminde artmıştır. Bunlardan birisi, Urfa Mevlevihanesi'dir.

Tarihte "Kutsanmış Şehir" olarak bilinen Şanlıurfa'da Mevleviliğin tarihi, XVIII. yüzyılın başına kadar uzanır. Urfa Mevlevihanesi'nin günümüze gelen bir kitabesi olmadığı için inşa tarihi net olarak bilinmemektedir. Ancak Rızvaniye Camii'ni yaptıran Rızvan Ahmet Paşa'nın H.1153/M.1740 tarihli vakfiyesinde bu camiden bahsedilmiş olması, yapının o tarihlerde mevcut olduğunu göstermektedir. Urfa Mevlevihanesi, bölgenin zaten oldukça zengin olan müzik kültürüne, Konya'dan görevlendirilen çok sayıda hanende ve sazende eşliğinde yeni renkler katmıştır. Urfa Mevlevihanesi, kendi bünyesindeki Mesnevi sohbetlerinin ve meşklerin yanı sıra, düzenlediği mukabeleler ve toplantılarla ildeki diğer müzisyenlerle ve halkla kaynaşmıştır.

Literatür taramasına dayalı olan bu çalışmada, Selçuklu ve Osmanlı döneminde kurulan tekkelerin Türk - İslam kültürünü ve bu kültürün en önemli unsurlarından olan müziği yaymadaki rolü, Urfa Mevlevihanesi'nin bölgeye olan müzikolojik etkileri ve önemi üzerinde durulacaktır. Ayrıca günümüz Şanlıurfa'sında Mevlevi müziğinin yaşatılmasına yönelik kimi önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler : Urfa Mevlevihanesi, Mevlevilik, Tasavvuf Müziği, Müzikoloji.

ABSTRACT

Music has a privileged place in religious beliefs and orders. The influence of the music on the individual and on the society has been studied in many sects, in particular Mevlevi, musicals were used in the ceremonies, sema rituals and various events.

The Mevlevi sect, which are taught based on the thoughts of Mevlana Celâleddîn-i Rûmî in the direction of the orders of the sect, are the centers where calligraphy, illumination, and especially music education is made. Musiki is one of the most important parts of Sufism, especially of Mevlevi teaching. The Mevlevi musicians think in the sema. The Mevlevi dervish lodges, which gave great importance to music, increased during the Ottoman period. One of them is the Mevlevihane of Urfa.

The history of Mevlevi in Şanlıurfa, which is known as the "Blessed City" in history, XVIII. It goes back to the beginning of the century. Since the Mevlevihane of Urfa has not a kitabe (building knowledge), it is not known clearly. However, the fact that Rızvan Ahmet Pasha, who had built the Rızvaniye Mosque, referred to this mosque in the foundation of H.1153 / M.1740 shows that the construction was present at that time. The Mevlevihane of Urfa has added new colors to the music culture of the region, which is already very rich, with a large number of dignitaries and artists appointed from Konya.

This study, based on the literature review, will focus on the Turkish - Islamic culture of the tekkes established during Seljuk and Ottoman era and its role in the most important elements of music culture, the musicological effects and prominence of the Mevlevihane of Urfa. In addition, some suggestions will be presented for the survival of Mevlevi music in today's Şanlıurfa.

Key Words: Mevlevihane of Urfa Mevlevihanesi, Mevlevi Order, Sufi Music, Musicology

URFA TÜRKÜLERİNE YANSIYAN KÜLTÜR VE URFA TÜRKÜLERİNİN YAPISI

Prof. Dr. Feyzan Göher Vural
Doç. Dr. Timur Vural

ÖZET

Binlerce yıldır önemli medeniyetlerin hüküm sürdüğü Urfa toprakları, somut olan ve olmayan pek çok kültürel eserle doludur. Bu kültürel ürünler içinde türküler, ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Toplumun maddi ve manevi kültürü, tüm müzik türlerine, ama en fazla halk müziği ürünlerine yansır. Türküler hem güftelerindeki derin anlamlar, hem de melodileri ile milli folklorumuzun manevi temellerini taşımaktadır. Türkü sözleri içinde, tarihî olaylar, örf ve âdetler, toplumsal olgular ve özel anlamlar yüklenmiş motifler yer alabilir. Türkülerde kullanılan motifsel nitelikli kelimeler, gelişigüzel seçilmez. Bu kavramların kendine özgü bir çağrışımı bulunmaktadır. Urfa türkülerinde, simgesel anlamlar yüklenmiş türkü sözlerine sık rastlanmaktadır.

Betimsel karakterli ve literatür taramasına dayalı olan bu çalışmada, Urfa kültürünün ve tarihinin, Urfa türkülerine nasıl yansıdığını saptamak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmanın ilk kısmında geniş bir türkü örnekleme ışığı altında, Urfa türkülerinde yer alan motifsel nitelikli kelimeler saptanarak, yorumlanacak; özel anlamlar yüklenmiş olan renkler ve sayılar gibi alt başlıklar incelenecektir. Tespit edilen kelimeler, göstergibilimin en önemli alanı olarak kabul edilen anlamlama düzeyinde incelenecektir. Sözü edilen alt başlıklardaki kelimeler, düz anlam ya da yan anlama sahip olmalarına göre sınıflanacak; yan anlamsal düzeyde olanlar, Urfa kültürü ve tarihi ile koordineli olarak değerlendirilecektir. Bununla birlikte türkülere yansıyan Urfa kültürüne ilişkin diğer detaylar da vurgulanacaktır.

Çalışmanın ikinci ayağı, bir toplumun kültürel özellikleri hakkında önemli ipuçları sunan kıyafet ve aksesuarların belirlenmesine yöneliktir. Çalışmada, Urfa türkülerinde yer alan kıyafet ve aksesuarların kullanım sıklıkları tespit edilecek; bu unsurların bölge kültürü ile olan bağları vurgulanacaktır.

Çalışmanın üçüncü kısmında ise Urfa türkülerinin melodik ve ritmik yapıları analiz edilecektir. Türküler, makamlar/ayaklar, usuller, ses alanı, tessitura (yoğun kullanılan ses bölgesi) gibi açılardan detaylı olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Urfa Kültürü, Urfa Müziği, Urfa Türküleri, Kültürel Müzikoloji

URFA'DA DİL BAYRAMI KUTLAMALARI (1934-1948)

Dr. Öğrt. Üyesi Yavuz Haykır
Arş. Gör. Türker Uygur

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren modern bir toplum oluşturmak ve halka milli kimlik şuuru vererek millet olma bilincinin aşılması için yoğun bir çalışma programı hazırlamışlardır. Cumhuriyet kadroları toplumun kültürel ve sosyal hayatının gelişmesi içinde en çok önem verdikleri alan ise Türk dili konusunda olmuştur. 12 Temmuz 1932'de Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türk dilinin özünü ortaya çıkarmak ve Türk Dilini dünya dilleri arasındaki hak ettiği seviyeye ulaştırmak için Türk Dil Kurumu (Türk Dilini Tetkik Cemiyeti) kurulmuştur. 26 Eylül 1932 yılında ilk kurultay yapılmış ve bu kurultay ilim âlemi ve kültür çevrelerinde büyük bir ilgi ve alaka uyandırmıştır. Bu ilk dil kurultayında Halit Fahri Ozansoy'un her 26 Eylül'ün dil bayramı olarak kabul edilmesine ve bu yönde etkinlikler yapılmasına yönelik teklifi kurultay üyeleri tarafından benimsenmiştir. Böylece her yıl 26 Eylül'de ülke genelinde dil bayramı kutlamaları yapılmaya başlanmıştır.

Dil Bayramı etkinliklerinin en büyük rolü halkevleri üstlenmiştir. Ülkenin tüm vilayetlerinde kurulan ve her alanda faaliyet gösteren halkevleri, tüm vilayetlerde dil bayramı etkinliklerini organize etmişler ve toplumda dil bilincinin oluşmasına katkı sağlamışlardır.

Bu çalışmamızda, Urfa Vilayeti'nde yapılan Dil bayramı kutlamaları incelenecektir. Kutlama törenlerinin içeriği, kutlama programları, işlenen konular, kutlama törenlerine halkın katılımı gibi birçok yönden bilgiler verilecektir. Bunun yanında dil bayramının Urfa basınına yansımaları da çalışma konumuz içerisinde olacaktır.

Çalışmamızda Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi başta olmak üzere Ulusal ve yerel basın ile resmi yayınlar ilk elden kaynaklarımız olacaktır. Yine bunun yanında konu ile alakalı tetkik eserlerden de istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler : Cumhuriyet, Tek Parti Yönetimi, Urfa, tarım, hayvancılık, halkevleri, basın

THE LANGUAGE FESTIVAL CELEBRATIONS IN URFA (1934-1948)

ABSTRACT

Since the establishment of the Republic of Turkey, to create a modern society, the government has prepared an intensive work program to instill the consciousness of the nation, by giving the consciousness of national identity. For the republican cadre, the most important area of development of the cultural and social life of the society was the Turkish language. On July 12, 1932, the Turkish Language Institution was established to bring out the essence of the Turkish language under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk and to bring the Turkish language to the level it deserves among the world languages. The first general assembly was held on September 26, 1932, and this congress aroused great interest in the science and culture circles. Halit Fahri Ozansoy's proposal of a language festival every September 26 in this first language congress and the proposal for the activities in this direction were adopted by the members of the congress. Thus, every year on 26th of September, language festivals are being held throughout the country.

The biggest role of Language Festival activities was undertaken by the community centers. The community centers established in all provinces of the country and operating in all areas organize language festivals in all provinces and contributed to the formation of language consciousness in society.

In this work, the celebration of the language festivals in Urfa Province will be examined. Information will be given on many occasions, such as the contents of celebrations, celebration programs, topics covered, participation of people in celebration ceremonies. In addition, the reflection of the language festival on the Urfa press will be within the working frame.

In our work, national and local press and official publications, especially Prime Ministry Republican Archives will be our primary sources. In addition to this, reviews related to the subject will be used.

Key Words: Atatürk Culture, Language, Urfa Language Day, Community Centers, Urfa Press.

ŞANLIURFA'DA KONUŞULAN ARAP DİYALEKTİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğrt. Üyesi Yaşar Acat

ÖZET

Arapça farklı lehçeleriyle değişik inanç ve kültüre sahip birçok topluluk tarafından konuşulmaktadır. Arap Coğrafyası dışında Anadolu'nun değişik şehirlerinde konuşulan bu kadim dilin sahipleri Hz. Ömer döneminde Arap Coğrafyası dışına taşan İslam ve Arap fetihleri neticesinde Anadolu, İran ve Orta Asya gibi önemli bölgeleri de almışlardır. Bu fetihler sonucunda Arap asıllı bazı kabileler buralara kalıcı olarak yerleşmiş ve kendilerine ait yaşam tarzlarını ve dillerini bölgenin diğer etnik yapıları içinde kısmen muhafaza ederek günümüze kadar taşıyabilmişlerdir.

Arap aşiretlerinin kalıcı bir şekilde yerleştikleri bölgelerden bir tanesi de hiç şüphesiz İslâm tarihçileri ve coğrafyacılarının Dicle ile Fırat nehirleri arasındaki bölgeyi ifade etmek için kullandıkları ve el-Cezîre adını verdikleri coğrafyadır. Bu coğrafya, buraya yerleşen Arap kabilelere nispetle üç kısma ayrılmıştır. Bunlar; Diyar-ı Bekr, Diyar-ı Rebia ve Diyar-ı Mudar'dır. Mudar bölgesinde yer alan Urfa ve Harran'da yaşayan Arap asıllı Türk vatandaşlarının konuştukları Arap diyalekti bugün yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kuşkusuz her dil ve lehçe ölümü önemli bir değer ve kültür kaybıdır. Bu yönüyle de çok kültürlü, çok dilliliğe sahip Anadolu coğrafyasının zengin kültürel envanterine ait bu lehçeler ile ilgili olarak yapılacak çalışmalar çok kültürlülüğün, çok dilliliğin korunması ve geliştirilmesine önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Osmanlı coğrafyasının önemli bölgelerinden biri olan ve aynı zamanda İslam uygarlığının önemli bir merkezi haline gelen Anadolu'nun değişik şehirlerinde konuşulan Arapça diyalektleri başka kültürler içinde yüzyıllarca süren etkileşimleri neticesinde kendilerine ait bir renk oluşturmuş ve ayrı kaldıkları Arap coğrafyasında konuşulan Arapça lehçelerin etkisinden kısmen uzak kalarak kendilerine özgü bir yapı oluşturmuşlardır. Bu yönüyle Urfa ve Harran Arap lehçeleri de diyalektoloji alanında çalışma yapan araştırmacılar için de önemli veriler sunmaktadır. Renkli Anadolu kültürünün bir parçası olarak değerlendirilmesi gereken servet değerindeki bu diyalektler ile ilgili olarak ne yazık ki bugüne kadar Türkiye'de çok az sayıda çalışma yapılmıştır. Bu lehçelerin sesbilgisi, biçimbilgisi, sözdizim bilgisi, köken bilgisi ve sözcük bilgisi gibi dil biliminin alt dalları ışığında incelenmesi oldukça önem arz etmektedir.

Bu bildiride, çalışmaya konu olan bölgenin tarihi, kültürü ve sosyal yapısı ile ilgili kısa bilgiler verildikten sonra Şanlıurfa'da konuşulan Arap diyalektinin mevcut durumu ve ne gibi özellikler gösterdiği ile ilgili bütüncül bir betimleme yapılacak ve çalışma sonunda elde edilen bulgular sıralanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urfa, Harran, Arapça, Dialect, Dil

AN ASSESSMENT ON THE ARABIC DIALECT SPOKEN AROUND SANLIURFA

ABSTRACT

Arabic is spoken by a lot of communities from different faiths and cultures in various dialects. The owners of this ancient language spoken in multiple cities of Anatolia apart from the Arab geography conquered critical regions such as Anatolia, Iran, and Central Asia in consequence of Islamic and Arab conquests exceeding the Arab geography in the period of Hz. Omar. In result of those conquests, some tribes of Arab origin permanently settled there and have been able to bring their own life styles and language into the present by partly maintaining the latter within other ethnic groups living in the region.

One of those regions Arab tribes have permanently settled in is no-doubt the geography called as "al Jazeera" by Islamic historians and geographers referring the region between the Tigris and Euphrates rivers. This geography is split into three parts with respect to the Arab tribes settled there. These are Diyar Bakr, Diyar Rabia, and Diyar Mudar. The Arabic dialect spoken by the Turkish citizens from Arab origin, living in Urfa and Harran within the Mudar region faces today the risk of extinction. The death of each language and dialect is no-doubt a loss of value and culture. In this respect, the studies to be done about the dialects belonging to the rich cultural inventory of Anatolian geography which has a multi-cultural and multi-language tissue are considered that they would make a significant contribution in preserving and improving the multiculturalism and multilingualism

The Arabic dialects spoken in several cities of Anatolia which was among the critical regions of Ottoman geography and has also become the centre of Islamic civilization have created an exclusive color in consequence of their interaction with other cultures for centuries and an exclusive structure by staying partially away from the influence of Arabic dialects spoken in the Arab geography. By this aspect, the Arabic dialects in Urfa and Harran provide important data to the researchers studying on the field of dialectology. Unfortunately, very few study has been done till today on these valuable dialects which should be assessed as a part of the colorful Anatolian culture. It is so important to analyze these dialects in light of the sub-branches of linguistics such as phonetics, syntax, etymology, and lexicology.

In this statement, a thorough description is done about the present state and features of the Arab dialects spoken in Şanlıurfa after giving information briefly about the history, culture, and social structure of region addressed by this study. In the conclusion part of study, the results are specified.

Key Words: Urfa, Harran, Arabic, Dialect, Language.

SÖZLÜ TARİH VE BİR YEREL TARİH YAZIMI DENEMESİ: URFA HOROZ KÖYÜ

Dr. Öğrt. Üyesi Özlem Kutkan

ÖZET

Bu araştırma, Şanlıurfa İli'ne bağlı Horoz Köyü'nün tarihine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Söz konusu ilgi, 2009 yılı saha araştırmasında aile bireyleri ile tanışılmasıyla ortaya çıkmış ve araştırma sürecinde köyde bulunan iki türbe, cami ismi ve köy isminin bir bütünün parçaları oldukları görüldüğünde köy sakinleri ile sözlü tarih çalışmasının derinleştirilmesine karar verilmiştir. Ardından aileden şecere belgesi temin edilmiş ve tüm bu bilgilere ilişkin ipuçlarına Osmanlı Arşivi'nde yer alan çeşitli arşiv belgelerinden ulaşılmaya çalışılmıştır. Tüm bu süreç, 2009 yılı başlangıcı itibarı ile Horoz Köyü halkının ve bürokrasinin en temelde köye verdiği isim üzerinden geriye doğru bir çalışma metodu ile değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle bir nesil daha geçmeden Urfa kırsalındaki incelemeler, mülakatlar aracılığı ile ulaşılacak bilgilerin nitelikleri ve süreçteki aşamalara dikkat çekilerek, bilimin gelişmesine paralel olarak XIX. Yüzyıldan itibaren önemi giderek artan sosyal tarih yazımına eklenecek bir yerel tarih çalışması ile taşra merkez ilişkisi ve taşranın kendi tarihine ilişkin bir boyutun varlığının anlaşılmasına katkıda bulunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Horoz Köyü, Urfa, özlü tarih, yerel tarih, sosyal tarih yazımı

ORAL HISTORY AND AN ESSAY ON LOCAL HISTORY: HOROZ VILLAGE, URFA

ABSTRACT

Present study aims at contributing to the history of Horoz Village, Urfa. Interest in this study emerged following a meeting with some of the villagers during a fieldwork conducted in 2007. Realizing the consistency in the names of two shrines, of a mosque, and that of the village, which seemed to be constituting different parts of a whole, we have decided to carry out an in-depth oral history study together with the villagers. Obtaining some basic genealogical information from the families, a thorough research was launched at different archives submitted to exploitation at the Ottoman Archives to bring the relevant clues to daylight. Evaluation process began with the bureaucratic naming of the village, and followed a retrospective approach. A special consideration is given to the quality of information obtained from the in-depth interviews with the villagers, and to the steps taken in the evaluation process. Thus, in line with the developments in the academia, and under the light of an ever increasing interest in the writing of a socio-economical history since the XIXth Century, this current study aims at revealing a still existing relationship between province and city, while concentrating on self-understanding of a province further, before losing another generation.

Key Words: Horoz Village, Urfa, oral history, local history, social history writing.

ŞANLIURFA BÖLGE HALKININ SÜNNİLEŞME SÜRECİ

Prof. Dr. Mustafa EKİNCİ

ÖZET

Şanlıurfa (Ruha) bölgesi, Hz. Ömer döneminde fethedilmiş ve burada İslamlaşma süreci başlamıştır. Bu bölge halkı sadece Müslümanlardan değil aynı zamanda Hristiyan, Yahudi, Sabîi ve diğer din mensuplarından da oluşmaktaydı.

İslam'ın ilk yıllarında Müslümanlar arasında özellikle ilk üç Halife döneminde herhangi bir ayrışma söz konusu olmamıştır. Ancak IV. Halife Hz. Ali'nin son dönemlerinde İslam Ümmetinin fırkalara ayrılmaya başladığını görmekteyiz. İslam'ın ana gövdesinden kopan ilk siyasî ve itikadî fırka Hariciler olmuştur. Daha sonra bu fırkayı, Mürcie, Mutezile, Şia ve diğer fırkalar takip etmiştir. Zamanla bu fırkalar da kendi aralarında çeşitli fırkalara bölünmüşler ve bunlardan bazıları ğulat dediğimiz oldukça aşırı uçlara savrulmuşlardır. İslam coğrafyasında bulunan bir çok şehir ve bölge bu ayrışmadam nasibini almış ve bunun sonucunda meydana gelen bir çok üzücü olayın mekanı olmuşlardır.

Urfa bölgesi ise İslamlaşmaya başladığı tarihten itibaren İslam'ın ana gövdesinden kopmamaya özen göstermiş ve ayrılıkçı fırkaların kendi bünyesinde yer edinmesine fırsat vermemiştir. Durumun böyle olmasında hiç şüphesiz Ruha bölge halkının beslendiği dinî merkezlerin etkisinin olduğunu vurgulamak zorundayız. Bu bölgenin etkilendiği dinî merkezlerin başında Şam bölgesinin ve bu bölgenin merkezleri konumundaki Dimaşk (Şam) ve Halep şehirlerinin geldiğini görmekteyiz.

Şam bölgesinden bu bölgeye irşad için gelenler genellikle Sünnî ana gövdeye bağlı olan kimseler olmuş ve bunlar bu bölgede aşırı fikirlerin yayılmasına engel olmuşlardır. Bu iddiamıza kuvvet veren delillerden bir tanesi de Bozova'nın Kanlıavşar nahiyesindeki Cami'nin içinde bulunan mezarın kitabesinde bulunan yazıdır. Mezar üzerinde bulunan bu yazıda burada yatan şahsın buraya Şam'dan geldiği yazılmaktadır. Bu ve buna benzer şahsiyetler sayesinde Urfa bölgesi halkı, aşırı görüşlere iltifat etmemiş ve kendilerini aşırılığa düşmekten muhafaza edebilmişlerdir.

ÖZET

Aleviliğe bu kadar ilgi duyulmasına rağmen Aleviliğin tartışıldığı kitaplarda bilgi boşluğu bulunması, birbirinden farklı Alevi tanımlamaları ortaya çıkarmaktadır. Bilimsel nitelikten uzak olarak yazılmış bu eserler Aleviliği anlamayı zorlaştırmakla kalmayıp Aleviliğin yanlış anlaşılmasına da sebep olmaktadır. Günümüz Aleviliğinin sağlıklı bir şekilde anlaşılması için geleneksel Anadolu Aleviliğinin bütün gerçekliği ile ortaya konulması, bunun için de bilimsel araştırmalara konu edilmesi gerekmektedir. Alevilik algısı içerisinde farklı yaklaşımların birbiriyle uyuşmayan geleneksel uygulamaları ve yöreden yöreye farklılık gösteren ibadet şekilleri ile inanç unsurlarını bünyesinde barındırması Alevilik üzerine bilimsel nitelikli alan araştırmalarının yapılması zorunlu kılmaktadır. Geleneksel Anadolu Aleviliği, Aleviliği yaşayan ve yaşatanlardan öğrenilerek inanç, ibadet, kültür ve ahlâk ilkeleri esas alınarak incelenmelidir. Bu yüzden bilimsel niteliğe sahip, Aleviliği gerçeğe uygun biçimde ortaya koyacak alan araştırmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Alevi olan ve olmayan yazarlar tarafından Alevilik birbirinden farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bunlar içinde İslam Mezhepleri Tarihi ilminin metodolojisine sahip olmayan araştırmacıların eserleri objektif olmaktan uzaktır. Söz konusu Alevilik olunca İslam Mezhepleri Tarihi, tasavvuf ve İslam tarihine vâkıf olmayan insanların bu konuda tutarlı bilgiler yazabileceğini düşünmek yanlış olur. Bundan dolayı Şanlıurfa'da yaşanan Aleviliği bilimsel yöntemlere uygun, tarafsız, aşırılıklara düşmeden, olanı olduğu gibi ifade ederek ele almayı ve etik kurallar çerçevesinde araştırmayı uygun gördük. Bu tebliğimizde Anadolu Aleviliğinin aydınlatılmasına katkıda bulunmak, Şanlıurfa yöresinde yaşayan Alevi ve Bektaşî zümrelerin inanç telakkilerini ve ibadet şekillerini ortaya koymak ve yöre Aleviliğine özgü özellikleri ortaya koymaktır. Bu hedeflerimizin bir uzantısı olarak yapacağımız çalışma sayesinde günümüz toplumunun genel anlamda Anadolu Aleviliği, özel anlamda da Şanlıurfa Aleviliği hakkında gerçek bilgiye ulaşmasına imkân sağlamayı ümit ediyoruz. Bu hedeflere ulaşma yolunda yapmış olduğumuz çalışmamızda Şanlıurfa yöresindeki geleneksel Aleviliğin (Şanlıurfa'da Alevilik) tarihî gelişimi, inançları, ibadetleri, örf ve adetleri, ahlâkî kuralları, demografik yapısı ve coğrafi dağılımı incelenerek özet bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler : Alevilik, Bektaşilik, Şanlıurfa

AN EVALUATION ON ALEVISM IN ŞANLIURFA

ABSTRACT

Despite being so much interested in Alevism, having information about Alevism has a lot of gaps in the books on which Alevism is discussed. It reveals different Alevism descriptions. Both these works, which are written as far in the scientific nature, do not make it difficult to understand Alevism and cause Alevism to be misunderstood. So as to be understood the contemporary Alevism in a healthy way, the presentation of the traditional Anatolian Alevism with the whole reality must be bound to scientific researches. It is indispensable to carry out scientific researches on Alevism in order to accommodate the traditional practices and different forms of worship and belief elements that are different from each other in different approaches in the Alevism perception. The traditional Anatolian Alevism should be learned from living and getting ones to live Alevism and be studied by means of belief, worship, culture and moral principles. Hence fort, it is needed for field researches that have scientific character and Alevism not only to put in place but also in accordance with the truth. Alevism is described to be different forms from each other by Alevis and non-Alevis. At the same time, the works of the researchers who do not have the methodology of the History of Islamic History are far from being objective. It would be wrong to think that people who are not familiar with the history of Islamic sects, Sufism and Islam will be able to write consistent information in this regard when we talk about Alevism. Therefore, we have seen that Alevism living in Şanlıurfa is appropriate to scientific methods, impartial, without falling to extremes, and to treat it as if it is appropriate to investigate in the framework of ethical rules. To contribute to illuminating the Anatolian Alevism in this notification is to reveal the beliefs and forms of worship of the Alevis and Bektashi people living in the Şanlıurfa region and to reveal the specific characteristics of the local Alevism. We hope to make today's society an Anatolian Alevism in the general sense and in particular sense the real knowledge about Şanlıurfa Alevism thanks to the work that we will do as an extension of these aims. When we try to reach these targets, a summary evaluation will be made by examining the historical development, beliefs, customs, customs, moral rules, demographic structure and geographical distribution of traditional Alevism in Şanlıurfa region (Alevism in Şanlıurfa).

Key Words: Alevism, Bektashism, Şanlıurfa.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SİVEREK: SİYASİ, İDARİ VE SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Dr. Vural Karagöl

ÖZET

Siverek; Diyarbakır- Şanlıurfa ile Gaziantep karayolu üzerinde kurulmuş tarihi ipek yolunda önemli bir merkezdir. Tarih boyunca birçok kavimlere beşiklik eden, saadeti de şevketi de gören, eyalet merkezliğinden köye, köyden mutasarrıflığa inip çıkan ve tarihin dalgalarına karşı direnerek ayakta durmayı başaran Siverek, Osmanlı devletinin yıkılışının ardından Türkiye Cumhuriyeti' nin kurulmasıyla yeni bir döneme girmiştir.

Daha önceki dönemlerinde Başkentlik, Eyalet, Sancaklık, mutasarrıflık ve vilayetlik gibi aşamalar geçiren Siverek, Cumhuriyet dönemine Diyarbakır vilayetine bağlı sancak olarak girmektedir. Osmanlı sancağı iken Siverek'in gelişmişliğini anlamak için aşağıdaki bilgileri okumak yeterlidir. 1893 Osmanlı nüfus sayımlarında Siverek'in merkez nüfusu 30.713 tür. 1905 Diyarbakır vilayet salnamesinde 35,000. Aynı salnamede bir hükümet konağı, iki cami, üç mescit, bir kilise, iki medrese (lise sonrası okul) bir İdadiye (lise), bir Rüstiye (ortaokul), üç iptidaiye (ilkokul), altı sübyan mektebi (anaokulu), dört azınlık okulu (Gayrimüslim okulları), dört han, iki hamam, bir çarşı ve beş çeşme olduğu yazılmaktadır.

Milli mücadele ile ilgili kaynaklarda belirtildiğine göre o zaman için en emin, güvenli ve teşkilatlanmış yer Siverek idi. Siverekliler gerek kendi kurdıkları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine gerekse Kuvayı Milliye teşkilatına bütün güçleriyle destek olmuşlardır.

Siverek önemli bir tarım ve hayvancılık şehridir. Siverek' te yetişen hububat, bakliyat, canlı hayvan ile ürünlerinin ilke içine ve ülke dışına ihraç edilerek, büyük oranda ticari gelir elde edilmektedir.

Aşiret yapısı güçlü olan Siverek'te, Bucaklar, Kırvarlar, İzollar, Bablılar (Babıjlar), Şeyhanlılar, Kejanlar, Karakeçililer, Karahanlılar, Bahserliler, Türkkanlar (Karacadağ Türkmen Aşireti), Sersaplar, Kalenderler vs. gibi aşiretler yaşamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siverek, Osmanlıdan günümüze Siverek, sosyal yapı, kültürel yapı

FROM PAST TO TODAY SİVEREK: POLITICAL, ADMINISTRATIVE AND SOCIO-ECONOMIC STRUCTURE

ABSTRACT

Siverek is an important center where located on Şanlıurfa- Gaziantep freeway in historical silkroad. As a landlord hosting many tribes, witnessing happiness and also brigandage, sometimes decreasing from state center to village, or increasing from village to possessorness, Siverek has shifted to a new era following collapse of Ottoman State and founding of Republic of Turkey.

Siverek was a county under Diyarbakır province during the first era of founding of Turkish Republic where had been capital city, possessor and province in the past. In order to understand the developness of Siverek during county of Ottoman it is important to read the information below. The center city population of Siverek was 30.173 during 1893 Ottoman population census. The population was 35.000 in annual yearbook of Diyarbakır in 1905. According to this yearbook, there were a government house, two mosques, three masjids, one church, two medressehs, one high school, one secondary school, three elementary schools, six kindergartens, four minority schools, four inns, two Turkish baths, one bazaar and five fountains.

According to sources about national war, Siverek was the most secure, the most organized place. People in Siverek supported National War by the means of both their own Defense of Rights Organizatios and National Power Resources.

Siverek is an important agreeculture and stockbreeding city. By exporting animal and agreeculture products to both domestic and abroad cities, a very big amount of commercial income.

The tribe structure of Siverek is very strong. There are many tribes in Siverek such as Bucaks, Kırvars, İzols, Kejans, Karakeçilis, Karahans, Türkans, etc.

Key Words: Siverek, Siverek from Ottoman to now, social structure, cultural structure

ÖZET

Türk edebiyatında, Arapça ve Farsça kelimelerin öğretimi için kaleme alınan manzum sözlükler büyük bir öneme sahiptir. İlk örnekleri XIII. yüzyılda görülmeye başlayan manzum sözlüklerin telifi bir gelenek hâline gelmiş ve XVIII. asra kadar devam etmiştir. Şahidî İbrahim Dede (ö. 1550)'nin 921/1515 yılında yazdığı Tuhfe-i Şâhidî adlı manzum lügati bu türün önemli bir örneği olup özellikle Mevlevî çevrelerinde rağbet görmüştür.

Dil öğretiminde manzum sözlüklerin bazı ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması bu manzum sözlüklerin şerhlerinin yapılmasını zorunlu kılmış ve öğrencinin ilgisini yazılan bu şerhlere çevirmiştir. Tuhfe-i Şâhidî'yi şerh eden şârihlerden biri de es-Seyyid Ahmed b. Alî el-Ferrâşî er-Rehâvî (ö. ?)'dir. Biyografik ve bibliyografik kaynaklarda ismine rastlamadığımız er-Rehâvî, 1174/1761 yılında şerh ettiği eserine Tuhfe-i Taksirî adını vermiştir. Söz konusu şerhin iki yazma nüshası tespit edilmiş olup bu bildiride eserden hareketle şârihin hayatı hakkındaki bilgiler değerlendirilecek ve Tuhfe-i Taksirî tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler : es-Seyyid Alî el-Ferrâşî er-Rehâvî, Tuhfe-i Taksirî, Tuhfe-i Şâhidî şerhi.

URFALI MEHMED ŞEVKET VE ŞİİRLERİNDE HZ. PEYGAMBER SEVGİSİ

Doç.Dr. Abdülmecit İslamoğlu

ÖZET

Urfalı Mehmed Şevket, Tanzimat sonrası dönemde Klasik Türk Edebiyatı sahasında şiirler kaleme almış Şanlıurfa'nın yetiştirdiği önemli şairlerden birisidir. Asıl adı Mehmed olan şair, 1278/1861-62 yılında Urfa'da doğmuştur. Babası, Neccâr-zâde Eyüp Ağa'dır. Şiirlerinde Şevket mahlasını kullanan şair, eğitime hazırlık sadedinde temel bilgileri ağabeyi Şair Hikmet'in yanında almaya başlamış, eğitimine Hasan Paşa ve Halilü'r-Rahmân Medreselerinde devam etmiştir. Abbâs Vâsık Efendi, Halil Hoca ve Hacı Mustafa Hâfız gibi dönemin ileri gelen hocalarından Arapça ve diğer İslâmî ilimleri öğrenmiştir. Mehmed Şevket'in şiirlerinden yola çıkarak kendisinin, Arapça ve Farsçayı bilen, entelektüel düzeyi yüksek bir münevver olduğu anlaşılmaktadır.

Evlenmediği bilinen Mehmed Şevket, Hasan Paşa ve Mevlid-i Halil Câmilerinde vakit geçirmeyi seven, dost meclislerinde şiir okumaktan zevk alan; derviş-meşreb, müttakî bir Müslümandır. Şair, 1337/1918-19 yılında Urfa'da vefat etmiştir.

Mehmed Şevket, Tanzimat'ın ilanından sonra; dünya görüşünden güzellik telakkilerine, nazım şekillerinden yeni türlere kadar pek çok alanda yenilik ve değişimlerin yaşandığı bir süreçte; eski edebiyatın hayata bakış açısı, mecazları, mazmunları ve nazım şekillerini koruyarak şiirler yazan bir şairdir. Abdülkadir Karahan'ın yayımlamış olduğu 170 adet şiiri incelendiğinde, Hz. Peygamber ve Âl-i Beyt sevgisinin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu itibarla tebliğimizde; Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Peygamberlik Yönü (Nebî, Resûl, Resûl-i Hak, Mürsel, Peygamber, Şefaât Sâhibi), Hz. Muhammed (s.a.v.)'in İsimleri (Muhammed, Ahmed, Mahmûd, Mustafa, Tâhâ vb.), Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Sıfatları (Fahr-i âlem, İsm-i A'zam mazharı, Âlem cevheri, Azîz, Abd-i dergâh, Şâh-ı levlâk, Mahdûm-ı muazzam vb.), Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Ehl-i Beyti (Âl-i Resûl, Resûl Âli, Resûl Evlâdı vb. kavramlar) ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hadislerinden yapılan iktibaslar örnek beyitlerle ele alınmış; böylece Mehmed Şevket'in Hz. Peygamber tasavvuru ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma neticesinde; tamamıyla Hz. Peygamber övgüsüne ayırdığı şiirleri (na'tlar), çâr-yâr-ı güzîn medhi sadedinde yazdığı manzûmeleri, Âl-i Beyt için kaleme aldığı mersiye ve medhiyeleri ile Mehmed Şevket'in, samimi ve dindar bir Müslüman; Hz. Peygamber'e ve Ehl-i Beyt'e karşı duyduğu aşkı şiirin etkileyici gücünden faydalanarak dizelere döken başarılı bir şair olduğu ortaya çıkmıştır. Mehmed Şevket'in, Divân edebiyatının nazarî ve estetik esaslarını bilen ve bunları şiirlerinde başarılı bir şekilde kullanan bir şair olmasının yanında, Hz. Peygamber'i tarif ve tavsif ederken her şeyden önce Kur'ân ve sünnet kaynaklı bir bakış açısına sahip olması önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber, Na't, Ehl-i Beyt, Mehmed Şevket, Şiir, Urfa

MEHMED ŞEVKET FROM URFA AND HIS LOVE OF THE PROPHET MUHAMMAD IN HIS POEMS

ABSTRACT

Mehmed Şevket from Urfa is one of the significant poets in Turkish Classical Literature after Tanzimat Reform Era in Şanlıurfa. The poet's real name was Mehmed and he was born in Şanlıurfa in 1278/1861-62. The name of his father was Neccâr-zâde Eyüp Ağa. He used the penname Şevket in his poems and he took his first, basic education from his brother Poet Hikmet. Then he continued education in Hasan Paşa and Halilü'r-Rahmân Madrasah (Moslem Theological School). He learnt Arabic language and other Islamic sciences from the significant teachers of the period such as Abbâs Vâsık Efendi, Halil Hoca and Hacı Mustafa Hâfız. Based on Mehmed Şevket's poems, it can be said that he knew Arabic and Persian languages and he was highly intellectual.

It is known that Mehmed Şevket used to like spending time in Hasan Paşa and Mevlid-i Halil mosques, he used to read poems in prayer meetings; he was a dervish-spirit, significant figure as a Muslim. He died in Şanlıurfa in 1337/1918-19.

Mehmed Şevket was a poet who wrote poems with the spirit of old literature by protecting old metaphors, propositions and verse styles in a period of changes in various fields such as world views, understanding of beauty and verse styles. When the poems of the poet published by Abdülkadir Karahan are analyzed (170 poems), it can be seen that he reflected his love for Hz. Muhammad and Âl-i Beyt (People of the Prophet's house) in his poems. In this respect, it can be seen that, different features of Hz. Muhammad (s.a.v.), his Prophecy, his names and attributions, quotes from Ehl-i Beyt (People of the Prophet's house) and his hadiths (the Prophet's sayings/deeds) were the main topics in his poems. His envision about the Prophet was clearly reflected in the poems.

It is significant that besides his deep knowledge about theoretical and aesthetical rules of Divan literature and reflections of them in poems, he had a Quran and sunnah based point of view while describing the Hz. Muhammad.

Prof. Dr. Abdullah Ekinci
Arş. Gör. Serkan Şenel

ÖZET

Seyahatnameler, Urfa tarihinin bilinmeyen ve resmi belgelere yansımamış farklı bir yüzünü yansıtmaktadır. Urfa'yı konu alan seyahatnameler sayesinde, şehrin Osmanlı hâkimiyeti dönemindeki izlerine rastlamak mümkündür. Şehrin nüfus ve ekonomisi, gayrimüslimlerin şehir tarihinde oynadığı rol, günlük ritüeller, mekân tasvirleri gibi bilgilere bu kişisel kayıtlardan ulaşmak mümkündür. İncelenen seyahatnameler sayesinde, üzeri örtülü kalmış olan Osmanlı Urfası'na farklı açılardan ışık tutmak amaçlanmıştır. Seyahatnamelerde Urfa ile ilgili bölümlerde doğal güzellikler, tarihi eserler, şehrin genel görünümü, insanların dış görünüşleri, konuştukları diller ve inanışlarından bahsedilmektedir. Bu çalışmada, Osmanlı Dönemi'nde, Urfa'yı ziyaret eden seyyahların, günümüze ulaşan yazılarının ve seyahatnamelerin ışığında, Urfa'nın sosyal ve ekonomik tarihini ortaya koymak hedeflenmiştir.

Urfa'yı ziyaret eden ve izlenimlerini kaydeden seyyahların çoğunluğunu, Avrupalılar oluşturmaktaydı. Bu seyyahlardan bir kısmını zikretmek gerekirse E.B. Soane, Eduard Sachau, Frederick Burnaby, J. P. Fletcher, James Silk Buckingham, Josaphat Barbaro, Kinneir ve John Macdonald'ı sayabiliriz.

ABSTRACT

Itineraries reflect a different face of Urfa history that are not in the official documents. Through travel books about Urfa, it is possible to see the traces of the city during the period of Ottoman rule. The population and economy of city, non-Muslims' role in the city's history, daily rituals, space descriptions can be reached via these personal documents. It is aimed to shed light on Ottoman period of Urfa, which has been covered up by different travels. In these travel books, natural beauty, historical artifacts, general appearance of the city, people's external appearances, their language and beliefs are mentioned in the sections about Urfa. In this study, it was aimed to reveal the social and economic history of Urfa in the Ottoman period, in the light of the travelers who visited Urfa.

Travelers visiting Urfa and watching their impressions, the majority of them were Europeans. If we need to mention some of these are E.B. Soane, Eduard Sachau, Frederick Burnaby, J. P. Fletcher, James Silk Buckingham, Josaphat Barbaro, Kinneir and John Macdonald.

BİLGİ KARMAŞASINDA URFA'LI BİR ŞAİR: ÖMER NÜZHET VE MENKABE-İ EVLİYÂ'İYYE FÎ AHVÂL-İ RIZÂ'İYE ADLI ESERİ

Arş. Gör. Gökhan ALP

ÖZET

İslamiyet'in kabulü ile başlayan ve altı asrı aşkın bir süre devam eden Klâsik Türk Edebiyatı, taşıdığı özellikler ve ulaştığı değerler açısından önemlidir. Kültür ve edebî hayatımızın önemli bir merhalesini teşkil eden bu edebiyatı tanıtmak ancak edebiyatı meydana getiren şair, münşî, mutasavvıfların doğru tespiti ve eserlerinin doğru yorumlanması ile mümkündür. Bu sebeple kaynakların çok boyutlu olarak incelenip değerlendirilmesi, çok sayıda kaynağın tetkik edilmesi, verilen bilgilere ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Zira verilen bilgilerin kontrol edilmeden alınmasının eksik ya da hatalı sonuçlar doğurması kuvvetle muhtemeldir.

XVIII. yüzyılda yaşayan ve hayatlarının belirli dönemlerinde Urfa'da yer alan Ahmet Nüzhet ile Ömer Nüzhet eksik ve hatalı değerlendirmeler neticesinde karıştırılan iki şairimizdir. Tek şair olarak düşünülen bu isimler ve eserleri hakkındaki tespitler tetkike muhtaçtır.

Bu bildiride Neccarzade Mustafa Rıza (ö. 1159/1746)'nın müridlerinden olan Ömer Nüzhet'in gerçek kimliği ve edebî şahsiyeti bildirimizin esas konusudur. Ömer Nüzhet'in hayatı hakkında kaynaklarda geçen bilgiler, bizzat kendisine atfedilen eserler ile mukayese edilecek böylece şairin gerçek kimliği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca şeyhinin menkıbevi hayatını anlattığı Menkabe-i Evliyâ'îyye fî Ahvâl-i Rızâ'îye adlı eseri bilimsel metotlar ışığında incelenip eserin tanıtımı yapılacaktır.

TÜRKİYE’NİN GÜVERCİN BAŞKENTİ ŞANLIURFA’DA OSMANLI İMPARATORLUĞU’NDAN GÜNÜMÜZE GÜVERCİN YETİŞTİRİCİLİĞİ

Doç. Dr. Orhan Yılmaz

ÖZET

Bu çalışmada Şanlıurfa İli’nde Osmanlı İmparatorluğu’ndan günümüze güvercin yetiştiriciliği ile ilgili bilgilerin bir araya getirilmesi amaçlanmıştır. Güvercinler yetiştirilme amaçlarına göre dalıcı, taklacı, makaracı, dönücü, filo uçucusu, yüksek uçucu, posta, süs ve ötücü olmak üzere gruplandırılabilir. Güvercin Türk kültüründe genellikle olumlu bir role sahip olmuştur. Güvercin Türkiye’nin kuzeyinden güneyine, doğusundan batısına her yerde bulunabilir. Şanlıurfa’nın kültüründe güvercin yetiştiriciliği her zaman önemli olmuştur. Bu ilde birçok yerel ırk yetiştirilmektedir. Şanlıurfa’da önemli bir güvercin yetiştiriciliği merkezidir. Ev güvercinleri Angut, Çiçi, Karagöz ve Kumru’dur. Bu kuşlar evcil kuşlardır ve kapısı açık bir kafeste veya evin yüksekçe ve açık bir kuş takasında beslenir. Bunlar eve alışınca tekrar gitmezler. Kafes güvercinleri Yâkerim ve Hâkkuran’dır. Kafeste beslenirler ve evcil değildirler. Evlere alışmış yabancı güvercinler Kit ve Yusuf Tutan’dır. Bunlar evlerin çeşitli bölümlerinde, çatı üstü, çatı arası ve kuş takalarında yaşarlar. Evcil olmayıp evlere alışmışlardır. Halis güvercinler ya da Köme Kuşlar ise Mısırlı, Kuzer, Fitilli, Nakışlı (Yazılı), Amberli, Kınıfırlı, Kuyrak, Perçemli, Aynalı, Şarabı, Devriş Aliler, Cübbeli, Abalı, Zeytuni, Mevrendi, Lemsavey, Kırtelli, Şihşelli, Şamı, Zırhlı, Karalı, Tağlit, Şekerli, Şafrakaragöz, Killo, Gez, Ehles, Şafra, Arans (Keşpir), Baş, Üveys, Balina, İsrail, Macar, Hollanda, İspir, Müsevved ve Alaca ırklarıdır. Bu kuşlar evcil ve eğitilmiş olup uçurulabilen kıymetli türden güvercinlerdir. Takla atmazlar, düz uçarlar ve paçaları tüysüzdür. Yapşan Kuşlar ise halis kuşlara benzer ancak bu kuşlardan farkı, ayaklarında "Tuman" (Tüy) oluşu ve takla atmalarıdır. Bu bölgede güvercin yetiştiriciliğinin en önemli sorunu yetiştiricilerinin örgütlenememiş olmasıdır. Bu mesele kısa sürede yetiştiriciler tarafından çözümlenmelidir.

Anahtar Kelimeler : Yerli ırk, genetik kaynak, kültür, yetiştirme problemi.

NOTLAR

[illegible]

NOTLAR

[illegible]

NOTLAR

[illegible]

BÜYÜKŞEHİR ŞANLIURFA

ŞANLIURFA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

